

รายงานสืบเนื่องจาก

การประชุมวิชาการระดับชาตินักเศรษฐศาสตร์
และการประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 18

Proceedings of the 18th National Conference of Economists and Graduate Conference in Economics

18 กรกฎาคม 2568 | คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

18 July 2025 | Faculty of Economics, Kasetsart University

คณะบรรณาธิการพิจารณาบทความการจัดประชุมวิชาการฯ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพงศ์ ธีรอำพน	ประธานคณะบรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	บรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมทิพย์ เสนีย์รัตน์ประยูร	บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษณี เกศวายุธ	บรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนาภรณ์ อธิปัญญากุล	บรรณาธิการ
ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รังคกุลนุวัฒน์	บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.วลีรัตน์ สุพรรณชาติ	บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ อรรถวานิช	บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล สืบพงศกร	บรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานทางวิชาการในการจัดประชุมวิชาการฯ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กตिका ทิพยาลัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ ดวงเนตร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.กวีพจน์ สัตตวัฒน์นานนท์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.กฤษณ์รัตน์ ทวีวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.ชานนท์ เตชะสุนทรวัฒน์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตตะวัน ชนะกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติมา พุฒิทานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐฐนิษา ฉายรัมย์มี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล พจนาประเสริฐ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ดุชนัน เกศวายุธ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรีสุข ไพชยนต์วิจิตร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตฤณ ไอยะระ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองใหญ่ อัยยะวรากุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ดร.ทักษอร ภูวงศ์ประเวศ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณี สติมานนท์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ดร.เทียนทิพ สุพานิช	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.ธงชาติ บวรธำรงชัย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนา สมพรเสริม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญมัทธม สรุงบุญมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.นนท์ วรพาณิชช์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ เต็มสัมฤทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัฐพร ใจนหัสติน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ ตั้งวิฑูรธรรม	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพรหม ช่างวัฒนชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวงศ์ ปัญจะเทวคุปต์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานทางวิชาการในการจัดประชุมวิชาการฯ (ต่อ)

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รังคกุลวัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา เศรษฐฐาไพโรจน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ดร.ยุวลักษณ์ เศรษฐฐาไพโรจน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.วรมาศ ลิ้มปรีระกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ตุ่มมงคล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.วัลลภ คุ้มประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วานิสสา เสือนิล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิไลวรรณ เทียงตรง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒิยา สาหรัยทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพงศ์ ธีรอำพน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวาพร ฟองทอง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.สมทิพ วัฒนพงษ์วานิช	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สารี วรวิสุทธิสารกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.สินาด ตริ้ววรรณไชย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิกา ลือชารัมย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.อจลวรรณภักดิ์ วิริยะวิภาต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรดา ชินประทีป	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถสุดา เลิศกุลวัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริศรา ร่มเย็น เถรฉานนท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อรุณี ปัญญสวัสดิ์สุทธิ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.อัสมัท อุลลาห์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.ชีวา ไอยรากาญจนกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ อุ่นกั๋ง แซ่ลิ้ม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับนานาชาติของนักเศรษฐศาสตร์
การประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์
และการประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 18

(International Conference of Economists,
18th National Conference of Economists,
and Graduate Conference in Economics)

“Transforming Economies for Equity, Stability, and Sustainability: The Power of Diversity”

วันศุกร์ที่ 18 กรกฎาคม 2568 เวลา 8.30–16.30 น.

ณ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Friday, 18 July 2025, 8.30–16.30

Faculty of Economics, Kasetsart University

08.30–09.00	Registration
09.00–09.30	Opening Ceremony
09.30–10.15	Keynote Speaker 1 (Thai) Assoc.Prof. Dr.Witsanu Attavanich, Faculty of Economics, Kasetsart University Topic: Transforming Economies for a Climate-Resilient Future: Lessons from Agriculture, Carbon Management, and Resource Conservation
10.15–10.45	Setathat Project Award Ceremony Hand over the NCE Flag to the Next Host
10.45–11.00	Coffee Break and Group Photo
11.00–11.30	Keynote Speaker 2 Prof. Dr.Ulrike Grote, Institute for Environmental Economics and World Trade, Faculty of Economics and Management, Leibniz University of Hannover Topic: Security Risks from Climate Change and Environmental Degradation: Implications for Sustainable Transformation in the Global South

11.30–12.00	Keynote Speaker 3 Prof. Dr.Nattavudh Powdthavee, Professor of Economics, Nanyang Technological University Topic: What We Think Others Think and Do About Climate Change: A Multi-Country Test of Pluralistic Ignorance and Public Consensus Messaging
12.00–13.00	Lunch
13.00–16.30	Parallel Sessions

กำหนดการนำเสนอผลงานห้องประชุมกลุ่มย่อย (Parallel Sessions) วันศุกร์ที่ 18 กรกฎาคม 2568 (Friday, 18 July 2025)

Session 1: Economic Growth and Development (English only)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5302

Chair: Asst.Prof. Dr.Tirnud Paichayontvijit

Co-chair: Assoc.Prof. Dr.Kampanat Pensupar

- 1 Empirical Analysis of Indebtedness in Thailand
Sanha Hemvanich, Kanokwan Chancharoenchai, [Nattanicha Chairassamee](#)
- 2 Bank Runs and When Liquidity and Solvency Risks Interact
[Proudfong Chamornchan](#)
- 3 Volatility Interdependence in Emerging Market Currencies: A Study of BRICS and Thailand
[Chavis Im-aim](#), Roengchai Tansuchat
- 4 Impact of Pension on Children Expenditure Evidence from Thailand
[Tanetphon Phatanet](#)
- 5 How Digital Technology Application Positively Moderates the Impact of Electricity Cost on Labor Productivity in Cambodian Informal Enterprises
[Tung Nhu Nguyen](#)
- 6 The Impact of Burmese Labor in the Informal Economy on the Economic Growth of Chiang Mai
[Maytinee Wongchomphu](#)
- 7 Financial Openness and Productivity Growth: Theories, Experiences and Policy Implications
[Biswajit Panigrahi](#), KP Prabheesh

Session 2: Economic Growth and Development (English only)

Time: 13.00–16.00, Room: EC5303

Chair: Assoc.Prof. Dr.Roengchai Tansuchat

Co-chair: Assoc.Prof. Dr.Kanchana Sripruetkiat

1. Trade and Value Chain Upgrading in ASEAN Countries
Borworn Tanrattanaphong
2. The Impact of Digital Workforce Transformation in Human Development Index: A Conceptual Model
Olivia Fachrunnisa, Nurhidayati, Ardian Adhiatma
3. CGE Analysis of the U.S. Reciprocal Tariff and Retaliatory Scenarios
Pattawee Puangchit, Erwin L. Corong
4. Drivers of Capital Controls in Emerging Market Economies: The Role of Traditional Goals and Prudential Goals
Biswajit Panigrahi, KP Prabheesh
5. Are We Willing to Pay for Color? An Empirical Research from China
Lin Yuan

Session 3: Climate Change and Resource Economics (English only)

Time: 13.00–16.00, Room: EC5311

Chair: Assoc.Prof. Dr.Prasopchoke Mongsawad

Co-chair: Dr.Yuvaluck Setboonsrung

1. The Role of CO₂ Emissions and Energy Use in Thailand's Economic Growth: Long-Run and Short-Run Evidence from Time-Series Analysis
Aerwadee Premashthira
2. Emission Trading Scheme and Trends of Carbon Pricing
Yuvaluck Setboonsrung
3. The Role of Socioeconomic Diversity in Advancing Climate Adaptation and Technological Transformation: Evidence from Indonesia
Ernah, Eliana Wulandari
4. The Impacts of Oil Prices on the Consumption of Oil, Renewable Energy, and Nuclear Energy in the 12 European Union countries
Kunthida Jai-In, Woraphon Yamaka, Paravee Maneejuk
5. Willingness and Influencing Factors of Farmers' Forestland Management in Ethnic Minority Areas: Evidence from Southwest China
Ya Li

Session 4: Rural Development, Agricultural and Food Economics, Development Economics

(English only)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5320

Chair: Assoc.Prof. Dr.Teerawat Charoenrat

Co-chair: Assoc.Prof. Dr.Isriya Bunyasiri

1. Remittances, Sanitation and Child Malnutrition in Middle-income Countries: A Case Study from Rural Northeast Thailand and Central Vietnam
Trung Thanh Nguyen
2. Shocks and the Dynamics of Multi- and Single-Dimensional Poverty and Subjective Well-Being: Evidence from Thailand Vietnam Socio Economic Panel (TVSEP) Data
Katsushi Imai
3. Construction of Thailand's Social Accounting Matrix and Analysis of Household Income Distribution
Mana Luksamee-Arunothai
4. Farming Efficiency and Rural Labor Transitions: Evidence from Panel Data for Thailand
Kasem Kunasri, Manh Hung Do, Trung Thanh Nguyen
5. Food Consumption Transformation and its Effect from COVID-19. Case Study: Northeast Rural Thailand
Chompunuch Nantajit
6. Energy Poverty and Health: Panel Evidence from Southeast Asia
Thi Minh Nguyet Tran

Session 5: Rural Development, Agricultural and Food Economics, Development Economics

(English only)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5321

Chair: Prof. Dr.Poomthan Rangakulnuwat

Co-chair: Asst.Prof. Dr.Navarat Temsumrit

1. The Impact of AI on Career Readiness: The Role of Learning Goal Orientation and Digital Skills in the Industry 5.0

Khansa Nabila Zain, Olivia Fachrunnisa

2. Strategic Orientation for Competitive Advantage and Economic Sustainability in Thai Agricultural Cooperatives

Poomthan Rangakulnuwat, Auttapol Suebpongsakorn, Phat Pisitkasem

3. Impact of Aging on Structural Change: Cross-Country Analysis on Differential Income Levels

Hongsilp Sriket, Navarat Temsumrit

4. Factors Influencing Farmers' Needs for Organic Rice Production Extension in Savannakhet Province

Inta Chanthavong

5. How Do Kiwi Farmers Feel About Planting Native Species? Evidence from Canterbury, New Zealand

Waranan Tantiwat, Brad Howlett

6. Spouse Preference in China Using a Conjoint Experiment

Wenjun Fan, Yong Yoon

Session 6: Sustainable Economy, Local Communities, Environment, Agriculture, Labor, Human Resources and Industrial Economics (Thai or English)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5402

Chair: Asst.Prof. Dr.Adul Supanut

Co-chair: Asst.Prof. Dr.Phat Pisitkasem

1. A Development Dilemma: How Does Energy Poverty Improvement Affect Fossil Fuel Energy Consumption in Southeast Asian Countries in the 21st Century?

Chanon Thongtai, Raweeraj Kanchomphu

2. Predicting Informal Loans Using Machine Learning Algorithms

Pim Pinitjitsamut, Wisarut Suwanprasert

3. The Economic Impact of International Migrant Workers in Thailand

Wonlope Khumpradith, Apivee Antarasena Kwan Phetsawang

4. Job Polarisation and Its Generation Effect on Labour Market of Thailand

Kwan Phetsawang, Wonlope Khumpradith

5. The Effects of Alcohol Consumption on Human Capital: An Empirical Analysis Using Micro-Level Data

Nattapon Siwareepan, Chayanee Chawanote

6. Accuracy Comparison of Forecasting Methods for the Pork Cuts Price between SARIMA and EGARCH Models

Onjira Sarakorn, Auttapol Suebpongsakorn

7. Kinship Involvement and Early Childhood Development Outcomes in Developing Countries: Empirical Evidence from Thailand

Natthakorn Naknong, Piriya Pholphirul

8. Unemployment Duration In Thailand During COVID-19

Nutt Thaweephoke

Session 7: ASEAN, World Economy, International Trade, Investment, Political Economy,
Institutions, Governance and Behavioral Economics (Thai or English)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5411

Chair: Asst.Prof. Dr.Panutat Satchachai

Co-chair: Dr.Lalita Chanwongpaisarn Nguitragool

1. Concentrated Wealth and Total Factor Productivity: When Does the Equality-Efficiency Tradeoff Apply?
Bordin Bordeerath
2. Foreign Direct Investment and Gender Equality
Piyaphan Changwatchai
3. The Rise of China and Primarization in Southeast Asia
Tanadej Vechsuruck, Naphon Phumma
4. The 2018 US-China Trade War and Trade Diversion: Evidence from Thai Customs Data
Nuwat Nookhwun, Jettawat Pattararangrong, Kittichai Saelee, Wisarut Suwanprasert
5. The Effect of Low-Carbon Technology Trade on GHG Performance in ASEAN
Jirapa Inthisang Trochim
6. Learning to Wait: How Financial and Numerical Literacy Influence Time Preference Decisions
Khusrav Gaibulloev, Gerel Oyun, Dina Tasneem, Ajalavat Viriyavipart
7. Digital Labor and the Critique of Political Economy: Case Study of the Labor in the Production of Payment and Lending Applications
Norachit Jirasatthumb, Naruemon Thabchumpon
8. The Logic of the Social Order in Thailand Evidence from 1932-2024
Paisit Auiyamvong, Norachit Jirasatthumb

Session 8: Political Economy, Institutions, Governance and Behavioral Economics

(Thai or English)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5415

Chair: Asst.Prof. Dr.Nuttaporn Rochanahastin

Co-chair: Asst.Prof. Dr.Pat Pattanarangsun

1. An Experimental Analysis of Bribe-Acceptance and Bribe-Offering
Phumsith Mahasuweerachai, [Tanyamat Srungboonmee](#)
2. Creating Motivation to Save Through Experimental Economics: A Case Study of Communities in Northeastern Thailand
Siwaporn Fongthong, [Jakkrich Jearviriyaboonya](#), Norachit Jirasatthumb
3. The Effects of Taxation and Non-Taxation Measures on Unhealthy Product Consumption: Case Study of Tobacco in Thailand
[Kanokwan Chancharoenchai](#), Nattanicha Chairassamee, Wuthiya Saraithong
4. Victim and Online Financial Scam: Understanding Heterogeneity in Susceptibility to Online Financial Scam
[Nattanicha Chairassamee](#), [Kanokwan Chancharoenchai](#), Patrapa Vejpattarasiri
5. Political Economy and Foreign Ownership Buying Condominium in Thailand
[Juthamart Limwongsakornwanit](#)
6. Unequal Capital: Exploring Social Capital and Consumer Civil Society in Thailand, Korea, and the United States
[Kamolchanok Jittrejit](#), Norachit Jirasatthumb
7. Institutions and Sustainable Pro-Poor Growth
[Ilada Su-ngoh](#)
8. Sethatat Award Paper (Undergraduate Level)
9. Sethatat Award Paper (Graduate Level)

Session 9: Monetary Policy, Fiscal Policy, Macroeconomics, Creative Economy and
Miscellaneous (Thai or English)

Time: 13.00–16.30, Room: EC5419

Chair: Asst.Prof. Dr.Teerawut Sripinit

Co-chair: Assoc.Prof. Dr.Auttapol Suebpongsakorn

1. Heterogeneity of the Labour Market Response to Inflation-Targeting Monetary Policy: An Analysis of Formal and Informal Employment in Thailand
Thi Minh Tam Bui
2. Value Added Tax: Provincial Distribution of Value Added Tax and VAT-Registered Enterprises
Direk Patmasiriwat, Pawinee Stargell
3. Do Types of Government Spending Matter for Aggregate and Sectoral Activity? Evidence from a Structural Factor-Augmented VAR for Thailand
Kittichai Saelee
4. Credit Card Interest Rates and Fees: A Comparison between Thailand and Other Countries
Jakkrich Jearviriyaboonya, Sira Nukulkit
5. The Effect of Exchange Rate Pass-through on Export Prices
Mintrapan Chaeng-lum, Jettawat Pattarangrong, Khemmakorn Srichanyanonth
6. Exploring Tourism's Economic Impact: A Simple Simulation Using National Statistics
Anan Wattanakuljarus
7. Factors Affecting the Profitability of Specialized Financial Institutions in Thailand
Sajee Thawichsri, Siwamong Dheera-aumpon
8. A Study on Members' Participation in the Business Operations of the Maharat Nakhon Ratchasima Hospital Cooperative Store Limited
Sasivimon Yuidee, Kanokon Seemanon
9. Consumer Attitudes and Behaviors Influencing the Decision to Purchase Cannabis Infused Beverages in a Commercial Context
Tanchanok Maleerungrueangkit, Piyawong Punjatewakupt

— End —

สารบัญบทความ

	หน้า
เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของชาวต่างชาติในประเทศไทย จุฑามาศ ลิ้มวงศกรวณิช	1
Kinship Involvement and Early Childhood Development Outcomes in Developing Countries: Empirical Evidence from Thailand Natthakorn Naknong	26
ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐในประเทศไทย ศจี ทวีทศรี, ศิวพงศ์ ธีรอำพน	51
ทุนเราไม่เท่ากัน: บทสำรวจทุนทางสังคมและภาคประชาสังคมด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา กมลชนก จิตร์พิทย์, นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม	68
Institutions and Sustainable Pro-Poor Growth Ilada Su-Ngoh	92
การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาสารคามราชสีมา จำกัด ศศิวิมล อยู่ดี, กนกอร สีมานนท์	106
ทัศนคติและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชา ในเชิงพาณิชย์ ธัญชนก มาลีรุ่งเรืองกิจ, ปิยะวงศ์ ปัญจะเทวคุปต์	128
การเปรียบเทียบความแม่นยำในการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละ ระหว่างแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH อรจิรา สารคร, อรรถพล สืบพงศกร	141
Unemployment Duration in Thailand during COVID-19 Nutt Thaweephoke	161

เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของ ชาวต่างชาติในประเทศไทย

Political Economy and Foreign Ownership Buying Condominium in Thailand

จุฬามาศ ลิ้มวงศกรวนิช^{a,*}

Juthamart Limwongsakornwanit^{a,*}

^aภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330

^aDepartment of Political Economy, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok 10330

*Corresponding author. E-mail address: 6480505529@student.chula.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการนำเสนอผลการศึกษาจากการให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของชาวต่างชาติในประเทศไทย ว่าส่งผลต่อกลุ่มทุนภาคอสังหาริมทรัพย์ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2567 โดยวัตถุประสงค์หลัก 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง [1] ศึกษาประสบการณ์จากต่างประเทศจากการอนุญาตให้ต่างชาติเข้าถือกรรมสิทธิ์ห้องชุด ว่าส่งผลกระทบต่อในมิติของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างไร โดยได้ศึกษาในขอบเขตของสิงคโปร์ และส่วนที่สอง [2] ศึกษาพลวัตการถือครองกรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติในกรณีของไทย นับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2567 ผลกระทบในมิติเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์ โดยศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร สำหรับกลุ่มทุนที่ได้ทำการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย 6 กลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์ของสิงคโปร์และไทยในการให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติล้วนเป็นผลจากความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านเงินทุนต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการให้สิทธิดังกล่าว นโยบายอสังหาริมทรัพย์ในแต่ละประเทศมีความเข้มงวดมากขึ้น จากผลกระทบในภาพรวม โดยสะท้อนให้เห็นถึงสถาบันของสิงคโปร์ที่เข้มแข็ง สำหรับสถาบันของไทยยังคงต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

คำสำคัญ: การถือครองกรรมสิทธิ์ห้องชุดของชาวต่างชาติ, โลกาวัดัน, เศรษฐศาสตร์การเมือง, ห้องชุด (คอนโดมิเนียม), อสังหาริมทรัพย์

Abstract

The objectives of this research are to examine the impact of granting foreign ownership rights to condominium properties in Thailand, with a particular focus on its impact on stakeholders in the real estate sector from the aftermath of the 1997 economic crisis to 2024. The study is structured into two main objectives: [1] To examine international experiences regarding foreign ownership of condominiums and its impacts in economic, political, and social dimensions. This analysis focuses on Singapore [2] To analyze the dynamics of foreign ownership of condominiums in Thailand from the 1997 economic crisis through 2024, particularly in terms of its effects on the economy, politics, society, and various stakeholders in the real estate sector. This part of the study is focusing on the Bangkok Metropolitan Area. Moreover, In-depth interviews were conducted with six key stakeholder groups in the real estate ecosystem. The findings indicate that the policy decisions in

both Singapore and Thailand to permit foreign ownership in the real estate sector were primarily to pursue foreign capital to stimulate economic growth. Nevertheless, the post-policy trajectories diverged, with Singapore implementing increasingly stringent regulatory frameworks. This shift reflects the strength of Singapore's institutional framework. In contrast, Thailand's institutional structures related to foreign ownership still require adjustments to align with the country's evolving social context.

Keywords: Condominium, Foreign Ownership of Condominium, Globalization, Political Economy, Real Estate

บทนำ

กระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalizing Process) ไม่เพียงแต่เป็นการขยายขอบเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบการค้าและการลงทุนข้ามพรมแดนระหว่างประเทศต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นการผนวกรวมในเชิงโครงสร้าง (Functional Integration) ที่โยงใยกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศให้เกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าในอดีต โลกาภิวัตน์จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่อเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ผ่านเคลื่อนย้ายของทุนที่เป็นไปอย่างเสรี (Financial Liberalisation) มากยิ่งขึ้นในกระบวนการโลกาภิวัตน์นี้เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ซึ่งเชื่อมั่นในตลาดเสรีและการลดบทบาทของรัฐบาล (Gereffi, 1999; Dicken, 2003 อ้างถึงใน วีรยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2548) ทั้งนี้ ตัวแสดงที่มีบทบาทมากขึ้นในการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายของทุนที่เป็นไปอย่างเสรี ได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศ บรรษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ เครือข่ายการค้าและธุรกิจระดับภูมิภาค นอกจากนี้ โลกาภิวัตน์ได้นำมาสู่ความสามารถในการไหลเวียนของสภาพคล่องทางการเงินของต่างชาติ (Foreign Liquidity) เข้าถึงตลาดทั่วโลก ที่เป็นมาตรฐานช่วยกระตุ้นการขายสินค้าและบริการของตลาด ซึ่งขยายตัวออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะการเข้าถึงตลาดอสังหาริมทรัพย์ภูมิภาคและตลาดอสังหาริมทรัพย์ท้องถิ่น (Bardhan & Kroll, 2007) ทั้งนี้ กระบวนการโลกาภิวัตน์ได้เน้นการให้คุณค่าของการแข่งขันในตลาดเสรี (Free Market Competition) ประกอบกับลดการแทรกแซงภาครัฐเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเสรีภาพของการค้าและการเคลื่อนย้ายของทุน และได้ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะภาคอสังหาริมทรัพย์ในประเทศนั้น ๆ เป็นอย่างมาก

ในปี พ.ศ. 2566 มูลค่าการลงทุนต่างประเทศในภาคอสังหาริมทรัพย์ทั่วโลกมีมูลค่า 699 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Reuters, 2024) ซึ่งคิดเป็น 1 ใน 7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ของไทย ในปี 2566 ทั้งนี้ ในปี 2567 มีการคาดการณ์ว่าการลงทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ที่มูลค่า 747 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และในปี 2568 เติบโตที่มูลค่า 959 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Savillis, October 2024) โดยประเทศเศรษฐกิจใหญ่ที่เป็นเป้าหมายของตลาดอสังหาริมทรัพย์ เช่น สหรัฐฯ แคนาดา สหราชอาณาจักร สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น สิงคโปร์ ไทย มาเลเซีย เวียดนาม ซึ่งได้รับความสนใจจากนักลงทุนเนื่องจากผลตอบแทนการลงทุนที่ค่อนข้างสูง อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา นโยบายการเปิดประเทศ และกฎระเบียบเกี่ยวกับการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติที่ผ่อนคลาย ด้วยมูลค่าและขอบเขตการลงทุนดังกล่าวทั่วโลกทำให้ภาคอสังหาริมทรัพย์ทั่วโลกถือเป็นกลไกทางเศรษฐกิจโลกในยุคปัจจุบัน ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อประเทศที่ได้รับการไหลเวียนของเงินต่างประเทศเข้ามา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง รวมถึงความท้าทายต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

มากกว่านั้น การลงทุนและการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติทั่วโลกดังกล่าวได้รับการยอมรับจากวรรณกรรมทั้งในกลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical School) และกลุ่มเศรษฐศาสตร์กระแสรอง (Heterodox School) ในฐานะเป็นแรงขับเคลื่อนที่เป็นตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจ (Multiplier Effect) อันสำคัญยิ่ง สำหรับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) ที่ต้องการผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการโลกาภิวัตน์ เพื่อนำไปสู่การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศในหลายแง่มิติ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานศึกษาบางชิ้นที่นำเสนอข้อถกเถียงต่อผลด้านลบเกี่ยวกับการลงทุนและการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในไทย ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ (Econometrics) จากกลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ได้สรุปว่า การเข้ามาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาตินำไปสู่ราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มขึ้น ที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ของคนทำงานหรืออยู่ในพื้นที่นั้น ๆ หรือปัญหาผลกระทบเป็นลูกคลื่น (Ripple Effect¹) ที่สอดคล้องกับมุมมองของกลุ่มเศรษฐศาสตร์กระแสรองที่กล่าวถึงความไม่เหมาะสมของการใช้ยุทธศาสตร์การกระตุ้นและพัฒนาเศรษฐกิจที่เสรีให้แก่ชาวต่างชาติ จนนำไปสู่ราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้น และนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางด้านราคาอสังหาริมทรัพย์ไม่สอดคล้องกับรายได้ของคนทำงานในพื้นที่นั้น ๆ และนำไปสู่ปัญหาทางสังคมด้านการเข้าถึงที่อยู่อาศัย (Affordable Housing) ของคนท้องถิ่น โดยเฉพาะคนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ และการอนุญาตให้ต่างชาติเข้ามาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ จะยิ่งทำให้คนไทยหาซื้อที่อยู่อาศัยของตัวเองได้ยากขึ้น กระทั่งต้องกลายเป็นผู้เช่าในที่ดินที่ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของ รวมถึงทฤษฎีการปรับปรุงพื้นที่ (Gentrification) ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินของชนชั้นกลางและคนท้องถิ่นเดิม เข้าแทนที่ด้วยนายทุนหน้าใหม่ จนนำไปสู่การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการรวมตัว ของกลุ่มทุนต่อสภาองค์กรของผู้บริโภค

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ใช้ภาคอสังหาริมทรัพย์เป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน การศึกษาผลกระทบของการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดในสัดส่วนร้อยละ 49 ของชาวต่างชาติ และรัฐไทยยังคงสนับสนุนการลงทุนและการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์จากชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่อง ในฐานะที่ภาคอสังหาริมทรัพย์เป็นมาตรการหนึ่งในการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยโมเดลในต่างประเทศได้ทำการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลว่า หากมีการซื้ออสังหาริมทรัพย์มูลค่า 1 ล้านบาท จะสร้างตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจ 2.9 เท่า หรือคิดเป็น 2.9 ล้านบาท เนื่องจากจะมีการซื้อเฟอร์นิเจอร์ ซ่อมแซมต่อเติม ซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจ้างงานเกิน 1 ล้านคน และเป็นภาคธุรกิจที่วัดดูดีภายในประเทศ (Local Content : LC) มากกว่าร้อยละ 90 (REIC, 2568) สำหรับมาตรการล่าสุด ที่เห็นได้จากในช่วงของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน (22 สิงหาคม พ.ศ. 2566 – 14 สิงหาคม พ.ศ. 2567) ถึงรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร (18 สิงหาคม - ปัจจุบัน) ที่มีความพยายามจะเพิ่มสัดส่วนการถือกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติจากร้อยละ 49 เป็นร้อยละ 75 ของพื้นที่กรรมสิทธิ์ รวมถึงความเป็นไปได้ในการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติสามารถเช่าอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยระยะยาวได้ถึง 99 ปี เพื่อเป็นทดแทนกำลังซื้อที่อ่อนแอของคนไทย และเป็นการกระตุ้นตลาดอสังหาริมทรัพย์และเศรษฐกิจในระดับมหภาคของประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามเพิ่มอุปสงค์ของชาวต่างชาติในตลาดอสังหาริมทรัพย์

¹ กระบวนการผลกระทบเป็นลูกคลื่น (ripple effect) โดยขั้นแรก คือ การปั่นป่วนของราคา (price shock) เนื่องจากนักลงทุนต่างชาติมีกำลังซื้อหลังไหลเข้ามา ทำให้ราคาที่อยู่อาศัยสูงขึ้นในเขตชั้นใน และเกิดปรากฏแพร่กระจายของราคา (price diffusion)

บทบาทของการลงทุนและการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติเป็นที่น่าสนใจของสังคมไทยมากขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ที่ได้มีการเปิดให้ชาวต่างชาติสามารถเข้าซื้อขายคอนโดมิเนียมในสัดส่วนร้อยละ 49 ของจำนวนพื้นที่ของคอนโดมิเนียมทั้งหมด ตามกฎหมายอาคารชุด พ.ศ. 2522 มากกว่านั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา หลังจากการผ่อนคลายกฎเกณฑ์สำหรับชาวต่างชาติ ตลาดเริ่มฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเฉพาะโครงการคอนโดมิเนียมได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ประกอบกับในช่วงปี พ.ศ. 2550 การที่ผู้ประกอบการมุ่งมาพัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์สำหรับชาวต่างชาติ โดยเน้นการพัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์ระดับบน (Luxury Segment) เนื่องจากแนวโน้มตลาดดังกล่าว ยังคงมีศักยภาพในการขยายตัวที่สูง ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุนต่างชาติ ประกอบกับการจัดตั้งให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ ทำให้อสังหาริมทรัพย์ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นอสังหาริมทรัพย์โลก (Global Property) อย่างเต็มตัว

นอกจากนี้ จากการรายงานสถานการณ์การโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติทั่วประเทศ ของศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Real Estate Information Center : REIC) ในปี 2567 (มกราคม - ธันวาคม) มีจำนวน 14,573 หน่วย เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.9 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า และมีมูลค่า 68,182 ล้านบาท นอกจากนี้ มูลค่าการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติในภาพรวมปี 2567 อยู่ที่ร้อยละ 23 เมื่อเทียบกับสัดส่วนมูลค่าการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดทั้งหมดในปีดังกล่าว ทั้งนี้ มูลค่าการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดให้คนต่างชาติมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ภายหลังจากปี พ.ศ. 2562 โดยในปี พ.ศ. 2563 ที่มีสัดส่วนมูลค่าอยู่ราวร้อยละ 12 มาเป็นมูลค่าเฉลี่ยทั้งปีของปี พ.ศ. 2567 ที่ร้อยละ 23 โดยเฉพาะในไตรมาส 1 ปี 2567 มีสัดส่วนมูลค่าสูงสุดร้อยละ 28.6 ของยอดโอนกรรมสิทธิ์ทั้งหมดทั่วประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 สะท้อนให้เห็นนัยสำคัญของการซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทคอนโดมิเนียมของชาวต่างชาติ แสดงดัง Figure 1

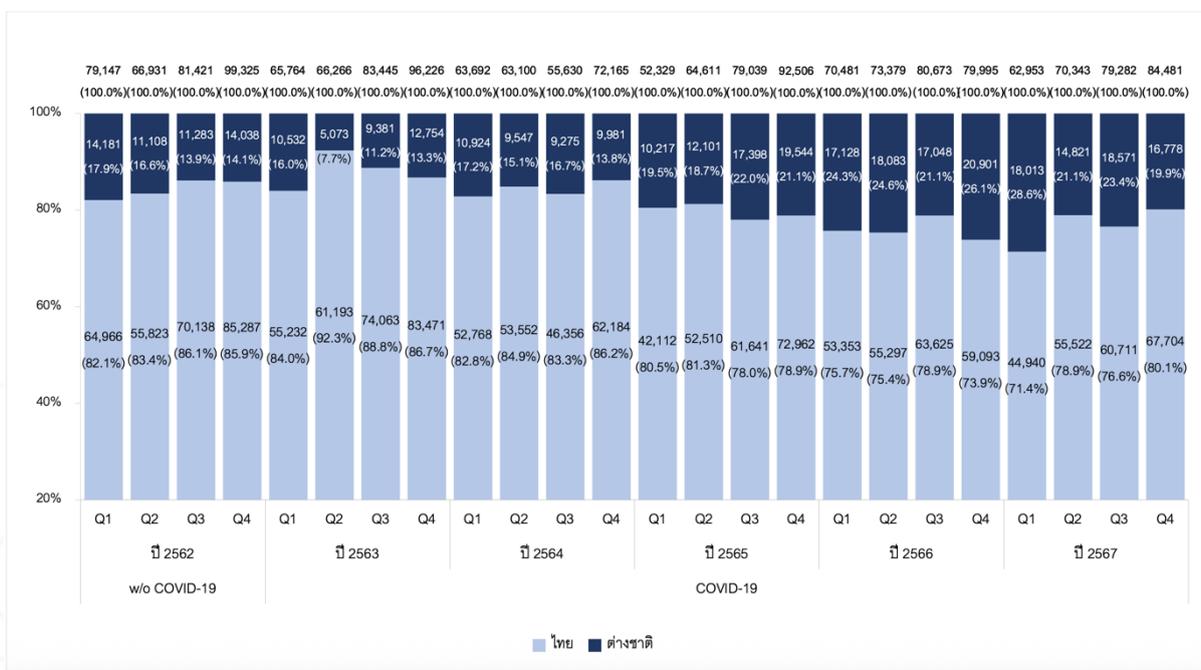

Figure 1 Value of Foreign Buyers Purchased Condominiums in Thailand (Million Baht) 2019 - 2024

Source: Department of Lands, Thailand (2024) and REIC

การขยายตัวของสัดส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติ (Foreign Quota : FQ) ในภาคอสังหาริมทรัพย์ โดยเฉพาะในห้องชุดหรือคอนโดมิเนียม ทำให้เกิดข้อถกเถียงเรื่องบทบาทและผลกระทบของการให้สิทธิในการถือครองคอนโดมิเนียมของชาวต่างชาติที่ได้รับความนิยมในวงกว้างมากยิ่งขึ้นในวรรณกรรมของต่างชาติและของไทย โดยสามารถแบ่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ (1) กลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก และ (2) กลุ่มกระแสรอง โดยกลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกใช้แนวคิดเรื่องกลไกตลาดเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ (approach) ดังนั้น วิธีการศึกษาจะมีแกนกลางอยู่ที่โครงสร้าง (structure) และ การแข่งขัน (conduct) รวมถึงอุปสงค์ (demand) และ อุปทาน (supply) ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ เพื่อพิจารณาว่าตลาดยังคงทำงานอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และมีปัจจัยใดเป็นอุปสรรคของการแข่งขันในตลาด รวมถึงสถานการณ์ของตลาดระหว่างอุปสงค์และอุปทาน

วรรณกรรมของประเทศไทยในประเด็นดังกล่าว ด้านกลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก วิชัย วิรัตน์พันธ์ (2565) ยอมรับว่าการเข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติได้เกิดผลกระทบต่อราคาอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้น ในทางกลับกันก็ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจและเป็นการระบายสินค้าให้แก่ผู้ประกอบการด้านอสังหาริมทรัพย์ ในขณะที่กลุ่มกระแสรอง งานเขียนของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2565) จะใช้แนววิเคราะห์ในองค์รวม โดยให้ความสนใจปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัยในราคาที่เข้าถึงได้ (Affordable Housing) ของผู้บริโภครายกลาง โดยมองว่าโควิดต่างชาตินำไปสู่ความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้บริโภครายกลางและรายสูง ความแตกต่างของวรรณกรรมทั้งสองกลุ่มสะท้อนออกมาชัดเจนจากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ โดยกลุ่มนีโอคลาสสิกสนับสนุนการทำให้ตลาดอสังหาริมทรัพย์มีการแข่งขันมากที่สุด และเน้นไปที่อุปสงค์และอุปทาน และเปิดรับโลกาภิวัตน์หรือการเข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงเสนอให้รัฐบาลเพิ่มสัดส่วนของโควิดต่างชาติและลดข้อจำกัดในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติเพื่อเพิ่มโอกาสระบายสินค้าอสังหาริมทรัพย์และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับมหภาค ตรงข้ามกับแนวทางของกลุ่มกระแสรองที่กังวลความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงที่อยู่อาศัย และปัญหาทางด้านสังคมในระยะยาว จึงเน้นบทบาทของรัฐในการเข้าแทรกแซง เพื่อคงไว้ซึ่งสัดส่วนโควิดต่างชาติ หรือออกมาตรการควบคุมต่าง ๆ เกี่ยวกับการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ นอกจากนี้ สำหรับประเทศไทยที่มีการเข้ามาของชาวต่างชาติในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มมากขึ้นนั้น ได้ส่งผลกระทบในหลายมิติ โดยเฉพาะในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่สำคัญและส่งผลให้เกิดการต่อสู้ระหว่างกลุ่มทุน ในภาคอสังหาริมทรัพย์ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ

ภายใต้กระบวนการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ ชาวต่างชาติเป็นส่วนหนึ่งของ “สถาบัน” (Institutions) ทางเศรษฐกิจ เปรียบเสมือนตัวแสดงของกิจกรรมการไหลเวียนของสภาพคล่องต่างประเทศ ในขณะที่ผู้รับการไหลเวียนของเงินแต่ละประเทศหรือประเทศปลายทางล้วนมีวิวัฒนาการทางสถาบันในรูปแบบเฉพาะตัว การเข้ามาของเงินทุนต่างประเทศในภาคอสังหาริมทรัพย์ในแต่ละประเทศจึงนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในทิศทางที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันก็ย่อมได้ การศึกษาบทบาทของชาวต่างชาติในการเข้ามาลงทุนและซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด รวมถึงบทบาทของกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้อง โดยนำเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงสถาบันมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณา นอกจากจะสร้างความเข้าใจต่อพลวัตในแต่ละประเทศแล้ว ยังนำไปสู่การพิจารณากระบวนการกำหนดนโยบายอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา ล้วนแสดงให้เห็นถึง การกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการอนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้ามาถือครองกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้ส่งผลกระทบต่อหลายมิติในประเทศ

ด้วยความสำคัญของเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการให้กรรมสิทธิ์ชาวต่างชาติในการซื้อคอนโดมิเนียมในประเทศไทย บทความชิ้นนี้ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) การทบทวนวรรณกรรม

และกรอบแนวคิด ซึ่งนำกรอบเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงสถาบันมาเป็นแนวทางในการพิจารณาหัวข้อดังกล่าวเป็นหลัก (2) วิธีดำเนินการวิจัย (3) ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอในส่วนของประสบการณ์และผลลัพธ์ของสิงคโปร์และสำหรับประเทศไทยจะทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 จนถึง พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวต่างชาติมีบทบาทโดดเด่นในการเข้ามาถือครองกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด และ (4) บทสรุปและข้อเสนอแนะ ของประเทศดังกล่าว และนำไปสู่การเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไปประเด็นการให้สิทธิการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของชาวต่างชาติ

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบการแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านอสังหาริมทรัพย์ของไทยเกี่ยวกับการให้สิทธิการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดพบว่า งานเขียนของ ภันชริธา จุละยานนท์ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวต่างชาติเป็นปัจจัยหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดกระแสการอยู่อาศัยในแนวตั้ง (คอนโดมิเนียม) โดยเรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า “โลกาภิวัตน์ของอสังหาริมทรัพย์” (Globalization of Real Estate) ซึ่งเป็นการที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครเป็นสินทรัพย์ของเมือง (Local Asset) และของโลก (Global Asset) ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ การเติบโตของราคาที่ดิน และภาคการท่องเที่ยว ประกอบกับผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจแบ่งปันให้เป็นที่นิยมมากขึ้น นำไปสู่การแข่งขันของบริษัทอสังหาริมทรัพย์เพื่อพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ให้ตอบโจทย์กับผู้บริโภคระดับโลกเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม โลกาภิวัตน์ของอสังหาริมทรัพย์ได้นำมาสู่การลงทุนและเก็งกำไรมากกว่าเพื่อการอยู่อาศัย และส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของฐานรายได้ของคนที่อาศัยในพื้นที่ที่เป็นสินทรัพย์ของเมืองและของโลก มากกว่านั้น โลกาภิวัตน์ของอสังหาริมทรัพย์ยังเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นด้านความเหลื่อมล้ำในที่อยู่อาศัยที่จะเพิ่มขึ้น สำหรับประเด็นด้านคุณค่า พบว่า ทศนคติต่อการอยู่อาศัยประเภทคอนโดมิเนียมจะเปลี่ยนไปโดยผู้คนจะนิยมอาศัยอยู่ในคอนโดมิเนียมมากขึ้นเนื่องด้วยราคาของที่ดินที่มีราคาสูงขึ้น ความต้องการเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์จะเปลี่ยนเป็นการเช่าอยู่มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนหน้านี้ สำหรับประเด็นด้านสังคม เกิดการเคลื่อนย้ายของจำนวนชาวต่างชาติมากขึ้น ผู้คนอยู่อาศัยเพียงคนเดียวมากขึ้น และประชากรสูงวัยมีสัดส่วนมากขึ้น

นอกจากนี้ งานเขียนของณัฐวดี อิศวโกวิทวงศ์ ชวัญพร บุนนาค และนภัส วัฒนโนภาส (2561) ได้ย้ำถึงประเด็นด้านสังคมที่เกี่ยวกับปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในเมืองในบริบทของประเทศไทย โดยจำเพาะลงในลักษณะเชิงพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นเมืองมหานครและเป็นเมืองภูมิภาคเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและระเบียบโลก (Global City) ในฐานะประตูทางเข้าของระบบทุนเชิงภูมิศาสตร์ (Capital Gateway) ทั้งนี้ บริบทเฉพาะของประเทศไทยที่รวมศูนย์เชิงอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ควบแน่นไปกับการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่อย่างกรุงเทพมหานครและขยายตัวออกสู่ปริมณฑล เป็นเหตุนำไปสู่การสร้างความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ โดยงานเขียนได้สรุปถึงสาเหตุของกลไกการสร้างความเหลื่อมล้ำซึ่งสภาวการณ์นี้ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่อความจนเมือง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ประเด็นด้านทรัพยากร ความเหลื่อมล้ำในทรัพยากรและที่ดินต่อมิติด้านสิทธิที่จะอยู่ในเมือง (2) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว การเข้าถึงปัจจัยการผลิต และความยากจนในเมือง ซึ่งเป็นผลพวงมาจากสภาวการณ์แห่งเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ และ (3) ประเด็นด้านการเมือง ความเหลื่อมล้ำในมิติการเข้าถึงและการสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเกิดการกระจุกตัวด้านการ

พัฒนา (Urban Agglomeration) ของปัจจัยและองค์ประกอบเมือง ซึ่งอุตสาหกรรมทุน ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน จากทุกภูมิภาคเข้าสู่ศูนย์กลาง

จากการทบทวนวรรณกรรมอสังหาริมทรัพย์ของไทยในพื้นที่กรุงเทพมหานครสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในประเด็นความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังคงขาดการศึกษาในประเด็นของกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์ผ่านกรอบของเศรษฐศาสตร์การเมือง ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวนำมาสู่แนวคิดในการศึกษาประเด็นการให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของชาวต่างชาติในประเทศไทยว่าได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างไร และกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์มีปฏิสัมพันธ์อย่างไร โดยกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์ด้านอสังหาริมทรัพย์ (2) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน (3) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของที่ดิน และ (4) กรอบการศึกษาของบทความ

(1) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์ด้านอสังหาริมทรัพย์

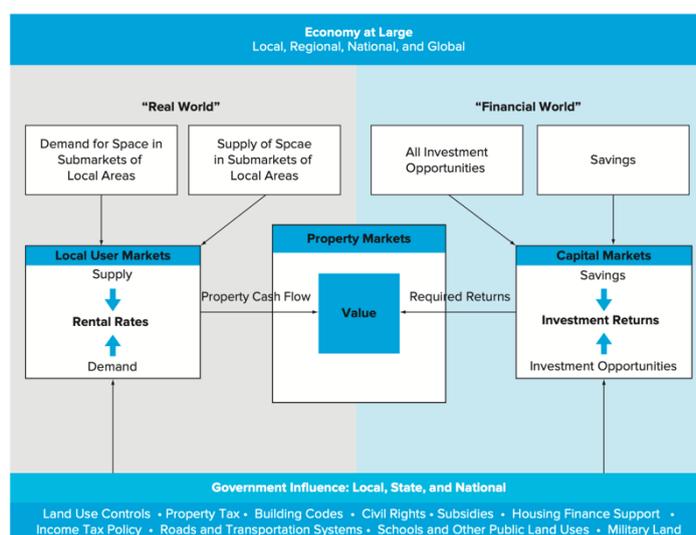

Figure 2 User Markets, Capital Markets, and Property Markets

Source Ling, D. C., & Archer, W. R., 2018

การให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดของชาวต่างชาติในประเทศไทยต้องสร้างความเข้าใจในประเด็นของเศรษฐศาสตร์ด้านอสังหาริมทรัพย์ โดย Ling & Archer (2018) ได้อธิบายการทำงานของตลาดอสังหาริมทรัพย์และบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในตลาด (Real Estate Markets and Participants) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการประเมินมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ โดยตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Markets) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ [1] ตลาดพื้นที่ (Space Market) ซึ่งเป็นตลาดที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่าและซื้อขายพื้นที่สำหรับใช้ประโยชน์ เช่น ที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ อุตสาหกรรม และ [2] ตลาดการลงทุน (Capital Market) ตลาดที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในสินทรัพย์อสังหาริมทรัพย์ เช่น การซื้อขาย REITs การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในลักษณะเก็งกำไร สำหรับผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องในตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Participants in Real Estate Markets) ประกอบด้วย [1] ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (Developers) รับผิดชอบการวางแผน การพัฒนา และการก่อสร้างโครงการ [2] นักลงทุน (Investors) ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์เพื่อผลตอบแทนจากค่าเช่าและการเพิ่มมูลค่า [3] ผู้ซื้อและผู้เช่า (Users) ต้องการใช้พื้นที่สำหรับที่อยู่

อาศัยหรือธุรกิจ [4] ธนาคารและผู้ให้สินเชื่อ (Lenders) ให้สินเชื่อเพื่อซื้อหรือพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และ [5] หน่วยงานรัฐบาล (Government Entities) กำกับดูแลและออกกฎระเบียบด้านอสังหาริมทรัพย์ เช่น การจัดโซนนิ่ง

ทั้งนี้ หากอธิบายถึงระบบเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์นั้น จะประกอบไปด้วยตลาด 3 ประเภท ได้แก่ [1] ตลาดผู้ใช้งานอสังหาริมทรัพย์ (User Markets) เป็นตลาดที่เกี่ยวข้องกับการเช่าหรือซื้อพื้นที่อสังหาริมทรัพย์เพื่อการใช้งานจริง ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ หรืออุตสาหกรรม โดยมีผู้เช่าและเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ (Tenants and Property Owners) รวมถึงบริษัทจัดการอสังหาริมทรัพย์ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์และอุปทาน ประกอบด้วย ทำเลที่ตั้ง ประเภทของอสังหาริมทรัพย์ สภาวะเศรษฐกิจ ความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่นั้น ๆ โดยผลลัพธ์จะออกมาในรูปแบบของราคาเช่าและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เป็นตัวกำหนดการตัดสินใจในตลาด [2] ตลาดทุน (Capital Markets) เป็นตลาดที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาเงินทุนเพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ โดยมีผู้เล่นในตลาด คือนักลงทุนสถาบัน (Institutional Investors) เช่น กองทุนบำนาญ กองทุน REITs นักลงทุนรายบุคคล สถาบันการเงินที่ให้สินเชื่อ สำหรับแหล่งเงินทุน ประกอบด้วย ตลาดตราสารหนี้ (Debt Markets) ให้สินเชื่อแก่ผู้พัฒนาและผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ และตลาดตราสารทุน (Equity Markets) นักลงทุนลงทุนเพื่อถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ปัจจัยที่มีผลต่อตลาดนี้คือ อัตราดอกเบี้ย นโยบายการเงิน ความเชื่อมั่นของนักลงทุน และ [3] ตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Property Markets) เป็นตลาดที่กำหนดมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ผ่านการซื้อขายหรือการพัฒนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตลาดอื่นผ่านราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกกำหนดโดยราคาที่เกิดขึ้นในตลาดผู้ใช้งาน (User Market) และตลาดทุน (Capital Market) ส่งผลให้การตัดสินใจพัฒนาหรือขายอสังหาริมทรัพย์ขึ้นอยู่กับความสมดุลระหว่างรายได้จากการเช่ากับต้นทุนของการลงทุน กล่าวโดยสรุป ตลาดทั้ง 3 ประเภท มีความเชื่อมโยงกัน โดยตลาดผู้ใช้งานเป็นตลาดที่กำหนดความต้องการในการใช้พื้นที่ ตลาดทุนจัดหาเงินทุนสำหรับการพัฒนาและการลงทุน และตลาดอสังหาริมทรัพย์สะท้อนราคาของอสังหาริมทรัพย์ตามปัจจัยทั้งด้านการใช้งานและการลงทุน แสดงดัง Figure 2 นอกจากนี้ การศึกษาดังกล่าว ได้เชื่อมโยงกับการตัดสินใจซื้ออสังหาริมทรัพย์กับเศรษฐศาสตร์การเมือง ผ่านการวิเคราะห์นโยบายด้านภาษีและการปล่อยสินเชื่อ การใช้ชีวิตของผู้คนซึ่งส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของตัวแสดงในตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Ling & Archer, 2018)

นอกจากนี้ O'Sullivan (2019) ได้อธิบายเกี่ยวกับตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Property Markets) เพิ่มเติมจาก Ling & Archer (2018) ว่ากลไกในการกำหนดราคาในตลาดอสังหาริมทรัพย์เป็นผลจากการผสมผสานของปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ [1] ด้านอุปสงค์ (Demand Factors) ราคาของอสังหาริมทรัพย์ได้รับอิทธิพลจากความต้องการใช้พื้นที่ โดยมีปัจจัยหลัก คือ (1) รายได้และความสามารถในการซื้อ เมื่อรายได้ประชากรเพิ่มขึ้น ความสามารถในการซื้อของประชากรจะผันตรงตาม (2) ความต้องการอสังหาริมทรัพย์คุณภาพสูงจะเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ส่งผลให้มีความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น (3) ทำเลที่ตั้ง อสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ใกล้แหล่งงาน โรงเรียน หรือบริการสาธารณะมักมีราคาสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบ และ (4) รสนิยมและความนิยม แนวโน้มรสนิยมและความนิยมของการอยู่อาศัย รวมถึงการอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองหรือชานเมืองจะมีผลต่อราคาของอสังหาริมทรัพย์ [2] ด้านอุปทาน (Supply Factors) โดยมีปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ต้นทุนการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีความหมายรวมถึงต้นทุนการก่อสร้าง วัสดุ และแรงงาน (2) ข้อจำกัดอุปทานของพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดในเขตเมืองทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น (3) กฎระเบียบและโซนนิ่ง ซึ่งสร้างข้อจำกัดด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในบางพื้นที่ [3] ดุลยภาพตลาดอสังหาริมทรัพย์ (Market Equilibrium) ราคาอสังหาริมทรัพย์ถูกกำหนดโดยจุดที่อุปสงค์และอุปทานตัดกัน เมื่ออุปสงค์เพิ่มขึ้นโดยไม่มี การปรับตัวของอุปทาน ราคาจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว [4] เส้นโค้ง Bid-Rent (Bid-Rent Curve) เป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญในเศรษฐศาสตร์เมือง (Urban Economics) และทฤษฎีการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน (Land Use Theory) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาที่ดินและ

ระยะทางจากศูนย์กลางเมือง (Central Business District: CBD) ที่ดินใกล้ศูนย์กลางเมืองมักมีราคาสูงกว่า เนื่องจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานและบริการ ในทางกลับกัน ราคาที่ดินจะลดลงตามระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลางเมืองมากกว่านั้น O'Sullivan (2019) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ประเภทคอนโดมิเนียมภายใต้กฎการจำกัดสรรพยากรที่ดิน โดยอุปทานของคอนโดมิเนียมเป็นไปเพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ของผู้บริโภคที่ต้องการอาศัยในเขตเมือง และราคาต่อตารางเมตรของคอนโดมิเนียมจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละโซนซึ่งขึ้นอยู่กับระยะห่างจากศูนย์กลางเมือง นอกจากนี้ การพัฒนาโครงการคอนโดมิเนียมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจในหลายด้าน เช่น ราคาที่ดิน การกระจายรายได้ และการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ โครงการคอนโดมิเนียมดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเป็นแรงกระตุ้นการจ้างงานในภาคการก่อสร้างและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งเพิ่มมูลค่าที่ดินและกระตุ้นการเติบโตของธุรกิจท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง และ [5] ปัจจัยภายนอกและการแทรกแซงของรัฐ (Externalities and Government Intervention) โดยปัจจัยภายนอก เช่น มลภาวะ หรือโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ส่งผลต่อราคาของอสังหาริมทรัพย์ การแทรกแซงของรัฐ เช่น การกำหนดโซนนิ่งและการสร้างโครงข่ายคมนาคม มีบทบาทในการกำหนดราคา และการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ด้วยลักษณะของตลาดอสังหาริมทรัพย์มีลักษณะ 2 ประการ ได้แก่ (1) ตลาดที่มีการกระจายตัวสูง (Fragmented Market) : เนื่องจากอสังหาริมทรัพย์มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละทำเลและกลุ่มเป้าหมายกลุ่มลูกค้าตามรสนิยมของลูกค้าและรายได้แล้วนั้น ตลาดอสังหาริมทรัพย์ยังมี (2) ข้อจำกัดด้านข้อมูล (Information Asymmetry) : โดยข้อมูลเกี่ยวกับราคาและข้อเสนอของผู้ขายอสังหาริมทรัพย์มีข้อจำกัดในการเปิดเผยและไม่โปร่งใส (Ling & Archer, 2018) ซึ่งส่งผลต่อราคาอสังหาริมทรัพย์ที่แตกต่างกัน

(2) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน

สำหรับกรอบแนวคิดของสถาบันและการจัดสถาบัน การศึกษาครั้งนี้ใช้นิยามและมิติของสถาบันรวมถึงแนวทางการวิเคราะห์ตลาดรัฐและการเมืองตามแนวคิดของ Ha-joon Chang และกรอบแนวคิดด้านตรรกะของการจัดสถาบันของ Rogers Hollingsworth เป็นหลัก ซึ่งแนวทางการศึกษานี้เป็นแนวทางการศึกษาที่ได้รับการผสมผสานทฤษฎีในการวิเคราะห์โดยวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2548) ได้ให้คำนิยามของ สถาบัน หมายถึง “แบบแผนที่เป็นระบบของความคาดหวังร่วมกันหรือบรรทัดฐานและกิจวัตรของปฏิสัมพันธ์ที่มีผลในการกำหนดแรงจูงใจและพฤติกรรมของตัวแสดงในสังคม” ครอบคลุมบทบาทใน 3 มิติ ได้แก่ [1] การเป็นข้อจำกัด [2] การเป็นสิ่งสนับสนุน และ [3] การสร้างระบบคุณค่า (Chang) โดยความร่วมมือระหว่างตัวแสดงทางเศรษฐกิจ หรือ การจัดสถาบัน แต่ละรูปแบบจะมีตรรกะเฉพาะของตนเอง (Hollingsworth) ประกอบกับการนำการวิเคราะห์เชิงสถาบันเปรียบเทียบกับของ Aoki (2001, อ้างถึงใน วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2548, 43-44) มองว่า “สถาบัน” คือ “ผลลัพธ์ ณ จุดดุลยภาพของเกม” โดยมีได้แปลว่าเป็นดุลยภาพที่อยู่นิ่ง แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อพฤติกรรมของตัวแสดงเปลี่ยนแปลงไป (เช่น ทฤษฎีของเกม) การมองสถาบันด้วยกรอบนี้ จะทำให้สามารถวิเคราะห์ความหลากหลายและความซับซ้อนของการจัดสถาบันเปรียบเทียบระหว่างระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ผ่านการเปรียบเทียบการทำงานของสถาบันและผลลัพธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้าง ดังนี้ [1] กติกาการเล่นเกมที่ถูกกำหนดจากภายนอก (Exogenous Rules of the Game และ [2] ตัวแปรภายใน (Endogenous Variables)

นอกจากนี้ บทความฉบับนี้ ได้นำแนวคิดปัจจัยด้านเศรษฐศาสตร์สถาบันที่มีบทบาทในการกำหนดประสิทธิภาพและกระบวนการพัฒนาของตลาดอสังหาริมทรัพย์ของ Keogh & D'Arcy (1999) ซึ่งได้อธิบายว่าประสิทธิภาพระบบเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสถาบัน 4 ปัจจัย ได้แก่ [1] ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) อัตราดอกเบี้ย ภาวะเศรษฐกิจโดยรวม ความต้องการพื้นที่อสังหาริมทรัพย์ทั้งในเชิงพาณิชย์และที่อยู่อาศัย [2] ปัจจัยด้าน

กฎระเบียบ (Regulatory and Legal Factors) การกำหนดโซนนิ่งข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม กระบวนการขออนุญาตก่อสร้าง [3] ปัจจัยทางสถาบัน (Institutional Factors) การมีอยู่ขององค์กรหรือหน่วยงานที่สนับสนุนการพัฒนา ความสามารถในการจัดการเงินทุนและการบริหารโครงการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Factors) และ [4] ความต้องการของผู้บริโภค ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของผู้บริโภค นอกจากประสิทธิภาพของตลาด (Property Market Efficiency) ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสถาบันข้างต้น และความโปร่งใสของตลาดของแล้ว ในทางกลับกันข้อจำกัดด้านข้อมูลและกฎระเบียบที่ซับซ้อนมีแนวโน้มทำให้การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ล่าช้าหรือมีต้นทุนสูงขึ้น โดยความซับซ้อนนั้นถูกสะท้อนในรูปแบบของ ลำดับชั้นเชิงสถาบัน (Institutional Hierarchy) ของตลาดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างที่ซับซ้อนและปัจจัยด้านสถาบันที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของตลาดอสังหาริมทรัพย์สามารถแบ่งออกได้ 4 ระดับ ดังนี้ (1) ระดับมหภาค (Macro-Level Institutions) ประกอบด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อเศรษฐกิจและตลาดโดยรวม เช่น ระบบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ กฎระเบียบด้านโซนนิ่งและการวางผังเมือง ภาษีและข้อกำหนดทางการเงิน โดยบทบาทระดับนี้มีหน้าที่กำหนดกรอบการดำเนินงานของตลาดอสังหาริมทรัพย์และสร้างความเสถียรในระบบ (2) ระดับองค์กร (Meso-Level Institutions) รวมถึงองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการดำเนินงานในตลาดอสังหาริมทรัพย์ เช่น บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ธนาคารและสถาบันการเงิน หน่วยงานรัฐที่ดูแลการออกใบอนุญาตก่อสร้าง องค์กรเหล่านี้ช่วยจัดสรรทรัพยากรและสร้างกลไกในการซื้อขายหรือพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (3) ระดับจุลภาค (Micro-Level Institutions) เป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในตลาดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ผู้ซื้อและผู้ขายอสังหาริมทรัพย์ นายหน้าอสังหาริมทรัพย์ ผู้เช่าและผู้ลงทุน บทบาทของระดับนี้มีหน้าที่ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางตลาดและการเจรจาต่อรองในธุรกรรมต่าง ๆ และ (4) ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม (Cultural and Social Norms) เป็นปัจจัยที่ซ่อนอยู่แต่มีผลต่อการตัดสินใจในตลาด ค่านิยมเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และแนวโน้มการพัฒนาเมืองและการใช้พื้นที่ ปัจจัยทางวัฒนธรรมกำหนดพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมตลาดและส่งผลต่อความต้องการหรือการกำหนดมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ แสดงดัง Figure 3

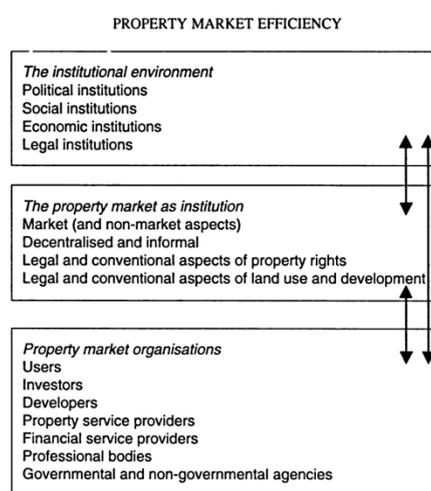

Figure 3 Property Market Efficiency

Source: Keogh, G., & D'Arcy, E. (1999).

ประสิทธิภาพของตลาดอสังหาริมทรัพย์ในระดับขั้นสูงสุดนั้น ตลาดอสังหาริมทรัพย์มีอยู่ได้กรอบเชิงสถาบันที่กำหนดโดยกฎระเบียบและข้อตกลงทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย ซึ่งเป็นโครงสร้างทางของสังคม ในระดับถัดมา ตลาดอสังหาริมทรัพย์ถูกพิจารณาให้เป็นหนึ่งในสถาบันที่มีลักษณะเฉพาะที่กำหนดโครงสร้าง ขอบเขต และหน้าที่และลำดับสุดท้าย ซึ่งเป็นส่วนหลักที่ดำเนินการในตลาดอสังหาริมทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นการสร้างหรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง โดยสถาบันและองค์กรในแต่ละระดับจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมอาจวางกรอบและความคาดหวังต่อตัวแสดงในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ในทางกลับกันตัวแสดงในตลาดอสังหาริมทรัพย์อาจให้ข้อเสนอแนะกลับสู่คณะกรรมการฯ ตามหลักการแล้วสถาบัน คือ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และข้อบังคับที่สังคมใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรม สถาบันได้สร้างความมั่นคงและความแน่นอนในปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม สถาบันสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ตามกาลเวลา สถานการณ์ และประสบการณ์ เนื่องจากสถาบันถูกสร้างขึ้นโดยสังคมมนุษย์ สถาบันจึงสะท้อนถึงอำนาจและผลประโยชน์ภายในสังคมนั้น ๆ อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ทุกกลุ่มตัวแสดงในสังคมไม่ได้รับประโยชน์จากโครงสร้างเชิงสถาบันที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม เศรษฐศาสตร์เชิงสถาบันได้ย้ำว่าสถาบันเกิดขึ้นเพื่อช่วยลดความขัดแย้งและความไม่แน่นอน ซึ่งโดยรวมเรียกว่าต้นทุนการทำธุรกรรม (Eggertsson, 1990 อ้างถึงใน, Keogh & D'Arcy, 1999) นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของอสังหาริมทรัพย์กับภาครัฐ มีการกล่าวถึงเป็นอย่างมากเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐในการเอื้อกลุ่มทุน และภาครัฐควรเข้ามาปรับเปลี่ยน นโยบายด้านอสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะนโยบายอสังหาริมทรัพย์ด้านที่อยู่อาศัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และการควบคุมการลงทุนและซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ

(3) กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของที่ดิน (Political Economy of Land)

Borras & Franco (2010) ได้ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองของที่ดิน (Political Economy of Land) ว่ากลุ่มผลประโยชน์ อำนาจรัฐ และกลไกตลาด มีบทบาทในการกำหนดการถือครอง การใช้ และการควบคุมที่ดิน ในแต่ละสังคม บทความนี้เน้นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ “การครอบครองที่ดินครั้งใหญ่” (Land Grab) โดยเสนอให้มองผ่านกรอบคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เพิ่มเติมจากการวิเคราะห์ในมิติการลงทุนหรือกฎหมาย Borras & Franco ชี้ให้เห็นว่าการเข้าถึงและการได้รับประโยชน์จากที่ดินในแต่ละบริบทนั้น ถูกกำหนดด้วยความไม่สมดุลของอำนาจ (Power Asymmetry) ระหว่างรัฐ กลุ่มทุน เอกชนท้องถิ่น และชุมชนชนบท (Agency) กรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ปัญหาที่ดินแบ่งออกเป็น 5 คำถามหลัก ได้แก่ [1] ใครเป็นเจ้าของ (Access) ผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างการถือครองที่ดิน [2] ใครเป็นผู้ทำงาน (Control) ผ่านการศึกษาความสัมพันธ์ทางแรงงานในระบบที่ดิน [3] ใครได้รับผลประโยชน์ (Benefit) ผ่านการวิเคราะห์การกระจายทรัพยากรและผลตอบแทน [4] เขาใช้ที่ดินอย่างไร (Use) ผ่านการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์และการควบคุมที่ดิน และ [5] มีนัยยะต่อสังคมโดยรวมอย่างไร (Power Asymmetry) ผ่านการเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงที่ดินกับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมระดับมหภาค

ทั้งนี้ Borras และ Franco ย้ำว่า การแย่งชิงที่ดินในยุคปัจจุบันมีลักษณะที่ซับซ้อนกว่ายุคก่อน โดยมีแรงขับเคลื่อนจากความไม่มั่นคงทางอาหาร ความต้องการพลังงาน การเก็งกำไรทางการเงิน และแผนพัฒนาของรัฐที่อ้างว่า เพื่อ “ประโยชน์ส่วนรวม” แต่ในทางปฏิบัติมักเป็นการตัดสิทธิของประชาชนท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น การสูญเสียพื้นที่เพาะปลูก การเปลี่ยนรูปแบบการผลิต และการถูกกีดกันออกจากกระบวนการตัดสินใจ ผ่านการศึกษาและวิเคราะห์ วิเคราะห์การแย่งยึดที่ดินในบริบทหลังวิกฤตอาหารโลกปี 2008 โดยเฉพาะกรณีของบริษัทข้ามชาติหรือ รัฐบาลต่างประเทศเข้าซื้อที่ดินขนาดใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนา แนวคิดนี้เสนอให้มองการแย่งยึดที่ดินเป็นผลพวงของ

กระบวนการสะสมทุนในระบบโลก (Global Capital Accumulation) นอกจากนี้ Borrás & Franco เสนอว่าการวิเคราะห์การครอบครองที่ดินครั้งใหญ่ ต้องวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบในประเด็นโครงสร้างอำนาจหรือ ผลประโยชน์เชิงชนชั้นสำหรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงระบบ Borrás & Franco ได้เสนอให้ “การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดด้านการต่อต้าน” (Reframing Resistance) ใหม่ ซึ่งหมายถึงไม่เพียงแต่ดำเนินการต่อต้านโครงการลงทุน แต่รวมถึงการเคลื่อนไหวเพื่อยุติธรรมทางที่ดิน สิทธิในดินแดน และอำนาจการควบคุมตนเองของชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาเชิงนโยบายต้องไม่จำกัดอยู่แค่เรื่อง “ความโปร่งใส” หรือ “การมีส่วนร่วมเชิงเทคนิค” เท่านั้น แต่ต้องแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่ฝังอยู่ในระบบการจัดการที่ดินโดยรวม งานชิ้นนี้เป็นกรอบคิดที่ทรงพลังในการทำความเข้าใจ “การเมืองของที่ดิน” ทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของ ประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย ที่การควบคุมที่ดินมักเกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจ กลุ่มทุน และการพัฒนาแบบไม่ทั่วถึงมากกว่านั้น การถือครองคอนโดโดยต่างชาติในเมืองใหญ่ ล้วนเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการใช้ที่ดินที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำด้วยเช่นเดียวกัน

(4) กรอบการศึกษาของบทความ

การศึกษาในครั้งนี้ได้นำกรอบการศึกษาใน 3 ส่วนแรก มาผสมผสานกัน อย่างไรก็ตาม กรอบการศึกษานี้ยังต้องมีการพัฒนากรอบให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพลวัตการถือครองกรรมสิทธิ์คอนโดมิเนียมของชาวต่างชาติและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทุนในประเทศไทยมากขึ้น ผ่านการวิเคราะห์สถาบันของพื้นที่ในแต่ละประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์สถาบันในบริบทของประเทศไทยต่อไป ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทุนในแต่ละประเทศ และใช้วิธีการวิจัย (Research Method) แบบ “อุปนัย” (Induction) ตามแนวทางการวิเคราะห์เชิงสถาบัน และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสถาบันหลักในแต่ละสังคม ได้แก่ [1] รัฐ การเมือง และกฎระเบียบ [2] กลุ่มทุน และ [3] วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ ที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม อันนำไปสู่ผลลัพธ์ของการถือครองกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในแต่ละประเทศ กลุ่มทุนที่ได้ทำการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย 6 กลุ่ม ได้แก่ [1] ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (Developers) [2] นักลงทุน (Investors) [3] ผู้ซื้อและผู้เช่า (Users) [4] ธนาคารและผู้ให้สินเชื่อ (Lenders) และ [5] หน่วยงานรัฐบาล (Government Entities) รวมถึง [6] กลุ่มทุนทางข้าม เช่น กลุ่มทุนผู้ประกอบการโรงแรม บทความชิ้นนี้ จะศึกษาในกรณีของสิงคโปร์ และประเทศไทย เฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ แสดงดัง Figure 4

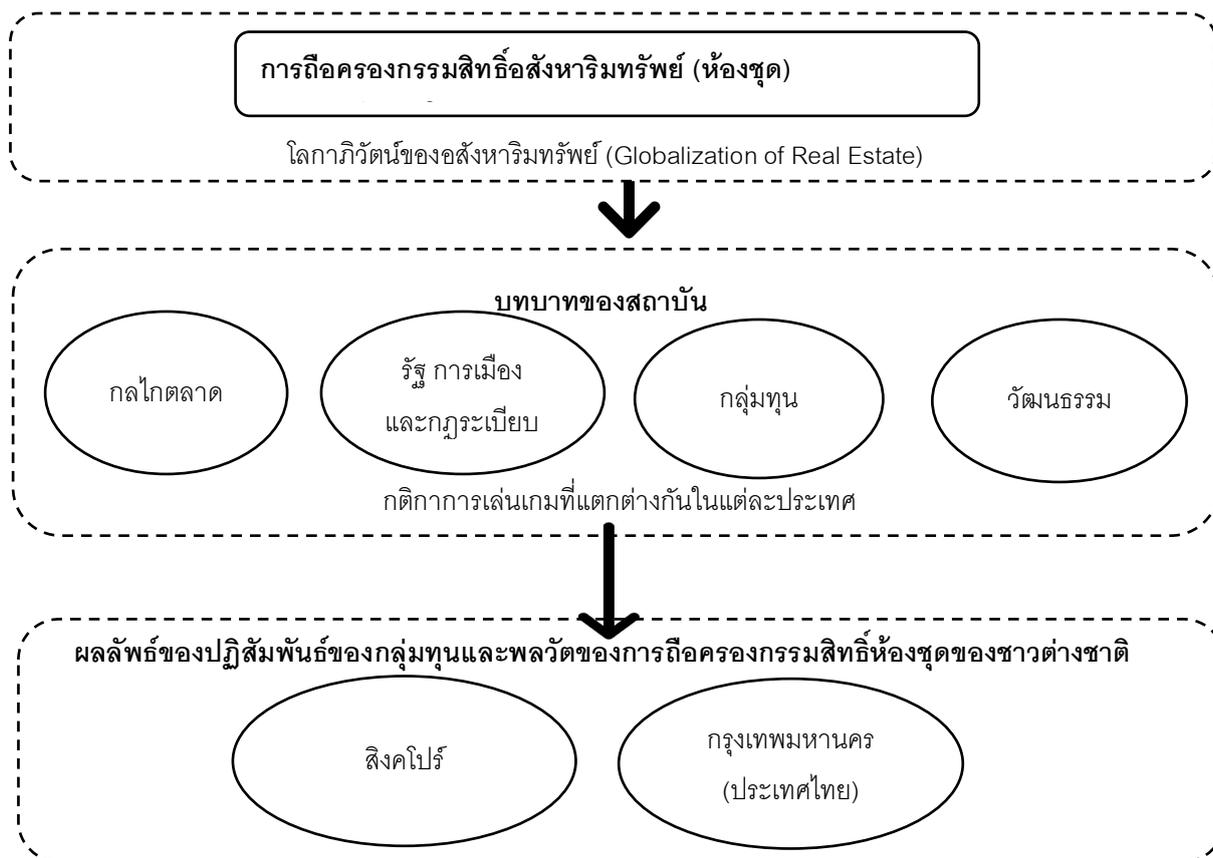

Figure 4 Summary of the Research Framework

Source: Author’s adaptation based on Veerayooth Kanchoochat (2548:48)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาประเด็นดังกล่าวผ่านกรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สถาบันตามวัตถุประสงค์ สำหรับระเบียบวิธีการวิจัยของบทความฉบับนี้ ประกอบด้วยการผสมผสาน 3 รูปแบบ (1) บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ผ่านการรวบรวมข้อมูล บทความ และรายงานผลการวิจัยต่าง ๆ ในเชิงประจักษ์ (2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบของตัวเลขและการใช้สถิติในการวิเคราะห์สัดส่วนการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด สัดส่วนการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุด เป็นต้น รวมถึงการขยายตัวของสัดส่วนดังกล่าว (3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบ่งออกเป็นกลุ่มทุนทั้งหมด 6 กลุ่ม ดังที่กล่าวไปข้างต้น โดยคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) กลุ่มที่ได้ประโยชน์จากการให้สิทธิต่างชาติในการถือกรรมสิทธิ์ห้องชุด ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ตัวแทนกลุ่มนักลงทุน ตัวแทนกลุ่มธนาคารและผู้ให้สินเชื่อ ตัวแทนกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ และ (2) กลุ่มที่เสียประโยชน์จากการให้สิทธิต่างชาติถือกรรมสิทธิ์ห้องชุด ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มผู้ซื้อและผู้เช่า ตัวแทนกลุ่มทุนเกี่ยวข้องกับภาคอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยในบทความชิ้นนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย (1) ผลลัพธ์ของประเทศสิงคโปร์ และ (2) ผลลัพธ์ของประเทศไทยในส่วนของพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ผลลัพธ์ของประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์มีวิวัฒนาการด้านนโยบายการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่เริ่มจากการได้รับเอกราชปี ค.ศ. 1965 กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อบ้านของชาวต่างชาติเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 โดยกฎหมายได้มีการระบุการห้ามซื้อ Private Residential Property กับคนต่างชาติ เพื่อเป็นการประกันว่าประชาชนสัญชาติสิงคโปร์จะสามารถเข้าถึงบ้านและมีบ้านอย่างเพียงพอ ภายใต้ Residential Property Act ทำให้ชาวต่างชาติสามารถซื้อได้เพียงห้องชุดประเภทอะพาร์ตเมนต์ (Apartment) ที่เป็นอาคารสูงมากกว่า 6 ชั้น หรือคอนโดมิเนียมที่ได้รับอนุญาต ในช่วงยุคโลกาภิวัตน์ปี 1990 – 2000 เป็นช่วงแรกที่สิงคโปร์มีนโยบายชัดเจนที่เปิดให้ต่างชาติเข้าซื้ออสังหาริมทรัพย์ในประเทศ และนำประเทศไปสู่การกลายเป็น “เมืองโลก” เนื่องด้วยสิงคโปร์ได้ผลักดันให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก ผ่านนโยบายหลัก ได้แก่ Government Land Sales (GLS) Program ที่รัฐจัดสรรที่ดินประมูลให้เอกชน เพื่อควบคุมการพัฒนาและสร้างรายได้ให้กับภาครัฐ รวมถึงการส่งเสริมการสร้างอสังหาริมทรัพย์ที่หรูหรา เพื่อพัฒนาเขต Marina Bay และ Sentosa Cove โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวไปเสนอขายให้กับคนต่างชาติได้โดยตรง นอกจากนี้ ได้จัดตั้ง REIT Framework ในปี 2002 เพื่อสนับสนุนการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ผ่านกองทุน เช่น CapitaLand REIT, Mapletree

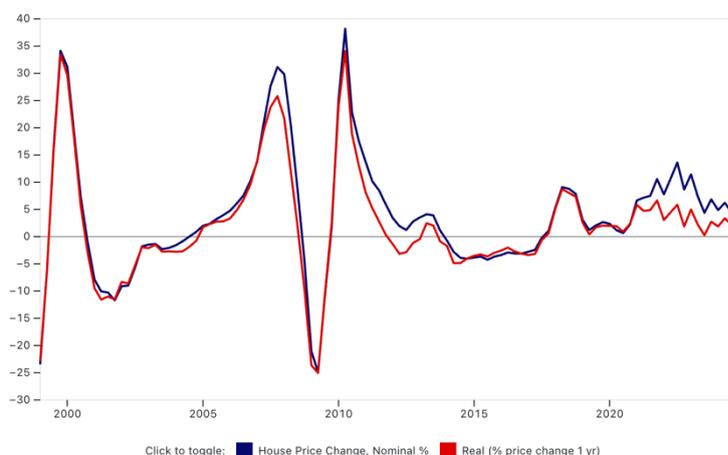

Figure 5 Singapore House Price Annual Change (2000 - 2024)

Source: The Urban Redevelopment Authority of Singapore (2024)

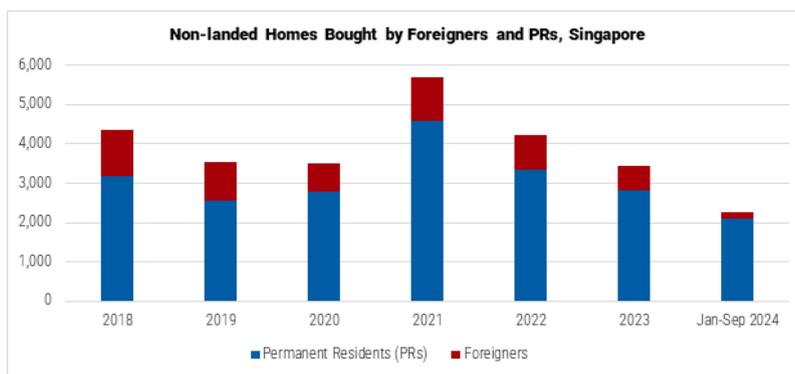

Figure 6 Non-landed Home Bought by Foreigners and PRs, Singapore

Source: Global Property Guide (2024)

อย่างไรก็ตาม หลังจากช่วงปี 2000 ของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ดอตคอม (Dot-Com Bubble Burst) และปี 2003 การเกิดการระบาดของโรคซาร์ส (SARS) ตลาดอสังหาริมทรัพย์ของสิงคโปร์ซบเซาเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐบาลมีการเสนอมาตรการเพื่อกระตุ้นตลาดอสังหาริมทรัพย์ ผ่านนโยบายที่เปิดให้ชาวต่างชาติเข้ามาซื้อที่ดินและบ้านที่ Santosa Cove ตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม 2004 จากนโยบายดังกล่าว นำไปสู่การไหลเข้ามาของสภาพคล่องของชาวต่างชาติในตลาดอสังหาริมทรัพย์เอกชน (Private Residential Market) ของสิงคโปร์ ซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ชาวต่างชาติสามารถเข้าซื้อได้ นำไปสู่สัดส่วนผู้ซื้อชาวต่างชาติที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6 เป็นร้อยละ 10 ของที่อยู่อาศัยในตลาดเอกชน ภายใน 2 ไตรมาสมากกว่านั้น ในช่วงกลางปี ค.ศ. 2005 รัฐบาลได้ทำการยกเลิกข้อกำหนดไม่ให้ชาวต่างชาติถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด และเพิ่มเพดานสินเชื่อที่ทางธนาคารกำหนด (Loan-to-value : LTV) รวมถึงการลดอัตราค่าผ่อนดาวน์ (Cash Downpayment) ทำให้ราคาบ้านเป็นช่วงขาขึ้นจนกระทั่งปี 2007 นำไปสู่การฟื้นตัวของตลาดภาคอสังหาริมทรัพย์ด้านที่อยู่ของสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนเดือนเมษายน 2023 ตลาดอสังหาริมทรัพย์เอกชน มีการเปลี่ยนแปลงสะสมของราคา (Cumulative Price Increase) ที่สูงมาก โดยในช่วง 9 เดือนแรกของปี 2022 การเติบโตของการเปลี่ยนแปลงสะสมของราคาอยู่ที่ร้อยละ 8.2 และในช่วงเดียวกันของปี 2023 การเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 3.9 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2024 ในช่วงเดียวกันที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.6 แสดงให้เห็นถึงการชะลอตัวอย่างมีนัยสำคัญ แสดงดัง Figure 5 รวมถึงสัดส่วนการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในไตรมาสที่ 3 ปี 2024 ชาวต่างชาติ (ไม่รวมผู้มีถิ่นพำนักถาวร) คิดเป็นเพียงร้อยละ 4.7 ของการทำธุรกรรมอสังหาริมทรัพย์เอกชนทั้งหมด ถึงสะท้อนถึงการชะลอตัวอย่างเห็นได้ชัด แสดงดัง Figure 6

การชะลอตัวดังกล่าว เกิดจากความเข้มงวดของมาตรการของภาครัฐในการปรับขึ้นภาษี Additional Buyer 's Stamp (ABSD) หลายครั้งติดต่อกัน เพื่อเป็นการลดความร้อนแรงของอุปสงค์ของชาวต่างชาติที่ได้ผลักดันให้ราคาที่อยู่อาศัยของสิงคโปร์เพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยในการปรับขึ้นล่าสุดเมื่อเดือนเมษายน 2023 อัตราภาษีสำหรับชาวต่างชาติถูกเพิ่มเป็นร้อยละ 60 เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อปี 2018 ที่ร้อยละ 15 การขึ้นภาษี ABSD เนื่องจากรัฐบาลต้องการชะลอไม่ให้ราคาบ้านสูงขึ้นจนเกินไปซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อคนในประเทศ เหตุผลหลักที่รัฐบาลสิงคโปร์ใช้มาตรการดังกล่าว ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ควบคุมราคาอสังหาริมทรัพย์ไม่ให้พุ่งสูงเกินความเหมาะสม โดยก่อนปี 2023 ราคาที่อยู่อาศัยในสิงคโปร์เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากอุปสงค์ที่สูงเกินไป โดยเฉพาะจากชาวต่างชาติและนักลงทุนต่างประเทศที่เข้ามาเก็งกำไรและปล่อยเช่า โดยรัฐบาลมองว่าหากปล่อยให้ตลาดอสังหาริมทรัพย์ภายในสิงคโปร์เป็นแบบดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อ ราคาอสังหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้น และคนสิงคโปร์ทั่วไป โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ไม่สามารถซื้อบ้านได้

(2) การปกป้องความสามารถในการเข้าถึงที่อยู่ของประชาชนในประเทศ โดยรัฐบาลสิงคโปร์มีนโยบายชัดเจนว่า “บ้านต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนเข้าถึงได้” (3) ลดการเก็งกำไรระยะสั้นจากต่างชาติ หลายกรณีเป็นการซื้อเพื่อปล่อยเช่าหรือขายต่อ ไม่ใช่เพื่ออยู่อาศัยจริง และ (4) รักษาเสถียรภาพตลาดอสังหาริมทรัพย์ในระยะยาว เนื่องด้วยราคาอสังหาริมทรัพย์มีการแปรปรวนและนำไปสู่ เหตุการณ์ฟองสบู่แตกจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งระบบ โดยมาตรการดังกล่าวจึงช่วยสร้าง “ความยั่งยืน” และ “ความมั่นคง” ให้กับระบบที่อยู่อาศัยของประเทศ นโยบายดังกล่าวถือเป็นหนึ่งในนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐบาล สิงคโปร์ที่ต้องการลดสัดส่วนการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในแง่มุมมองการเก็งกำไร และสะท้อนความเป็นรัฐพัฒนาในการเข้าแทรกแซงตลาดอสังหาริมทรัพย์เพื่อผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มั่นคง

ทั้งนี้ จากงานศึกษาของ Liao, Zhao, Lim & Wong (2015) ใช้โมเดลทางเศรษฐศาสตร์ ผ่านการสร้าง Hedonic Price Index และการตรวจจับจุดเปลี่ยนสำคัญของราคา (Structural Breaks) ผ่านการสร้างโมเดล Structural VAR (SVAR) แสดงให้เห็นว่า แม้ชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะซื้ออสังหาริมทรัพย์ในเขตใจกลางเมือง (Central Region) เช่น Sentosa ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า แต่ก็ทำให้ที่อยู่อาศัยในเขตรอบนอก (Non-Central Region) สูงตามไปด้วยอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ จุดเปลี่ยนสำคัญของราคาขายอสังหาริมทรัพย์ใน Central Region เพิ่มร้อยละ 1 ทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์ในเขตนั้นเพิ่มทันที รวร้อยละ 0.027 และทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์ใน Non-Central Region เพิ่มขึ้น รวร้อยละ 0.020 แม้ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ HDB ที่ชาวต่างชาติไม่สามารถซื้อได้ ยังเกิดผลกระทบเพื่อมรวร้อยละ 0.004 อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ผลกระทบเป็นลูกคลื่น (The Ripple Effect) คือ การปั่นป่วนของราคาในเขตชั้นใน (Price Shock) เพราะนักลงทุนต่างชาติที่มีกำลังซื้อมากกว่าหลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนหลังการผ่อนคลายกฎระเบียบ ทำให้ราคาที่อยู่อาศัยในเขตชั้นในเพิ่มสูงขึ้น และเกิดปรากฏแพร่กระจายของราคา (Price Diffusion) ทำให้ที่อยู่อาศัยในเขตรอบนอกเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การให้ชาวต่างชาติเข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์เป็นการเพิ่มความต้องการซื้อ (Demand) ที่มีกำลังสูง เข้ามายังระบบเศรษฐกิจ ส่งผลต่อราคาอสังหาริมทรัพย์ (Supply) ที่มีราคาสูงขึ้น ทำให้ประชากรท้องถิ่นมีความสามารถที่จะบริโภคอสังหาริมทรัพย์ของภาคเอกชนได้ลดลง

การซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในตลาดสิงคโปร์มีลักษณะเฉพาะตัว 2 ประการ ประการแรก [1] ตลาดอสังหาริมทรัพย์ของสิงคโปร์เป็นตลาดที่มีชาวต่างชาติเข้าไปลงทุนมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี 2025 จากข้อมูล ASEANstats (2025) ทั้งนี้ ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ร้อยละ 40 ของอสังหาริมทรัพย์ที่พัฒนาโดยภาคเอกชน ภายใต้ข้อจำกัดด้านอุปทานของจำนวนอสังหาริมทรัพย์และที่ดินของสิงคโปร์ ทำให้ราคาของอสังหาริมทรัพย์ของสิงคโปร์ดีดตัวขึ้นสูงตามกฎของระบบเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์ นำไปสู่การผลักดันราคาเช่าที่อยู่อาศัยของสิงคโปร์ให้สูงขึ้นอย่างมากเป็นประวัติการณ์ ที่มีมูลค่าสูงกว่านครนิวยอร์ก และฮ่องกง ในปี 2565 เป็นต้นมา หากกล่าวถึงนโยบายการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติสามารถซื้ออสังหาริมทรัพย์และที่ดินได้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการดึงดูดการลงทุนของชาวต่างชาติ และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ได้กำหนดเงื่อนไขและมาตรการกำกับดูแลอย่างเหมาะสมเป็นกลยุทธ์สำคัญของสิงคโปร์เพื่อป้องกันปัญหาทางสังคมและความมั่นคงของประเทศตลอดมา โดยเมื่อ 1 มกราคม ปี 2566 รัฐบาลสิงคโปร์ได้ออกวีซ่าแบบใหม่ที่เรียกว่า Overseas Networks & Expertise (ONE Pass) เพื่อดึงดูดคนที่มีศักยภาพสูง และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี พร้อมครอบครัวให้อยู่ในสิงคโปร์ เป็นเวลาถึง 5 ปี เงื่อนไขคือ ชาวต่างชาติต้องมีรายได้อย่างน้อย 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อเดือน รวมถึงกลุ่มแรงงานที่มีความสามารถโดดเด่นในด้านศิลปะวิทยาศาสตร์วิชาการ สามารถยื่นขอวีซ่าประเภทนี้ได้เช่นกัน สำหรับชาวต่างชาติ

ที่สนใจซื้อคอนโดมิเนียมในสิงคโปร์จะต้องมีเงินลงทุน ไม่ต่ำกว่า 20 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ และต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานที่ดินของสิงคโปร์ ซึ่งเป็นนโยบายที่เจาะจงเฉพาะกลุ่มชาวต่างชาติที่มีศักยภาพ

ประการที่สอง ถึงแม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่มีนักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนอสังหาริมทรัพย์เป็นจำนวนมาก แต่ด้วยความเป็นรัฐพัฒนาของสิงคโปร์ทำให้ประชาชนกว่าร้อยละ 80 ของประชาชนทั้งหมดของสิงคโปร์มีที่อยู่อาศัยและจำนวนกว่าร้อยละ 90 เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยการเคหะแห่งชาติสิงคโปร์ (Housing and Development Board : HDB) ที่จัดตั้งในนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยู ในช่วงปี 1964 เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย โดยรัฐบาลได้กว้านซื้อที่ดินสลับทั่วประเทศและเปลี่ยนเป็นพื้นที่สำหรับพัฒนาเมือง ทำให้ประชาชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยได้โดยไม่ต้องแข่งขันกับผู้ซื้อชาวต่างชาติ เนื่องจาก HDB เป็นที่อยู่อาศัยที่ชาวต่างชาติไม่สามารถครอบครองได้ นอกจากรัฐบาลจะควบคุมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติผ่านมาตรการทางด้านภาษีแล้ว ยังมีการควบคุม พื้นที่ที่อนุญาตให้บริษัทเอกชนสามารถพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ในสิงคโปร์ โดยรัฐบาลสิงคโปร์อนุญาตบริษัทเอกชนผ่านโครงการ Government Land Sales (GLS) ซึ่งบริหารโดย Urban Redevelopment Authority (URA) โดยเอกชนสามารถเข้าร่วมประมูลที่ดินของรัฐเพื่อพัฒนาเป็นโครงการที่อยู่อาศัยหรือพาณิชยกรรมได้ ซึ่งรัฐบาลได้แบ่งพื้นที่ที่ดินออกเป็นโซนตามแผนพัฒนาเมือง (Master Plan) ซึ่งครอบคลุมการใช้ที่ดิน เช่น พื้นที่อยู่อาศัย (Residential) พื้นที่พาณิชยกรรม (Commercial) พื้นที่อุตสาหกรรม (Industrial) พื้นที่แบบผสม (Mixed-use) ที่ดินสำหรับ GLS จะถูกเลือกมาเฉพาะจากพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้พัฒนา และจะประกาศชื่อเขตอย่างชัดเจนผ่านเว็บไซต์ของรัฐบาล กล่าวคือความแข็งแกร่งในเชิงโครงสร้างได้สะท้อนให้เห็นผ่านสถาบันทางด้านกฎหมายและการจัดระเบียบของรัฐบาลสิงคโปร์ และการเป็นรัฐบาลที่ปรับปรุงกฎหมายและนโยบายภาษีอย่างต่อเนื่องให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

สำหรับกลุ่มทุนภาคอสังหาริมทรัพย์ในสิงคโปร์เป็นกลุ่มทุนที่แข็งแกร่งเช่นเดียวกัน โดยรัฐบาลสิงคโปร์มีกระบวนการการออกแบบนโยบายภายใต้การรับฟังจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบกับกลุ่มทุนภาคอสังหาริมทรัพย์มีบทบาทในการผลักดันอย่างแท้จริงผ่านองค์กรต่าง ๆ ดังนี้ (1) นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เอกชน ร่วมให้ความเห็นผ่านสมาคม เช่น Real Estate Developers' Association of Singapore (REDAS) ซึ่งมีบทบาทในการแสดงความเห็นต่อนโยบาย เช่น กฎหมายผังเมือง กฎระเบียบการพัฒนาเป็นตัวแทนของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เอกชน (2) นักลงทุน และผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ สามารถแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสำรวจ ประชาพิจารณ์ และข้อเสนอผ่านสื่อ สมาคมผู้บริโภครวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ให้คำแนะนำเชิงนโยบาย เช่น นักเศรษฐศาสตร์ ธนาคาร องค์กรวิจัย (3) องค์กรวิชาการ เช่น Institute of Policy Studies (IPS), Centre for Liveable Cities (CLC) ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ (Ministry of National Development : MND) และ (4) สื่อมวลชนและสาธารณชนทั่วไปสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีสสาธารณะ เว็บไซต์โครงการนโยบาย URA หรือ HDB เช่น e-consultations สำหรับนักวิเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญด้านอสังหาริมทรัพย์ เช่น CBRE และ Dentons Rodyk ที่ให้ความเห็นและคำแนะนำเชิงนโยบายผ่านการวิเคราะห์ตลาดและบทความวิชาการ และองค์กรวิชาการและสถาบันวิจัย เช่น Institute of Real Estate and Urban Studies (IREUS) ที่ทำการวิจัยและวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายต่าง ๆ ต่อกภาคอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์ที่มีการบูรณาการและการรับฟังความเห็นเพื่อผลักดันนโยบายด้านอสังหาริมทรัพย์ของสิงคโปร์

อย่างไรก็ตาม ประเทศสิงคโปร์ที่มีการจัดสรรที่ดินอย่างเป็นระบบ โดยรัฐเป็นเจ้าของที่ดินกว่าร้อยละ 80 ของประเทศ และมีบทบาทเหนือตลาด ผ่านการกำหนดสิทธิการเข้าถึงที่ดิน ใครสามารถใช้ที่ดิน และใครได้ประโยชน์จากการพัฒนาเมือง โดยโครงสร้างกรรมสิทธิ์ที่ดินแบบการเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ระยะยาว (Leasehold) 99 ปี และ

นโยบายที่อยู่อาศัยภายใต้ HDB ยังแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงที่อยู่อาศัยไม่ได้เกิดขึ้นจากกลไกตลาดเสรี แต่เกิดจากการจัดสรรที่มีนัยยะทางการเมืองอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เกิดข้อสงสัยในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองของที่ดินที่ว่าการควบคุมที่ดินอย่างเข้มงวดในสิงคโปร์ ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาเมือง แม้รัฐบาลสามารถสร้างระบบที่อยู่อาศัยที่เข้าถึงได้ในระดับมวลชนจำนวนมาก ในช่วงหลัง รัฐบาลได้มีการเพิ่มบทบาทของเอกชนในการพัฒนาพื้นที่เมือง ไม่ว่าจะเป็นโครงการคอนโดมิเนียมหรือโครงการเชิงพาณิชย์ และเขตพัฒนาใหม่ (Redevelopment Zones) ที่เป็นการพัฒนาที่นำไปสู่การสะท้อนความแตกต่างทางรายได้ได้อย่างชัดเจน และเป็นประเด็นของความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ซ่อนอยู่ภายใต้โครงสร้างรัฐที่ดูเท่าเทียม ทั้งนี้ ความพยายามของสิงคโปร์ในการจัดโซนที่อยู่อาศัยแบบ “ผสมผสานทางชาติพันธุ์และรายได้” เป็นอีกมิติที่แสดงให้เห็นว่าการควบคุมการใช้ที่ดินของรัฐมีเป้าหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยทางสังคม มากกว่าการกระจายอำนาจให้กับประชาชนในสิทธิกำหนดพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ ชาวสิงคโปร์มีความสามารถในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยผ่าน โครงการ HDB แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ และถูกจำกัดในการเคลื่อนย้ายหรือใช้พื้นที่เชิงอิสระเช่นเดียวกับในระบบเสรีนิยม กล่าวคือรัฐบาลสิงคโปร์ได้สร้างความเป็นไป ในการได้ประโยชน์จากการพัฒนาเมืองในสังคมที่ดูเหมือนมีความเท่าเทียมทางทรัพยากร อย่างไรก็ตาม ยังคงสะท้อน “ความไม่สมดุลของอำนาจ” แฝงอยู่ในรูปแบบที่ซับซ้อน

ผลลัพธ์ของประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ช่วงปี 2522 วางกรอบกฎหมายให้ชาวต่างชาติสามารถถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ โดยไม่มีการกำหนดสัดส่วนการถือครองของชาวต่างชาติอย่างชัดเจน (como no percent cap) ภายใต้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ฉบับแรก ทั้งนี้ ในช่วงหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด เนื่องจากการเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งใน พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) ปี พ.ศ. 2533 ได้กำหนดสัดส่วนการถือครองห้องชุดของชาวต่างชาติไว้เพียงร้อยละ 40 ของพื้นที่ขายห้องชุดทั้งหมดของอาคารชุด อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม และเป็นการดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศ ผ่านการเพิ่มกำลังซื้อให้กับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของประเทศที่กำลังซบเซาในช่วงดังกล่าว หลังจากวิกฤตดังกล่าว รัฐบาลไทยภายใต้การบริหารโดยนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย ได้ออกมาตรการผ่อนคลายนโยบายเกี่ยวกับการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ โดยมีการแก้ไขพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ซึ่งเพิ่มสัดส่วนการถือครองห้องชุดของชาวต่างชาติจากร้อยละ 40 เป็นร้อยละ 49 ของพื้นที่ขายทั้งหมดในอาคารชุด รวมถึงรัฐบาลไทยได้ทำการเพิ่มความชัดเจนเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ในการซื้อเพื่อให้ถือกรรมสิทธิ์ได้ตามกฎหมาย สำหรับมาตรการสัดส่วนการถือครองห้องชุดของชาวต่างชาติดังกล่าวยังคงมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน (มิถุนายน 2568) อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี พ.ศ. 2566 – 2567 รัฐบาลไทยมีข้อเสนอเรื่องสัดส่วนการถือครองห้องชุดของชาวต่างชาติจากร้อยละ 49 เป็นร้อยละ 75 เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภาคอสังหาริมทรัพย์บรรเทาปัญหาการถือครองซิดจำกัดในพื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติ และเพื่อขยายฐานนักลงทุนและรองรับกลุ่มผู้พำนักรยาว โดยทางรัฐบาลได้มีการตั้งคณะวิจัยและศึกษาความเป็นไปได้ในประเด็นดังกล่าว โดยกระทรวงมหาดไทยตามมติคณะรัฐมนตรี

สำหรับตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย สัดส่วนการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของชาวต่างชาติมีการเพิ่มขึ้นทุกปี หลังจากปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นช่วงของสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยในปี พ.ศ. 2563 ที่มีสัดส่วนมูลค่าอยู่ราวร้อยละ 12 มาเป็นมูลค่าเฉลี่ยทั้งปีของปี พ.ศ. 2567 ที่ร้อยละ 23 โดยเฉพาะในไตรมาส 1 ปี 2567 มี

สัดส่วนมูลค่าสูงสุดร้อยละ 28.6 ของยอดโอนกรรมสิทธิ์ทั้งหมดทั่วประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ จากการรายงานสถานการณ์การโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติทั่วประเทศของ REIC ในปี 2567 (มกราคม - ธันวาคม) มีมูลค่า 68,182 ล้านบาท จำนวน 14,573 หน่วย เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.9 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน (YoY) สำหรับสัดส่วนหน่วยการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดในภาพรวมทั้งหมดมีสัดส่วนร้อยละ 12.5 และมีมูลค่าการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติในภาพรวมอยู่ที่ร้อยละ 23 คิดเป็นราว 1 ใน 4 ของภาพรวมตลาดอสังหาริมทรัพย์ของทั้งประเทศ จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง อุปสงค์ของชาวต่างชาติที่มากขึ้น ในขณะที่ตลาดในประเทศยังคงอ่อนแอ จึงถือว่าการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทย ประกอบกับงานวิจัยของ CBRE (2025) ที่คาดว่าสัดส่วนจำนวนห้องชุดที่โอนกรรมสิทธิ์โดยผู้ซื้อชาวต่างชาติในปี พ.ศ. 2568 จะมีสัดส่วนสูงกว่าปี พ.ศ. 2567 ที่สัดส่วนร้อยละ 11.6 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าที่ร้อยละ 10.4

หากแบ่งเป็นรายจังหวัด ภาพรวมปี พ.ศ. 2567 พบว่า หน่วยการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของชาวต่างชาติในกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนมากเป็นอันดับ 1 ที่ร้อยละ 39 มูลค่า 40,644 ล้านบาท สำหรับสัญชาติของผู้ซื้อห้องชุดนั้น ผู้ที่มีสัญชาติจีนยังคงเป็นกลุ่มที่มีจำนวนหน่วยและมูลค่าการโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดต่างชาติมาเป็นอันดับ 1 โดยมีจำนวนหน่วยการโอนอยู่ที่ร้อยละ 38.9 และมีมูลค่า 26,561 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 39 อันดับ 2 สัญชาติพม่ามีจำนวนหน่วยการโอนร้อยละ 9.5 และมีมูลค่าร้อยละ 10.3 และอันดับ 3 สัญชาติรัสเซีย มีจำนวนการโอนร้อยละ 7.4 และมีมูลค่าร้อยละ 5.4 แสดงดัง Figure 7 หากสังเกตคือคนต่างชาติสัญชาติจีนและสัญชาติพม่ามีข้อจำกัดในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ต่างประเทศเนื่องจากกฎหมายของประเทศตนเอง อย่างไรก็ตาม ทั้งสองสัญชาติกลับเป็นประเทศที่มีการซื้ออสังหาริมทรัพย์เยอะที่สุดในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางกฎหมายของประเทศไทยที่มีช่องโหว่เช่นเดียวกัน

ลำดับ	สัญชาติ	หน่วย	มูลค่า (ล้านบาท)	พื้นที่ (ตร.ม.)	มูลค่าเฉลี่ยต่อหน่วย (ล้านบาท)	พื้นที่เฉลี่ยต่อหน่วย (ตร.ม.)
1	จีน	5,670	26,561	222,400	4.7	39.2
2	พม่า	1,388	7,036	56,840	5.1	41.0
3	รัสเซีย	1,079	3,663	44,010	3.4	40.8
4	ไต้หวัน	836	4,299	29,696	5.1	35.5
5	สหรัฐอเมริกา	609	3,027	32,805	5.0	53.9
6	ฝรั่งเศส	521	2,234	27,048	4.3	51.9
7	เยอรมัน	446	1,959	21,914	4.4	49.1
8	สหราชอาณาจักร	414	1,699	22,152	4.1	53.5
9	ออสเตรเลีย	293	1,518	17,559	5.2	59.9
10	อินเดีย	260	1,527	18,616	5.9	71.6
	อื่นๆ	3,057	14,659	149,623	4.8	48.9
		14,573	68,182	642,664	4.7	44.1

Figure 7 Average Unit Size and Value of Condominium Ownership Transfer by Foreigners in Thailand (2024)

Source: Real Estate Information Center (2025)

นอกจากนี้ สำหรับขนาดและราคาห้องชุดเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2567 พบว่า ห้องชุดที่ชาวต่างชาติโอนกรรมสิทธิ์มีขนาดเฉลี่ย 44.1 ตารางเมตร มูลค่าเฉลี่ย 4.7 ล้านบาทต่อหน่วย หรือประมาณตารางเมตรละ 106,094 บาท ซึ่งราคา

เฉลี่ยดังกล่าว อยู่ในระดับของคอนโดมิเนียม² Main Class ที่ระดับราคาเฉลี่ยตารางเมตรที่ 80,000 – 120,000 บาท ราคาอสังหาริมทรัพย์ราว 1.5 – 4 ล้านบาท ซึ่งเป็นระดับราคาของลูกค้ำส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้บริโภคท้องถิ่นหรือคนไทยส่วนมากนิยมซื้อ เนื่องด้วยเป็นราคาที่สามารถึงได้ด้วยเช่นเดียวกัน โดยราคาห้องชุดดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในโซนนอก CBD เช่น ตลาดพลู อ่อนนุช บางนา ทั้งนี้ หากวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการซื้อของชาวต่างชาติมากขึ้น จากข้อมูลระดับราคาที่มีการโอนกรรมสิทธิ์ให้ต่างชาติมากที่สุดในไตรมาสที่ 4 ปี 2567 อยู่ในช่วงราคาไม่เกิน 3.00 ล้านบาท โดยมีการโอนกรรมสิทธิ์จำนวน 1,797 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50.5 ของจำนวนหน่วยทั้งหมด ซึ่งเป็นระดับราคาที่คนต่างชาติส่วนใหญ่นิยมโอนกรรมสิทธิ์มากที่สุด นับมาตั้งแต่ปี 2562 ถึงปัจจุบัน รองลงมา คือ ระดับราคา 3.01 – 5.00 ล้านบาท จำนวน 800 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.5 ระดับราคา 5.01 - 7.50 ล้านบาท จำนวน 478 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.4 ระดับราคามากกว่า 10.00 ล้านบาทขึ้นไป จำนวน 313 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.8 และระดับราคา 7.51 – 10.00 ล้านบาท จำนวนน้อยที่สุด คือ 169 หน่วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.8 แสดงดัง Figure 8 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าช่วงราคาที่ชาวต่างชาติเข้ามาซื้อห้องชุดในไทยเป็นช่วงราคาที่คนไทยนิยมซื้อ เนื่องจากเป็นราคาของค่างานเริ่มแรกและมีนัยว่าเป็นการแย่งอุปทานของห้องชุดในระดับราคาดังกล่าว

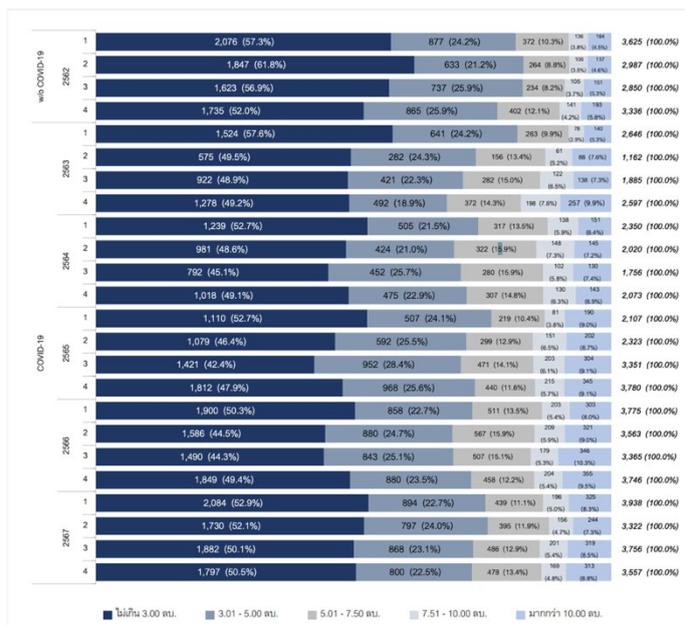

Figure 8 Proportion of Condominium Ownership Transfer by Foreigners (By Price Range) in Bangkok

Source: Real Estate Information Center (2025)

สำหรับผลกระทบในกรุงเทพมหานคร จากการให้สิทธิชาวต่างชาติในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดพบว่า ด้านเศรษฐกิจ จากความแตกต่างของราคาต่างชาติ (Foreign Quota : FQ) และราคาคนไทย (Thai Quota : TQ) อยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 ที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวต่างชาติมีต้นทุนสูงกว่าในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุด และหากชาวต่างชาติประสงค์ขายต่อ มีสังเกตได้ว่าจะตั้งราคาจากต้นทุนและบวกด้วยกำไร ซึ่งจะส่งผลต่อราคา

² ระดับคอนโดมิเนียมแบ่งออกเป็น 7 ระดับ ตามราคาเฉลี่ยต่อตารางเมตร ได้แก่ (1) Super Economy Class (2)

Economy Class (3) Main Class (4) Upper Class (5) High Class (6) Super Luxury Class และ (7) Ultimate Class

อสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้น และผลักราคาสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดโดยรวมให้สูงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ จากข้อมูลของศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์ (2568c) ดัชนีราคาห้องชุดใหม่ที่อยู่ระหว่างการขาย ไตรมาสที่ 4 ปี 2567 ในกรุงเทพฯ – ปริมณฑล มีค่าดัชนีเท่ากับ 159.9 จุด เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.6 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน โดยมีการเพิ่มขึ้นติดต่อกัน 8 ไตรมาส นับตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2566 ถึงไตรมาสที่ 4 ปี 2567 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4 เมื่อเทียบกับไตรมาสก่อนหน้า โดยมีปัจจัยมาจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนค่าก่อสร้างและราคาที่ดินในทำเลสำคัญที่เป็นแหล่งพัฒนาโครงการห้องชุด โดยเฉพาะบริเวณตามแนวรถไฟฟ้า เช่น BTS สายสีลม และ MRT สายสีน้ำเงิน ในพื้นที่ช่วงหัวลำโพง-บางแค และช่วงบางซื่อ-ท่าพระ สำหรับราคาห้องชุดในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.4 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ทั้งนี้ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีราคาเพิ่มขึ้นสูงสุดในไตรมาสนี้ ได้แก่ ย่านห้วยขวาง-จตุจักร-ดินแดง ในกลุ่มราคา 3.01-5.00 ล้านบาท ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวต่างชาติสัญชาติเข้าซื้อเยอะที่สุด โดยเฉพาะชาวจีน อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อมูลด้านอสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทยที่มีข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถสร้างโมเดลเพื่อวิเคราะห์ราคาที่สูงขึ้นจากการให้สิทธิ์ต่างชาติเข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครได้ หรือเรียกว่า การวิเคราะห์ผลกระทบเป็นลูกคลื่นตามโมเดลที่ได้รับการวิเคราะห์ในหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ปัจจุบันที่คนไทยไม่สามารถซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือมีสิทธิขั้นพื้นฐานในที่อยู่อาศัยได้นั้น สะท้อนให้เห็นว่า นโยบายภาครัฐไม่ได้เป็นการช่วยให้คนมีบ้านอย่างแท้จริง เนื่องจากการปล่อยกู้ของภาคธนาคารที่จำกัด รวมถึงเงื่อนไขการกู้เงินเชื่อและมากกว่านั้นคือการที่ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่คนไทยไม่สามารถมีกำลังซื้อได้แล้ว

ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ประเด็นด้านอิทธิพลของกลุ่มทุนผลประโยชน์ในกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามกรอบแนวคิดของ “เศรษฐศาสตร์การเมืองของที่ดิน” ซึ่งให้เห็นว่าการเข้าถึง การควบคุม และการได้รับประโยชน์จากที่ดินนั้น ไม่ใช่เพียงเรื่องทางเศรษฐกิจหรือกฎหมายเท่านั้น แต่สะท้อนโครงสร้างอำนาจในสังคมที่ไม่สมดุลโดยการจัดสรรที่ดินได้รับอิทธิพลจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจมากกว่า ทั้งภาครัฐ กลุ่มทุน และองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถกำหนดนโยบายหรือสร้างกติกาที่เอื้อต่อการสะสมทุน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการกระจุกตัวของกรรมสิทธิ์ที่ดิน การพัฒนาเมืองที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุน และการกีดกันการเข้าถึงพื้นที่เมืองของผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้ กรุงเทพมหานคร ในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจ การเมือง และการพัฒนาเมืองของประเทศ ได้กลายเป็นพื้นที่เป้าหมายของการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์อย่างเข้มข้นตั้งแต่หลังวิกฤตต้มยำกุ้งในปี 2540 โดยรัฐได้ออกนโยบายผ่อนคลายนโยบายการถือครองคอนโดของชาวต่างชาติ และส่งเสริมการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ และอสังหาริมทรัพย์ระดับพรีเมียมในย่านใจกลางเมือง ประกอบกับหากสัดส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติที่มีเงื่อนไขที่ละหลวม การพัฒนาดังกล่าวแม้จะกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่กลับส่งผลให้ราคาที่ดินและที่อยู่อาศัยพุ่งสูง จนกลายเป็น “การกีดกันออก” (Exclusion) ของกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อย ไม่สามารถเข้าถึงที่ดินและโอกาสในการอยู่อาศัยในพื้นที่คุณภาพดีได้ กล่าวคือ การเข้าถึงที่ดินในประเทศไทยจึงไม่ได้เกิดจากกลไกตลาดเสรีอย่างแท้จริง แต่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ฝังลึกในโครงสร้างสังคมไทย

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีปัญหาการกระจุกตัวของกรรมสิทธิ์ที่ดินในกลุ่มเจ้าสัวและบรรษัทอสังหาริมทรัพย์เป็นทุนเดิมก่อนหน้า โดยที่ดินจำนวนมากในเขตเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร กระจุกอยู่ในมือตระกูลทุนขนาดใหญ่ ซึ่งมีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง นำไปสู่ความสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองผ่านการถือครองและการเจรจากับรัฐ ในหลายกรณี การเวนคืนพื้นที่ของชุมชนเพื่อสร้างรถไฟฟ้า ทางด่วน หรือศูนย์การค้า ล้วนเกิดขึ้นในลักษณะที่รัฐเป็นผู้ถือผลประโยชน์ให้กลุ่มทุนในนามของ “การพัฒนา” โดยไม่มีการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในพื้นที่เดิม กล่าวคือ การจัดการที่ดินของประเทศไทย เป็นไปเพื่อ “การจัดสรรทรัพยากรเพื่อสาธารณะ” หรือเป็น “กระบวนการที่ขับเคลื่อน

โดยกลุ่มผลประโยชน์” ผลลัพธ์ของโครงสร้างอำนาจที่ไม่สมดุล นำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เช่น การปกป้องพื้นที่เขียวในเมือง การเรียกร้องให้รัฐจัดสรรที่อยู่อาศัยราคาประหยัดในทำเลที่มีคุณภาพ การร้องเรียนโครงสร้างอาคารชุดที่ผิดกฎหมาย การเรียกร้องดังกล่าวไม่ใช่เพียงการต่อต้านการพัฒนา แต่คือการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง

หากเปรียบเทียบกรณีของกรุงเทพมหานครและสิงคโปร์ จะพบว่า ในกรณีของกรุงเทพมหานคร สะท้อนความไม่สมดุลของอำนาจ ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างรัฐกับกลุ่มทุนพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ทั้งไทยและต่างชาติ โดยการเปิดให้ชาวต่างชาติสามารถถือครองคอนโดมิเนียมได้ร้อยละ 49 ของพื้นที่ทั้งหมดของอาคารชุด แม้จะเป็นนโยบายที่จำกัดตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติถือเป็นช่องทางสำคัญในการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในทำเลทอง เช่น สุขุมวิท สีลม รัชดาภิเษก พระราม 9 การเข้ามาของทุนต่างชาติในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ราคาที่ดินและคอนโดมิเนียมปรับตัวสูงขึ้น นอกจากนี้ รัฐมักเอื้อให้เกิดการลงทุนโดยไม่สามารถควบคุมผลกระทบต่อด้านราคาและการเข้าถึงที่อยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยของ ประชาชนไทย โดยเฉพาะกลุ่มรายได้น้อย ปรากฏการณ์ดังกล่าวคือความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างกลุ่มทุนที่ได้ผลประโยชน์กับประชาชนทั่วไปที่ไม่มีอำนาจต่อรองหรือสิทธิในพื้นที่เมือง

ในทางกลับกัน สิงคโปร์ ใช้แนวทางที่แตกต่างโดยสิ้นเชิง แม้จะเป็นศูนย์กลางของการลงทุนระดับโลก แต่กลับมีระบบการควบคุมการถือครองอสังหาริมทรัพย์โดยชาวต่างชาติที่เข้มงวดดังที่กล่าวไปในข้างต้นภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การห้ามชาวต่างชาติซื้อที่ดินประเภทบ้านเดี่ยวหรือที่อยู่อาศัยบนที่ดินแบบการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์โดยที่ผู้ซื้อจะได้กรรมสิทธิ์ครอบครองอย่างสมบูรณ์ (Freehold) ยกเว้นได้รับอนุมัติจากรัฐโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่นักลงทุนต่างชาติสามารถซื้อได้เฉพาะคอนโดแบบการเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ระยะยาว (Leasehold) และในเขตที่กำหนดไว้เท่านั้น มากกว่านั้น รัฐถือครองที่ดินมากกว่าร้อยละ 80 ของทั้งประเทศ และจัดสรรผ่านระบบเช่า (Leasehold) ทำให้รัฐสามารถควบคุมทั้ง การเข้าถึง (Access) และผู้ได้รับประโยชน์ (Benefit) ได้อย่างเป็นระบบมากกว่า กรุงเทพมหานคร ผ่านการดำเนินการภายใต้นโยบายการถือครอง การวางผังเมือง และการออกใบอนุญาต กรณีนี้สะท้อนว่า อำนาจควบคุมการใช้ที่ดินในสิงคโปร์ยังอยู่ในมือของรัฐอย่างชัดเจน ซึ่งให้เห็นว่า “ใครควบคุมที่ดินได้มากที่สุด ผู้นั้นย่อมกำหนดรูปแบบของการได้ประโยชน์จากที่ดิน” ความต่างนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายที่ดินเชิงอธิปไตย (Sovereign Land Governance) ที่เข้มแข็งในสิงคโปร์ ที่กำกับไม่ให้ผลประโยชน์รั่วไหลไปสู่กลุ่มทุนขนาดใหญ่หรือชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตาม การควบคุม ซึ่งนำไปสู่การกีดกันประชาชนออกจากการพัฒนาเมือง เทียบกับระบบที่เปิดให้ทุนภายนอกมีบทบาทสูงในกรุงเทพมหานครที่สร้างผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างกลุ่มทุน อย่างไรก็ตาม แม้สิงคโปร์จะมีความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน แต่รัฐยังคงควบคุม (Control) เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ รัฐเป็นกลไกควบคุมความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ที่ดิน ผ่านการจัดสรร HDB และการกำหนดผังเมืองที่แม่นยำ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โดยสรุป การให้สิทธิถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ ได้นำไปสู่ผลวัตของการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านอสังหาริมทรัพย์ในแต่ละประเทศที่เข้มงวดมากขึ้น เนื่องจากผลกระทบในภาพรวมของประเทศ ในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะกรณีตัวอย่างของประเทศสิงคโปร์ ที่สิงคโปร์มีบรรทัดฐานของทางสถาบันของการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ ทั้งบทบาทของรัฐ วัฒนธรรม และความเข้มแข็งเชิงโครงสร้าง มีทั้งการเอื้ออำนวยให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนได้อย่างง่ายภายใต้เงื่อนไข สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทางด้านของเมือง ที่คำนึงถึงผลประโยชน์

สูงสุดของประเทศ และกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนชาวสิงคโปร์น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบ นำไปสู่การให้สิทธิการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติที่ไม่สามารถใช้ความได้เปรียบจากสถาบันโดยรวมของสิงคโปร์ได้

จากประสบการณ์ดังกล่าว และการศึกษาในกรณีของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยและกลุ่มทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์ รวมทุกประชาชนทุกภาคฝ่ายควรพิจารณาถึงผลกระทบในมิติต่าง ๆ และรวมเป็นส่วนหนึ่งในการออกนโยบายเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ 6 กลุ่ม สรุประเด็นที่น่าสนใจได้ว่า บทบาทของกลุ่มทุนในประเทศไทย กลุ่มที่ได้ผลประโยชน์จากนโยบาย ได้แก่ [1] ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ที่ได้รับผลประโยชน์ในแง่ของการระบายสินค้าอสังหาริมทรัพย์ ผ่านนโยบายการให้สิทธิการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ มีความประสงค์ที่จะผลักดันนโยบายให้เอื้อต่อการขายให้ชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มเงื่อนไขการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติ มีผลทำให้เกิดต้นทุนทางธุรกรรมที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ [2] นักลงทุน มองว่ารัฐควรปรับโครงการอาคารชุดให้เป็นในรูปแบบของ Leasehold เพื่อง่ายต่อการควบคุมตลาดอสังหาริมทรัพย์ [3] กลุ่มธนาคารและผู้ให้สินเชื่อ เสนอว่าควรผ่อนคลายนโยบายการปล่อยสินเชื่อให้กับคนต่างชาติ [4] หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนนโยบายที่กระตุ้นเศรษฐกิจภาพรวม อย่างไรก็ตาม กลุ่มทุนที่เสียประโยชน์ หรือไม่ได้ประโยชน์ ได้แก่ [5] ผู้ซื้อและผู้เช่า ได้เสนอให้ออกนโยบายเพิ่มภาษีและค่าธรรมเนียมสำหรับชาวต่างชาติที่ต้องการซื้ออสังหาริมทรัพย์ในประเทศ และสร้างเสถียรภาพของราคา พร้อมกับเปิดช่องทางกฎหมายของประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะประเด็นนอมนี การที่ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนซื้อห้องชุดและปล่อยเช่าให้กับคนไทย ถือเป็นรายได้ ซึ่งต้องเสียภาษีอย่างถูกต้องเช่นเดียวกับคนไทย และ [6] กลุ่มทุนธุรกิจโรงแรม เสนอแนะให้มีการควบคุมดูแลธุรกิจปล่อยเช่าระยะสั้นในคอนโดมิเนียม

อย่างไรก็ตาม กลุ่มทุนต่าง ๆ ยังคงมองเห็นประโยชน์จากการให้สิทธิต่างชาติในการถือครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทห้องชุดในประเทศไทย ภายใต้การให้สิทธิดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเช่นเดียวกัน เพื่อสร้างความสมดุล และความยั่งยืนให้กับภาพรวมของประเทศในมิติเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะสร้างความเป็นธรรมเชิงโครงสร้างได้มากกว่านั้น บทความขึ้นนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการต่อต้านการลงทุนหรือและการซื้ออสังหาริมทรัพย์ของชาวต่างชาติโดยสิ้นเชิง แต่เพื่อเพิ่มความเข้าใจต่อการทำงานของสถาบันทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทย และสามารถพิจารณาแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น และนำไปสู่ผลประโยชน์ในภาพรวมของประเทศหนึ่ง ผู้วิจัยประสงค์ให้มีการศึกษาต่อในส่วนของการวิเคราะห์ผลกระทบลูกคลื่น (Ripple Effect) ของประเทศไทย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบนโยบายที่ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ รศ. ดร.นวลน้อย ตีรรัตน์ เป็นอย่างสูงสำหรับความอนุเคราะห์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะสำหรับบทความขึ้นนี้ รวมถึงขอขอบคุณผู้ร่วมให้สัมภาษณ์ที่ให้ข้อมูลและความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวุฒิ อัครวิทวงศ์ ขวัญพร บุณนาค และนภัส วัฒนโนภาส. (2561). ความเหลื่อมล้ำในเมืองมหานคร: บทปริทรรศน์ความรู้ในบริบทประเทศไทย. วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจิตร คณาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม ประจำปี 2561.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา, Decode.plus. (2565). เปิดทางต่างชาติซื้อที่ดิน ขยายแผล 'เหลื่อมล้ำ' ถังโถมเป็นลูกคลื่น.

<https://decode.plus/20221107-land-for-sales/>

บุญเลิศ วิเศษปรีชา, Decode.plus. (2567). Gentrification คำนี้ที่ขึ้นลมหรือรู้ทัน? คนรวยย้ายเข้า คนจนย้าย

ออก. <https://decode.plus/20240507-gentrification-critics/>

วิชัย วิรัตน์พันธ์. (2565). จับตามาตรการรัฐกระตุ้นอสังหาฯ เปิดทางต่างชาติซื้อบ้านแก้ปัญหาตรงจุด?.

<https://www.bangkokbiznews.com/business/1015262>

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2548). บทบาทของสถาบันและพลวัตบริบทที่ค้าปลีกข้ามชาติในประเทศไทย :

การวิเคราะห์เชิงสถาบันเปรียบเทียบ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Information Center : REIC). (2568a). จีปรับโครงสร้างอสังหาฯ เก็บภาษี

ต่างชาติอุดหนุนคนไทยมีบ้าน. <https://reic.or.th/News/RealEstate/469418>

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2568b). บทวิเคราะห์รายงานสถานการณ์การโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติ ไตรมาส

4 ปี 2567. [https://www.reic.or.th/Upload/บทวิเคราะห์รายงานสถานการณ์การโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคน](https://www.reic.or.th/Upload/บทวิเคราะห์รายงานสถานการณ์การโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดของคนต่างชาติไตรมาส4ปี2567-Edit_79460_1742981571_938.pdf)

ต่างชาติไตรมาส4ปี2567-Edit_79460_1742981571_938.pdf

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2568c). ดัชนีราคาห้องชุดใหม่ที่อยู่ระหว่างการขาย ไตรมาส 4 ปี 2567 ในกรุงเทพฯ –

ปริมนทล. <https://www.reic.or.th/Research/REICReport/1887>

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ.(2558) .เศรษฐกิจที่ดินของประเทศไทย: ปริทัศน์สถานการณ์ภาพความรู้. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ASEANstats. (2025). FDI by sources and sectors. ASEAN Statistics Division. [https://data.aseanstats.org/fdi-](https://data.aseanstats.org/fdi-by-sources-and-sectors)

by-sources-and-sectors

Bardhan, A., & Kroll, C. A. (2007). *Globalization and the real estate industry: Issues, implications,*

opportunities (Industry Studies Working Paper No. 2007-04). Institute of Business and Economic

Research, University of California, Berkeley.

Borras, S. M., & Franco, J. C. (2010). *Towards a broader view of the politics of global land grab: Rethinking*

land issues, reframing resistance. *Journal of Peasant Studies*, 37(4), 575–592.

CBRE Thailand. (2025). 2025 Thailand real estate market outlook: Multi-speed recovery, split performance.

<https://www.cbre.co.th/>

Global Property Guide. (2024). Singapore's residential property market analysis 2024.

<https://www.globalpropertyguide.com/asia/singapore/price-history>

Hollingsworth, J. R. (2000). *Doing institutional analysis: Implications for the study of innovations*. *Review of*

International Political Economy, 7(4), 595–644.

Keogh, G., & D'Arcy, E. (1999). *Property market efficiency: an institutional economics perspective*. *Urban*

Studies, 36(13), 2401 – 2414.

Ling, D. C., & Archer, W. R. (2018). *Real Estate Principles: A Value Approach* (5th Edition). McGraw-

Hill Education.

Liao, W. C., Zhao, D., Lim, L. P., & Wong, G. K. M. (2015). *Foreign liquidity to real estate market:*

Ripple effect and housing price dynamics. *Urban Studies*, 52(1), 138-158.

O'Sullivan, A. (2019). *Urban Economics* (9th Edition). McGraw Hill Education.

Reuters. (2024). Global rich keep luxury property prices rising as Manila, Dubai soar - Knight Frank.

https://www.reuters.com/markets/global-rich-keep-luxury-property-prices-rising-manila-dubai-soar-knight-frank-2024-02-28/?utm_source=chatgpt.com

Savills. (2024). Global real estate investment: 2025 and beyond.

<https://www.savills.com/impacts/market-trends/global-real-estate-investment-2025-and-beyond.html>

Urban Redevelopment Authority. (2024). URA releases flash estimate of 4th Quarter 2024 private residential property price index. <https://www.ura.gov.sg/Corporate/Media-Room/Media-Releases/pr25-01>

Kinship Involvement and Early Childhood Development Outcomes in Developing Countries: Empirical Evidence from Thailand

Natthakorn Naknong^{a,*}

^aGraduate School of Development Economics, National Institute of Development Administration, Serithai Road, Klong-Chan, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: natthakorn.nak@gmail.com

This article is derived from the author's master's thesis submitted to the National Institute of Development Administration (NIDA) under the supervision of Piriya Pholphirul.

Abstract

The family unit exerts a crucial influence on early childhood development across all domains: physical, cognitive, and emotional and social. Prior research consistently underscores the significant role of parental involvement in shaping early childhood developmental trajectories. However, in numerous countries, particularly within developing nations characterized by prevalent extended family structures where co-residence of kin is common, this research aims to investigate the influence of kinship involvement on early childhood development, utilizing Thailand as a representative case study. Employing nationally representative data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS–Thailand) and focusing on children under five years of age, the study utilizes probit regression modeling. The findings demonstrate that, beyond the established influence of parental roles, kin involvement in child-centered activities, such as reading, play, and outdoor excursions, has significant positive associations with child development across physical, cognitive, and emotional and social domains, particularly within low-to-middle-income families. This study highlights the critical importance of kinship networks as a supportive framework for childcare in developing countries and proposes policy recommendations aimed at enhancing kin involvement in early childhood development through public awareness initiatives and the provision of educational resources and communal play spaces.

Keywords: developing countries, early childhood development, kinship involvement, probit model, Thailand

Introduction

Early childhood, a critical period for human capital formation, profoundly shapes an individual's life course and a nation's future productivity (Knudsen et al., 2004, 2006; Heckman et al., 2010, 2013, 2014). During this foundational stage, children acquire essential physical, cognitive, and socio-emotional skills, primarily influenced by their immediate familial environment. Parental interactions, such as shared reading and conversational exchanges, are widely recognized as instrumental in fostering language proficiency and analytical reasoning, while a nurturing home environment cultivates emotional regulation and social competence (Ellis et al., 1997; Barreto et al., 2017; Morris et al., 2007).

Much of the existing literature on early childhood development (ECD) has understandably emphasized the profound influence of parental involvement, particularly the "motherhood effect." Studies in developed nations, such as the U.S. (Magnuson et al., 2009) and the UK (Carneiro et al., 2013), consistently demonstrate that maternal care, especially from highly educated mothers, significantly enhances child development. Research in Thailand similarly affirms the primacy of maternal factors (Buain & Pholphirul, 2022; Pholphirul, 2016). While the "fatherhood effect" is also increasingly recognized for its positive contributions across cognitive, social, and emotional domains (Engle & Breaux, 1998; Olszewski-Kubilius, 2018), paternal involvement often varies significantly across sociocultural contexts, particularly where fathers are primarily breadwinners (Alsager et al., 2024).

However, a critical empirical gap persists in understanding ECD within the pervasive reality of extended family structures, especially in developing countries. While "family structure" broadly modulates childcare practices, extended family systems – characterized by multigenerational households based on kinship ties – represent a dominant global family form, accounting for 38% of the world's population (Kramer, 2020). Their prevalence is markedly higher in the Asia-Pacific (45%), African (35%), Latin American (32%), and Middle Eastern-North African (27%) regions, contrasting sharply with developed regions like Europe (26%) and North America (11%) (Kramer, 2020). This global demographic reality underscores the urgent need to move beyond predominantly Western, nuclear-family-centric ECD research.

This study positions itself within the ecological systems framework (Bronfenbrenner, 1979; Belsky, 1984), which emphasizes that child development is shaped by interacting environmental systems, from the immediate microsystem (family) to broader macrosystems (cultural values, economic conditions). While parents form a core part of the microsystem, extended kin, particularly co-residing members, represent a vital, often under-examined, proximal influence within this framework in many contexts. "Kin involvement" refers to the active participation of non-parental family members—such as grandparents, aunts, uncles, and fictive kin—in the caregiving and developmental support of children. These networks are instrumental, not just in crisis situations like kinship care or foster care (Chatters, Taylor, & Jayakody, 1994; Leon & Dickson, 2019; Hegar & Rosenthal, 2009), but also in children's daily lives, facilitating shared meals, academic assistance, social participation, and cultural transmission (Burke & Schmidt, 2009; Littlewood, Strozier, & Whittington, 2014).

Despite the global prevalence of extended families, most cross-country studies on ECD, particularly those informing policy, tend to prioritize parental inputs or broader socioeconomic conditions, often implicitly assuming nuclear family structures or understating the direct developmental contributions of extended kin. This paper distinguishes itself by focusing explicitly on the supplementary role of kinship involvement in child-centered activities within extended family contexts, moving beyond studies centered solely on formal kinship care or general family support. Our focus on a developing country is crucial, as parental work demands in such contexts often constrain direct childcare. For instance, Thai workers average 2,185 annual work hours, significantly exceeding the OECD average (1,742 hours) and closely trailing other high-work-hour developing

economies in Southeast Asia like Cambodia (2,456 hours) and Myanmar (2,438 hours). Such long work hours for higher income correlate with diminished leisure and childcare time for parents (Saksiriruthai & Pholphirul, 2018). Given that 33.6% of Thai families are extended families—the highest proportion compared to nuclear families (26.6%) (UNFPA Thailand, 2015)—Thailand serves as an ideal case study to explore how these prevalent multigenerational households leverage kin involvement to support early childhood development.

Therefore, this study aims to examine the supplementary role of kinship involvement in early childhood development in a developing country context, using Thailand as a case study, through the analysis of national-representative survey data. The study will assess early childhood development across three domains: physical, cognitive, and emotional and social development, utilizing data from the Thailand Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) 2022, a collaborative effort between UNICEF and the National Statistical Office of Thailand.

This paper is structured into five sections. The subsequent section reviews relevant literature on kinship involvement in child development, followed by a description of the data and variables in Section 3. Section 4 provides econometric modeling and limitations, and section 5 provides conclusions and policy recommendations.

Literature Review: The Roles of Kinship in Early Childhood Development

The extant literature on kinship predominantly focuses on kinship care, defined by the Child Welfare League of America (1994) as the provision of sustained care and protection for children when parental care is unavailable. This encompasses relatives, family members, foster parents, stepparents, or close adult figures assuming caregiving responsibilities. Cuddeback (2004), in a comparative study of children raised by kin caregivers and those in non-kin foster care within the United States, observed that children in kinship care demonstrated enhanced emotional and social development and were more likely to receive educational support. Similarly, Iglehart (1994), examining kinship care in the U.S., found that children cared for by relatives exhibited reduced stress levels and superior adjustment to novel environments compared to those in non-relative foster care. Consistent with these findings, Leon and Dickson (2019) and Rubin et al. (2008), also within the U.S. context, reported that children in kinship care experienced greater emotional stability and fewer behavioral problems. Hegar and Rosenthal (2009), through caregiver surveys and behavioral analyses, revealed that children in kinship care were more likely to maintain close sibling relationships, thereby fostering psychological stability and adaptability, which, in turn, promoted improved social development.

Beyond caregiving, kin involvement in shared activities plays a vital role in early childhood development. Littlewood, Strozier, and Whittington (2014) found that trained kin caregivers in the Kin as Teachers (KAT) program improved children's language and behavior. Similarly, Burke and Schmidt (2009) showed that shared activities within extended families—such as communal meals and educational support—reduced stress and strengthened family bonds. However, kinship roles are generally less prominent in

developed countries due to comprehensive welfare systems, including childcare services and parental leave. These supports, along with stable economic and institutional structures, reduce reliance on kin networks.

Conversely, in developing countries, kinship plays a crucial and multifaceted role in child rearing due to pervasive economic constraints, limited state welfare provisions, and strong cultural traditions valuing extended family ties (Clements & Birch, 2023). Here, extended family structures are not merely a safety net but often the primary system for childcare and socialization (Gilson et al, 2024). These structures can take diverse forms, including joint families (where multiple generations and their spouses co-reside), stem families (with one married child remaining in the parental home), and more horizontally extended networks where close relatives live geographically proximate and share responsibilities. These arrangements provide a vital social capital network, ensuring children's well-being and development (Prastyo et al., 2024).

A significant aspect of kin involvement in developing countries informal kin childcare networks often replace unavailable or costly formal services (Currimjee et al., 2024). Grandparents commonly serve as primary caregivers due to factors like parental migration and dual-working parents, passing on cultural values and knowledge (Silverstein & Zuo, 2020; Chang et al., 2024; Clements & Birch, 2023). Older siblings and extended family members also play key caregiving and supervisory roles (Hodgkinson et al., 2025). Additionally, kin networks provide essential economic and social support that indirectly enhances child development.

The role of kinship in childcare may exhibit regional variations, particularly between rural and urban areas within developing countries, where economic and familial structural factors significantly influence kin involvement. In urban settings, where parents often engage in prolonged work hours, there is a heightened reliance on kin, such as grandparents or siblings, for childcare. Conversely, in rural areas, where extended family structures remain prevalent, co-residence facilitates multi-member caregiving, fostering a network-based approach that alleviates parental caregiving burdens.

Thailand is an excellent case study for understanding the supplementary role of kin in early childhood development, largely because it's a developing nation with unique family dynamics. First, extended family structures are very common; in 2013, 33.6% of Thai households were extended families (UNFPA Thailand, 2015). This widespread presence offers a robust context to see how kin actively support daily childcare. Second, Thailand has experienced rapid socioeconomic changes, including significant economic growth and urbanization. These shifts have altered family dynamics, often leading to increased work commitments for parents and a greater need for kin to step in for childcare (Knodel & Saengtienchai, 2007). Finally, Thailand shows clear differences in family structures and childcare between rural and urban areas. This internal variation allows us to deeply understand how kin involvement adapts to different living and economic environments (Sringernyuan et al., 2020).

Prior research has predominantly focused on kinship care within out-of-home placement scenarios, neglecting the supportive role of co-residing kin within extended family contexts. Furthermore, existing studies have not extensively explored adult-child play activities facilitated by kin, which are critical for early childhood

development. Additionally, research on this topic remains limited within developing country contexts, which often grapple with pronounced socioeconomic inequality compared to developed nations. Therefore, this study utilizes national survey data from Thailand to examine the role of co-residing kin in early childhood development within a developing country context. The subsequent sections will present the data employed and provide a preliminary analysis of the relationships under investigation.

Data and Methodology

This study utilizes secondary data from the Multiple Indicator Cluster Survey (MICS), specifically the 2022 Thailand Multiple Indicator Cluster Survey (MICS–Thailand). Conducted by the National Statistical Office of Thailand (NSO) with the support of UNICEF, this survey comprehensively assesses the well-being of children and women across the nation. The 2022 MICS dataset encompasses several questionnaires administered to different demographic groups, including: a Household Questionnaire, an Individual Questionnaire for Women aged 15-49, an Individual Questionnaire for Men aged 15-49, a Questionnaire for Children under Five years of age, and a Questionnaire for Children aged 5-14 years. The present research focuses on the responses pertaining to children under five (early childhood), which provide detailed data on childcare practices, developmental outcomes, and household composition. This information was collected through face-to-face interviews with mothers or primary caregivers of eligible children using Computer-Assisted Personal Interview (CAPI) methods. The total sample size for this age group, after successful interviews, is 10,638 children, comprising 5,508 male and 5,130 female children.

Data on children's engagement in activities with family members were derived from questions assessing whether children participated in specific activities with their mother, father, and co-residing relatives within the preceding three days (yes/no). These activities included: (1) reading books or looking at picture books with the child; (2) telling stories to the child; (3) singing songs to or with the child; (4) taking the child outside the home; (5) playing with the child; and (6) teaching the child to name animals, objects, count, or draw. Preliminary descriptive analyses of these activity patterns are presented in Figures 1 and 2. Figure 1 illustrates the percentage of male children engaged in these activities with their mothers, fathers, and co-residing relatives, while Figure 2 portrays the same for female children.

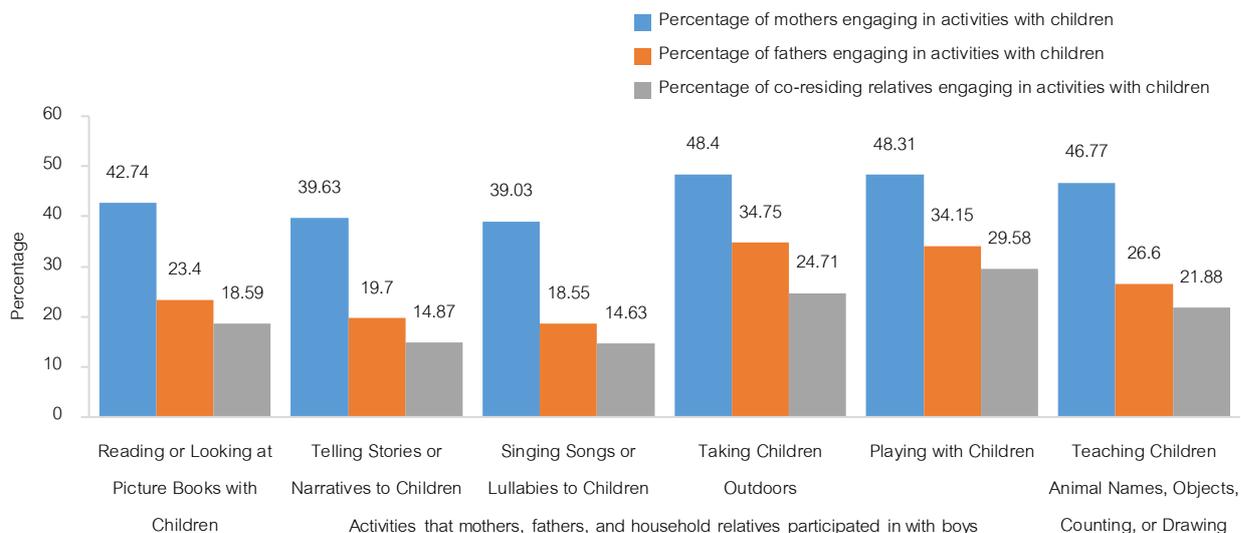

Figure 1 Percentage of mothers, fathers, and household relatives engaged in activities with boys.

Source: Author's calculations using raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS).

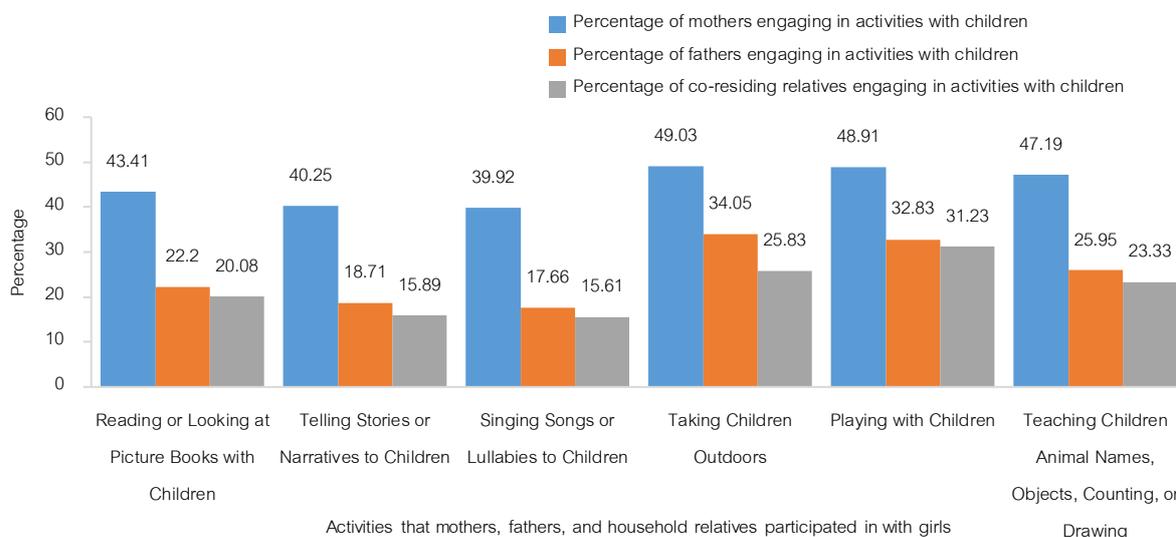

Figure 2 Percentage of mothers, fathers, and household relatives engaged in activities with girls.

Source: Author's calculations using raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS).

The analysis revealed that mothers and fathers are the primary caregivers involved in activities with young children in Thailand. Mothers exhibited the highest participation rates across all activities, followed by fathers. Co-residing relatives also played a significant role, with participation rates comparable to those of fathers. The most prevalent activities included taking children outside (48-49%), playing with children (48-49%),

and teaching basic skills such as naming animals, objects, counting, or drawing (46-48%). Notably, there were no substantial differences in activity engagement patterns between male and female children.

Furthermore, Figure 3 presents the analysis of kin involvement in activities, stratified by economic status. Economic status was determined using a wealth index, constructed through principal component analysis (PCA), which incorporated variables reflecting household assets, dwelling characteristics, daily consumption patterns, and access to basic technologies. The wealth index was categorized into five quintiles, each representing 20% of the sample, ranging from the poorest to the wealthiest: very poor, poor, middle, rich, and very rich.

The data reveal a significant trend: kin residing in households classified as extremely poor or poor demonstrate a peak engagement of 32.23% in child-centered activities, particularly those demanding substantial time, such as interactive play. Conversely, relatives in the most affluent households exhibit a markedly lower propensity for such engagement. This disparity underscores the pivotal role of co-residing kin in economically disadvantaged households, where extensive parental labor demands necessitate supplementary childcare. Economic constraints in these households limit access to paid domestic caregivers or formal childcare facilities. In contrast, affluent households possess a wider array of childcare options, including direct parental care, private domestic assistance, and institutional childcare services.

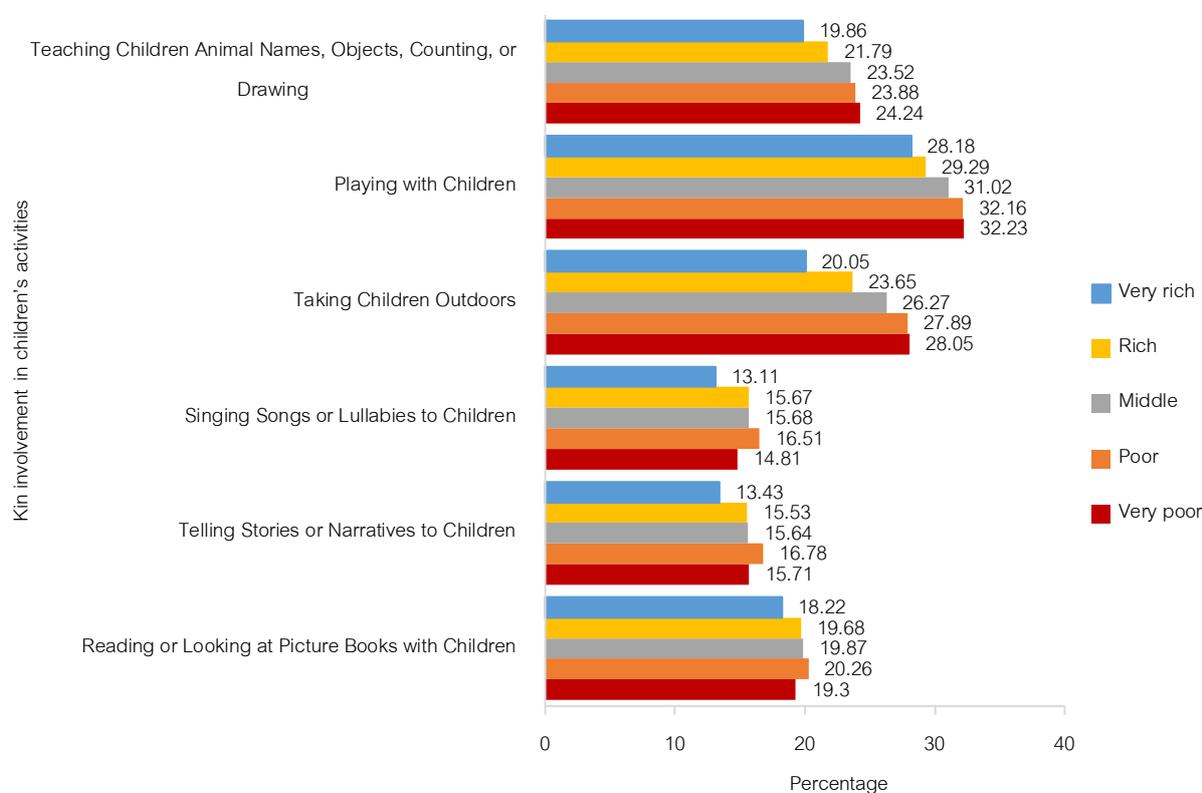

Figure 3 Percentage of kinship involvement in various activities with children classified by economic status.

Source: Author's calculations using raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS).

In terms of child development assessment methodology, this study employed a tripartite framework to assess early childhood development, encompassing: 1) physical development, 2) cognitive development, and 3) emotional and social development. The operationalization of these domains was achieved through the following variables:

- Physical Development: Parental/caregiver reports were used to assess the child's ability to: 1) navigate uneven terrain (e.g., rough, or inclined surfaces) without demonstrating postural instability, 2) perform a two-footed jump resulting in momentary aerial suspension, and 3) independently execute basic dressing tasks (e.g., putting on clothing).
- Cognitive Development: The child's cognitive development was evaluated through parental/caregiver reports detailing their ability to: 1) recognize a minimum of five alphabetic characters (Thai or Roman script), 2) accurately enumerate a set of ten discrete objects (e.g., numbers, blocks), and 3) articulate a vocabulary of ten or more lexemes (e.g., familial terms, dietary terms).
- Emotional and Social Development: Parental/caregiver reports were utilized to determine the child's emotional and social development, focusing on: 1) the absence of persistent affective dysregulation (e.g., melancholia, social withdrawal), 2) demonstrated proficiency in peer socialization, and 3) the absence of overt physical aggression directed toward peers or adults.

The methodological approach to determine developmental attainment adhered to the protocol established by Palakawong-Na-Ayudhya and Rukumnuaykit (2019). Specifically, children were categorized as exhibiting typical development within a given domain only upon fulfilling all three criteria pertinent to that domain. These developmental outcomes were then transformed into dichotomous variables, coded as 1 for typical development and 0 for delayed development. Figure 4 presents the proportional representation of typical development across the three domains: physical development (Mean = 0.33, SD = 0.47), cognitive development (Mean = 0.22, SD = 0.41), and emotional and social development (Mean = 0.34, SD = 0.47). Notably, the cognitive development domain exhibited the lowest mean score, underscoring the imperative for targeted interventions to enhance cognitive skills among Thai early childhood populations.

Furthermore, gender-stratified analysis reveals that female children consistently demonstrate superior developmental outcomes across all assessed domains: physical development (35.19% vs. 31.83%), cognitive development (23.43% vs. 20.95%), and emotional and social development (36% vs. 31.81%). Notably, female children exhibit the most pronounced advantage in emotional and social development, potentially attributable to a confluence of biological and sociocultural factors that preferentially foster development in this domain. However, it is crucial to acknowledge that the aforementioned analysis is preliminary, relying solely on cross-tabulation without rigorous statistical relationship testing. Furthermore, it lacks controls for potential confounding variables, including age, gender, residential location, and parental involvement.

Consequently, these results do not definitively establish causal relationships between the variables under consideration. Therefore, subsequent sections will employ econometric modeling to rigorously examine causal relationships, incorporating relevant control variables to enhance the reliability and interpretability of the findings.

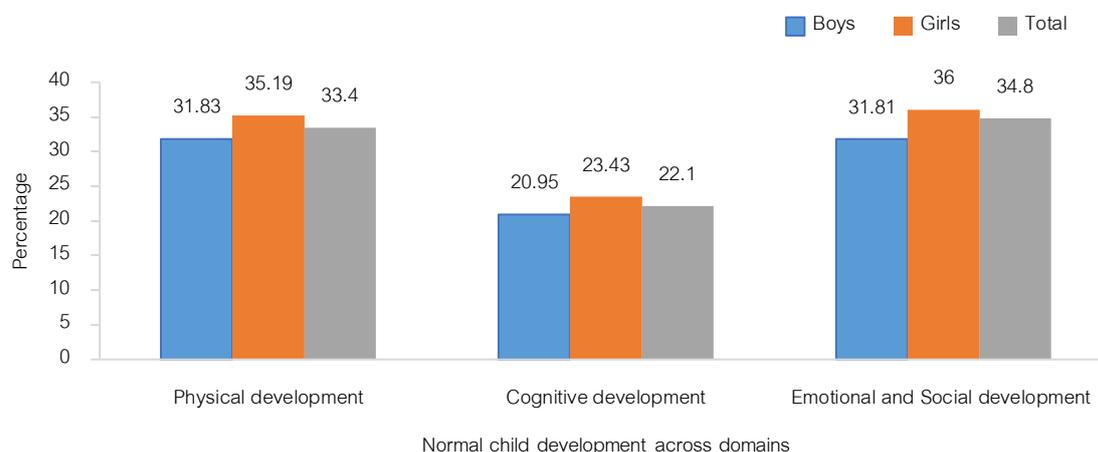

Figure 4 Percentage of normal development in physical, cognitive, and socio-emotional domains classified by gender and total sample.

Source: Author's calculations using raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS).

Econometric Estimation and Empirical Findings

Table 1 presents the descriptive statistics for the variables employed in this study. The analysis is based on a sample of 10,638 individuals, with a primary focus on identifying factors that influence child development. The variables are categorized into: dependent variables (representing child development across various domains), independent variables (measuring activities engaged in by relatives and parents with the child), and control variables (encompassing socioeconomic factors).

In this section, a binary probit regression model is utilized to estimate the probability of socioeconomic factors influencing early childhood development within a developing country context. This analysis investigates three developmental domains: physical, cognitive, and emotional and social development, using a sample of children under five years of age. The model incorporates independent variables, including key controlled variables pertaining to socioeconomic factors, such as child characteristics (gender and age), parental characteristics (parental educational attainment), and household characteristics (residential location, regional affiliation, household size, number of children under five years, number of children aged 5-14 years, and household economic status). These variables are analyzed collectively to provide a more nuanced understanding of the determinants affecting child development, as shown in Equation 1:

$$P(X) = \Phi(X^T \beta) \quad (1)$$

Where $P(Y)$ represents the probability of a child exhibiting typical development (Y) across the three domains, and Φ denotes the cumulative distribution function (CDF) of the standard normal distribution. β signifies the coefficients estimated using maximum likelihood estimation, and X is the set of independent variables, encompassing: (1) family variables, including parental and kin participation in six activities within the preceding three days, and (2) control variables, such as child gender and age. Parental characteristics include parental educational attainment. Household characteristics encompass residential location, regional affiliation, household size, the number of children under five years, the number of children aged 5-14 years, and household economic status.

Given the prevalence of extended family structures in Asian societies, particularly in Thailand, kin involvement in childcare and child-centered activities is often established early in a child's life. Consequently, kin activities are typically part of an established pattern, mitigating potential endogeneity concerns between independent and dependent variables within this probit model.

Table 2 presents the marginal effects derived from the probit regression, examining the determinants of early childhood development across the three domains. The initial models for each developmental domain include kin activity variables and control variables but exclude parental activity variables. The results indicate that children engaging in reading or picture book activities with kin exhibit a statistically significant increase in the probability of typical cognitive and emotional and social development, by approximately 3.69% and 3.39%, respectively.

Following the inclusion of parental activity variables, kin involvement remained significant and even stronger. Children reading with kin showed increases of 2.94%, 3.91%, and 5.96% in physical, cognitive, and socio-emotional development. Kin participation in outdoor activities and play also boosted physical and socio-emotional development by 3.01%, 3.02%, and 4.2%, respectively, all statistically significant.

Analysis of parental activities revealed a significant role in promoting child development, particularly in socioemotional and cognitive domains. Children whose fathers engaged in storytelling with them exhibited an 8.01% increase in the probability of typical emotional and social development compared to children with fathers who did not. Additionally, paternal involvement in singing and outdoor activities was associated with significant increases in the probability of typical physical development, by 4.67% and 9.88%, respectively. These findings highlight the distinct impact of paternal activities on children's physical development.

Conversely, maternal involvement in reading or picture book activities was associated with significant increases in the probability of typical cognitive and emotional and social development, by 3.81% and 13.20%, respectively. Maternal storytelling was also associated with a 2.96% increase in the probability of typical cognitive development. Maternal involvement in play was associated with a 9.54% increase in the probability

of typical emotional and social development. These results underscore the significant impact of maternal activities on children's cognitive and emotional and social development.

In summary, a comparative analysis of parental activities revealed distinct impacts on child development. Paternal activities primarily influenced physical development, while maternal activities primarily influenced cognitive and emotional and social development. Kin activities, particularly reading and interactive learning-related activities, positively influenced all three developmental domains. This aligns with findings from Luthar et al. (2000) and Cuddeback (2004), which highlighted the significant impact of shared reading on child development.

Analysis of control variables revealed that male children exhibited lower probabilities of typical development across all domains, with deficits of 3.86%, 1.86%, and 4.22% for physical, cognitive, and emotional and social development, respectively, compared to female children. However, increasing age was associated with statistically significant improvements in all developmental domains, with a one-year increase in age resulting in increases of 24.17%, 14.17%, and 10.38% in the probability of typical physical, cognitive, and emotional and social development, respectively. The positive impact of age on development was more pronounced in female children.

Household economic status significantly influenced child development, particularly in cognitive and emotional and social domains. Children from affluent households exhibited an 8.59% increase in the probability of typical cognitive development compared to children from impoverished households. This effect was more pronounced in male children, with a 9% increase. And for emotional and social development, female children saw an increase of 10.66%. These findings align with Bradley and Corwyn (2002), Letourneau et al. (2011), and Madya, Malik, and Suparno (2019), which underscored the significant role of socioeconomic status in child development. Affluent children often have greater access to educational opportunities and support, leading to enhanced cognitive development. Conversely, impoverished children often lack educational resources and exhibit slower cognitive development. Children from low-income households also exhibit higher rates of behavioral problems and health issues.

Household size negatively influenced cognitive and emotional and social development. A one-person increase in household size was associated with a 0.72% decrease in the probability of typical cognitive development and a 0.85% decrease in the probability of typical emotional and social development. This suggests that larger households may dilute resources available for child development. However, an increase in the number of children aged 5-14 years in the household was associated with a 1.89% increase in the probability of typical physical development, suggesting that older siblings facilitate physical activity and development.

Parental education and residential location also significantly influenced child development. Maternal education above secondary level was associated with a 5.99% increase in the probability of typical cognitive development compared to a lack of such education. This aligns with Buain and Pholphirul (2022), Jeong et al.

(2017), Dollaghan et al. (1999), and Carneiro (2013), which highlighted the positive association between maternal education and early childhood cognitive development. Paternal education was significantly associated with emotional and social development. In addition, children residing in the southern region exhibited a 5.62% increase in the probability of typical physical development compared to those in Bangkok, while children in the northeastern region exhibited a 3.69% decrease in the probability of typical cognitive development compared to those in Bangkok.

Stratification by socioeconomic status (Table 3) shows that kin engagement in child-centered activities significantly increases the probability of typical development among children in low- to middle-income families. In very poor households, reading or picture book activities and outdoor play with kin improved physical and cognitive development. In poor households, storytelling supported cognitive outcomes, while play and read activities enhanced emotional and social development. Among middle-class families, reading and play with kin were linked to both physical and cognitive development, while teaching activities promoted emotional and social skills. By contrast, associations in rich and very rich households were mostly insignificant, likely due to less reliance on kin-based care. These findings highlight that kin support is especially beneficial in lower-income contexts, where kin play a central caregiving role, and suggest that policies should prioritize supporting kin involvement among disadvantaged families.

However, this study is subject to several limitations. Firstly, the instruments employed to assess physical, cognitive, and emotional and social development may be considered outdated, given the rapid technological advancements that could potentially influence child development. For example, the assessment of cognitive development through finger counting and basic letter recognition may not adequately capture contemporary cognitive skills. Secondly, the measurement of kin (and parental) activity engagement was limited to the occurrence of activities within the preceding three days, neglecting the “frequency” and “quality” of these interactions. Incorporating these dimensions would enhance the robustness of the estimations. Thirdly, the study utilized secondary data from a national survey in Thailand, which lacked comprehensive information on key variables influencing early childhood development across multiple dimensions, such as parental and kin occupations, kin gender, and family structure. This may introduce omitted variable bias, leading to biased estimations. Furthermore, the cross-sectional design of the data, collected within a single year, precludes the examination of temporal variations in kin engagement. Employing panel data would enhance the precision and reliability of the findings.

Table 1 Descriptive statistics of variables.

Variables	Mean	Standard Deviation	Minimum	Maximum	Number of Observations
Dependent Variables					
Physical Development	0.334	0.472	0	1	3,558
Cognitive Development	0.221	0.415	0	1	2,356
Emotional and Social Development	0.338	0.473	0	1	3,599
Independent Variables					
Kin-Related Activities with Children					
Reading or Looking at Picture Books with Children	0.193	0.395	0	1	2,054
Telling Stories or Narratives to Children	0.154	0.361	0	1	1,634
Singing Songs or Lullabies to Children	0.151	0.358	0	1	1,607
Taking Children Outdoors	0.252	0.434	0	1	2,686
Playing with Children	0.304	0.460	0	1	3,231
Teaching Children Animal Names, Objects, Counting, or Drawing	0.226	0.418	0	1	2,402
Father-Related Activities with Children					
Reading or Looking at Picture Books with Children	0.228	0.420	0	1	2,428
Telling Stories or Narratives to Children	0.192	0.394	0	1	2,045
Singing Songs or Lullabies to Children	0.181	0.385	0	1	1,928
Taking Children Outdoors	0.344	0.475	0	1	3,661
Playing with Children	0.335	0.472	0	1	3,565
Teaching Children Animal Names, Objects, Counting, or Drawing	0.263	0.440	0	1	2,796
Mother-Related Activities with Children					
Reading or Looking at Picture Books with Children	0.431	0.495	0	1	4,581
Telling Stories or Narratives to Children	0.399	0.490	0	1	4,248
Singing Songs or Lullabies to Children	0.395	0.489	0	1	4,198
Taking Children Outdoors	0.487	0.500	0	1	5,181

Variables	Mean	Standard Deviation	Minimum	Maximum	Number of Observations
Playing with Children	0.486	0.500	0	1	5,170
Teaching Children Animal Names, Objects, Counting, or Drawing	0.470	0.499	0	1	4,997
Residence Area					
Municipal Area	0.449	0.497	0	1	4,775
Non-Municipal Area	0.551	0.497	0	1	5,863
Region					
Bangkok Metropolitan	0.057	0.232	0	1	608
Central Region	0.118	0.323	0	1	1,256
Northern Region	0.176	0.380	0	1	1,868
Northeastern Region	0.310	0.463	0	1	3,300
Southern Region	0.339	0.473	0	1	3,606
Economic Status					
Very Poor	0.212	0.409	0	1	2,228
Poor	0.219	0.413	0	1	2,295
Middle Income	0.225	0.417	0	1	2,360
Rich	0.199	0.399	0	1	2,093
Very Rich	0.145	0.352	0	1	1,526
Household Size	5.061	1.857	2	25	10,638
Number of Children under 5 in Household	1.282	0.530	1	5	10,638
Number of Children Aged 5-14 in Household	0.668	0.833	0	6	10,638
Mother's Education					
Pre-Primary Education or No Education	0.034	0.181	0	1	360
Primary Education	0.248	0.432	0	1	2,633
Lower Secondary Education	0.195	0.396	0	1	2,074
Upper Secondary Education	0.238	0.4256	0	1	2,524
Higher Education	0.286	0.452	0	1	3,036

Variables	Mean	Standard Deviation	Minimum	Maximum	Number of Observations
Father's Education					
Pre-Primary Education or No Education	0.153	0.360	0	1	1,624
Primary Education	0.143	0.350	0	1	1,520
Lower Secondary Education	0.152	0.359	0	1	1,613
Upper Secondary Education	0.182	0.386	0	1	1,936
Higher Education	0.370	0.483	0	1	3,928
Child's Gender					
Boys	0.518	0.500	0	1	5,508
Girls	0.482	0.500	0	1	5,130
Child's Age (Full Years)	2.253	1.331	0	5	10,502

Source: Author's calculations using raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS)

Table 2 Probit model estimations (marginal effects) on early childhood development.

Variables	Total Sample					
	Physical Development		Cognitive Development		Emotional and Social Development	
Kin-Related Activities with Children (Reference: None)						
Reading or Looking at	0.0220	0.0294 [*]	0.0369 ^{***}	0.0391 ^{***}	0.0339 [*]	0.0596 ^{***}
	(0.0175)	(0.0169)	(0.0126)	(0.0121)	(0.0188)	(0.0187)
Picture Books with Children	0.0031	0.0029	0.0099	0.0101	-0.0215	-0.0123
	(0.0188)	(0.0178)	(0.0126)	(0.0119)	(0.0197)	(0.0192)
Telling Stories or Narratives to Children	0.0153	0.0129	0.0120	0.0106	-0.0263	-0.0253
	(0.0177)	(0.0167)	(0.0117)	(0.0110)	(0.0180)	(0.0173)
Singing Songs or Lullabies to Children	0.0215	0.0301 [*]	-0.0065	-0.0023	-0.0040	0.0302 [*]
	(0.0169)	(0.0164)	(0.0106)	(0.0102)	(0.0176)	(0.0177)
Taking Children Outdoors	0.0201	0.0141	0.0086	0.0135	0.0468 ^{***}	0.0420 ^{**}
	(0.0156)	(0.0149)	(0.0101)	(0.0099)	(0.0167)	(0.0166)
Playing with Children	0.0095	0.0120	-0.0100	-0.0035	0.0017	0.0266
	(0.0172)	(0.0164)	(0.0106)	(0.0103)	(0.0182)	(0.0181)
Father-Related Activities with Children (Reference: None)						
Reading or Looking at	-	-0.0315 [*]	-	0.0003	-	-0.0474 ^{**}
		(0.0171)		(0.0116)		(0.0190)
Picture Books with Children	-	0.0074	-	0.0002	-	0.0801 ^{***}
		(0.0192)		(0.0121)		(0.0225)
Telling Stories or Narratives to Children	-	0.0467 ^{**}	-	0.0152	-	-0.0117
		(0.0182)		(0.0116)		(0.0184)
Singing Songs or Lullabies to Children	-	0.0988 ^{***}	-	-0.0023	-	0.0115
		(0.0205)		(0.0124)		(0.0207)
Taking Children Outdoors	-	0.0029	-	-0.0098	-	0.0144
		(0.0195)		(0.0125)		(0.0215)
Playing with Children	-	0.0095	-	0.0049	-	0.0459 ^{**}
		(0.0162)		(0.0106)		(0.0183)
Mother-Related Activities with Children (Reference: None)						
Reading or Looking at	-	-0.0292	-	0.0290 ^{**}	-	0.0658 ^{***}
		(0.0183)		(0.0128)		(0.0206)
Picture Books with Children	-	-0.0040	-	0.0296 ^{**}	-	0.0275
		(0.0170)		(0.0117)		(0.0191)
Telling Stories or Narratives to Children	-	-0.0067	-	-0.0146	-	-0.0080
		(0.0154)		(0.0098)		(0.0171)
Singing Songs or Lullabies to Children	-	0.0274	-	0.0015	-	0.0355
		(0.0233)		(0.0150)		(0.0255)
Taking Children Outdoors	-	0.0266	-	0.0251	-	0.0954 ^{***}
		(0.0240)		(0.0158)		(0.0263)
Playing with Children	-	0.0333	-	-0.0164	-	0.0682 ^{***}
		(0.0212)		(0.0139)		(0.0235)
Residence Area (Reference: Non-Municipal Area)						
Municipal Area	0.0103	0.0102	-0.0096	-0.0101	0.0170 [*]	0.0147
	(0.0099)	(0.0095)	(0.0065)	(0.0062)	(0.0102)	(0.0101)
Region (Reference: Bangkok Metropolitan)						
Central Region	0.0375	0.0384	-0.0107	-0.0082	0.0320	0.0353
	(0.0264)	(0.0256)	(0.0149)	(0.0143)	(0.0258)	(0.0261)
Northern Region	-0.0088	-0.0031	-0.0060	-0.0046	-0.0201	-0.0183
	(0.0237)	(0.0229)	(0.0149)	(0.0142)	(0.0238)	(0.0238)
Northeastern Region	0.0157	0.0244	-0.0410 ^{***}	-0.0369 ^{***}	-0.0416 [*]	-0.0307

Variables	Total Sample					
	Physical Development		Cognitive Development		Emotional and Social Development	
Southern Region	(0.0231) 0.0542** (0.0235)	(0.0224) 0.0562** (0.0227)	(0.0132) -0.0255* (0.0137)	(0.0126) -0.0261** (0.0129)	(0.0225) 0.0337 (0.0230)	(0.0227) 0.0248 (0.0232)
Economic Status (Reference: Very Poor)						
Poor	-0.0198 (0.0141)	-0.0185 (0.0135)	0.0057 (0.0102)	0.0035 (0.0095)	0.0482*** (0.0156)	0.0408*** (0.0154)
Middle Class	-0.0045 (0.0149)	-0.0021 (0.0143)	0.0458*** (0.0117)	0.0417*** (0.0111)	0.0721*** (0.0162)	0.0679*** (0.0161)
Rich	-0.0046 (0.0160)	-0.0046 (0.0154)	0.0570*** (0.0130)	0.0494*** (0.0123)	0.0743*** (0.0176)	0.0599*** (0.0174)
Very Rich	-0.0298 (0.0182)	-0.0282 (0.0174)	0.0953*** (0.0174)	0.0859*** (0.0166)	0.1031*** (0.0213)	0.0868*** (0.0213)
Household Size	-0.0038 (0.0037)	-0.0033 (0.0035)	-0.0063** (0.0025)	-0.0072*** (0.0024)	-0.0045 (0.0037)	-0.0085** (0.0038)
Number of Children under 5 in Household	0.0055 (0.0106)	0.0045 (0.0102)	-0.0019 (0.0071)	-0.0009 (0.0067)	-0.0194* (0.0107)	-0.0145 (0.0107)
Number of Children Aged 5-14 in Household	0.0201*** (0.0072)	0.0189*** (0.0069)	-0.0133*** (0.0049)	-0.0114** (0.0046)	-0.0056 (0.0074)	-0.0025 (0.0073)
Mother's Education (Reference: Pre-Primary Education or No Education)						
Primary Education	0.0250 (0.0283)	0.0317 (0.0274)	0.0546** (0.0228)	0.0515** (0.0217)	-0.0078 (0.0280)	0.0016 (0.0277)
Lower Secondary Education	0.0591* (0.0310)	0.0492* (0.0298)	0.0682*** (0.0252)	0.0498** (0.0232)	-0.0225 (0.0286)	-0.0749*** (0.0263)
Upper Secondary Education	0.0807*** (0.0311)	0.0638** (0.0299)	0.0857*** (0.0254)	0.0620*** (0.0234)	-0.0010 (0.0290)	-0.0746*** (0.0266)
Higher Education	0.0764** (0.0316)	0.0576* (0.0305)	0.0877*** (0.0253)	0.0599** (0.0233)	-0.0142 (0.0297)	-0.0983*** (0.0273)
Father's Education (Reference: Pre-Primary Education or No Education)						
Primary Education	-0.0239 (0.0173)	-0.0172 (0.0169)	-0.0066 (0.0118)	-0.0018 (0.0115)	0.0176 (0.0188)	0.0436** (0.0196)
Lower Secondary Education	-0.0337** (0.0172)	-0.0286* (0.0167)	-0.0017 (0.0121)	0.0038 (0.0119)	0.0229 (0.0191)	0.0567*** (0.0201)
Upper Secondary Education	-0.0233 (0.0187)	-0.0187 (0.0183)	0.0107 (0.0134)	0.0166 (0.0132)	0.0065 (0.0200)	0.0433** (0.0211)
Higher Education	-0.0363** (0.0155)	0.0655*** (0.0198)	-0.0185* (0.0104)	-0.0055 (0.0127)	-0.0046 (0.0162)	0.1145*** (0.0200)
Child's Gender (Reference: Girls)						
Boys	-0.0408*** (0.0094)	-0.0386*** (0.0090)	-0.0204*** (0.0062)	-0.0186*** (0.0059)	-0.0457*** (0.0096)	-0.0422*** (0.0095)
Child's Age (Full Years)	0.2672*** (0.0044)	0.2417*** (0.0053)	0.1554*** (0.0034)	0.1417*** (0.0042)	0.1687*** (0.0042)	0.1038** (0.0050)
Observations	10,483	10,483	10,483	10,483	10,483	10,483
Pseudo r-squared	0.367	0.375	0.322	0.327	0.166	0.206

Source: Author's calculations. All estimations controlled for all variables presented in Table 2. Raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS). Standard errors in parentheses. *** p<0.01, ** p<0.05,

* p<0.1

Table 3 Probit model estimations (marginal effects) of kinship involvement on early childhood development outcomes stratified by economic status.

Economic Status	Early Childhood Development	Reading or Looking at Picture Books with Children	Telling Stories or Narratives to Children	Singing Songs or Lullabies to Children	Taking Children Outdoors	Playing with Children	Teaching Children Animal Names, Objects, Counting, or Drawing	Observations
		Kin-Related Activities with Children (Reference: None)						
Very Poor	Physical Development	0.0057 (0.0342)	-0.0113 (0.0349)	0.0314 (0.0352)	0.0925** (0.0374)	-0.0400 (0.0302)	0.0249 (0.0345)	2221
	Cognitive Development	0.0440* (0.0228)	-0.0196 (0.0160)	0.0018 (0.0177)	0.0350* (0.0206)	0.0193 (0.0176)	-0.024 (0.0153)	2221
	Emotional and Social Development	0.0125 (0.0346)	0.0262 (0.0379)	-0.0102 (0.0328)	0.0338 (0.0344)	0.0511 (0.0318)	0.0242 (0.0340)	2221
Poor	Physical Development	0.027 (0.0369)	-0.0399 (0.0349)	0.005 (0.0351)	0.0284 (0.0362)	0.0498 (0.0349)	0.0337 (0.0357)	2291
	Cognitive Development	0.0095 (0.0192)	0.0561** (0.0270)	0.002 (0.0177)	-0.0182 (0.0169)	0.0085 (0.0181)	0.004 (0.0178)	2291
	Emotional and Social Development	0.1671*** (0.0442)	-0.0635 (0.0389)	-0.0465 (0.0360)	0.012 (0.0388)	0.0824** (0.0382)	-0.0264 (0.0363)	2291
Middle-Class	Physical Development	0.059 (0.0401)	0.0248 (0.0426)	-0.0013 (0.0357)	0.001 (0.0350)	0.0787** (0.0361)	-0.0034 (0.0358)	2357
	Cognitive Development	0.0713** (0.0310)	0.01 (0.0277)	0.0269 (0.0263)	-0.0422** (0.0209)	0.0541** (0.0254)	-0.0028 (0.0239)	2357
	Emotional and Social Development	0.0275 (0.0415)	0.011 (0.0452)	-0.0563 (0.0369)	0.0438 (0.0406)	-0.0028 (0.0377)	0.1359*** (0.0442)	2357
Rich	Physical Development	0.0642 (0.0407)	0.06 (0.0454)	-0.0114 (0.0376)	0.0212 (0.0383)	0.0175 (0.0345)	-0.0398 (0.0374)	2091
	Cognitive Development	0.0363 (0.0280)	0.0113 (0.0289)	0.0074 (0.0268)	0.0213 (0.0273)	-0.0331 (0.0215)	0.0189 (0.0285)	2091
	Emotional and Social Development	0.0631 (0.0424)	-0.0418 (0.0433)	0.0132 (0.0429)	0.0385 (0.0416)	0.0188 (0.0375)	-0.0192 (0.0421)	2091
Very Rich	Physical Development	-0.0094 (0.0394)	0.0206 (0.0476)	0.0533 (0.0483)	-0.0277 (0.0361)	-0.0204 (0.0335)	0.0328 (0.0431)	1523
	Cognitive Development	0.0312 (0.0403)	0.0328 (0.0463)	0.0052 (0.0408)	0.0074 (0.0358)	0.0237 (0.0326)	-0.0341 (0.0344)	1523
	Emotional and Social Development	0.019 (0.0511)	0.0235 (0.0583)	-0.0391 (0.0513)	0.0335 (0.0487)	0.0563 (0.0442)	0.0207 (0.0519)	1523

Source: Author's calculations. All models controlled for parental involvement activities, child's gender and age, residence area, region, parental education, household size, and economic status. Raw data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS). Standard errors in parentheses. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Conclusion and Policy Implications

The family unit is crucial for early childhood development—physical, cognitive, and socio-emotional. Research shows parental involvement strongly shapes these outcomes, but its role varies by sociocultural and economic context. In developing countries with extended family systems, kin caregivers play a key supplementary role, whereas nuclear families dominate in Western nations. Consequently, kin involvement is a vital determinant of child development in settings where extended families prevail.

Thailand, as a developing nation, offers a particularly strong and relevant case study for investigating the supplementary role of kin involvement in early childhood development. This is primarily due to several key characteristics. First, extended family structures are highly prevalent in Thailand, with 33.6% of households falling into this category in 2013 (UNFPA Thailand, 2015). This widespread occurrence provides a rich and representative context to examine the practical application and impact of kin involvement in daily childcare. Second, Thailand has undergone a rapid socioeconomic transition, marked by significant economic growth and urbanization. These changes have led to shifts in family dynamics, including increased parental work commitments. This transition often necessitates a greater reliance on kin for childcare support, especially for working parents. Third, Thailand exhibits distinct rural-urban dynamics in family structures and childcare arrangements, as discussed in the existing literature. This internal variation within the country allows for a nuanced understanding of how kin involvement adapts to different socioeconomic and residential contexts.

Thailand offers a valuable empirical context to examine the role of co-residing kin in supporting children, especially through adult-child play that promotes early childhood development. This study investigates kin involvement in child-centered activities and its impact on physical, cognitive, and socio-emotional development within a developing country setting.

Utilizing data from the 2022 Multiple Indicator Cluster Survey (MICS-Thailand), a national survey focusing on children under five years of age (early childhood), with a sample size of 10,638 individuals, the study employs probit regression modeling. The results indicate that while paternal involvement significantly impacts physical development, and maternal involvement, especially, significantly impacts cognitive and emotional and social development, kin involvement significantly increases the probability of typical development across all three domains. Specifically, reading or picture book activities, play activities, and outdoor activities with kin significantly enhance physical, cognitive, and emotional and social development. Furthermore, the impact of kin involvement exhibits gender-specific variations. Reading or picture book activities significantly enhance all three domains in female children but are limited to cognitive and emotional and social development in male children. Outdoor activities enhance physical development in female children, whereas play activities enhance emotional and social development in male children.

Moreover, stratification by socioeconomic status reveals that kin involvement significantly increases the probability of typical development in children from impoverished to middle-income families. For instance, in impoverished families, reading or picture book activities and outdoor activities with kin significantly improve

physical and cognitive development. These findings underscore the critical role of kin support in childcare within these economically disadvantaged populations.

This study highlights several key policy implications for promoting kin involvement as a supplementary support system for early childhood development, particularly where parental time is limited by work. These findings align with broader governmental goals of strengthening family institutions, especially the extended family structures that are so vital to Thai society.

In practical terms, the Thai government, through ministries like the Ministry of Social Development and Human Security (MSDHS), the Ministry of Public Health, and the Ministry of Education, can take concrete steps. One crucial area is enhancing public awareness and valuing kin involvement. This can be achieved through targeted campaigns, especially in low-to-middle-income families and rural areas. These campaigns could use existing networks like Community Health Volunteers (Or Bor Tor / Aor Sor Mor) for direct outreach, develop culturally relevant public service announcements for TV and radio, and create engaging social media content. Additionally, integrating modules on the importance of kin involvement and intergenerational play into existing parenting programs, such as those supported by UNICEF and the Ministry of Public Health, would further reinforce these messages.

Another critical area is facilitating access to learning resources. The government should prioritize easily accessible and culturally appropriate materials. This includes distributing Thai-language picture and storybooks that reflect local culture, along with simple educational toys or play kits that encourage development. Providing guidance materials, such as illustrated pamphlets or digital guides (e.g., via the Thang Rat app), can also equip kin caregivers with practical ideas. These resources can be distributed through established community libraries, local health, and child development centers, or through innovative "Book-in-a-Box" programs. Partnerships with NGOs like World Vision Thailand and private sector publishers could significantly expand the reach of these initiatives.

Finally, establishing accessible play areas is essential. These spaces should be designed with local contexts in mind, prioritizing low-cost, sustainable, and natural materials like bamboo, wood, or recycled items, as seen in projects like Thammasat University's "Low-cost Design Solution." Incorporating natural elements such as sand, water features, and trees for shade encourages sensory exploration. Play areas should also be designed to be intergenerational, with comfortable seating and accessible pathways that encourage active participation from both children and adult caregivers. Community engagement is key; involving local residents, including parents and grandparents, in the planning and design phases ensures the spaces meet local needs and fosters a sense of ownership, which is crucial for long-term maintenance. Utilizing and adapting existing public spaces, like temple grounds or unused village land, can provide cost-effective solutions. By implementing these specific and actionable recommendations, the Thai government can effectively strengthen the vital role of kinship networks in fostering comprehensive early childhood development, thereby building a more resilient and nurturing environment for its youngest citizens.

References

- Alsager, A., McCann, J. K., Bhojani, A., Joachim, D., Joseph, J., Gibbs, A., Kabati, M., & Jeong, J. (2024). "Good fathers": Community perceptions of idealized fatherhood and reported fathering behaviors in Mwanza, Tanzania. *PLOS Global Public Health*, 4(7), e0002587. <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0002587>
- Barreto, F. B., de Miguel, M. S., Ibarluzea, J., Andiarena, A., & Arranz, E. (2017). Family context and cognitive development in early childhood: A longitudinal study. *Intelligence*, 65, 11-22. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2017.09.006>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, 53(2002), 371-399. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135233>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buain, O., & Pholphirul, P. (2020). Early childhood education and child development outcomes in developing countries: Empirical evidence from Thailand. *International Journal of Early Years Education*, 30(2), 369–386. <https://doi.org/10.1080/09669760.2020.1733937>
- Burke, S., & Schmidt, G. G. (2009). Kinship care in northern British Columbia. *Child Welfare*, 88(6), 123-138. <https://www.jstor.org/stable/48623268>
- Carneiro, P., Meghir, C., & Pary, M. (2013). Maternal education, home environments, and the development of children and adolescents. *Journal of the European Economic Association*, 11, 123-160. <https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2012.01096.x>
- Chang, R., Li, C., Wei, M., Jiang, Y., & Zhang, J. (2024). Associations of father absence and limited access to books and toys with early childhood development among children aged 0–6 years in a rural county lifted out of poverty in China. *Child: Care, Health, and Development*, 50(1), e13145. <https://doi.org/10.1111/cch.13145>
- Chatters, L. M., Taylor, R. J., & Jayakody, R. (1994). Fictive kinship relations in Black extended families. *Journal of Comparative Family Studies*, 25(3), 297-312. <https://doi.org/10.3138/jcfs.25.3.297>
- Child Welfare League of America. (1994). *Kinship care: A natural bridge*. Washington, D.C.: Child Welfare League of America

- Clements, J., & Birch, S. (2023). Exploring risk and protective factors in kinship family environments: A systematic literature review of the views of children in kinship care. *Educational Psychology in Practice*, 39(4), 475-499. <https://doi.org/10.1080/02667363.2023.2243212>
- Cuddeback, G. S. (2004). Kinship family foster care: A methodological and Substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 623-639. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2004.01.014>
- Currimjee, A., Heinzl-Nelson, J., Lima, A., & Troiano, S. (2024). Childcare arrangements for low-income families: Evidence from low- and middle-income countries, Working Paper No. 13262, Washington, D.C.: The World Bank.
- Dollaghan, C. A., Campbell, T. F., Paradise, J. L., Feldman, H. M., Janosky, J. E., Pitcairn, D., & Kurs-Lasky, M. (1999). Maternal education and measures of early speech and language. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 42(6), 1432-1443. <https://doi.org/10.1044/jslhr.4206.1432>
- Ellis, D. A., Zucker, R. A., & Fitzgerald, H. E. (1997). The role of family influences in development and risk. *Alcohol Health & Research World*, 21(3), 218-226. <https://doi.org/10.1158/0008-5472.CAN-07-2856>
- Engle, P. L., & Breaux, C. (1998). Fathers' involvement with children: Perspectives from developing countries. *Social Policy Report*, 12(1), 1-24. <https://www.srpd.org/sites/default/files/file-attachments/spr12-1.pdf>
- Gilson, M., Slee, G., & Desmond, M. (2024). Calling on kin: Poverty, the family safety net, and child welfare policy. *Journal of Marriage and Family*, 87(1), 53-73. <https://doi.org/10.1111/jomf.13014>
- Heckman, J. J., & Mosso, S. (2014). The economics of human development and social mobility. *Annual Review of Economics*, 6(1), 689-733. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-040753>.
- Heckman, J. J., Moon, S. H., Pinto, R., Savelyev, P. A., & Yavitz, A. (2010). The rate of return to the High Scope Perry Preschool Program. *Journal of Public Economics*, 94(1-2), 114-128. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2009.11.001>.
- Heckman, J., Pinto, R., & Savelyev, P. (2013). Understanding the mechanisms through which an influential early childhood program boosted adult outcomes. *American Economic Review*, 103(6), 2052-2086. <https://doi.org/10.1257/aer.103.6.2052>
- Hegar, R. L., & Rosenthal, J. A. (2009). Kinship care and sibling placement: Child behavior,

- family relationships, and school outcomes. *Children and Youth Services Review*, 31(6), 670-679. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.01.002>.
- Hodgkinson, N., Masuda, T., & Leon, S. C. (2025). The role of kinship involvement in developing strengths for youth in the foster care system. *American Journal of Orthopsychiatry*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/ort0000840>
- Iglehart, A. P. (1994). Kinship foster care: Placement, service, and outcome issues. *Children and Youth Services Review*, 16(1-2), 107-122. [https://doi.org/10.1016/0190-7409\(94\)90018-3](https://doi.org/10.1016/0190-7409(94)90018-3)
- Jeong, J., McCoy, D. C., & Fink, G. (2017). Pathways between paternal and maternal education, caregivers' support for learning, and early child development in 44 low- and middle-income countries. *Early Childhood Research Quarterly*, 41, 136-148. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.07.001>
- Knodel, J., & Saengtienchai, C. (2007). Rural parents with urban children: Social and economic implications of migration for the rural elderly in Thailand. *Population, Space and Place*, 13(3), 203-222. <https://doi.org/10.1002/psp.436>
- Knudsen, E. I. (2004). Sensitive periods in the development of the brain and behavior. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 16(8), 1412-1425. <https://doi.org/10.1162/0898929042304796>
- Knudsen, E. I., Heckman, J. J., Cameron, J. L., & Shonkoff, J. P. (2006). Economic, neurobiological, and behavioral perspectives on building America's future workforce. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 103(27), 10155-10162. <https://doi.org/10.1073/pnas.0600888103>
- Kramer, S. (2020, March 31). With billions confined to their homes worldwide, which living arrangements are most common? Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/03/31/with-billions-confined-to-their-homes-worldwide-which-living-arrangements-are-most-common>
- Leon, S. C., & Dickson, D. A. (2019). The impact of kinship networks on foster care children's outcomes. *Family Relations*, 68, 169-184. <https://doi.org/10.1111/fare.12340>
- Letourneau, N. L., Duffett-Leger, L., Levac, L., Watson, B., & Young-Morris, C. (2011). Socioeconomic status and child development: A meta-analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 21(3), 211-224. <https://doi.org/10.1177/1063426611421007>
- Littlewood, K. A., Strozier, A. L., & Whittington, D. (2014). Kin as teachers: An early childhood education and support intervention for kinship families. *Children and Youth Services Review*, 38, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.11.026>
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical

- evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
<https://doi.org/10.1111/1467-8624.00164>
- Madya, R., Malik, M., & Suparno, S. (2019). The impact of socioeconomic status (SES) on early childhood language development. In International Conference on Special and Inclusive Education (ICSIE 2018) (pp. 140-145). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icsie-18.2019.26>
- Magnuson, K. A., Sexton, H. R., Davis-Kean, P. E., & Huston, A. C. (2009). Increases in maternal education and young children's language skills. *Merrill-Palmer Quarterly*, 55(3), 319-350.
<https://doi.org/10.1353/mpq.0.0024>
- McCartney, K., & Phillips, D. (1988). Motherhood and child care. In B. Birns & D. F. Hay (Eds.), *The different faces of motherhood: Perspectives in developmental psychology* (pp. 95-112). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2109-3_8
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16, 361-388.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>
- Olszewski-Kubilius, P. (2018). The role of the family in talent development. In S. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children* (pp. 225-242). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-77004-8_9
- Palakawong-Na-Ayudhya, S., & Rukumnuaykit, P. (2019). Adult-child activities and child development outcomes in developing countries: An empirical investigation in Thailand. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 29(6), 766-777.
<https://doi.org/10.1080/10911359.2019.1608345>
- Pholphirul, P. (2016). Pre-primary education and long-term education performance: Evidence from Programme for International Student Assessment (PISA) Thailand. *Journal of Early Childhood Research*, 15(4), 410-432. <https://doi.org/10.1177/1476718X15616834>
- Prastyo, E., Wisadirana, D., Imron, R. A., & Hakim, M. (2024). Social capital's impact on Indonesia's urban and rural areas. *Journal of Law and Sustainable Development*, 12(1), e2714.
<https://doi.org/10.55908/sdgs.v12i1.2714>
- Rubin, D. M., Downes, K. J., O'Reilly, A. L., Mekonnen, R., Luan, X., & Localio, R. (2008). Impact of kinship care on behavioral well-being for children in out-of-home care. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 162(6), 550-556.
<https://jamanetwork.com/journals/jamapediatrics/fullarticle/379638>
- Saksiriruthai, S., & Pholphirul, P. (2018). More wages, more income, more leisure? Evidence from Thailand's time use survey. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(8), 968-982. <https://doi.org/10.1080/10911359.2018.1478758>.

- Silverstein, M., & Zuo, D. (2020). Grandparents caring for grandchildren in rural China: Consequences for emotional and cognitive health in later life. *Aging & Mental Health*, 25(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1852175>.
- Sringernyung, L., Felix, M. S., Torut, B., & Wongjinda, S. (2020). Thailand: Case Studies of Filial Piety, Family Dynamics, and Family Finances—Unexpected Findings of a Country-Wide Research of The Evaluation of Project Performance Supported by Older Persons Fund. *Asia-Pacific Social Science Review*, 20(1), 145–158. <https://doi.org/10.59588/2350-8329.1289>.
- United Nations Population Fund (UNFPA) Thailand. (2015). *The State of Thailand's Population 2015: Features of Thai Families in the Era of Low Fertility and Longevity*. Bangkok: UNFPA Thailand.

ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐในประเทศไทย Factors Affecting the Profitability of Specialized Financial Institutions in Thailand

ศจี ทวีชศรี^ก, ศิวพงศ์ อีระอำพน^ข

Sajee Thawichsri^ก, Siwapong Dheera-aumpon^ข

^กภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ 10900

^ขภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ 10900

^กDepartment of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkhen, Bangkok 10900, Thailand

^ขDepartment of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkhen, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: Sajee.th@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ (SFIs) ในประเทศไทย โดยศึกษาธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีการนำส่งรายได้สุทธิแก่รัฐสูงสุด 3 อันดับแรก จากประเด็นด้านความมั่นคงทางการเงินและบทบาทในการสนับสนุนนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อประชากรฐานราก การวิจัยใช้ข้อมูลรายไตรมาสระหว่างปี พ.ศ. 2559–2566 วิเคราะห์ด้วย Panel Regression แบบ Random Effects ผลการศึกษาชี้ว่า สภาพคล่องและจำนวนเงินให้สินเชื่อส่งผลเชิงบวกต่อ ROA และ ROE ขณะที่อัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การบริหารสภาพคล่อง การควบคุมความเสี่ยงสินเชื่อ และการใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างความสามารถในการทำกำไรอย่างยั่งยืนของ SFIs

คำสำคัญ กำไร, สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ, อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น, อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

Abstract

This study aims to examine the factors influencing the profitability of Specialized Financial Institutions (SFIs) in Thailand, focusing on the Government Savings Bank, Government Housing Bank, and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, which are three institutions with the highest net income remittance to the government. Given their role in promoting financial stability and supporting economic policies for grassroots and low-income populations. Quarterly data from 2016–2023 were analyzed using panel data regression with the random effects model. Results show that liquidity and loan amount disbursed positively affect return on assets (ROA) and return on equity (ROE), while the non-performing loan (NPL) ratio has a significant negative effect. These findings suggest that liquidity management, credit risk control, and efficient asset utilization are critical to enhancing the sustainable profitability of Specialized Financial Institutions (SFIs)

Keywords Profitability, Specialized Financial Institutions, Return on assets, Return on equity

บทนำ

ความสามารถในการทำกำไรของธนาคารเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพการดำเนินงาน เสถียรภาพทางการเงิน และความมั่นคงของระบบธนาคารในภาพรวม โดยเฉพาะในบริบทของธนาคารพาณิชย์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านกลไกการรับฝาก การปล่อยสินเชื่อ และการเป็นตัวกลางทางการเงิน (สีปภาส พรสุขสว่าง, 2553) อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์มักให้ความสำคัญกับกลุ่มลูกค้าที่มีศักยภาพทางการเงินสูง ขณะที่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย เกษตรกร และธุรกิจขนาดเล็กกลับประสบข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อ จากข้อจำกัดดังกล่าว รัฐบาลจึงจัดตั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ (SFIs) ขึ้น เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก โดยมีพันธกิจในการขับเคลื่อนภารกิจทางสังคมควบคู่กับการบริหารให้เกิดผลกำไรอย่างยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสภาพคล่อง และสนับสนุนภารกิจตามนโยบายภาครัฐ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

อย่างไรก็ตาม แม้สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ จะมีบทบาทเชิงนโยบายอย่างชัดเจน แต่การศึกษาด้านความสามารถในการทำกำไรยังคงค่อนข้างจำกัดเมื่อเทียบกับธนาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะในเชิงปัจจัยภายในองค์กร เช่น สภาพคล่อง คุณภาพสินเชื่อ และการบริหารสินทรัพย์ ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ หากสามารถระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำกำไรได้อย่างชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยง การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ โดยใช้กรณีศึกษาจากธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็น 3 อันดับแรกของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ ที่มีการนำเสนอรายได้ให้แก่รัฐสูงสุด ดังนี้ (Table 1)

Table 1 Government Revenue Remittances from Specialized Financial Institutions for Fiscal Years 2021–2023

	(Unit: THB million)		
Specialized Financial Institutions	2021	2022	2023
Small and Medium Enterprise Development Bank of Thailand (SME Bank)	-	-	-
Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC)	5,032.21	5,706.06	6,039.89
Export–Import Bank of Thailand (EXIM Bank)		662.00	651.00
Government Savings Bank (GSB)	13,018.5	14,607.0	11,055.0
	0	0	0
Government Housing Bank (GHB)	5,594.82	6,320.00	4,730.87
Islamic Bank of Thailand (IBank)	-	-	-
Small Industry Credit Guarantee Corporation (SICGC)	184.96	346.88	231.68
	23,830.4	27,641.9	22,708.4
Total	9	4	4

Source: State Enterprise Policy Office (2021–2023)

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลรายไตรมาสระหว่างปี พ.ศ. 2560–2566 และวิเคราะห์ข้อมูลพาแนลด้วยวิธี Panel Regression โดยแบบจำลอง Random Effects เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างตัวแปรทางการเงินกับความสามารถในการทำกำไร โดยตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยเฉพาะธนาคาร ได้แก่ สภาพคล่อง คุณภาพสินเชื่อ สินทรัพย์รวม จำนวนเงินให้สินเชื่อ เงินฝาก และปัจจัยมหภาค ได้แก่ ผลผลิตมวลรวมในประเทศ และดัชนีราคาผู้บริโภค มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การตรวจเอกสาร

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐในประเทศไทย ได้มีการศึกษา 4 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการแสวงหากำไรสูงสุด ธนาคารพาณิชย์ในฐานะกิจการทางธุรกิจมีเป้าหมายหลักในการเพิ่มผลกำไรสูงสุด แม้จะมีบทบาทด้านสวัสดิการสังคมและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างเข้มงวด แต่กำไรก็ยังคงเป็นแรงจูงใจสำคัญในการดำเนินงาน การจัดสรรสินทรัพย์และหนี้สินของธนาคารจึงต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ อาทิ อัตราดอกเบี้ย นโยบายการเงิน และอุปสงค์สินเชื่อ โดยธนาคารจะมุ่งถือครองสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น สินเชื่อ และการลงทุน และลดสัดส่วนสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ให้น้อยที่สุด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและสร้างผลตอบแทนสูงสุดภายใต้ต้นทุนที่เหมาะสม (วเรศ อุปปาดิก, 2544)

2. ความสามารถในการทำกำไร (Profitability) เป็นดัชนีชี้วัดสำคัญที่ใช้ประเมินความมั่นคงและประสิทธิภาพของกิจการในทุกภาคอุตสาหกรรม รวมถึงธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน ซึ่งมีบทบาทในการบริหารสินทรัพย์จำนวนมากเพื่อสร้างรายได้สุทธิ โดยตัวชี้วัดที่นิยมใช้เพื่อสะท้อนความสามารถดังกล่าว คือ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมเฉลี่ย (Return on Average Assets: ROAA) ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์ขององค์กรเพื่อสร้างกำไรสุทธิ (สุภาพร ประเสริฐศิริเจริญ, 2551)

$$\text{คำนวณจาก ROAA} = (\text{กำไรสุทธิ} / \text{สินทรัพย์รวมเฉลี่ย}) \times 100$$

ROAA เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสินทรัพย์โดยไม่คำนึงถึงแหล่งที่มาของเงินทุน ไม่ว่าจะมาจากผู้ถือหุ้นหรือจากหนี้สิน กล่าวคือ หาก ROAA มีค่าสูง ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างผลกำไร (หทัยรัตน์ อนุวัชชกุล, 2553) ดังนั้น ROAA จึงมักถูกใช้ในการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของธนาคารแต่ละแห่งภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน เพื่อประเมินประสิทธิภาพเชิงเปรียบเทียบของหน่วยธุรกิจทางการเงิน

3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกำไรการศึกษาในครั้งนี้มุ่งใช้แนวคิดของ กำไรที่เกิดจากการรับความเสี่ยง (Risk-bearing Theory of Profit) มองว่ากำไรเป็นผลตอบแทนจากการยอมรับความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะในภาคธนาคารที่มีลักษณะการดำเนินงานภายใต้ความไม่แน่นอนสูง ทั้งจากปัจจัยภายนอก เช่น ความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน และภาวะเศรษฐกิจ (Systematic Risk) และปัจจัยภายในที่เฉพาะเจาะจงกับแต่ละธนาคาร (Unsystematic Risk) เช่น ความเสี่ยงด้านสินเชื่อ ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงจากการกู้ยืม และความเพียงพอของเงินกองทุน (วเรศ อุปปาดิก, 2544) ภายใต้แนวคิดดังกล่าว การทำกำไรของธนาคารจึงไม่สามารถ

พิจารณาในเชิงรายได้เพียงมิติเดียว แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงระดับความเสี่ยงที่ธนาคารเผชิญและความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยงเหล่านั้น งานวิจัยเชิงประจักษ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยภายใน เช่น สภาพคล่อง คุณภาพสินทรัพย์ เงินให้สินเชื่อ โครงสร้างเงินทุน และ ปัจจัยภายนอก เช่น การเติบโตของ GDP อัตราเงินเฟ้อ และนโยบายการเงิน มีบทบาทต่อผลประกอบการของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านตัวชี้วัดด้านความสามารถในการทำกำไร เช่น ROA และ ROE ดังนั้น การสร้างผลกำไรในธุรกิจธนาคารจึงต้องอาศัยความสามารถในการจัดการสมดุลระหว่าง ผลตอบแทนและความเสี่ยง โดยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร ล้วนเป็นตัวสะท้อนระดับความเสี่ยงที่ธนาคารต้องบริหารอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินและสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

โดยงานวิจัยจำนวนมากชี้ว่าปัจจัยเฉพาะของธนาคาร (Bank-specific factors) และปัจจัยมหภาค (Macroeconomic factors) ล้วนมีบทบาทต่อผลประกอบการของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทย เช่น ณัฐภูมิ กวยรักษา (2564) ณิชาภัทร นวมงคลวัฒน์ (2561) นลพรรณ ไชยวงศ์หั่นทอก และประสิทธิ์ มะหะหมัด (2563) นันทพร บำสันเทียะ (2555) ภควรรักษ์ คุณบุญญอารักษ์ (2555) ภาณุพัฒน์ เรืองชัยปราโมทย์ (2558) เมธาวี สุนทรศิริบุญญา (2563) รุจิรา เสนาภักดิ์ (2561) วิรุฬห์ ลำกุล (2558) หทัยรัตน์ อนุวัชชกุล (2553) ในต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น Al-abadallat (2017) Alihodžić (2020) Almazari (2020) Ngweshemi (2021) Saeed (2014) Ximenes (2014) สรุปได้ดังนี้ (Table 2)

Table 2 Comparison of Factors Affecting Bank Profitability

Factor Type	Variables	Description
Bank-Specific Factors	Liquidity Ratio	Bank's ability to meet short-term obligations
	Non-Performing Loan (NPL) Ratio	Proportion of loans with delayed repayments
	Capital Adequacy Ratio	Stability of capital funds to absorb potential losses
	Leverage Ratio	Risk from high debt-to-asset structure
	Deposit to Asset Ratio	Low-cost source of funds used to generate income
Macroeconomic Factors	ROA and ROE (Profitability Ratios)	Measures efficiency in using resources to generate profit
	Consumer Price Index (CPI)	Reflects general price level changes, affects income and cost
	Gross Domestic Product (GDP)	Indicates economic growth, impacts loans, income, and asset quality

Source: Based on empirical results from this study

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า นักวิจัยจำนวนมากได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ตัวแปรทางการเงินภายในธนาคาร เช่น สภาพคล่อง คุณภาพสินเชื่อ สัดส่วนเงินกองทุนเงินฝาก สัดส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ และต้นทุนในการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค ได้แก่ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และดัชนีราคาผู้บริโภค โดยผลการศึกษาล่าสุดระบุว่าสภาพคล่องที่มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อกำไร หากไม่ได้บริหารจัดการให้เกิดผลตอบแทน (นิชาภัทร, 2561) ในขณะที่คุณภาพสินเชื่อที่ต่ำหรือ NPL ที่สูง ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรอย่างมีนัยสำคัญ (นันทพร, 2555) ส่วนการปล่อยสินเชื่อในสัดส่วนที่เหมาะสมมีแนวโน้มเพิ่มรายได้และกำไรของธนาคาร (ภควรรักษ์, 2555)

นอกจากนี้ ปัจจัยมหภาค เช่น GDP มีผลต่อผลกำไรในทางบวก ขณะที่อัตราเงินเฟ้อให้ผลกระทบที่ไม่แน่นอน โดยขึ้นกับระดับและเสถียรภาพของเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา (Tingpetch, 2008; Saeed, 2014; Plungpongpan, 2012) ผลการศึกษาในระดับนานาชาติยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของขนาดธนาคาร การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยี ทางการเงินต่อผลกำไร (Kawshala, 2017; Alihodžić, 2020)

โดยสรุป วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยภายในของธนาคาร โดยเฉพาะสภาพคล่อง คุณภาพสินเชื่อ การบริหารต้นทุน และการบริหารสินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ ขณะที่ปัจจัยมหภาค เช่น ภาวะเศรษฐกิจโดยรวม และนโยบายการเงิน เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและผลประกอบการของธนาคารในภาพรวม

กรอบแนวคิดของการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา โดยการสร้างแบบจำลอง Panel Regression เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ โดยใช้ การทดสอบ Hausman Test ในการเลือกลักษณะแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects โดยมีตัวแปรและความสัมพันธ์ ดังนี้ (Figures 1)

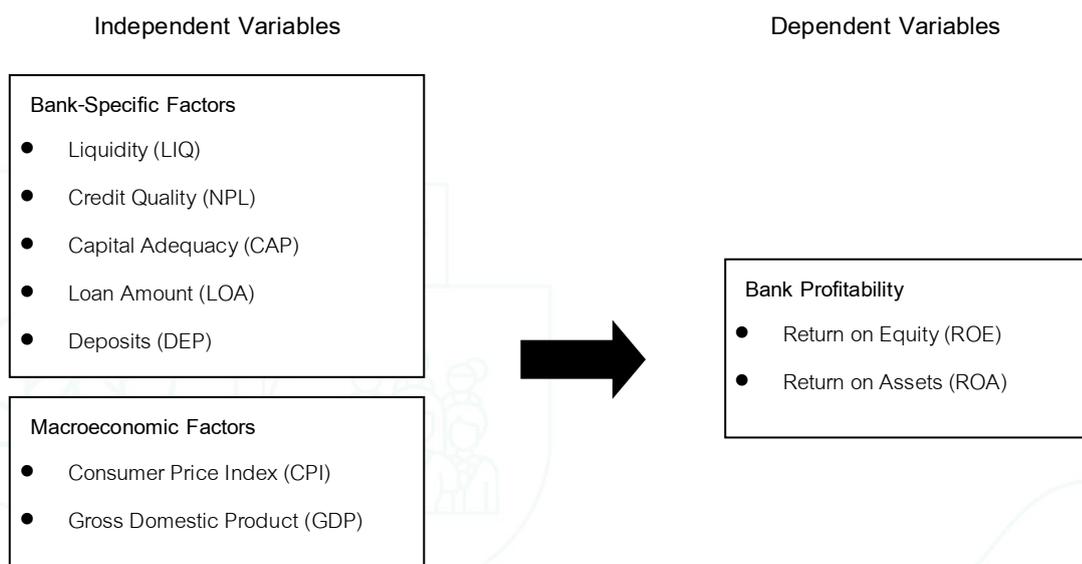

Figure 1 Conceptual Framework of the Study

สมมติฐานของการศึกษา

1. ปัจจัยเฉพาะธนาคาร ได้แก่ สภาพคล่อง คุณภาพสินเชื่อ สินทรัพย์รวม จำนวนเงินให้สินเชื่อ เงินฝาก มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอาคารสงเคราะห์

2. ปัจจัยมหภาค ได้แก่ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และดัชนีราคาผู้บริโภค มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอาคารสงเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ โดยรวบรวมจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รายงานประจำปี และงบการเงิน รายไตรมาสของธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ระหว่างปี พ.ศ. 2559–2566 รวมทั้งสิ้น 92 ชุดข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยงบกำไรขาดทุน งบแสดงฐานะการเงิน และหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์ข้อมูลพหุแปรด้วยวิธี Panel Regression โดย วิเคราะห์ด้วย 2 แบบจำลอง 1. Fixed Effects และ 2. Random Effects แล้วจึงนำผลลัพธ์มาทดสอบแบบจำลองด้วยวิธี Hausman Test ทั้งนี้ แบบจำลอง Fixed Effects ถูกใช้ในกรณีที่ต้องการควบคุมผลกระทบเฉพาะหน่วยที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา ส่วนแบบจำลอง Random Effects เหมาะกับกรณีที่ผลกระทบเฉพาะหน่วยเป็นการสุ่มและไม่สัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตามได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROA) ขณะที่ตัวแปรอิสระประกอบด้วย สภาพคล่อง (LIQ), คุณภาพสินเชื่อ (NPL), สินทรัพย์รวม (CAP), เงินให้สินเชื่อ (LOA), เงินฝาก (DEP), อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDPG) และดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) โดยมีการประมาณค่าผ่านสมการถดถอยเชิงเส้นสองสมการ เพื่อประเมินผลกระทบของปัจจัยภายในและภายนอกที่มีต่อความสามารถในการทำกำไร

การทดสอบสมมติฐานและการแปลความหมาย

การศึกษานี้ใช้ Hausman Test เพื่อเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมระหว่าง Fixed Effects และ Random Effects โดยพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับค่าความคลาดเคลื่อนหรือไม่ โดยตั้งสมมติฐานว่า

H_0 = ค่าประมาณการจากทั้งสองแบบจำลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น แบบจำลอง Random Effects เหมาะสม

H_1 = ค่าประมาณการจากทั้งสองแบบจำลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น แบบจำลอง Fixed Effects เหมาะสม

โดยการแปลผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร ใช้เกณฑ์ค่าระดับนัยสำคัญ (p-value) ดังนี้

ถ้าค่า $p\text{-value} > 0.05$ ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานได้ หมายความว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ถ้าค่า $p\text{-value} < 0.05$ ปฏิเสธสมมติฐาน หมายความว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ถ้าเครื่องหมายหน้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวก (+) แสดงว่า อัตราส่วนทางการเงินกับผลกำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ถ้าเครื่องหมายหน้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นลบ (-) แสดงว่า อัตราส่วนทางการเงินกับผลกำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (Panel Regression) มีสมมติฐานการศึกษา ดังนี้ (Table 3)

Table 3 Variables and Expected Impacts

Variable	Definition	Expected Impact on Profitability	Rationale
Liquidity (LIQ)	Current Assets / Current Loan	Positive (+)	Higher LIQ ratio indicates stronger short-term asset position relative to loans, reflecting better liquidity management and operational flexibility that may enhance profitability.
Credit Quality (NPL)	NPL / Net Loans	Negative (-)	Higher NPL ratio indicates poor credit quality and greater loan default risk.
Capital Adequacy (CAP)	Total Equity / Total Assets	Positive (+)	Higher capital base suggests stronger operational efficiency and profitability.
Loan Amount (LOA)	Total Loans / Total Assets	Positive (+)	Higher LOA ratio indicates a greater share of income-generating assets, reflecting an aggressive credit allocation strategy that may improve profitability.
Deposits (DEP)	Total Deposits / Total Assets	Positive (+)	Higher deposits provide a stable and low-cost source of funds.
Gross Domestic Product (GDP)	GDP of Thailand	Positive (+)	Economic growth enhances lending opportunities and profitability.
Consumer Price Index (CPI)	Consumer Price Index	Negative (-)	Higher CPI may reduce loan demand and raise funding costs, negatively affecting profit.

Source: Based on empirical results from this study

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ผลเชิงพรรณนา

ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐในประเทศไทย จำนวน 3 แห่ง โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาสในช่วงปี พ.ศ. 2559–2566 รวมทั้งสิ้น 92 ชุดข้อมูล เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร

ของธนาคาร โดยสรุปข้อมูลจำนวนข้อสังเกต ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุดของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา รายละเอียด ดังนี้ (Table 4)

Table 4 Summary Statistics

Variable	Obs	Mean	Std. dev.	Min	Max
LIQ	92	1.1487	0.6636	0.2980	3.6184
NPL	92	13.1973	13.4768	0.0000	38.7469
CAP	92	7.1242	0.4029	6.3683	8.1866
LOA	92	71.4008	12.5889	26.5662	88.4112
DEP	92	83.0503	1.8518	79.8374	87.7364
GDP	92	0.3848	2.3152	-9.3000	6.8000
CPI	92	100.0224	0.7252	98.7100	101.3300
ROE	92	5.3682	4.3642	-0.1310	16.4422
ROA	92	0.3832	0.3150	-0.0088	1.2458

Source: Based on empirical results from this study

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า สภาพคล่อง (LIQ) โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่เหมาะสม แต่มีความแปรปรวนพอสมควร สะท้อนถึงความแตกต่างในการบริหารสภาพคล่องของแต่ละธนาคาร ขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูงและมีความผันผวนมาก แสดงถึงความเสี่ยงด้านคุณภาพสินเชื่อที่ต้องควบคุมอย่างใกล้ชิด ความเพียงพอของเงินกองทุน (CAP) มีระดับที่ใกล้เคียงกันในแต่ละหน่วยข้อมูล บ่งชี้ถึงโครงสร้างเงินกองทุนที่มั่นคง ส่วนอัตราการปล่อยสินเชื่อ (LOA) แสดงความแตกต่างเชิงกลยุทธ์ในการใช้สินทรัพย์ระหว่างธนาคาร เงินฝาก (DEP) มีค่าเฉลี่ยสูงและกระจุกตัวในช่วงแคบ สะท้อนถึงการพึ่งพาแหล่งเงินทุนหลักในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน สำหรับปัจจัยมหภาค อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) มีความผันผวนสูง ในขณะที่ดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) มีเสถียรภาพด้านผลกำไร อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROA) แสดงค่ากระจายสูง สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการบริหารกำไรที่แตกต่างกันในแต่ละธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ

การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุमान

1. การทดสอบคุณสมบัติของข้อมูลในด้านการอยู่กับที่ (Stationarity Test) ของตัวแปรตาม ได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) โดยใช้แบบทดสอบหน่วยรากแบบ IPS ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า ROA และ ROE มีคุณสมบัตินิ่งในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 1% ซึ่งหมายความว่าข้อมูลไม่เป็น Non-stationary และไม่เกิดปัญหา Spurious Regression จึงสามารถนำเข้าสู่การวิเคราะห์แบบถดถอยได้อย่างเหมาะสม

2. การตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์พหุคูณ (Multicollinearity) ระหว่างตัวแปรอิสระโดยใช้ดัชนี Variance Inflation Factor (VIF) ซึ่งเป็นวิธีการมาตรฐานที่ใช้ประเมินความสัมพันธ์ซ้อนทับกันระหว่างตัวแปรอิสระในแบบจำลอง ผลการตรวจสอบพบว่า ค่าเฉลี่ยของ VIF อยู่ที่ 3.54 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปลอดภัย

3. การวิเคราะห์ Panel Regression Analysis การศึกษาฉบับนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานต่างๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ทำการแสดงผลการวิเคราะห์ของข้อมูล Panel Regression Analysis ทั้งการศึกษาค่าความสัมพันธ์ผ่านระหว่างปัจจัยภายในของกลุ่มธนาคารพาณิชย์และผลกำไรในรูปแบบรายได้ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ การแสดงค่าสหสัมพันธ์ผ่านแบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects รวมถึงการแสดงผลค่าสถิติของ Hausman Test ผู้วิจัยทดสอบสมการถดถอยโดยใช้โปรแกรม Stata

สมการที่ 1 ใช้อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE)

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 LIQ_{it} + \beta_2 NPL_{it} + \beta_3 CAP_{it} + \beta_4 LOA_{it} + \beta_5 DEP_{it} + \beta_6 GDP_{it} + \beta_7 CPI_{it} + \mu_{it}$$

Table 5 Hausman Test Result (ROE)

Testing	Chi-sq. Statistics
Hausman test Chi-sq.	3.1600
(Prob)	0.8701

ผลการทดสอบ Hausman Test (Table 5) เพื่อเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม พบว่า ค่า Chi-square เท่ากับ 3.16 และค่า Prob. (t-statistic) เท่ากับ 0.8701 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0 : No Endogeneity) ส่งผลให้แบบจำลอง Random Effects เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE)

Table 6 Results Based on the Random Effects Model

Variable	Coefficient	Std. err.	z	P>z	[95% conf. interval]
LIQ	4.3348	2.0061	2.1600	0.0310**	0.4030 8.2667
NPL	-0.1688	0.0420	-4.0200	0.0000*	-0.2511 -0.0866
CAP	-0.1242	1.3409	-0.0900	0.9260	-2.7524 2.5040
LOA	0.1971	0.0913	2.1600	0.0310**	0.0182 0.3761
DEP	0.0012	0.2651	0.0000	0.9960	-0.5184 0.5209
GDP	0.0114	0.1832	0.0600	0.9500	-0.3477 0.3706
CPI	0.6601	0.6762	0.9800	0.3290	-0.6653 1.9855
_cons	-76.70596	72.79765	-1.05	0.292	-219.3867 65.97481

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	92.0000
Group variable: Bank	Number of groups	=	3.0000
R-squared:	Obs per group:		
Within = 0.0723	min	=	28.0000
Between = 0.9657	avg	=	30.7000
Overall = 0.2224	max	=	32.0000
	Wald chi2(7)	=	24.0200
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0.0011

Note: * $p < .01$. ** $p < .05$

การวิเคราะห์แบบจำลอง Random Effects สำหรับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE) (Table 6) พบว่าสภาพคล่อง (LIQ) และ อัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ (LOA) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ขณะที่อัตราส่วนเงินกองทุน (CAP), เงินฝาก (DEP), อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจ (GDP) และอัตราเงินเฟ้อ (CPI) ไม่แสดงความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นในแบบจำลองนี้

Table 7 Results Based on the Random Effects Model (Excluding Insignificant Variables)

Variable	Coefficient	Std. err.	z	P>z	[95% conf. interval]	
LIQ	3.4075	1.5192	2.2400	0.0250**	0.4300	6.3851
NPL	-0.1564	0.0370	4.2300	0.0000*	-0.2289	-0.0839
LOA	0.1598	0.0751	2.1300	0.0330**	0.0126	0.3070
_cons	-7.8902	6.8821	1.1500	0.2520	-21.3790	5.5985

Random-effects GLS regression	Number of obs	=	92.0000
Group variable: Bank	Number of groups	=	3.0000
R-squared:	Obs per group:		
Within = 0.0579	min	=	28.0000
Between = 0.9867	avg	=	30.7000
Overall = 0.2127	max	=	32.0000
	Wald chi2(3)	=	23.7800
corr(u_i, X) = 0 (assumed)	Prob > chi2	=	0.0000

Note: * $p < .001$. ** $p < .005$

ผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Random Effects หลังตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญ (Table 7) พบว่า สภาพคล่อง (LIQ) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 3.4075 หมายความว่า หากสภาพคล่อง เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 3.4075 หน่วย ขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ -0.1564 หมายความว่า หากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นจะลดลงเฉลี่ย 0.1564 หน่วย ส่วนอัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ (LOA) มีผลบวกต่ออัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.1598 หมายความว่า หากอัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น จะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.1598 หน่วย

ค่า Wald Chi-square แสดงว่ารูปแบบสมการมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) และ R-squared แบบ Between เท่ากับ 0.9867 แสดงถึงความสามารถในการอธิบายความแตกต่างของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ระหว่างธนาคาร ได้สูงมาก ในขณะที่ค่า Within เท่ากับ 0.0579 แสดงว่าความสามารถในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ภายในแต่ละธนาคารยังอยู่ในระดับต่ำ

Table 8 Summary of the relationship analysis using the Random Effects regression model for Return on Equity (ROE)

ตัวแปร	ผลกระทบต่อ ROE	นัยสำคัญทางสถิติ
LIQ (สภาพคล่อง)	มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก	มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)
NPL (หนี้เสีย)	มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ	มีนัยสำคัญ ($p < 0.01$)
LOA (สินเชื่อต่อสินทรัพย์)	มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก	มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)
CAP (เงินกองทุน)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
DEP (เงินฝาก)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
GDP (การเติบโตทางเศรษฐกิจ)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
CPI (เงินเฟ้อ)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ

สมการที่ 2 ใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA)

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 LIQ_{it} + \beta_2 NPL_{it} + \beta_3 CAP_{it} + \beta_4 LOA_{it} + \beta_5 DEP_{it} + \beta_6 GDP_{it} + \beta_7 CPI_{it} + \epsilon_{it}$$

Table 9 Hausman Test Result (ROA)

การทดสอบ	Chi-sq. Statistics
Hausman test Chi-sq.	2.94
(Prob)	0.8903

ผลการทดสอบ Hausman Test (Table 9) พบว่า ค่า Chi-square เท่ากับ 2.94 และค่า Prob. เท่ากับ 0.8903 ซึ่งไม่อยู่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) จึงไม่ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) สรุปได้ว่า Random Effects เป็นแบบ

จำลองที่เหมาะสมที่สุดในการประมาณค่าของแบบจำลองในครั้งนี้ และสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE) ได้อย่างเหมาะสมในบริบทของบทบาททางการเงินของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ

Table 10 Results Based on the Random Effects Model

Variables	Coefficient	Std. err.	z	P>z	[95% conf. interval]
LIQ	0.3357	0.1436	2.3400	0.0190**	0.0544 0.6171
NPL	-0.0123	0.0030	-4.0800	0.0000*	-0.0181 -0.0064
CAP	0.0295	0.0960	0.3100	0.7590	-0.1586 0.2175
LOA	0.0150	0.0065	2.2900	0.0220**	0.0022 0.0278
DEP	-0.0011	0.0190	-0.0600	0.9530	-0.0383 0.0361
GDP	0.0001	0.0131	0.0100	0.9920	-0.0256 0.0258
CPI	0.0509	0.0484	1.0500	0.2930	-0.0439 0.1457
_cons	-6.1172	5.2095	-1.1700	0.2400	-16.3277 4.0933
Random-effects GLS regression			Number of obs	=	92.0000
Group variable: Bank			Number of groups	=	3.0000
R-squared:			Obs per group:		
Within = 0.0967			min	=	28.0000
Between = 0.9696			avg	=	30.7000
Overall = 0.2355			max	=	32.0000
			Wald chi2(7)	=	25.8800
corr(u_i, X) = 0 (assumed)			Prob > chi2	=	0.0005

Note: * $p < .01$. ** $p < .05$

ผลการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Random Effects สำหรับตัวแปรตามคืออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) พบว่า สภาพคล่อง (LIQ) และอัตราส่วนสินเชื่อดอกต่อสินทรัพย์ (LOA) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนตัวแปรอื่น ได้แก่ เงินกองทุน (CAP) เงินฝาก (DEP) อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจ (GDP) และอัตราเงินเฟ้อ (CPI) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

Table 11 Results Based on Random Effects Model (Excluding Insignificant Variables)

ROA	Coefficient	Std. err.	z	P>z	[95% conf. interval]
LIQ	0.2974	0.1088	2.7300	0.0060*	0.0842 0.5106
NPL	-0.0117	0.0026	-4.4300	0.0000*	-0.0169 -0.0065
LOA	0.0133	0.0054	2.4700	0.0140**	0.0027 0.0238
_cons	-0.7522	0.4928	-1.5300	0.1270	-1.7179 0.2136
Random-effects GLS regression			Number of obs	=	92.0000
Group variable: Bank			Number of groups	=	3.0000
R-squared:			Obs per group:		
Within = 0.0967			min	=	28.0000
Between = 0.9696			avg	=	30.7000
Overall = 0.2355			max	=	32.0000
			Wald chi2(7)	=	25.8800
corr(u_i, X) = 0 (assumed)			Prob > chi2	=	0.0005

Note: * $p < .01$. ** $p < .05$

ผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Random Effects หลังตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญ (Table 11) พบว่าสภาพคล่อง (LIQ) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.2974 หมายความว่า หากสภาพคล่อง เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 0.2974 หน่วย ขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ -0.0117 หมายความว่า หากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นจะลดลงเฉลี่ย 0.0117 หน่วย ส่วนอัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ (LOA) มีผลบวกต่ออัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.0133 หมายความว่า หากอัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น จะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.0133 หน่วย

ค่า Wald Chi-square แสดงว่ารูปแบบสมการมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) และ R-squared แบบ Between เท่ากับ 0.9696 แสดงถึงความสามารถในการอธิบายความแตกต่างของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ระหว่างธนาคารได้สูงมาก ในขณะที่ค่า Within เท่ากับ 0.0967 แสดงว่าความสามารถในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น ภายในแต่ละธนาคารยังอยู่ในระดับต่ำ

Table 12 Summary of the relationship analysis using the Random Effects regression model for Return on Assets (ROA)

ตัวแปร	ผลกระทบต่อ ROA	นัยสำคัญทางสถิติ
LIQ (สภาพคล่อง)	มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก	มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)
NPL (หนี้เสีย)	มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ	มีนัยสำคัญ ($p < 0.01$)
LOA (สินเชื่อต่อสินทรัพย์)	มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก	มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)
CAP (เงินกองทุน)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
DEP (เงินฝาก)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
GDP (การเติบโตทางเศรษฐกิจ)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ
CPI (เงินเฟ้อ)	ไม่พบความสัมพันธ์	ไม่มีนัยสำคัญ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ 3 แห่งในประเทศไทย ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่า ตัวแปร สภาพคล่อง (Liquidity) และ อัตราส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์ (LOA) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร ทั้งในรูปของ ROA และ ROE ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณิชากัทธ นวมงคลวัฒนา (2561) Alihodžić (2020) และ Al-Abedallat (2017) ที่ชี้ให้เห็นว่า สถาบันการเงินที่สามารถบริหารสินทรัพย์สภาพคล่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้สินทรัพย์ในการปล่อยสินเชื่ออย่างเหมาะสมจะสามารถสร้างรายได้ และผลตอบแทนได้มากขึ้น

ในทางตรงกันข้าม ตัวแปร หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ส่งผลเชิงลบต่อ ROA และ ROE อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ หทัยรัตน์ อนุวัชกุล (2553) รุจิรา เสนาภักดิ์ (2561) และ Saeed (2014) ที่ต่างพบว่าคุณภาพของสินทรัพย์มีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างผลกำไร โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาหนี้เสียซึ่งกระทบต่อรายได้ดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายในการกันสำรองหนี้สูญ

อย่างไรก็ตาม ตัวแปรมหภาค เช่น GDP Growth (GDPG) และ อัตราเงินเฟ้อ (CPI) ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อ ROA และ ROE ในแบบจำลองของการศึกษานี้ ซึ่งแตกต่างจากงานของ Ximenes (2014) และ Ngweshemi (2021) ที่พบว่า GDPG ส่งผลเชิงบวกต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารในประเทศกำลังพัฒนา ข้อแตกต่างนี้อาจสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ (SFIs) ในประเทศไทย ซึ่งมีภารกิจ ด้านนโยบายมากกว่าการดำเนินงานเพื่อผลกำไรสูงสุด ทำให้มีความยืดหยุ่นต่ำในการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจมหภาค

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคั้งนี้

จากการศึกษาคั้งนี้ขอเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ

1. ควรวางกลยุทธ์การบริหารสภาพคล่องให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยกำหนดกรอบการถือสินทรัพย์ สภาพคล่องให้มีความสมดุล เพื่อหลีกเลี่ยงทั้งการสูญเสียโอกาสทางรายได้และความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางการเงิน พร้อมทั้งเสริมด้วยการวางแผนกระแสเงินสดและการลงทุนระยะสั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรยกระดับการควบคุมคุณภาพสินเชื่ออย่างเป็นระบบ เนื่องจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ส่งผลกระทบต่อผลกำไรขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ จึงควรใช้เครื่องมือประเมินความเสี่ยงอย่างรัดกุมทั้งในขั้นตอนการอนุมัติสินเชื่อ และการติดตามผล รวมถึงสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการบริหารความเสี่ยงเพื่อลดภาระการตั้งสำรอง

3. ควรส่งเสริมการใช้สินทรัพย์เพื่อสร้างรายได้ที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเพิ่มสัดส่วนสินเชื่อต่อสินทรัพย์รวมในระดับที่เหมาะสม ผ่านการปล่อยสินเชื่อที่มีคุณภาพในกลุ่มเป้าหมายตามพันธกิจขององค์กร เช่น เกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากดอกเบี้ยอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐทั้ง 7 แห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเพียง 3 แห่งที่มีบทบาทในการนำส่งรายได้สูงสุด การรวมธนาคารอื่น เช่น ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จะช่วยสะท้อนภาพรวมของภาคการเงินเฉพาะกิจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาลักษณะเปรียบเทียบระหว่างธนาคารเฉพาะกิจของรัฐและธนาคารพาณิชย์ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการทำกำไรในแต่ละประเภทสถาบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการกำกับดูแลที่เหมาะสม

3. ควรวิเคราะห์ NPL แยกตามประเภทของสินเชื่อ เช่น สินเชื่อเชิงพาณิชย์ กับสินเชื่อตามนโยบายรัฐ เพื่อให้สามารถระบุสาเหตุของ NPL ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมในแต่ละกรณี

4. ควรพิจารณาใช้ตัวแปรทางการเงินในระดับมหภาคเพิ่มเติม เช่น อัตราดอกเบี้ยนโยบาย อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก/เงินกู้เฉลี่ยของตลาด และส่วนต่างอัตราผลตอบแทนพันธบัตร เป็นต้น ซึ่งสามารถสะท้อนสภาพแวดล้อมของการลงทุนและต้นทุนของเงินทุนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และอาจมีอิทธิพลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารในระดับนัยสำคัญ

4. ควรพิจารณาเพิ่มตัวแปรเชิงคุณภาพ อาทิ ความพึงพอใจของลูกค้า การใช้นวัตกรรมทางการเงิน (FinTech) และการให้บริการผ่านช่องทางดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในบริบทเศรษฐกิจยุคใหม่ และอาจมีผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ” สำเร็จลุล่วงด้วยความเรียบร้อย อันเกิดจากความอนุเคราะห์ ความเมตตา และการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งข้าพเจ้าสำนึกในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าขอกราบแสดงความขอบพระคุณเป็นพิเศษต่อ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพงศ์ ธีรอำพน อาจารย์ที่ปรึกษาในการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอย่างรอบด้านด้วยความเอาใจใส่ และเป็นระบบ ทั้งยังเสนอแนะแนวทางในการศึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และให้คำปรึกษาในการปรับปรุงงานฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระมีความครบถ้วนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ องค์ความคิด และแนวทางทางวิชาการอันทรงคุณค่าตลอดระยะเวลาที่ศึกษา รวมถึงขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ที่ให้การสนับสนุนและประสานงานเป็นอย่างดีในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ครอบครัว ที่เป็นแรงใจสำคัญและอยู่เคียงข้างเสมอในทุกช่วงเวลา และขอขอบคุณ เพื่อนร่วมรุ่น MBE 30 สำหรับมิตรภาพ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเติบโตทางความคิดที่ได้รับร่วมกัน

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ครอบครัว และธนาคารออมสิน ที่เป็นแรงสนับสนุนในด้านทุนการศึกษา และกำลังใจที่มั่นคงอย่างต่อเนื่อง รวมถึง เพื่อนร่วมรุ่น MBE 30 ที่มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันความรู้ และให้ความช่วยเหลือด้วยไมตรีจิตตลอดระยะเวลาการศึกษา

ท้ายที่สุด หากมีข้อผิดพลาดประการใดในผลงานฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้ด้วยตนเองแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

กาติก พັນโรจน์. (2561). ผลกระทบของความเสี่ยงด้านเครดิตต่อผลกำไรของธนาคารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐภูมิ กวยรักษา. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณิชากัทธ นวมงคลวัฒนา. (2561). ผลกระทบของสภาพคล่องต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). ภาพรวมเสถียรภาพระบบการเงิน.

<https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/reports/financial-stability-snapshot/financial-stability-snapshot-q3-2023.html>.

นลพรรณ ไชยวงศ์ห้วนที่อก และประสิทธิ์ มะหะหมัด. (13 สิงหาคม 2563). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [Paper presentation] การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15, มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.

นันทพร บำสันเทียะ. (2555). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภควรรธน์ คุณบุญอารักษ์. (2555). การบริหารสินทรัพย์กับความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาณุพัฒน์ เรื่องชัยปราโมทย์. (2558).

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราเงินกองทุนที่มีต่อปริมาณการให้สินเชื่อและความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมธาวี สุนทรศิริบุญญา. (2563).

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนความสามารถในการทำกำไรและอัตราส่วนคุณภาพสินทรัพย์กับอัตราผลตอบแทนเกินปกติของหลักทรัพย์กลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่ศึกษาในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท], มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รุจิรา เสนาภักดี. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและการกำกับดูแลกิจการต่อความสามารถ

- ในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
[การค้นคว้าอิสระปริญญาโท], มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วเรศ อุปปาดิก. (2544). เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิรุฬห์ ลำภูกล. (2558). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์: กรณีศึกษา
ธนาคารขนาดใหญ่ 5 อันดับแรกในประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท], มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สีปภาส พรสุขสว่าง. (2553).
การวัดผลการดำเนินงานทางการเงินและความเสี่ยงจากการล้มละลายของธนาคารพาณิชย์ไทย.
วารสารบริหารธุรกิจ 33(1), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาพร ประเสริฐเจริญ. (2551).
การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท], มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- หทัยรัตน์ อนุวัชชกุล. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ไทย.
[การค้นคว้าอิสระปริญญาโท], มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Al-Abdallat, A. Z. (2017). Factors Affecting the Profitability of Banks: a Field Study of Banks Operating in
Jordan, *European Scientific Journal*, 13(22), 141–162.
<http://dx.doi.org/10.19044/esj.2017.v13n22p141>
- Alihodžić, A. (2020). The Factors Affecting Bank Profitability: The Case of Bosnia and Herzegovina.
University of Zenica, *Financial Sciences Nauki O Finansach*, 25(2-3), 1-23.
DOI: 10.15611/fins.2020.2.01
- Almazari, A. A. 2014. Impact of internal factors on bank profitability: Comparative study between Saudi Arabia
and Jordan. *Journal of Applied Finance and Banking* 4(1): 125. DOI: 10.12691/jfe-9-2-1
- Kawshala, H. and Panditharathna, K. (2017). The Factors Effecting on Bank Profitability. *International Journal
of Scientific and Research Publications*, 7(2): 212–216.
- Ngweshemi, L. E. and Isiksal, A. Z. (2021). Analysis of the Factors Affecting Bank Profitability: Evidence of
Tanzania Commercial Banks. *Sustainable Economic Development: Pattern and Perspective*. 39(8):
1-19. <https://doi.org/10.25115/eea.v39i8.4768>
- Plungpongpan, S. (2012). Determinant of bank profitability during and after 1997 asian financial crisis:
Evidence from Thailand [Master's an Independent Study], Thammasart University.
- Saeed, M. S. (2014). Bank-Related, Industry-Related and Macroeconomic Factors Affecting Bank Profitability:
A Case of the United Kingdom. *Research Journal of Finance and Accounting* 5(2), 42-50.
- Tingpetch, A. (2008). Determinants of Profitability of Thai Commercial Banks [Master's an Independent Study],
Thammasat University.
- Ximenes, J, & Li, L. 2013. Bank-Specific and Macroeconomic Factors Related to Bank profitability and stock
return in Thailand [Master's thesis, University of the Thai Chamber of Commerce].

ทุนเราไม่เท่ากัน: บทสำรวจทุนทางสังคมและภาคประชาสังคมด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา

Unequal Capital: Exploring Social Capital and Consumer Civil Society in Thailand, Korea, and the United States

กมลชนก จิตรีพิทย์^{a,*}, นรชิต จิรสัทธรรม^b

Kamolchanok Jittrepiet^{a,*}, Norachit Jirasatthumb^b

^aคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

^bคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

^aEconomics Faculty, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

^bEconomics Faculty, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: kamolchanok.kjp@gmail.com

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้พิจารณาดัชนีทุนทางสังคมต่าง ๆ เพื่อระบุลักษณะการคุ้มครองและประชาสังคมผู้บริโภคเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา โดยใช้กรอบแนวคิดทุนทางสังคมของ Woolcock ผ่านการศึกษาเชิงเอกสารจากข้อมูลหลายแหล่ง เช่น World Values Survey, V-dem dataset และเอกสารจากหน่วยงานรัฐและองค์กรประชาสังคม พบว่าประเทศไทยยังไม่มีรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายที่ชัดเจน แม้มิมีเครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคท้องถิ่นจำนวนมากแต่ยังขาดอิทธิพลในการผลักดันนโยบาย เกาหลีใต้มีระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่นำโดยรัฐอย่างมีประสิทธิภาพแต่ยังมีอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจใหญ่ ขณะที่สหรัฐอเมริกานำโดยกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อผู้บริโภคที่เป็นมืออาชีพพร้อมระบบกฎหมายเข้มแข็ง การศึกษาสรุปว่าระดับ Bridging และ Linking social capital ส่งผลสำคัญต่อประสิทธิภาพระบบคุ้มครองผู้บริโภค ข้อเสนอแนะหลักคือประเทศไทยควรเสริมสร้างทุนทางสังคมทั้งสองประเภทเพื่อยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภค งานศึกษานี้เป็นแนวทางสำหรับการขยายเครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคและกำหนดนโยบายในการสร้างระบบกฎหมายและกลไกคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การคุ้มครองผู้บริโภค, การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ, ทุนทางสังคม, ประชาสังคม

Abstract

This study examines social capital indices to identify characteristics of consumer protection and civil society across Thailand, South Korea, and the United States. Using Woolcock's social capital framework, the research employs documentary analysis of secondary data from multiple sources including World Values Survey, V-dem dataset, and documents from government agencies and civil society organizations. Findings reveal that Thailand lacks a clear policy-driving mechanism despite having numerous local consumer civil society networks, but with limited policy influence due to being in early development stages. South Korea has an effective state-led consumer protection system but still faces influence from large business groups. The United States is led by professional consumer advocacy groups with strong legal system. The study concludes

that levels of Bridging and Linking social capital significantly impact consumer protection system effectiveness. The main recommendation is that Thailand should strengthen both types of social capital to enhance consumer protection. This study provides recommendations for expanding consumer civil society networks and for policymakers to create effective legal systems and consumer protection mechanisms.

Keywords: civil society, comparative analysis, consumer protection, social capital

บทนำ

ในหลากหลายมุมมอง “สิทธิผู้บริโภค” (Consumer rights) มีคุณสมบัติเป็นสินค้าสาธารณะ (Public goods) เนื่องจากการได้รับสิทธิของผู้บริโภคคนหนึ่งไม่ได้ทำให้ผู้บริโภคคนอื่นได้รับน้อยลง (Non-rival consumption) และไม่สามารถกีดกันผู้บริโภคอื่นจากการได้รับประโยชน์จากการมีสิทธิผู้บริโภคได้ (Non-excludability) เมื่อผู้บริโภคไม่ร้องเรียนเมื่อถูกละเมิดสิทธิเพราะคาดหวังว่าผู้อื่นจะทำแทน การรวมกลุ่มของผู้บริโภคในรูปแบบ “ประชาสังคม” ที่เป็นอิสระจากรัฐและภาคธุรกิจจึงมีความสำคัญในการสร้างแนวร่วมปฏิบัติ (Collective actions) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

ในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ทูทางสังคม (Social capital) มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาสังคม โดยทูทางสังคมหมายถึงคุณสมบัติขององค์กรทางสังคม เช่น เครือข่ายบรรทัดฐาน และความเชื่อใจทางสังคม (Putnam, 1995) ที่ช่วยประสานและสร้างความร่วมมือเพื่อประโยชน์ร่วมกันระหว่างเครือข่ายผู้บริโภคและที่เกี่ยวข้อง ผู้บริโภคทั่วไป และสื่อมวลชน เมื่อสังคมมีทูทางสังคมสูง ประชาสังคมที่ทำหน้าที่เป็น “โรงเรียนประชาธิปไตย” (Warren, 2011 อ้างถึง Tocqueville, 1969) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะแข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในการมีประชาสังคมได้นั้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic engagement) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนความแข็งแกร่งของทูทางสังคมและประชาธิปไตยในแต่ละประเทศ (Putnam, 1995) ทั้งการมีส่วนร่วมแบบทางตรง เช่น การประท้วงหรือลงชื่อร่วมเสนอกฎหมาย และแบบทางอ้อมผ่านการเลือกตั้ง โดยประชาธิปไตยแข็งแกร่งจะช่วยรับประกันสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีมีส่วนร่วมของคนและกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ ในสังคมซึ่งก็รวมไปถึงสิทธิผู้บริโภคด้วย

การสำรวจทูทางสังคมในบริบทของประชาสังคมผู้บริโภคจำเป็นต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีพัฒนาการแตกต่างกัน งานวิจัยนี้เลือกศึกษาเปรียบเทียบ 3 ประเทศที่มีบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจแตกต่างกัน ได้แก่ ประเทศไทยในฐานะประชาธิปไตยเกิดใหม่ที่มีการพัฒนาประชาสังคมควบคู่ไปกับการขยายตัวของทุนนิยมซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (วงศ์พันธ์, 2565) และการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่จากอำนาจนิยมกลายเป็นประชาธิปไตยที่มากขึ้นผ่านการต่อสู้ของภาคประชาสังคมจนเกิดเป็นรัฐธรรมนูญปี 2540 (ไอลอว์, 2019) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงสิทธิผู้บริโภคมากขึ้น เกาหลีใต้เป็นประเทศพัฒนาแล้วในเอเชียที่มีพัฒนาการทางประชาธิปไตยในช่วงเวลาใกล้เคียงกับไทยจากความแข็งแกร่งของประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว (บุญวัฒน์, 2559) ด้วยนโยบายเศรษฐกิจแบบเลือกผู้ชนะจนเกิดกลุ่มทุนขนาดใหญ่แซบโบล (พัฒน์นรี, 2560) แต่ด้วยภาคประชาสังคมที่แข็งแกร่งก็สามารถผลักดันให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพได้ และสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยและประชาสังคมที่แข็งแกร่งมายาวนาน มีค่านิยมต่อต้านการผูกขาดรวม (ฉัตรทิพย์, 2563) ถึงมีการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ แม้มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่สูงและมีบริษัทใหญ่ที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมือง

แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมและภาคประชาสังคมในไทยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาแยกกันหรือมุ่งเน้นเพียงการมีส่วนร่วมของพลเมืองและชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โดยไม่ได้วิเคราะห์บทบาทของทุนทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะกลไกขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันการเมืองหรือกฎหมายที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทของการคุ้มครองผู้บริโภค การศึกษานี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการนี้พร้อมการเกิดขึ้นของสภาองค์กรของผู้บริโภคในประเทศไทยในฐานะองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นผลจากการผลักดันอย่างต่อเนื่องของภาคประชาสังคม ร่วมกับการพัฒนาของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ประชาชนเข้าถึงและตระหนักรู้ถึงสิทธิผู้บริโภคได้สะดวกซึ่งได้สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในภูมิทัศน์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคไทย เนื่องจากอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการสร้างความเข้มแข็งในประชาสังคมผู้บริโภคในไทย ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของประชาสังคมผู้บริโภคจึงมีไม่มากนัก การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของทุนทางสังคมเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาการแตกต่างกันอย่างไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกาจะช่วยให้เข้าใจรูปแบบและระดับทุนทางสังคมในส่งผลต่อผลลัพธ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน ซึ่งในงานศึกษานี้ทุนทางสังคมเป็นทั้งเหตุและผลในการสร้างและดำรงอยู่ของประชาสังคมผู้บริโภค กล่าวคือการมีประชาสังคมที่เข้มแข็งผ่านวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองได้สร้างทุนทางสังคมในสังคมนั้น ๆ ขณะเดียวกันทุนทางสังคมก็ทำให้ประชาสังคมขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันได้

การศึกษานี้จึงมีเพื่อพิจารณาดัชนีที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมเพื่อระบุลักษณะของสภาพการคุ้มครองผู้บริโภคเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ผ่านทุนทางสังคมแบบ Bonding, Bridging และ Linking ในประชาสังคมผู้บริโภคของทั้งสามประเทศ พร้อมทั้งประเมินสภาพแวดล้อมด้านการคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้กรอบ Consumer Protection and Empowerment index เพื่อวิเคราะห์ว่าทุนทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การคุ้มครองผู้บริโภค

งานศึกษานี้ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ บทนำ การตรวจเอกสาร วิธีดำเนินการวิจัย ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย และบทสรุปและข้อเสนอแนะ

การตรวจเอกสาร

ทฤษฎีทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาต่อจากนักวิชาการหลายท่าน โดยนักวิชาการสำคัญที่มีส่วนในการพัฒนาทฤษฎีนี้ได้แก่ Robert Putnam, Michael Woolcock และ Nan Lin ซึ่งแต่ละท่านได้นำเสนอมุมมองและองค์ประกอบที่แตกต่างกันในการอธิบายบทบาทของทุนทางสังคม

Putnam (1995) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมือง ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานการต่างตอบแทน โดยแบ่งทุนทางสังคมเป็น Bonding (ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน) และ Bridging (ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน) ส่วน Woolcock (1998, 2011) ได้ต่อยอดแนวคิดของ Putnam โดยเพิ่มมิติของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการพัฒนา โดยเสนอประเภทของทุนทางสังคมแบบ Linking ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แนวตั้งระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างกลุ่มชายขอบกับรัฐหรือองค์กรที่มีอำนาจ และ Lin (2001) มุ่งเน้นที่การใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมในระดับจุลภาค วิเคราะห์ว่าบุคคลหรือกลุ่มใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไรเพื่อเข้าถึงทรัพยากรและบรรลุเป้าหมาย

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดของ Woolcock เป็นหลักเนื่องจากมีความครอบคลุมในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีโครงสร้างอำนาจและบริบททางประวัติศาสตร์และการเมืองแตกต่างกัน โดยแนวคิด Bonding, Bridging และ Linking social capital ช่วยให้เข้าใจการสร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ทั้งภายในกลุ่มผู้บริโภคระหว่างกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ และระหว่างประชาสังคมกับหน่วยงานรัฐและภาคธุรกิจ

ทฤษฎีประชาสังคม

แนวคิดประชาสังคม (Civil society) มีรากฐานความคิดที่ยาวนานในทวีปยุโรปอย่างอริสโตเติล และจอห์น ล็อก มองว่าประชาสังคมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมือง ต่อมาในศตวรรษที่ 19 แนวคิดนี้ได้พัฒนาให้ประชาสังคมเป็นพื้นที่ที่แยกออกจากรัฐและครอบครัว Antonio Gramsci มองว่าประชาสังคมเป็นเวทีต่อสู้เชิงอุดมการณ์ (นิธิ, 2555) ในขณะที่ฝั่งอเมริกา Alexis de Tocqueville (1838) ได้เสนอลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยอเมริกันว่าเป็น "การรวมกลุ่มเป็นองค์กรสมาคม" ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่วงดุลเสียงข้างมาก เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และเป็นตัวกลางระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Putnam (1995) ที่เน้นว่าเครือข่ายความไว้วางใจและการต่างตอบแทนเกิดจากการมีส่วนร่วมของพลเมือง

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดประชาสังคมของ Tocqueville เนื่องจากสามารถอธิบายลักษณะของประชาสังคมผู้บริโภคซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้สนับสนุนผู้บริโภคหลากหลายกลุ่มที่มีลักษณะเป็นองค์กรสมาคม แม้ว่าทฤษฎีนี้จะมีรากฐานมาจากบริบทของสหรัฐอเมริกาที่มีประชาธิปไตยมาอย่างยาวนานและแข็งแกร่ง แต่ก็สามารถนำมาใช้เปรียบเทียบกับประเทศที่มีประชาธิปไตยเกิดใหม่อย่างเกาหลีใต้และไทยได้เมื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์กับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Woolcock ที่แนวคิดของ Tocqueville ช่วยอธิบายความสัมพันธ์แนวนอนผ่านการสร้างบรรทัดฐานประชาธิปไตยและการรวมกลุ่มสมาคมที่มีพลวัตทางอำนาจเท่ากัน ในขณะที่ Woolcock เสริมด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แนวตั้งผ่านการวิเคราะห์ Linking social capital ระหว่างประชาสังคมผู้บริโภคระหว่างที่มีพลวัตเชิงอำนาจไม่เท่ากับหน่วยงานรัฐและภาคธุรกิจโดยเฉพาะในประเทศประชาธิปไตยเกิดใหม่เหล่านี้

การศึกษาทั้งสองมิตินี้ควบคู่กันช่วยให้เข้าใจบทบาทของทุนทางสังคมและกลไกที่องค์กรประชาสังคมผู้บริโภคใช้ในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายได้อย่างครอบคลุมโดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและทรัพยากรระหว่างผู้บริโภคระหว่างกับภาคธุรกิจและรัฐ

การทบทวนวรรณกรรมเชิงประจักษ์เกี่ยวกับทุนทางสังคมและประชาสังคมในบริบทไทย

พรชัย (2552) ได้สรุปการให้ความหมายของทุนทางสังคมในสังคมไทยเป็น 2 สาย คือ (1) ทุนทางสังคมในมิติวัฒนธรรมและความเป็นชุมชน ที่มุ่งฟื้นฟูคุณค่าดั้งเดิมในสังคมไทย ซึ่งงานศึกษาสายนี้เฟื่องฟูในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และการเปิดกว้างทางการเมืองจนได้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและภาคประชาสังคม และ (2) ทุนทางสังคมที่ปรับเอานัยทางวัฒนธรรมเพื่อก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับการรวบรวมงานวิจัยไทยจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) ที่พบว่าส่วนใหญ่เน้นศึกษาทุนทางสังคมในมิติชุมชน วัฒนธรรม และกลุ่มประชาสังคมในท้องถิ่นที่มีหรือเคยมีอยู่ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ทางการเมืองและกฎหมายในสังคมซึ่งมีทุนทางสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจในภาพรวม การศึกษาและทุนมนุษย์โดยอาศัยทุนทางสังคม มากกว่าที่จะศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันหรือการผลักดันนโยบายระดับชาติ

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับประชาสังคมในประเทศไทย ประภาส (2562) ได้อธิบายถึงการปรากฏขึ้นของคำว่า "ประชาสังคม" ในไทยตั้งแต่กลางทศวรรษ 2520 ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 แนวทางหลัก คือ (1) ประชาสังคมแบบชุมชนนิยมที่เกิดจากการทำงานของนักพัฒนาเอกชน (2) ประชาสังคมแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มักต่อรองหรือขัดแย้งกับรัฐ และ (3) ประชาสังคมแบบเสรีนิยมที่เสนอโดยอเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546, อ้างใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2562) ซึ่งให้ความสำคัญกับสมาคมของชนชั้นกลางและกลุ่มธุรกิจด้วย งานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นศึกษาประชาสังคมในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การจัดการปัญหาเฉพาะพื้นที่ หรือการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับประชาสังคมที่มีบทบาทในการผลักดันนโยบายสาธารณะอยู่บ้าง เช่น นโยบายควบคุมแอลกอฮอล์ (Udomsak Saengow, 2020)

ดังที่ได้กล่าวไปว่างานศึกษาทั้งด้านทุนทางสังคมและประชาสังคมในไทยขาดการศึกษาที่บูรณาการแนวคิดทุนทางสังคมและประชาสังคมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันระดับประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภค และยังขาดการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศที่มีบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างจากทุนทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ ของแต่ละประเทศที่ต่างกันผ่านบริบทการคุ้มครองผู้บริโภค งานศึกษานี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวผ่านการศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เปรียบเทียบกับเกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่ละประเทศมีพัฒนาการทางประชาธิปไตย โครงสร้างอำนาจ และระดับความเข้มแข็งของประชาสังคมที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research method) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งที่เชื่อถือได้หลากหลายแหล่ง นำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อตอบคำถามวิจัย

การออกแบบการศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษา: เหตุผลในการเลือกประเทศไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา

ไทย (หลังปี พ.ศ. 2540 หรือ ค.ศ. 1997)

ประเทศไทยถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นประชาธิปไตยเกิดใหม่ที่ประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญผ่านรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงแนวคิด "องค์กรอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค" ในมาตรา 57 แม้ว่าจะประสบกับความไม่แน่นอนทางการเมืองจากรัฐประหารในปี 2549 และ 2557 แต่ภาคประชาสังคมก็ได้รับความสำคัญมากขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 สะท้อนผ่านการเพิ่มขึ้นของจำนวนองค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มประชาสังคม (ประภาส, 2562)

ในบริบททางเศรษฐกิจไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วพร้อมกับการขยายตัวของเมืองสู่ชนบท เกิดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการถูกเอาเปรียบจากบริษัทใหญ่ ประกอบกับการบังคับใช้กฎระเบียบเกี่ยวกับการผูกขาดที่อ่อนแอ ในด้านสิทธิผู้บริโภครัฐธรรมนูญปี 2540, 2550 และ 2560 ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคเพิ่มขึ้น จนนำไปสู่พระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ. 2562 และการก่อตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค (สภาองค์กรของผู้บริโภค, 2565) ซึ่งเป็นผลจากการผลักดันของภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

เกาหลีใต้ (หลังปี พ.ศ. 2540 หรือ ค.ศ. 1997)

เกาหลีใต้เป็นประเทศที่เปลี่ยนผ่านจากเผด็จการทหารสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคงในช่วงทศวรรษ 1990 มีกลไกการกำกับดูแลที่เข้มแข็งผ่านหน่วยงานอย่าง Korea Fair Trade Commission (KFTC) และมีภาคประชาสังคมที่แข็งแกร่งซึ่งมีรากฐานจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย (บุญวัฒน์, 2559) เมื่อได้สถาบันประชาธิปไตยที่มั่นคงเป็นไปทางเดียวกับความไว้วางใจในสถาบัน (Institutional trust) ในระดับสูง (Haerpfer et al., 2022) อาจส่งผลให้การเรียกร้องเพื่อผลักดันประเด็นทางสังคมดำเนินผ่านช่องทางมากกว่าการเผชิญหน้าประท้วง

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี 1997 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่การกระจายอำนาจในด้านการกำกับดูแลทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเพิ่มบทบาทของประชาสังคมในการควบคุมอำนาจของกลุ่มแชโบล (chaebols) ซึ่งครอบงำเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการผูกขาด (บุญวัฒน์, 2559) ในด้านสิทธิผู้บริโภคเกาหลีใต้มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เข้มงวดยิ่งขึ้นจากแรงผลักดันของเครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคที่แข็งแกร่ง เช่น Korea National Council of Consumer Organizations และ Consumers Korea โดยรัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดันกฎหมายและกำกับดูแลภาคธุรกิจ

สหรัฐอเมริกา (ทศวรรษ 1960)

สหรัฐอเมริกาในทศวรรษ 1960 เป็นช่วงเวลาแห่งการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เพิ่มขึ้น (Ittig, 1983) ภายใต้สถาบันประชาธิปไตยที่มั่นคง ประชาสังคมกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมผ่านการประท้วง การร้องเรียน และการคว่ำบาตร มี Bridging social capital ที่แข็งแกร่งระหว่างกลุ่มที่มีความหลากหลายต่าง ๆ (Haerpfer et al., 2022) และมีบุคคลสาธารณะที่ผลักดันประเด็นผู้บริโภคสำคัญ เช่น ราล์ฟ เนเดอร์ (Ittig, 1983)

เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาเฟื่องฟูหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พร้อมกับการเพิ่มขึ้นของบริโภคนิยม ขณะที่ภาคธุรกิจมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นไปถึงขั้นการกำหนดนโยบายของประเทศ (Ittig, 1983) Consumer Bill of Rights (1962) ภายใต้การนำของประธานาธิบดีเคนเนดีเน้นย้ำถึงสิทธิความปลอดภัย ข้อมูล ทางเลือก และการแสดงความคิดเห็น นำไปสู่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคหลายฉบับและการจัดตั้งองค์กรเพื่อผู้บริโภคหลากหลายองค์กร ซึ่งเป็นการวางรากฐานการคุ้มครองผู้บริโภคสมัยใหม่ (Ittig, 1983)

แหล่งข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากสองแหล่งหลักเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ดัชนีทุนทางสังคมและข้อมูลด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

ดัชนีทุนทางสังคมในการศึกษานี้ประกอบด้วย ดัชนีหลักสองแหล่งคือ ดัชนีทุนทางสังคมโดยรวมอย่าง Social Capital Index 2023 (SolAbility, 2023) ซึ่งสะท้อนถึง Linking social capital ได้ดี และ Legatum Prosperity index 2023 (The Legatum Institute, 2023) ที่สะท้อน Bonding และ Bridging social capital ได้ดี เนื่องจากดัชนีทั้งสองให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องใช้ดัชนีชุดต่อมาซึ่งเป็นตัวชี้วัดแยกตามประเภทของทุนทางสังคมจากแหล่งข้อมูลอื่นประกอบ

ดัชนีที่เป็นตัวชี้วัดแยกตามประเภทของทุนทางสังคมใช้ข้อมูลจาก World Values Survey Wave 7 (2017-2022) (Haerpfer et al., 2022) เพื่อวัด Bonding social capital (ความไว้วางใจในกลุ่ม) และ Bridging social capital (ความไว้วางใจต่อคนต่างกลุ่มและการเป็นสมาชิกองค์กรประชาสังคม) รวมถึงข้อมูลจาก Varieties of Democracy

(V-dem) dataset เพื่อวัด Linking social capital ผ่าน Civil Society Participation Index, Participatory Political Institutions Index และ Freedom of Association Index (V-Dem, 2024a, b, c) นอกจากนี้ยังใช้ Worldwide Governance Indicators (World Bank, 2024) โดยเฉพาะ Government Effectiveness และ Rule of Law เพื่อสะท้อนความสามารถของรัฐ

สำหรับการเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภค งานนี้อ้างอิงกรอบแนวคิด Consumer Protection and Empowerment index (Consumers International, 2022) ซึ่งประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ การเสริมพลังและความเชื่อมั่นผู้บริโภค กลไกคุ้มครองผู้บริโภคและการบังคับใช้ ความรู้และข้อมูล ความยั่งยืน และเทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่เนื่องจากข้อมูลดัชนีนี้ไม่ได้เผยแพร่สู่สาธารณะ จึงรวบรวมข้อมูลทางเอกสารแทน ได้แก่ ข้อกฎหมาย (Korea Legislation Research Institute, n.d.-a, b, ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562, 2562) เอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานรัฐและองค์กรประชาสังคม (สภาองค์กรของผู้บริโภค, 2565, สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2567, Korea Consumer Agency, 2021) รายงานขององค์กรระหว่างประเทศ (ASEAN, 2022, Intergovernmental Group of Experts on Consumer Law and Policy, 2017, OECD, 2009, 2018, 2021, United Nations Conference on Trade and Development, 2016, 2022, 2023, 2024a, b, c, d, 2025) ตัวชี้วัดอื่น ๆ (World Bank, 2020, World Integrated Trade Solution, 2022) วารสารวิชาการ (เครีอรัตนา, 2558, ทองพิทักษ์ และนิสิต, 2561, ศุภมาศ, 2563, Ittig, 1983, Sriwiriyanupap et al., 2024, Jung & Chang, 2006) หนังสือวิชาการ (เดือนเด่น, 2555, 2557) และบทความวิชาการออนไลน์ (กษิติเดช, 2567, ฉัตร และพิชชากร, 2566, พิชชากร, 2566)

กรอบการวิเคราะห์

การศึกษานี้ใช้กรอบการวิเคราะห์โดยบูรณาการทฤษฎีทุนทางสังคมของ Woolcock เข้ากับกรอบแนวคิด Consumer Protection and Empowerment Index: CPEI (Consumers International, 2022) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและการคุ้มครองผู้บริโภคในกรณีศึกษาทั้ง 3 ประเทศ การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามผลการศึกษา โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ค่าสถิติทุนทางสังคมตามประเภทที่ Woolcock เสนอไว้ คือ Bonding (ความสัมพันธ์ในกลุ่มใกล้ชิดตัว), Bridging (ความสัมพันธ์ข้ามกลุ่มที่แตกต่างกัน) และ Linking social capital (ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวตั้งระหว่างประชาชนกับสถาบัน) ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละประเทศตามกรอบ CPEI ประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ การเสริมพลังและความเชื่อมั่นผู้บริโภค กลไกคุ้มครองผู้บริโภคและการบังคับใช้ ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ความยั่งยืน และเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ส่วนที่สามของการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อสังเคราะห์ความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมด้านการคุ้มครองผู้บริโภค โดยนำกรอบทฤษฎีทุนทางสังคมของ Woolcock มาเป็นฐานในการอธิบายถึงบทบาททุนทางสังคมแต่ละประเภทต่อผลลัพธ์การคุ้มครองผู้บริโภคและประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนประชาสังคมผู้บริโภค

การใช้กรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้การศึกษานำเสนอผลการวิจัยได้อย่างมีความเชื่อมโยงกันผ่านการวิเคราะห์ระดับของทุนทางสังคมผ่านข้อมูลสถิติ ตามสภาพแวดล้อมด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั้งสองด้าน ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของแต่ละประเทศที่ทุนทางสังคมเป็นทั้งเหตุและผลของความแข็งแรงของประชาสังคมผู้บริโภค

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวัดระดับทุนทางสังคมของประชาสังคมผู้บริโภคร

ทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตของภาคประชาสังคมผู้บริโภคร โดยแบ่งตามแนวคิดของ Woolcock เป็น 3 ประเภทคือ Bonding social capital (ความสัมพันธ์แนวนอนในกลุ่มใกล้เคียง) Bridging social capital (ความสัมพันธ์แนวนอนข้ามกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน) และ Linking social capital (ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวตั้งระหว่างประชาชนกับสถาบัน)

ดัชนีทุนทางสังคมโดยรวมจาก 2 แหล่งให้ผลลัพธ์ที่ต่างกัน: Social Capital index 2023 (SolAbility, 2023) จัดอันดับให้เกาหลีใต้สูงสุด (อันดับ 15) ตามด้วยไทย (57) และสหรัฐฯ (88) ขณะที่ Legatum Prosperity index (The Legatum Institute, 2023) จัดให้สหรัฐฯ สูงสุด ตามด้วยไทยและเกาหลีใต้ ความแตกต่างนี้เกิดจากตัวชี้วัดที่ต่างกัน โดย SolAbility เน้นประเมินเสรีภาพและความมั่นคงทางสังคม สะท้อน Linking social capital ส่วน Legatum เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สะท้อน Bonding และ Bridging social capital

จากผลลัพธ์ที่ต่างกันของดัชนีทุนทางสังคมโดยรวมทั้ง 2 แหล่งนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องเจาะลึกไปยังดัชนีชี้วัดทุนทางสังคมในทั้ง 3 ประเภท ผ่านข้อมูลจาก World Values Survey (WVS) Wave 7: 2017-2022 Varieties of Democracy (V-Dem) และ World Bank: World Governance index ดังต่อไปนี้

Bonding social capital

ความไว้วางใจในกลุ่ม (In-group trust) จาก WVS พบว่าคนไทยมีความไว้วางใจในกลุ่มใกล้เคียงสูง โดยเฉพาะครอบครัว (84.4% เชื่อใจเต็มที่) เพื่อนบ้าน (22.9% เชื่อใจเต็มที่) ขณะที่กับคนรู้จักนอกครอบครัวและชุมชน (20.4% เชื่อใจเต็มที่) อยู่ในลำดับกลาง เกาหลีใต้อยู่ระดับกลางทั้งในครอบครัว (80.2%) และเพื่อนบ้าน (15.3% เชื่อใจเต็มที่) แต่กับคนรู้จักนอกครอบครัวและชุมชน (12.2% เชื่อใจเต็มที่) อยู่ในลำดับท้ายสุด ขณะที่สหรัฐฯ มีรูปแบบที่แตกต่าง โดยให้ความไว้วางใจกับคนรู้จักนอกครอบครัวและชุมชนในสัดส่วนที่สูง (30.1% เชื่อใจเต็มที่) แต่กับครอบครัว (59.3% เชื่อใจเต็มที่) และเพื่อนบ้าน (10.3% เชื่อใจเต็มที่) อยู่ในลำดับท้ายสุด สะท้อนความแตกต่างระหว่างสังคมแบบ Collectivism ในเอเชียกับ Individualism ในสหรัฐอเมริกา

Bridging social capital

ความไว้วางใจนอกกลุ่ม (Out-group trust) จาก WVS แสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ มีความไว้วางใจคนนอกกลุ่มสูงที่สุด โดยเฉพาะต่อคนต่างศาสนา (74.2%) และเชื้อชาติ (73.2%) ไทยอยู่ระดับกลางอยู่ที่ 34.8 เปอร์เซ็นต์และ 28.6 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่เกาหลีใต้ต่ำสุดที่ 26.0 เปอร์เซ็นต์และ 19.1 เปอร์เซ็นต์ สอดคล้องกับความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนาของคนในสหรัฐอเมริกา

ด้านการเป็นสมาชิกองค์กรประชาสังคมอย่างองค์กรผู้บริโภค สหภาพแรงงาน และองค์กรสิ่งแวดล้อม ไทยมีสัดส่วนคนเป็นสมาชิกในเหล่านี้เฉลี่ยแต่ละประเภทสูงสุด (ประมาณ 30.0% เป็นสมาชิก) ตามด้วยสหรัฐฯ (ประมาณ 15.0-20.0%) และเกาหลีใต้ต่ำสุด (ประมาณ 2.0-6.0%) แต่เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกิดขึ้นจริงพบว่าไม่สอดคล้องกับสัดส่วนการเป็นสมาชิก

Linking social capital

Linking social capital คือความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสถาบันที่มีอำนาจ เช่น รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรใหญ่ (Woolcock, 1998) ในงานศึกษานี้ใช้หลายตัวชี้วัดในการอธิบาย ดัง Table 1 ดังนี้

Table 1 Linking social capital statistics

Index	Thailand	South Korea	United States
Civil society participation index, 2023 (V-dem, 2024)	0.60	0.81	0.98
Participatory Political Institutions index, 2023 (V-dem, 2024)	0.39	0.61	0.66
Freedom of association index, 2023 (V-dem, 2024)	0.64	0.81	0.93
WGI: Government effectiveness (World Bank, 2024)	0.17 (percentile 58.5th)	1.4 (percentile 90.6th)	1.22 (percentile 87.7th)
WGI: Rule of law (World Bank, 2024)	0.24 (percentile 57.5th)	1.25 (percentile 85.8th)	1.33 (percentile 88.7th)
Institutional trust (WVS, 2017-2022)	data detailed in text 4. ความไว้วางใจต่อสถาบัน below		
Civic engagement (WVS, 2017-2022)	data detailed in text 5. การมีส่วนร่วมของพลเมือง below		

1) ประชาชนเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อรัฐได้ (Szreter & Woolcock, 2004)

สามารถชี้วัดจาก 2 ดัชนีคือ

1.1) Civil Society Participation index เป็นดัชนีที่ใช้วัดระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและการมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบาย โดยสหรัฐฯ มีคะแนนสูงสุด เกาหลีใต้ก็มีคะแนนสูงรองลงมาจนเกือบเทียบเท่าสหรัฐฯ โดยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากข้อมูลแบบอนุกรมเวลา ไทยต่ำสุดและผันผวนตามสภาพประชาธิปไตยจากข้อมูลแบบอนุกรมเวลา

1.2) Participatory Political Institutions index เป็นดัชนีที่ใช้วัดระดับการเปิดโอกาสของสถาบันการเมืองในการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ครอบคลุมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและกระบวนการประชาธิปไตยทางตรง โดยสหรัฐฯ มากที่สุด (0.66) รองลงมาคือเกาหลีใต้ (0.61) และไทย (0.39)

2) เสรีภาพของภาคประชาสังคม (Szreter & Woolcock, 2004)

2.1) Freedom of Association index เป็นดัชนีที่ใช้วัดว่าผู้บริโภคและองค์กรประชาสังคมสามารถดำเนินการได้อย่างมีอิสระ โดยสหรัฐฯ มากที่สุด (0.93) รองลงมาคือเกาหลีใต้ (0.81) และไทย (0.64)

3) ประสิทธิภาพของรัฐ (Szreter & Woolcock, 2004)

3.1) Government effectiveness (Kaufmann & Aart, 2024) ดัชนีชี้ให้เห็นเกี่ยวกับการรับรู้และมุมมองของคุณภาพบริการสาธารณะ คุณภาพข้าราชการ ระดับความเป็นอิสระจากแรงกดดันทางการเมือง และคุณภาพของการกำหนดและดำเนินนโยบาย และความน่าเชื่อถือต่อความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่มีต่อนโยบายดังกล่าว โดย เกาหลีใต้ และสหรัฐฯ อยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90.6 และ 87.7 ตามลำดับ ขณะที่ไทยอยู่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 58.5

3.2) Rule of law (Kaufmann & Aart, 2024) ดัชนีชี้ให้เห็นเกี่ยวกับการรับรู้และมุมมองของบุคคล ที่มีความเชื่อมั่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณภาพการบังคับใช้สัญญา สิทธิในทรัพย์สิน ตำรวจ และศาล ตลอดจนความเป็นไปได้ของการก่อกำชญากรรมและความรุนแรง เพื่อให้เห็นถึงผลในเชิงปฏิบัติของกลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเกาหลีใต้และสหรัฐฯ อยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทยที่ 85.8 และ 88.7 ตามลำดับ ขณะที่ไทยอยู่เปอร์เซ็นต์ไทยที่ 57.5

4) ความไว้วางใจต่อสถาบัน อาทิ รัฐสภา รัฐบาล ระบบยุติธรรม/ศาล สื่อมวลชน และบริษัทใหญ่ (WVS, 2017-2022)

- 4.1) ไทยมีความไว้วางใจสูงสุดเกือบทุกสถาบัน โดยเฉพาะระบบยุติธรรม (64.1%)
- 4.2) เกาหลีใต้มีความไว้วางใจต่อสถาบันในระดับปานกลาง แต่มีความไม่เชื่อมั่นรัฐสภาสูง (79.3%)
- 4.3) สหรัฐฯ มีความไว้วางใจต่อสถาบันต่ำสุด โดยเฉพาะไม่เชื่อมั่นรัฐสภา (83.7%)

5) การมีส่วนร่วมของพลเมือง (WVS, 2017-2022)

- 5.1) สหรัฐฯ มีความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางตรงอย่างลงชื่อเสนอกฎหมาย (59.7%) คำว่าบาตร (21.1%) และเข้าร่วมเดินขบวน (16.6%)
- 5.2) เกาหลีใต้โดดเด่นในการไปเลือกตั้งทั้งในระดับชาติ (66.7%) และระดับท้องถิ่น (61.4%)
- 5.3) ไทยโดดเด่นในการไปเลือกตั้งโดยเฉพาะระดับท้องถิ่น (65.6%) ส่วนระดับชาติอยู่ที่ 59.8% แต่การมีส่วนร่วมรูปแบบทางตรงอื่นนั้นต่ำ

รูปแบบความสัมพันธ์นี้สอดคล้องกับความไว้วางใจในสถาบัน โดยสหรัฐฯ ที่มีความไว้วางใจในสถาบันต่ำ มีแนวโน้มใช้การเคลื่อนไหวทางตรงมากกว่า ขณะที่ไทยและเกาหลีใต้ที่เชื่อใจรัฐสูงกว่าเน้นการแสดงออกผ่านการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 2 บริบทแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เกาหลี และสหรัฐอเมริกา

ในการประเมินสภาพแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภค การศึกษาอ้างอิงกรอบแนวคิด Consumer Protection and Empowerment index ของสหพันธ์องค์กรผู้บริโภคสากล ซึ่งประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ การเสริมพลังและความเชื่อมั่นผู้บริโภค (ความแข็งแกร่งของการรวมกลุ่มผู้บริโภค การเข้าถึงตลาด และทางเลือกและความสามารถในการซื้อในตลาด) กลไกคุ้มครองผู้บริโภคและการบังคับใช้ (ความเข้มแข็งและคุณภาพของกลไก/มาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค การมีส่วนร่วมของประเทศในการกำหนดมาตรฐานระดับนานาชาติ การบังคับใช้และการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคดิจิทัล) ความรู้และข้อมูลข่าวสาร (การศึกษาและทักษะสำหรับผู้บริโภค และการมีข้อมูลคุณภาพสำหรับผู้บริโภค) ความยั่งยืน (การมีส่วนร่วมในความยั่งยืนระดับชาติหรือนานาชาติ มาตรฐานความยั่งยืนและการบริโภคอย่างยั่งยืน) และเทคโนโลยีและนวัตกรรม (การเข้าถึงและราคาที่เข้าถึงได้ของเทคโนโลยีและสมรรถภาพของนวัตกรรมและธรรมาภิบาลเชิงรุก) แต่เนื่องจากข้อมูลดัชนีดังกล่าวไม่ได้เผยแพร่สู่สาธารณะ จึงใช้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารแทน ได้แก่ กฎหมายระดับชาติ รายงานขององค์การสหประชาชาติ (โดยเฉพาะ UNCTAD) เอกสารเผยแพร่ของรัฐบาล รายงานขององค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ และวารสารวิจัย โดยสรุปได้ดังนี้

ประเทศไทย

ประเทศไทยมีโครงสร้างการคุ้มครองผู้บริโภคที่กำลังพัฒนา มีสภาองค์กรของผู้บริโภคที่เพิ่งก่อตั้งในปี 2563 พร้อมองค์กรสมาชิก 348 แห่งใน 57 จังหวัด (ข้อมูลเมื่อ 29 เม.ย. 2568) แต่ยังมีอำนาจต่อรองจำกัด ยังไม่ครอบคลุม

ทุกจังหวัด จึงยากที่จะสรุปถึงประสิทธิภาพของการรวมกลุ่มผู้บริโภคในไทย ตลาดบางอุตสาหกรรมมีการกระจุกตัวสูง ทำให้ธุรกิจรายย่อยเข้าถึงได้ยาก (จาก Herfindahl-Hirschman Index: HHI และ Ease of doing business score, World Bank) กลไกคุ้มครองผู้บริโภคประกอบด้วยกฎหมายหลายฉบับและหน่วยงานกำกับดูแลหลายแห่ง ทำให้การบังคับใช้กระจัดกระจาย (Techaapikun, 2022; United Nations, 2025) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทำได้ยากและมีค่าใช้จ่ายสูง มีความพยายามในการพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยออนไลน์และกลไกระงับข้อพิพาททางเลือก

ความรู้และทักษะของผู้บริโภคไทยยังมีข้อจำกัด แม้จะมีการบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษา แต่ยังคงขาดกลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจน (เครือธรรมา กิ่งสกุล, 2558) การเข้าถึงข้อมูลคุณภาพมีจำกัด ขาดระบบแจ้งเตือนสินค้าอันตรายแบบเรียลไทม์ ด้านความยั่งยืน ไทยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในแผนพัฒนาระดับชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2535 แนวคิด SDGs ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 แต่ยังไม่เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน และไทยมีส่วนร่วมสำคัญใน ASEAN Committee on Consumer Protection

E-commerce ทั่วโลกกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่กฎระเบียบของไทยยังไม่ทันสมัย ขาดการกำกับดูแลดิจิทัลที่เข้มแข็ง และอยู่ระหว่างการพัฒนากฎหมายดิจิทัลหลายฉบับ ซึ่งยังมีข้อจำกัดด้านการบังคับใช้เนื่องจากความไม่พร้อมของภาครัฐ การเข้าถึงเทคโนโลยีมีราคาถูกลงแต่ยังไม่เท่าเทียม

เกาหลีใต้

เกาหลีใต้มีระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่เข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์กรผู้บริโภคสำคัญอย่าง Korea National Council of Consumer Organizations (KNCCO) เป็นเครือข่ายประชาสังคมหลายองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 1976 และองค์กรอย่าง Consumers Korea ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เกิดเป็น Consumer Protection Act ในปี 1979 Framework Act on Consumers ในปี 2006 โดยมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และกฎหมายเฉพาะทางอื่น ๆ แม้เกาหลีใต้จะมีการผูกขาดในหลายอุตสาหกรรมโดยบริษัทใหญ่ แต่ประเทศนี้มีคะแนน Ease of doing business สูงถึง 84.0 คะแนน (อันดับที่ 5 จาก 190 ประเทศ)

กลไกคุ้มครองผู้บริโภคประกอบด้วยหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพอย่าง Korea Fair Trade Commission (KFTC) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจเท่ารัฐมนตรี และ Korea Consumer Agency (KCA) ที่ทั้งสององค์กรมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย มีบทลงโทษที่ประสิทธิผลต่อภาคธุรกิจ และดำเนินงานเชิงรุก ปรับปรุงและเพิ่มเติมข้อกฎหมายให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง และกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคของเกาหลีมีหลายช่องทาง ทำได้ทั้งฟ้องร้องคดีแบบกลุ่มและใช้ระบบระงับข้อพิพาททางเลือก (ADR) ซึ่งโดยปกติมักทำการไกล่เกลี่ยมากกว่าฟ้องร้องคดี

ผู้บริโภคเกาหลีใต้ได้รับการศึกษาด้านผู้บริโภคอย่างครอบคลุม โดยบรรจุในหลักสูตรโรงเรียนหลายวิชาและมียุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกช่วงวัย ทั้ง KFTC และ KCA เป็นหลักในการจัดสื่อการเรียนการสอน ร่วมกับ NGOs และภาคเอกชนที่ทำ CSR ส่งผลให้ความรู้ของผู้บริโภคเกาหลีอยู่ในระดับสูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกาหลีใต้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการส่งเสริมความยั่งยืนใน OECD และ UN SDGs มีการนำมาตรฐานความยั่งยืนมาใช้สูงในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีและพลังงาน ระบบเรียกคืนสินค้า (Product recall) ที่มีประสิทธิภาพภายใต้การดูแล ของ KCA ทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ ในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เกาหลีใต้มีการลงทุนสูงส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างกว้างขวาง และรัฐเข้ามากำกับดูแลภาคดิจิทัลอย่างเข้มแข็ง โดยคุ้มครองผู้บริโภคผ่าน Act on Consumer Protection in Electronic Commerce ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่แข็งแกร่งพัฒนามาอย่างยาวนานด้วยองค์กรผู้บริโภคที่มีอิทธิพลสูงอย่าง Consumers Union (1936), Consumer Federation of America (1968) และ Public Citizen (1971) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันกฎหมายและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค ตลาดที่มีการแข่งขันเสรีสูง ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกหลากหลายและราคาแข่งขันได้จากข้อมูล HHI, CR4 และ GDP per capita (PPP) กลไกคุ้มครองผู้บริโภคประกอบด้วยระบบกฎหมายที่ครอบคลุม มีระบบสนับสนุนสิทธิผู้บริโภคผ่านหลายช่องทางทั้ง ADR และการฟ้องร้องแบบกลุ่ม (class action) ถือเป็นเรื่องปกติและมีประสิทธิผลในการลงโทษภาคธุรกิจที่ละเมิดสิทธิผู้บริโภคทั้งค่าปรับและคดีอาญาอย่างเช่นการฟ้องคดีกลุ่มบริษัท Apple เนื่องจากโทรศัพท์ iPhone มีการลดความเร็วลงในเครื่องรุ่นเก่าในปี 2024 และกรณีบริษัท 3M และ DuPont ในฐานะผู้ผลิตสินค้าที่มีสารเคมี PFAS ในผลิตภัณฑ์ของคนซึ่งเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคน (Benchetrit, 2024, Llamas, 2024) โดยมีหน่วยงานสำคัญอย่าง Federal Trade Commission (FTC) Department of Justice (DOJ) และหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคและอัยการของมลรัฐที่ดำเนินงานเชิงรุกและมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายอย่างกว้างขวาง

ผู้บริโภคอเมริกันได้รับการศึกษาด้านสิทธิผู้บริโภคอย่างครอบคลุม ผ่านการบูรณาการในหลักสูตรโรงเรียนและการให้ความรู้จากหน่วยงานรัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และภาคเอกชน ทำให้มีความรู้ทั้งเรื่องสิทธิและในเชิงปฏิบัติระดับสูง มีระบบเรียกคืนสินค้า (Product recall) ที่มีประสิทธิภาพโดย Consumer Product Safety Commission (CPSC) ข้อมูลสำหรับผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย และสหรัฐเป็นผู้นำด้านมาตรฐานความยั่งยืนระดับโลก มีนโยบายส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืนครอบคลุมทุกอุตสาหกรรม

การคุ้มครองผู้บริโภคดิจิทัลมีความแข็งแกร่ง โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำด้านการกำกับดูแลดิจิทัลทั้งในด้านกฎหมายความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยไซเบอร์ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกามีความสมบูรณ์และเป็นต้นแบบให้หลายประเทศทั่วโลก

ส่วนที่ 3 การสังเคราะห์ระดับทุนทางสังคมและภาพรวมบริบทการคุ้มครองผู้บริโภคแต่ละประเทศด้วยกรอบแนวคิดทุนทางสังคมของ Woolcock

ในส่วนนี้ใช้กรอบแนวคิดทุนทางสังคมของ Woolcock ในการวิเคราะห์ภาพรวมทุนทางสังคมระดับมหภาคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภคใน 3 ประเทศ โดยให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมประเภท Bridging social capital และ Linking social capital มากกว่า Bonding social capital เนื่องจากวัตถุประสงค์ของงาน มุ่งศึกษาบทบาททุนทางสังคมของประชาสังคมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและกฎหมาย การวิเคราะห์จึงเน้นความสัมพันธ์แนวอนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย และความสัมพันธ์แนวตั้งระหว่าง ภาคประชาสังคมกับสถาบันที่มีอำนาจสูงกว่า เช่น รัฐบาลหรือบริษัทขนาดใหญ่

ประเทศไทย: เครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคท้องถิ่นจำนวนมาก แต่ยังมีขาดอิทธิพลในการผลักดันนโยบาย

ประเทศไทยมีลักษณะเด่นคือมีความไว้วางใจในระดับครอบครัวและเพื่อนบ้านที่สูง (Bonding social capital) ซึ่งเอื้อต่อการเกิดขบวนการผู้บริโภคระดับรากหญ้าในชุมชน สะท้อนได้จากการมีองค์กรผู้บริโภคท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกสภาองค์กรของผู้บริโภคถึง 336 จาก 341 องค์กร อย่างไรก็ตาม ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ ในขณะที่สภาองค์กรของผู้บริโภคซึ่งเพิ่งจัดตั้งเมื่อปี 2563 พยายามขยายเครือข่าย

เชิงพื้นที่และผลักดันประเด็นสาธารณะด้านผู้บริโภคนานาชาติ แต่ยังไม่ปรากฏผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมหรือส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันมากนัก เนื่องจากเพิ่งเริ่มดำเนินงานในระยะเวลาไม่นาน จึงยากที่จะสรุปประสิทธิภาพขององค์กรได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การผลักดันเชิงนโยบายต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายองค์กรเครือข่าย จึงควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ Bridging social capital มากกว่า

แม้ประเทศไทยจะมีอัตราการเป็นสมาชิกองค์กรผู้บริโภคสูงสุดในบรรดาทั้งสามประเทศตามข้อมูลจาก World Values Survey แต่ประสิทธิภาพของประชาสังคมผู้บริโภคในภาพรวมกลับไม่สอดคล้องกับตัวเลขดังกล่าว ปรากฏการณ์นี้อาจอธิบายได้ว่า การมี Bonding social capital ที่แข็งแกร่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมขบวนการฐานรากหรือ ท้องถิ่นในฐานะหนึ่งในหนทางสังคมโดยรวมแล้ว ยังอาจนำไปสู่การกีดกันความร่วมมือจากภายนอกกลุ่มได้ด้วย ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาสังคมผู้บริโภคในระดับมหภาคจากกลุ่มอื่นๆ เป็นไปได้ยากขึ้น

ประเทศไทยมีความเชื่อมั่นต่อสถาบันสูงตามข้อมูลจาก World Values Survey แต่รัฐมีประสิทธิภาพต่ำ (จากดัชนี Worldwide Governance Indicators ด้าน Government effectiveness และ Rule of law) ภาคประชาสังคมเข้าถึงรัฐได้ยาก (V-dem: PPII) มีอิทธิพลต่อรัฐน้อย (V-dem: CSPI) และมีอิทธิพลในการดำเนินงานต่ำ (V-dem: FoAI) ซึ่งสอดคล้องกับระบบการเมืองแบบอำนาจนิยมที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ ปัจจัยเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการบังคับใช้กฎหมาย

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขาดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน เนื่องจากมีหน่วยงานกำกับดูแลที่รับผิดชอบแยกกันในหลายอุตสาหกรรมและไม่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า (กชค.) และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (สคส.) เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงตลาดของผู้บริโภคและธุรกิจรายย่อยในอุตสาหกรรมที่มีการผูกขาดหรือมีผู้ขายน้อยราย เช่น พลังงาน โทรคมนาคม และค้าปลีก ซึ่งส่งผลให้ทางเลือกของผู้บริโภคมีจำกัด แม้จะมีมาตรการควบคุมราคาสินค้าบางรายการ แต่การรวมกลุ่มของผู้บริโภคยังคงอ่อนแอเมื่อเทียบกับอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของภาคธุรกิจขนาดใหญ่ที่อาจมี Linking social capital มากกว่า จึงมีความเสี่ยงที่จะเกิด Regulatory/State/Judicial Capture ได้ อย่างในกรณีการอนุญาตให้ TRUE-DTAC ควบรวม หรือการฟ้องคดีแก่หนึ่งในคณะกรรมการ กสทช. เป็นต้น (กองบรรณาธิการ, 2568) ซึ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอลงขึ้น และการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบไม่ทันต่อการพัฒนาของเทคโนโลยีและกระแสโลก

เกาหลีใต้: การคุ้มครองผู้บริโภคนำโดยภาครัฐ แต่ยังมีอิทธิพลจากภาคธุรกิจใหญ่

เกาหลีใต้มีลักษณะทุนทางสังคมที่น่าสนใจ คือมี Bonding social capital สูงในระดับครอบครัวแต่ต่ำในระดับคนรู้จัก ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะสังคมแบบ Homogeneous ที่ไม่ค่อยไว้วางใจคนนอกกลุ่ม อันอาจจำกัดการร่วมมือข้ามกลุ่ม ประกอบกับมี Bridging social capital ที่ไม่สูงนัก แต่มีความไว้วางใจในสถาบัน (Institutional trust) สูง เนื่องจากมีระบบการเมืองที่สามารถตอบสนองของความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่สร้างสถาบันทางการเมืองที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงมากเท่าในช่วงก่อนที่将有ประชาธิปไตย ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าชาวเกาหลีอาจพึ่งพาสถาบันทางการเมืองมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตรงหรือแบบเผชิญหน้า

แม้ว่าองค์กรผู้บริโภคในเกาหลีใต้ เช่น Korea National Council of Consumer Organizations (KNCCO) และ Consumers Korea (CK) อาจยังไม่สามารถต่อรองกับบริษัทขนาดใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าในสหรัฐอเมริกา และกลุ่มแซบโบลมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจมาก ทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิด Regulatory capture แต่การมีหน่วยงานกำกับดูแลที่เข้มแข็ง เช่น Korea Consumer Agency (KCA) และ Korea Fair Trade Commission (KFTC) รวมถึงกฎหมายที่ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ช่วยสร้างสมดุลให้กับระบบการคุ้มครองผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ

ประสิทธิภาพของรัฐที่สูงในเกาหลีใต้ (จากดัชนี WGI ด้าน Government effectiveness และ Rule of law) เมื่อเทียบกับประเทศไทยที่มีความไว้เนื้อเชื่อใจต่อรัฐสูงเหมือนกันแต่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภคต่างกัน แสดงให้เห็นว่าระบบการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีรัฐนำของเกาหลีใต้นั้นมีประสิทธิภาพและแข็งแกร่งกว่าไทย แต่อาจยังอ่อนแอกว่าการเคลื่อนไหวเพื่อผู้บริโภคที่เป็นอิสระของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา: การเคลื่อนไหวเพื่อผู้บริโภคที่เป็นอิสระและมืออาชีพ พร้อมกรอบกฎหมายที่เข้มแข็ง

แม้ Bonding Social capital ของสหรัฐอเมริกาจะอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งอาจมาจากค่านิยมด้านปัจเจกนิยม แต่เมื่อพิจารณาด้าน Bridging social capital พบว่าสหรัฐอเมริกามีระดับความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอกกลุ่มสูงที่สุดในสามประเทศจากข้อมูล WVS ลักษณะนี้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรของสหรัฐอเมริกาที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากกว่าอีกสองประเทศ และอาจสนับสนุนแนวคิดที่ว่าชาวอเมริกันพึ่งพาการรวมกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นมืออาชีพ อย่างองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หรือองค์กรอิสระโดยเฉพาะที่อาศัยความร่วมมือกับผู้คนที่หลากหลายผ่าน Bridging social capital มากกว่าพึ่งพาขบวนการฐานรากในท้องถิ่น (จาก Bonding social capital ที่ต่ำ) หรือรัฐ (จากความไว้วางใจในสถาบันที่ต่ำ) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่สนับสนุนให้เครือข่ายการคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกาพัฒนาได้อย่างเข้มแข็ง

ในด้าน Linking social capital สหรัฐอเมริกาเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อรัฐมากที่สุดในการบรรดาทั้งสามประเทศ (ตามดัชนี V-dem: CSI และ PPII) ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ทางประชาธิปไตยที่ยาวนานและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงในระดับสูงจากข้อมูล WVS รวมถึงภาคประชาสังคมมีเสรีภาพในการดำเนินงานโดยไม่ถูกควบคุมจากรัฐ (V-dem: FoAI) ค่าของดัชนีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นในระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกาที่มีความแข็งแกร่ง โดยเฉพาะจากองค์กรอิสระที่มีประวัติการดำเนินงานมายาวนาน เช่น Consumers Union, Public Citizen และ Better Business Bureau ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายและคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค

แม้ประชาชนสหรัฐอเมริกามีความไว้วางใจต่อรัฐต่ำที่สุดในสามประเทศตามจากข้อมูล WVS แต่รัฐกลับมีประสิทธิภาพสูงจากดัชนี WGI ทั้งในระบบกฎหมายและการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภค และส่งเสริมระบบตลาดให้มีการแข่งขันสูง โดยมีหน่วยงานสำคัญอย่าง FTC และ DOJ นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้ผู้บริโภคที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ง่าย ตั้งแต่ระดับโรงเรียน ประชาชนทั่วไป จนถึงระดับองค์กรเอกชน

สหรัฐอเมริกามีระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ แม้ประสบกับปัญหาความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองซึ่งทำให้ประชาชนบางส่วนไม่เชื่อว่าการเลือกตั้งจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง อีกทั้งภาคธุรกิจสามารถล๊อบบี้ได้อย่างถูกกฎหมาย ทำให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากขึ้นจากข้อมูล WVS ระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพของสหรัฐอเมริกาเกิดจากเครือข่ายองค์กรอิสระและมืออาชีพเพื่อผู้บริโภคที่

แข็งแกร่ง โดยที่รัฐไม่ได้เป็นผู้นำหลักแต่ให้การสนับสนุนผ่านระบบกฎหมายที่แข็งแกร่งและโครงสร้างตลาดที่มีการแข่งขันสูงและเปิดกว้าง ทำให้ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคมีประสิทธิภาพสูงที่สุดในสามประเทศ แม้ว่าจะยังมีอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น เทคโนโลยีแพลตฟอร์มและพลังงาน ที่มีแนวโน้มผูกขาดสูงและอาจเกิด Regulatory/Judicial capture ได้บ้างก็ตาม

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภค

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมือง ทูตทางสังคม และการมีประสิทธิภาพของการคุ้มครองผู้บริโภค

ไทย: มี Bridging social capital ปานกลางแต่มี Linking social capital ที่อ่อนแอ ทั้งเนื่องจากระบบการเมืองที่อำนาจนิยมและการเป็นรัฐที่มีประสิทธิภาพต่ำ ทำให้ภาคประชาสังคมถูกจำกัดเสรีภาพ การเข้าถึง และการมีอิทธิพลต่อนโยบาย แม้มี Bonding social Capital สูงซึ่งหมายถึงความแน่นแฟ้นในท้องถิ่น ก็ไม่เพียงพอต่อการเชื่อมโยงกับเครือข่ายผลประโยชน์ที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้ง่าย ตัวอย่างเช่น การก่อตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค ตั้งแต่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญปี 2540 แต่กว่าจะก่อตั้งได้จริงคือเมื่อ ปี 2563 ผ่านหลายรัฐบาลและรัฐธรรมนูญและอาศัยความพยายามจากภาคประชาสังคมอย่างยาวนาน

เกาหลี: ได้พัฒนาประชาธิปไตยจากระบบอำนาจนิยมผ่านการต่อสู้ของภาคประชาสังคมจนสร้างระบบการเมืองที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการบังคับใช้กฎหมายที่แข็งแกร่ง ได้สร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบันสูง สะท้อนจาก Linking social capital สูง แม้มี Bridging social capital อยู่ในระดับกลาง แต่ด้วยรัฐที่มีประสิทธิภาพทำให้ระบบคุ้มครองผู้บริโภคทำงานได้ดี แม้มีอิทธิพลของธุรกิจแซบโบลอยู่ก็ตาม

สหรัฐอเมริกา: มีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยาวนาน โดยภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญสะท้อนได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงสูงและมีความหลากหลายหรือ Bridging social capital สูง ได้สร้างกลไกรัฐและระบบกฎหมายที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจาก Linking social capital ส่วนมากที่สูง ทำให้มีรูปแบบการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในสามประเทศ แม้จะมีความไว้วางใจในสถาบันต่ำสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างการไปเลือกตั้งต่ำก็ตาม

การเปรียบเทียบทูตทางสังคมและรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบาย

ไทย: ไม่มีรูปแบบหรือผู้นำในการขับเคลื่อนนโยบายที่ชัดเจน แม้ประชาชนจะไว้วางใจรัฐสูง เนื่องจากรัฐมีประสิทธิผลต่ำที่ไม่สามารถรับรู้ ส่งผ่านนโยบายและกำกับดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพจาก Linking social capital ต่ำ และภาคประชาสังคมยังอยู่ในช่วงพัฒนาหรือกำลังสร้าง Bridging social capital แม้มี Bonding social capital สูงอย่างในท้องถิ่นแต่ไม่ได้เชื่อมโยงกลุ่มที่แตกต่างอื่น ๆ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพได้

เกาหลี: มีรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายและกำกับดูแลโดยรัฐ สะท้อน Linking social capital ที่เข้มแข็งด้านประสิทธิภาพรัฐและระบบกฎหมาย รัฐตอบสนองความต้องการประชาชนได้ดี เครือข่ายประชาสังคมมีอิทธิพลปานกลางผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมคณะกรรมการนโยบายต่าง ๆ ซึ่งเป็นช่องทางทางการ ไม่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทางตรงมากนัก

สหรัฐอเมริกา: มีรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายนำโดยภาคประชาสังคม แม้คนสหรัฐอเมริกานี้จะไว้วางใจในรัฐต่ำ แต่ Linking social capital อื่น ๆ สูงจากรัฐที่มีประสิทธิภาพในการใช้กฎหมายและกำกับดูแล แต่ภาคประชาสังคมที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพทำหน้าที่อย่างแข็งขันในการตรวจสอบรัฐและภาคเอกชน สะท้อนจาก Bridging social capital ที่สูงและระบบประชาธิปไตยที่เปิดกว้าง

บทบาทของทุนทางสังคมความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างภาคส่วนต่างๆ

ทั้ง 3 ประเทศต่างเผชิญความท้าทายจากอิทธิพลของบริษัทขนาดใหญ่ แต่มีความสามารถในการจัดการแตกต่างกัน

ไทย: เผชิญความเสี่ยงสูงต่อ Regulatory/State/Judicial capture โดยเฉพาะจากบริษัทใหญ่ที่มี Linking social capital กับรัฐสูงกว่าภาคประชาสังคม นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมในการกำกับดูแล ตลาดผูกขาด ราคาดิ้นค้าและบริการสูงขึ้นแม้คุณภาพเท่าเดิมหรือลดลง หรือแม้กระทั่งเป็นสร้างมาตรฐานใหม่ที่ไม่ดีให้กับการตัดสินใจของศาลในระบบกฎหมายไทย

เกาหลีใต้: หน่วยงานกำกับดูแลมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายกับธุรกิจทั่วไป แต่มีความเสี่ยงต่อการถูก Regulatory capture จากกลุ่มแซบโบลแม้จะมีการลงโทษในบางกรณี เนื่องจาก Linking social capital จากภาคประชาสังคมเกาหลีเองอาจไม่มากพอ

สหรัฐอเมริกา: มีการถ่วงดุลจากทั้งกฎหมายที่เข้มแข็งและองค์กรประชาสังคมที่มีประสิทธิภาพที่ทำหน้าที่ทั้งตรวจสอบรัฐและภาคธุรกิจ แม้มีระบบล๊อบบี้ยี่เป็นทางการที่อาจนำไปสู่นโยบายเอื้อผลประโยชน์แก่ธุรกิจนั้น ๆ ได้

จะเห็นได้ว่าระดับของ Bridging social capital และ Linking social capital ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มที่หลากหลายและความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาสังคมกับรัฐที่จะถ่วงดุล กัดดัน และตรวจสอบซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในกรณีของประเทศไทยการเสริมสร้างทุนทางสังคมทั้งสองประเภทนี้จึงเป็นความท้าทายสำคัญที่จะยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาที่สำคัญ

ระดับและประเภทของทุนทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ

การศึกษาพบว่าระดับและประเภทของทุนทางสังคมในทั้งสามประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

ประเทศไทย: มี Bonding social capital สูง โดยเฉพาะความไว้วางใจในระดับครอบครัวและเพื่อนบ้าน แต่มี Bridging social capital ที่ค่อนข้างต่ำทำให้มีข้อจำกัดเมื่อต้องร่วมมือกับกลุ่มที่มีความหลากหลาย และมี Linking social capital ต่ำในหลายมิติทั้งด้านการเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อรัฐและเสรีภาพในการดำเนินงาน แม้จะมีความไว้วางใจ ต่อสถาบันในระดับสูงก็ตาม

เกาหลีใต้: มี Bonding social capital สูงกับในครอบครัวแต่ระดับปานกลางในคนรู้จัก มี Bridging social capital ค่อนข้างต่ำสะท้อนถึงลักษณะสังคมที่ Homogeneous และมี Linking social capital สูง โดยเฉพาะความไว้วางใจ ต่อสถาบันและประสิทธิภาพของรัฐ แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงต่ำ

สหรัฐอเมริกา: มี Bonding social capital ต่ำ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากค่านิยม Individualism แต่มี Bridging social capital สูง สะท้อนผ่านความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอกกลุ่มและความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความหลากหลาย และยังมี Linking social capital สูงในแง่ของการเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อรัฐ และเสรีภาพในการดำเนินงานของภาคประชาสังคม แม้จะมีความไว้วางใจต่อสถาบันต่ำที่สุดในสามประเทศก็ตาม

บริบทแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เกาหลี และสหรัฐอเมริกา

ประเทศไทย: เครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคท้องถิ่นจำนวนมาก แต่ยังขาดอิทธิพลในการผลักดันนโยบาย เนื่องจากสภาองค์กรผู้บริโภคในฐานะตัวแทนผู้บริโภคอย่างเป็นทางการเพิ่งก่อตั้ง ระบบและหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคกระจัดกระจายและการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะเมื่อมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับบริษัทใหญ่

เกาหลีใต้: การคุ้มครองผู้บริโภคนำโดยภาครัฐผ่านหน่วยงานกำกับดูแลที่เข้มแข็งอย่าง KFTC และ KCA เครือข่ายประชาสังคมผู้บริโภคพอมีบทบาทบ้าง แต่ไม่สามารถต่อกรกับบริษัทใหญ่อย่างกลุ่มแชโบลได้เต็มที่ความเสี่ยงต่อการเกิด Regulatory Capture

สหรัฐอเมริกา: มีองค์กรประชาสังคมเพื่อผู้บริโภคที่แข็งแกร่งและมีอิทธิพลสูง เช่น Consumers Union และ Public Citizen มีระบบกฎหมายและหน่วยงานกำกับดูแลอย่าง FTC และ DOJ ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างระดับทุนทางสังคมกับภาพรวมการคุ้มครองผู้บริโภค

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองกับทุนทางสังคมและประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภค

ระบบการเมืองมีความสัมพันธ์กับทุนทางสังคมและประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภค โดยประเทศที่มีประชาธิปไตยเข้มแข็งอย่างสหรัฐอเมริกาที่ภาคประชาสังคมหลากหลาย มีประสิทธิภาพ (จาก Bridging social capital ที่สูง) มีอิทธิพลสูงและรัฐที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันเกาหลีใต้ที่มีรัฐที่มีประสิทธิภาพตอบสนองประชาชนได้ดี สะท้อนจากการมี Linking social capital สูงทั้ง 2 ประเทศด้านอิทธิพลประชาสังคม ขณะที่ประเทศไทยซึ่งยังไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ มีข้อจำกัดด้านเสรีภาพ การเข้าถึงรัฐของภาคประชาสังคม และประสิทธิภาพรัฐ สะท้อนจากระดับ Bridging และ Linking social capital ต่ำ

การเปรียบเทียบทุนทางสังคมและรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบาย

เกาหลีใต้มีรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายที่รัฐนำสอดคล้องกับความไว้วางใจต่อสถาบันที่สูงและประสิทธิภาพของรัฐที่ดี ขณะที่สหรัฐอเมริกามีรูปแบบที่นำโดยภาคประชาสังคมสะท้อนจาก Bridging social capital ที่สูงและความไว้วางใจต่อสถาบันที่ต่ำ แม้รัฐจะมีประสิทธิภาพก็ตาม ส่วนไทยไม่มีรูปแบบชัดเจน เนื่องจากรัฐที่มีประสิทธิภาพต่ำและไม่ได้ให้เสรีภาพกับภาคประชาสังคมและภาคประชาสังคมกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสะท้อนจาก Linking และ Bridging social capital ในระดับต่ำและกลาง ตามลำดับ

บทบาทของทุนทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างภาคส่วนต่างๆ

ทุกประเทศต่างเผชิญกับความท้าทายจากอิทธิพลบริษัทใหญ่โดยที่สหรัฐอเมริกามีการถ่วงดุลจากทั้งระบบกฎหมายและองค์กรประชาสังคมที่แข็งแรง เกาหลีใต้มีหน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงจากอิทธิพลแซบโบลอยู่มากจากตลาดที่กระจุกตัวสูง ส่วนไทยมีความเสี่ยงสูงต่อ Regulatory/State/Judicial capture เนื่องจากภาคประชาสังคมมีอำนาจต่อรองน้อยและรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพ

นัยสำคัญเชิงทฤษฎี

การสนับสนุนหรือโต้แย้งกรอบแนวคิดของ Woolcock และ Tocqueville

การศึกษานี้ยืนยันความสำคัญของกรอบแนวคิดทุนทางสังคมของ Woolcock โดยพบว่า Bridging และ Linking social capital ส่งผลต่อการผลักดันนโยบายและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ และจากแนวคิดประชาสังคมของ Tocqueville ที่พัฒนามาจากสังคมอเมริกาจึงสอดคล้องกันที่ภาคประชาสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการคุ้มครองผู้บริโภคและทำหน้าที่ถ่วงดุลตรวจสอบอำนาจรัฐตามผลการศึกษาของสหรัฐอเมริกา แต่ไม่สามารถใช้ได้กับเกาหลีใต้ที่การขับเคลื่อนนั้นนำโดยภาครัฐ แต่ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของเกาหลียังคงมีประสิทธิภาพ จึงไม่สามารถนำทฤษฎีนี้ไปใช้ได้กับทุกประเทศ จะต้องดูบริบทแวดล้อมที่แตกต่างของแต่ละประเทศด้วย

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและทุนทางสังคม

ระดับของทุนทางสังคมในแต่ละประเภทส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่นำไปสู่ประสิทธิภาพการคุ้มครองผู้บริโภคในแต่ละประเทศที่ต่างกันได้ อย่างไทยที่มี Bonding social capital สูงแต่ไม่ได้ช่วยให้เกิดการร่วมมือกันกับกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายจนมีอำนาจในการกดดันรัฐอย่าง Bridging social capital ที่อยู่ในระดับกลางแม้เป็นทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอนเหมือนกัน และมี Linking social capital ระดับต่ำซึ่งเป็นทุนทางสังคมในความสัมพันธ์แนวตั้งกับรัฐที่มีอำนาจกว่ากับภาคประชาสังคมทำให้ยากต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคในไทยได้ ในขณะที่สหรัฐฯ มีทั้ง Bridging และ Linking social capital สูงทำให้ภาคประชาสังคมมีอำนาจพอที่จะกดดันรัฐและเอื้อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพได้

นัยสำคัญเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาสังคมผู้บริโภคในประเทศไทย

จากรายงานประจำปีและเว็บไซต์ของสภาองค์กรของผู้บริโภคพบว่าสภาองค์กรของผู้บริโภคมีความพยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาสังคมผู้บริโภคในประเทศไทยหลากหลายด้าน เช่น ได้ขยายความร่วมมือองค์กรสมาชิกในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตั้งหน่วยงานประจำจังหวัดและตามกฎหมายภาคทั้ง 4 หน่วย (จำนวน 348 องค์กร ใน 57 จังหวัดทั่วประเทศ ข้อมูลเมื่อ 9 พ.ค. 2568) มีคณะทำงานและคณะอนุกรรมการที่เป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน มีระบบสำหรับรับข้อร้องเรียนออนไลน์และมีช่องทางสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์หลายช่องทางทั้ง Facebook, Twitter, Instagram, Line Official, Youtube และ TikTok สภาผู้บริโภคมีความร่วมมือกับหลายภาคส่วน เช่น 101 Public

Policy Think Tank, ETDA, สถาบันการศึกษา, สสส. และ Influencer และมีความพยายามผลักดันการปฏิรูปกฎหมาย เพื่อเสริมพลังประชาสังคมหลายรายการ แม้จะเพิ่งก่อตั้งได้ 5 ปีเท่านั้น ก็นับว่ามีทิศทางที่ดีที่จะทำให้การคุ้มครองผู้บริโภค มีประสิทธิภาพขึ้นได้เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่ม Bridging และ Linking social capital อย่างเป็นทางการในฐานะงานศึกษานี้ จึงมีข้อเสนอ ดังนี้

- 1) การขยายเครือข่ายระหว่างองค์กรผู้บริโภคท้องถิ่นและระดับชาติ: จัดประชุมปฏิบัติการร่วมคัดเลือกประเด็นร่วม จากหลายพื้นที่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหา
- 2) การสร้างความเชี่ยวชาญในการคุ้มครองผู้บริโภค: สร้างหน่วยวิจัยภายในทางด้านข้อมูลผลิตภัณฑ์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค
- 3) การขยายเครือข่ายพันธมิตรหลากหลายภาคส่วน: ร่วมมือกับองค์กรกำกับดูแลและประชาสังคมอื่น ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างในประเด็นสิ่งแวดล้อม สิทธิแรงงาน และการศึกษา
- 4) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน: สร้างแพลตฟอร์มให้ประชาชนสามารถ รายงานปัญหา ติดตามเรื่องร้องเรียน รวมกลุ่มกันเพื่อความสะดวกแก่การฟ้องคดีกลุ่ม และร่วมลงชื่อเพื่อเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานกำกับดูแล

จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพของรัฐและความโปร่งใสในการกำกับดูแลมีความสำคัญต่อระบบการคุ้มครองผู้บริโภค จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานกำกับดูแล ดังนี้:

- 1) บูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานกำกับดูแล: เนื่องจากหน่วยงานของไทยมีหลายหน่วยงานอาจทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายได้
- 2) เพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแล: ผ่านการเปิดเผยข้อมูลและเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการกำกับดูแลและแต่งตั้งคณะทำงานที่มีคุณสมบัติโดยที่ไม่มีประโยชน์ทับซ้อนเพื่อสร้างการแข่งขันที่เป็นธรรม
- 3) พัฒนาระบบการกำกับดูแลทั้งเรื่องข้อกฎหมายและการบังคับใช้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมถึงทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และอำนาจบังคับใช้ที่เพียงพอ

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีข้อจำกัดของข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ข้อจำกัดของดัชนีทุนทางสังคมที่มีอยู่ ดัชนีทุนทางสังคมที่เผยแพร่และจัดทำมาหลายรอบ World Values Survey อาจไม่ได้สร้างขึ้นด้วยพื้นฐานทางทฤษฎีทุนทางสังคมของ Woolcock ในงานศึกษานี้จึงไม่สามารถนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมได้ทุกมิติโดยเฉพาะ Linking social capital ที่ผู้วิจัยต้องรวบรวมหลายตัวชี้วัด ที่อาจสะท้อนระดับทุนทางสังคมประเภทนี้ได้
- 2) การขาดการเข้าถึงดัชนี Consumer Protection and Empowerment Index ที่จัดทำโดย Consumers International ในทั้ง 3 ประเทศที่ศึกษา ซึ่งเป็นดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพและสภาพแวดล้อมปัจจุบัน

ของระบบการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุม ทำให้งานศึกษานี้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสารอื่น ๆ ที่อาจไม่สมบูรณ์และไม่สอดคล้องกัน

- 3) การขาดข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กรผู้บริโภคท้องถิ่น โดยเฉพาะในกรณีของประเทศไทยที่มีองค์กรผู้บริโภคท้องถิ่นจำนวนมากแต่ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพและการดำเนินงานที่แท้จริงขององค์กรเหล่านี้

การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

- 1) ศึกษาวิวัฒนาการของประชาสังคมผู้บริโภคในเชิงประวัติศาสตร์
- 2) ศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาเฉพาะ เช่น กรณีที่ประสบความสำเร็จในทั้ง 3 ประเทศ ไม่สำเร็จทั้ง 3 ประเทศหรือไม่สำเร็จเลย หรือนำทฤษฎีของ Nan Lin มาใช้วิเคราะห์กรณีที่ใช้เครือข่ายนอกประเทศในการผลักดันความเปลี่ยนแปลง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณะเศรษฐศาสตร์ที่ได้มอบความรู้และให้การสนับสนุนทุนการวิจัยที่ทำให้งานศึกษานี้เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ ขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อนที่เป็นแรงใจและดูแลร่างกายจนสามารถสรรสร้างงานศึกษานี้จนสำเร็จได้ หากงานวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอรับผิดขอแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ. (2568). จากการร้องเรียน True ID สู่วันที่ 'พืรงรอง รามสูต' ถูกตัดสินจำคุก ทบพทวนคดีฟ้อง กสทช. *ไทยรัฐพลัส*. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/105159>
- กษิด์เดช คำพูน. (2567). *หน่วยงานกำกับดูแลไทย: ไม่โปร่งใส ไม่มีกลไกรับผิดชอบ ไม่มีประสิทธิผล?* <https://www.the101.world/effective-regulator-roundtable/>
- เครือรัตน์ กิ่งสกุล. (2558). ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (The Knowledge of People about Consumer Protection Law). *Local Administration Journal*, 8(3), 76-88. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/88280>
- ฉัตร คำแสง และพิชชากร เรืองเดชาวิวัฒน์. (2566). *สคบ. คุ้มครองเราได้จริงไหม?: สิ่งที่ขาดหายไปในองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค*. <https://www.the101.world/thailand-consumer-protection/>
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2563). *ประวัติศาสตร์การปฏิวัติอุตสาหกรรมเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. สร้างสรรค์.
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2555). *การปฏิรูปเพื่อลดการผูกขาดและส่งเสริมการแข่งขันในเศรษฐกิจไทย*. เป้นไท.
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2557). *การผูกขาดกับความเหลื่อมล้ำในภาคธุรกิจ (การปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อความเป็นธรรมในสังคม)*. <https://tdri.or.th/2014/05/a151/>
- ทองพิทักษ์ เชิดชู และนิลิต อินทมาโน. (2561). ปัญหาการรวมธุรกิจภายใต้พระราชบัญญัติแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 16(2), 138-147. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mgsj/article/view/199912>
- นิธิ เนื่องจำนงค์. (2555). ประชาสังคมระดับโลก: ข้อถกเถียงทางทฤษฎี และความเป็นไปได้ของแนวคิด. *วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์*, 35(1), 151-198.

- <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socialresearchjournal/article/view/84121>
- บุญวัฒน์ สว่างวงศ์. (2559). พัฒนาการทางการเมืองและเส้นทางสู่ประชาธิปไตยของไทยและเกาหลีใต้. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย*, 5(1), 62-74. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JIRGS/article/view/229151>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2562). การเมืองบนท้องถนน ภาคประชาชน/ประชาสังคมบนเส้นทางการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยไทย. ใน สุวิมล มีแสง สมจิตร จันท์เพ็ญ และนิติพงษ์ ศรีระพันธ์ (บรรณาธิการ), *การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยในบทเรียนและประสบการณ์ของภาคประชาสังคม* (นน. 1-36). สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. https://web.codi.or.th/printing_media/20191015-8981/
- พรชัย ตระกูลวรานนท์. (2552). ทูทางสังคมและประชาสังคม: จากทฤษฎีสู่วิถีวิทยา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สถาบันสัญญากรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:98
- พัฒนันรี ศรีศุภโอฬาร. (2560). ธุรกิจเกาหลีใต้ในปัจจุบัน. ใน นกคด ซาติประเสริฐ (บรรณาธิการ), *เกาหลีปัจจุบัน Korea Today* (นน. 145-187). ศูนย์เกาหลีศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชชากร เรืองเดชาวิวัฒน์. (2566). *ฟ้องคดีแบบกลุ่ม: ความยุติธรรมที่ผู้บริโภคไม่อาจเอื้อมถึง*. <https://www.the101.world/class-action-lawsuit-problem/>
- ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562. (2562, 3 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 84 ง, หน้า 5-9.
- วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา. (2565). *อภิชาติ สถิตนิรามัย: 90 ปีเศรษฐกิจไทยหลัง 2475 ความฝัน 'คนเท่ากัน' ของคณะราษฎร ยังไม่เป็นจริง*. <http://the101.world/90-year-thai-econ-apichat/>
- ศุภมาศ พงษ์ภาคิน. (2563). การประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ในมุมมองของภาคเอกชนที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ. *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*, 7186. <https://doi.org/10.58837/CHULA.IS.2020.129>
- สภาองค์กรของผู้บริโภค. (2565). *รายงานประจำปี 2564*. <https://www.tcc.or.th/reports/annual-report-2564/>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2567). *รายงานผู้ประกอบการธุรกิจที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีมติให้ดำเนินคดีและยุติเรื่อง* [json]. https://data.go.th/dataset/api_ocpb_opendata_05
- ไอลอว์. (2019). "สสร. 40" จุดเริ่มต้นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. <https://www.ilaw.or.th/articles/3715>
- ASEAN. (2022). *The ASEAN Toolkit on Sustainable Consumption*. ASEAN Secretariat. <https://asean.org/book/the-asean-toolkit-on-sustainable-consumption/>
- Benchetrit, J. (2024). Apple to pay up to \$14.4M in iPhone throttling settlement approved by B.C. judge. *CBC News*. <https://www.cbc.ca/news/business/apple-settlement-british-columbia-supreme-court-1.7098096>
- Consumers International. (2022). *Consumer protection and empowerment Index*. <https://www.consumersinternational.org/what-we-do/the-global-index/>
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E., & B., P. (2022). *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile Version 6.0* JD Systems Institute & WWSA Secretariat. <https://doi.org/doi:10.14281/18241.24>

- Intergovernmental Group of Experts on Consumer Law and Policy. (2017). *Report on the implementation of the United Nations Guidelines for Consumer Protection (UNGCP) in Korea*.
https://unctad.org/system/files/non-official-document/cicplp2nd_c_kca_imp_en.pdf
- Ittig, K. B. (1983). The Consumer Movement in the United States. *Bridgewater Review*, 2(1), 7-11.
https://vc.bridgew.edu/br_rev/vol2/iss1/5
- Kaufmann, D., & Aart, C. K. (2024). *The Worldwide Governance Indicators : Methodology and 2024 Update*.
<https://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/10952.html>
- Kennedy, J. F. (1962). Special Message to the Congress on Protecting the Consumer Interest. In *Papers of John F. Kennedy: The John F. Kennedy Presidential Library and Museum*.
- Korea Consumer Agency. (2021). *2021 Consumer Markets Evaluation Indicators in Korea*.
- Korea Legislation Research Institute. (n.d.-a). *Act on the Consumer Protection in Electronic Commerce*. Statutes of the Republic of Korea.
https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=45955&lang=ENG
- Korea Legislation Research Institute. (n.d.-b). *Framework Act on Consumers*. Statutes of the Republic of Korea. https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=68473&lang=ENG
- Lin, N. (2001). Social Capital: A Theory of Social Structure and Action. In (Vol. 19).
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511815447>
- Llamas, M. (2024). PFAS Lawsuit. *Consumer Notice*. <https://www.consumernotice.org/legal/pfas-lawsuit/>
- OECD. (2009). *Promoting Consumer Education: Trends, Policies and Good Practices*. OECD Publishing.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1787/9789264060098-en>
- OECD. (2018). *Competition Law in Asia-Pacific: A Guide to Selected Jurisdictions*.
- OECD. (2021). *OECD Asia-Pacific Competition Law Enforcement Trends*.
<https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-asia-pacific-competition-law-enforcement-trends.htm>
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
<https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
- SolAbility. (2023). *The Sustainable Competitiveness Report*. <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/downloads#>
- Sriwiriyanupap, W., Jamniandamrongkarn, S., Watcharadamrongkun, S., Sukamolson, S., Sutapuk, U., Onwongsa, I., Kamme, J., & Apipakdee, T. (2024). Development of Thai consumer protection indicators with the current situation of related consumer protection. *The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences*, 48(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.56808/3027-7922.2863>
- Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International journal of epidemiology*, 33(4), 650-667.
<https://doi.org/10.1093/ije/dyh013>

- Techaapikun, A. (2022). Thailand. In G. Howells, H.-W. Micklitz, M. Durovic, & A. Janssen (Eds.), *Consumer Protection in Asia* (1 ed., pp. 271–298). Hart Publishing Bloomsbury Publishing Plc.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.5040/9781509957569.ch-013>
- The Legatum Institute. (2023). *The 2023 Legatum Prosperity Index report*. <https://index.prosperity.com/about-prosperity/prosperity-index>
- Tocqueville, A. d. (1838). *Democracy in America*. New York : G. Dearborn & Co., 1838.,
<https://search.library.wisc.edu/catalog/9989620273602122>
- Udomsak Saengow. (2020). องค์การภาคประชาสังคมและบทบาทในการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ในประเทศไทย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 12(1), 1-6.
<https://so01.tcithaijo.org/index.php/abcjournal/article/view/239887>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2016). *World Consumer Protection Map*.
<https://unctad.org/topic/competition-and-consumer-protection/consumer-protection-map>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2022). *Voluntary peer reviews of consumer protection law and policy*.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2023). *Competition and consumer protection policies for sustainability* (UNCTAD/DITC/CLP/2023/1).
<https://unctad.org/publication/competition-and-consumer-protection-policies-sustainability>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2024a). *Consumer dispute resolution in the World* (UNCTAD/DITC/CPLP/2023/2). <https://unctad.org/publication/consumer-dispute-resolution-world>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2024b). *Global competition law and policy approaches to digital markets* (UNCTAD/DITC/CLP/2023/7). <https://unctad.org/publication/global-competition-law-and-policy-approaches-digital-markets>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2024c). *Impact assessment of UNCTAD voluntary peer reviews of consumer protection law and policy*. https://unctad.org/system/files/official-document/cicplpd40_en.pdf
- United Nations Conference on Trade and Development. (2024d). *Report on national framework for consumer dispute resolution in cross-border e-commerce in Thailand*.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2025). *Emerging trends and challenges in consumer product safety* (Technical and statistical report, Issue).
<https://unctad.org/publication/emerging-trends-and-challenges-consumer-product-safety>
- V-Dem. (2024a). *Civil society participation index – (central estimate)*. <https://ourworldindata.org/grapher/civil-society-participation-index>
- V-Dem. (2024b). *Freedom of association thick index – (central estimate) “Democracy report v15” [original data]; processed by Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/grapher/freedom-of-association-index>

- V-dem. (2024c). "Participatory political institutions – (central estimate)" [dataset]. V-Dem, "Democracy report v15" [original data]. <https://ourworldindata.org/grapher/participatory-political-institutions-index>
- Warren, M. E. (2011). 377 Civil Society and Democracy. In M. Edwards (Ed.), *The Oxford Handbook of Civil Society* (pp. 377-390). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195398571.013.0030>
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151-208. <https://doi.org/10.1023/A:1006884930135>
- Woolcock, M. (2011). Civil Society and Social Capital. In M. Edwards (Ed.), *The Oxford Handbook of Civil Society* (pp. 197-208). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195398571.013.0016>
- World Bank. (2020). *Ease of Doing Business Scores*. <https://archive.doingbusiness.org/en/data/doing-business-score>
- World Bank. (2024). *Worldwide Governance Indicators*. www.govindicators.org
- World Integrated Trade Solution. (2022). *Herfindahl-Hirschman Market Concentration Index*. World Bank.
- Youngjin Jung, & Seung Wha Chang. (2006). Korea's Competition Law and Policies in Perspective Symposium on Competition Law and Policy in Developing Countries. *Northwestern Journal of International Law & Business*, 26(3), 687-728.
<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol26/iss3/33>

Institutions and Sustainable Pro-Poor Growth

Ilada Su-Ngho^{a,*}

^aPolitical Economy Programme, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: gorya.tu54@gmail.com

Abstract

Governments typically focus on economic growth, expecting that these numbers will improve the quality of life. However, rising GDP does not always reflect improvements, as many developed countries still face inequality despite experiencing growth. This is why “pro-poor growth” should be emphasised. But what exactly is it? How can we measure pro-poor growth? Is economic growth automatically pro-poor? What political and economic conditions are necessary for pro-poor growth, and how can it be made sustainable? All of these questions need to be answered by learning from countries that have implemented pro-poor growth ideas, both successful and failed, to understand the factors that contribute to success and the trade-offs.

This paper aims to (i) present a framework that explains under what conditions growth becomes more pro-poor, (ii) compare the historical and policy contexts of case studies to understand how institutions can affect pro-poor growth in Vietnam, and (iii) conclude with the lessons learned and trade-offs for implementing pro-poor growth.

Keywords: institutions, sustainability, pro-poor growth, economic development

Introduction

The concept of pro-poor growth is connected to the "Post-Washington Consensus." According to Williamson (1990), the Washington Consensus advocates for prudent macroeconomic policies, outward orientation, and free-market capitalism. The Washington Consensus established a set of economic development policy reforms based on liberalisation, privatisation, and deregulation. However, there has been increasing criticism of the structural reforms led by the IMF and World Bank concerning their effects on poverty and income distribution. It has become necessary to explore the linkages between economic growth and efforts to reduce poverty.

Moreover, the success of economic growth in East Asia has sparked debates among scholars about how public policies to support economic development have evolved since World War II. The complex questions focus on how governments, the private sector, and markets interact effectively to achieve their goals. The rapidly growing economies in East Asia employed similar strategies to those in other developing countries, but achieved success in a shorter timeframe. Understanding which policies contributed to their success is a key area of research in development policy (World Bank, 1993). However, besides achieving a growth miracle, it is

possible that an economic policy that includes sharing the growth dividend between the rich and poor might be feasible (Klump and Menkhoff, 1995).

There is another debate focusing on growth and redistribution. The paper titled "Redistribution with Growth: The Economic Framework" by Ahluwalia and Chenery (1974) analyses the idea that economic expansion alone is insufficient if it does not include lower-income groups. The concept of "Redistribution with Growth," a strategy first developed by Hans Singer, aims to alleviate poverty by allocating a portion of economic growth to assets for the poor, including education, healthcare, and physical infrastructure. This approach intends to enhance the productivity of the poorest groups in the medium to long term, promoting an inclusive growth model that benefits all segments of society.

This paper examines Vietnam's experience in achieving economic growth through effective policies, sharing the benefits of that growth with the poor, and ensuring its sustainability. It will assess macroeconomics, institutions, factors of production, sectors of production, areas of production, and pro-poor spending. Measurements will be compared across two periods: from the 1980s to 2005 and from 2005 to 2020, to determine whether these policies have been sustained over the long term.

Literature Review

In recent years, numerous studies have attempted to define and measure the concept of "Pro-Poor Growth." This section will review the various definitions of the term. The definition of pro-poor growth often cited by international agencies is characterised as growth that benefits the poor and provides them with opportunities to improve their economic situation (UN 2000, OECD 2001).

Another definition from the Asia Development Bank's (ADB) *Fighting Poverty in Asia and the Pacific: The Poverty Reduction Strategy* (ADB 1999, p. 6) states that "growth is pro-poor when it is labour-absorbing and accompanied by policies and programs that mitigate inequalities and facilitate income and employment generation for the poor, particularly women and other traditionally excluded groups".

Moreover, the ADB's *Pro-Poor Growth: Concept and Measures* (ADB 2007) analyses that there are two approaches to defining pro-poor growth, namely the general and strict definitions. The paper suggests that the general definition of pro-poor growth is growth that results in a decline in poverty.

According to Ravallion and Chen (2003), it is "pro-poor" if and only if poor people benefit in absolute terms, as reflected in an appropriate measure of poverty. The paper claims that this approach falls under the general definition of pro-poor growth. On the other hand, for a strict definition, Baulch and McCulloch (2000) describe "pro-poor growth" as a situation in which any distributional shifts accompanying economic growth favor the poor, meaning that poverty falls more than it would have if all incomes had grown at the same rate.

Additionally, according to Kakwani and Son (2007), "Pro-poor growth is defined as growth that benefits the poor proportionally more than the non-poor. When there is a negative growth rate, growth is defined as pro-

poor if the loss from the growth is proportionally less for the poor than for the non-poor." These two definitions are considered to be based on the strict definition of pro-poor growth, as outlined by the ADB.

The relationship between growth and poverty reduction was mentioned in the World Bank's research program named *Pro-Poor Growth in the 1990s: Lessons and Insights from 14 Countries* in 2005, which suggests that, in general, growth was the dominant driver of poverty reduction. However, there was also an important role for distributional change in some countries.

Another way to understand the link between economic growth and poverty reduction is through the growth elasticity of poverty. This measures the impact of a 1 percent increase in economic growth on the poverty rate. Although the concept is appealing, one must exercise caution when interpreting growth elasticities, as numerous variables can influence them. Moreover, the relationship between growth change and inequality does not mean that the poor did not participate in growth or share in the distribution of growth, but rather that they benefited less than non-poor households (World Bank, 2005).

There are three components that focus on pro-poor interventions. According to François Bourguignon (2004), the concept of the "poverty-growth-inequality triangle" summarises the linkage between three factors, which is clear: poverty and inequality are linked to the source of growth (Figure 1).

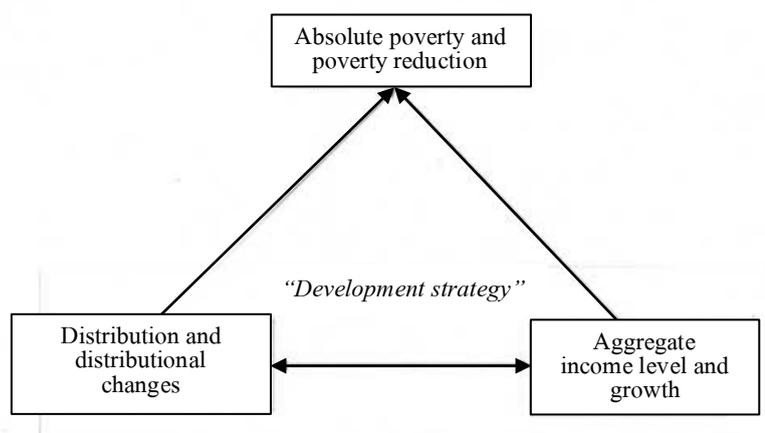

Figure 1 The Poverty-Growth-Inequality Triangle

Source: Bourguignon F. (2004)

The aforementioned statement, as presented in Bourguignon (2004), indicates that both growth and inequality changes play a significant role in driving changes in poverty. However, the effects of these phenomena will depend on the initial levels of income and inequality. Additionally, the relative impacts of both factors may vary significantly from one country to another. In summary, the concept of the "poverty-growth-inequality triangle" proposed by Bourguignon (2004) suggests that rapid economic growth, accompanied by uneven income and wealth distribution, may hinder future economic growth.

Conceptual Framework

A general conceptual framework for pro-poor growth theory, aimed at explaining how to determine when growth becomes pro-poor, was proposed by Bonschab and Klump (2004). This framework is conceptualised in Figure 2.

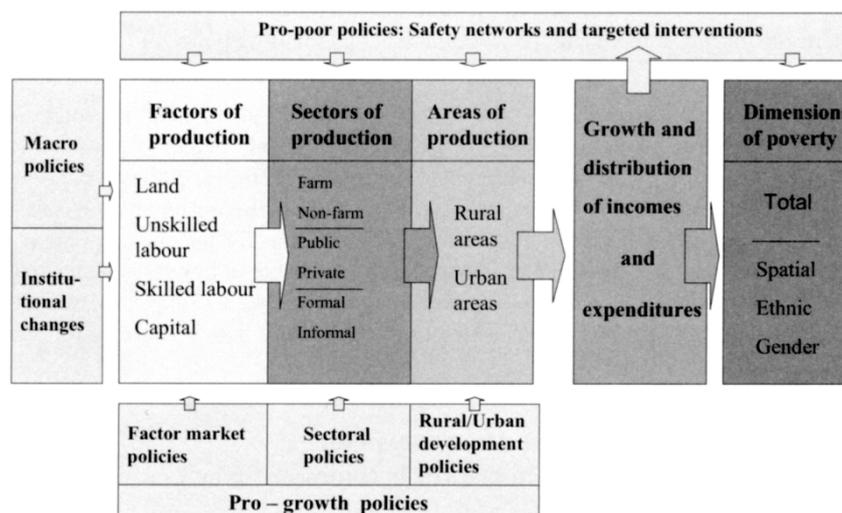

Figure 2 Framework for pro-poor policies

Source: Bonschab and Klump (2004)

The first left-hand box indicates that this approach requires two key factors for aggregate growth: macroeconomic policies and institutional changes. They promote good governance and macroeconomic stability, which create an environment conducive to growth, but are not specifically designed to help the poor.

The center of the diagram suggests that if economic growth is to be directed toward the poor, it should involve a mix of factors, sectors, and areas of production. The primary target group of a pro-poor growth strategy is people living in remote rural areas, especially unskilled workers. Moreover, this approach suggests that growth benefiting the poor should achieve the following steps, (i) Combining unskilled labour with land, (ii) Combining human capital with real capital, (iii) Shifting focus from the agriculture sector to industry and services, (iv) Transforming informal into formal employment, (v) Supporting the growth of private businesses, (vi) Connecting rural areas with urban growth.

The third block focuses on pro-poor interventions. It includes social policies that target the poor and are funded through taxes on general income that are redistributed via the public budget (Bonschab and Klump 2004).

This paper uses the Bonschab and Klump (2004) framework because it shows how growth can help the poor in many ways, not just by raising incomes. It looks at jobs, farming, businesses, and support for poor areas. This makes it easier to understand how government policies can really help people in their daily lives. The next section delves more into the details of pro-poor intervention policies in the context of Vietnam.

Result and Discussion

According to the World Bank (2005), Vietnam experienced a significant reduction in poverty rates in the 1990s, driven by the country's fastest economic growth. Between 1992 and 1997 in Vietnam, the Poverty Equivalent Growth Rate (PEGR) consistently exceeded the annual growth rate of per capita expenditure, which was 5.02 percent for the country as a whole (Kakwani and Son 2007). This suggests that the country's economic growth was beneficial for the poor, helping them more than those who are not. Moreover, its pro-poor growth policy had a significant impact on both urban and rural sectors, as evidenced by a decline in inequality, as measured by the Gini index. Another way to see Vietnam's pro-poor growth is through Figure 3 which shows poverty rates at different income levels alongside rising GDP per capita, using World Bank World Development Indicators data from 1990 to 2022. Poverty fell steadily across all measures as GDP per capita increased, showing a clear pattern of growth that benefited the poor. Vietnam experienced "growth with redistribution," a strategy rooted in policies like land reform that help establish the economic and political conditions necessary to prevent future growth from leading to inequality (Adelman 1975).

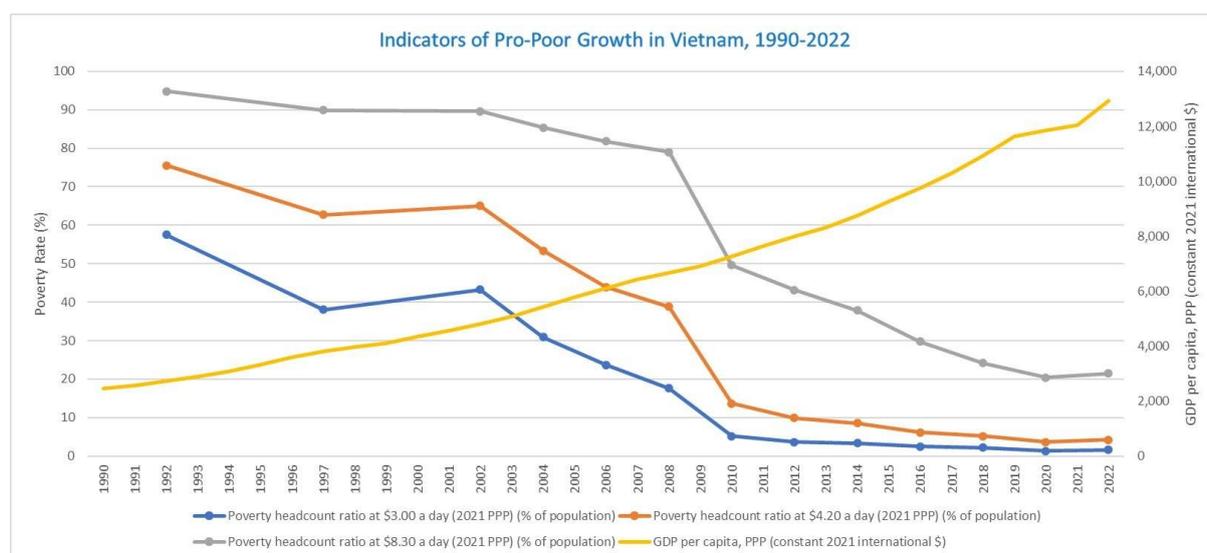

Figure 3 Indicators of pro-poor growth in Vietnam between 1990 and 2022

Source: World Bank, World Development Indicators

Vietnam's pro-poor growth policy, marked by the reform initiative known as *doi moi*, has led to successful economic growth. According to Bonschab and Klump (2004), after Vietnam gained its independence from France in 1954, like many East Asian countries, it had an abundance of unskilled labor but limited land. It also had good geographic features, including a long coastline with excellent ports. From 1955 to 1975, the country was divided into North and South Vietnam, each with its own distinct economic and political systems, and both supported by different international allies. This period was marked by war, which only ended with the fall of Saigon in 1975.

Since 1955, North Vietnam has been developing under communist principles. The government prioritised education and healthcare. Then, as early as 1958, it had almost completely eliminated illiteracy. Early land reforms enabled the distribution of land to be more even among households. On the other hand, South Vietnam, heavily supported by the US, embraced a capitalist system that focused on light industries and services and was integrated into international markets.

After the country was reunified in 1975, all land was collectivised, and markets were largely abolished as Vietnam attempted to establish a strictly planned socialist economy, similar to that of the Soviet Union. This resulted in a drop in Vietnam's per capita income compared to neighbouring countries, especially China, which was beginning to transition to a market economy. Political tensions with China during this period also led to military conflicts.

In 1981, the "contract system" introduced allowed farmers some independence from cooperative policies to experiment with market practices, and some state-owned enterprises (SOEs) began to operate with a more market-oriented approach. However, these early reforms did not fully address issues such as pricing and financial management, leading to rising public and trade deficits, as well as high inflation, which peaked at over 700% in 1986.

In response to these challenges, the Sixth Congress of the Communist Party of Vietnam in 1986 launched a broader reform program called *doi moi* (translated to "renovation"), which emphasised a diverse ownership structure in the economy and greater discipline in macroeconomic management. By 1987, the rationing system had been largely eliminated for many commodities, and prices had been adjusted to reflect the free market. By 1990, most commodity prices were determined by the market. Vietnam's withdrawal from Cambodia in 1989 and the end of the US embargo in 1993 facilitated the country's reintegration into the international community.

Vietnamese leaders learned from their successful Asian neighbours that 1) sustainable growth in a market economy requires an outward orientation, macroeconomic stability, and investment in people, 2) market economies can work under authoritarian control, and 3) growth with equity is achievable, showing that market economies do not necessarily lead to poverty and exploitation.

Moreover, several factors helped Vietnam successfully start its economic transformation such as 1) the legacy of a functioning market economy in the South and the practical and flexible economic management from the North during the war years, 2) support from the Vietnamese diaspora who provided financial support, knowledge, and business connections, 3) the dominance of agriculture, which allows quicker economic transformations compared to a large state-owned industrial sector, and 4) the geographic location in one of the fastest-growing regions of the world economy.

As a result, since the start of Vietnam's *doi moi* reforms, the country has experienced impressive economic growth and development. Vietnam has maintained an average GDP growth rate of nearly 7%, making it one of the world's fastest-growing economies. Despite setbacks such as the Asian financial crisis in the late

1990s and the SARS epidemic, growth remained strong, with per capita growth rates averaging 5%. The continuous improvement in the Human Development Index (HDI) further underscores Vietnam's positive development trajectory. According to the UNDP (2023), Vietnam's HDI increased average of 0.548 during 1980-2001 to 0.710 during 2002-2020, representing an approximately 29.6% rise (Table 1).

Table 1 Indicators of growth and development in Vietnam 1980s-2020

Indicator	1980s–2001	2002–2020
Average annual GDP real growth (%)	6.8 % (1987–2001)	6.42%
Average GDP per capita growth (annual %)	5.5% (1985-2001)	5.4%
HDI (Human Development Index)	0.548	0.71

Source: World Bank (2003) and UNDP (2023)

This policy can be distinguished into three phases: 1986-1991, 1992-1997, and since 1998 (Table 2). The result of the first phase (1986-1991) was the macroeconomic stabilisation that paved the way for Vietnam to connect with the world market. The second phase (1992-1997) saw Vietnam experiencing great success and the highest growth rates until the Asian crisis. The third phase, which began in 1998, has ushered in a new era of growth, during which further development of internal sources of growth has received increased attention, while external liberalisation continues. Moreover, Vietnam also joined trade agreements such as the ASEAN Free Trade Area (AFTA) in 1995 and became a member of the Asia-Pacific Economic Cooperation Forum (APEC) in 1998 (Bonschab and Klump 2004, p. 9).

Table 2 Three phases of the *doi moi* policy and the results.

Phases	Economic Policy	Result
1st phase (1986 - 1991)	The <i>doi moi</i> program was launched.	Macroeconomic stabilisation paved the way for Vietnam to connect with the world market.
2nd phase (1992 - 1997)	Vietnam's withdrawal from Cambodia in 1989 and the end of the US embargo in 1993.	Vietnam reintegrated into the international community. The highest growth rates occurred until the Asian crisis.
3rd phase (since 1998)	Vietnam has been a member of trade agreements since 1995 and joined the Asia-Pacific Economic Cooperation Forum (APEC) in 1998.	The new phase of growth has begun while external liberalisation continues.

Source: Bonschab and Klump (2004)

The paper will now examine the key components of economic reform in Vietnam from 1986 to 1990 through the following lenses: agricultural policy, industrial policy, the service sector, state-owned enterprise transformation, foreign direct investment, development aid, and trade liberalisation.

Agricultural Policy

Agriculture is a key factor and fundamental component of the Vietnamese economy. Between 1991 and 1995, approximately 80% of the Vietnamese population resided in rural areas, and 70% of employment was concentrated in the agricultural sector. Vietnam has undergone an economic reform similar to that in China, which, in its first phase, focused on the agricultural sector, including the abolition of the joint ownership system, price liberalisation, and land reform (Petcharameesree 1999).

According to the IMF (1996), one of the positive aspects of agricultural reform in Vietnam is that it shifted from importing approximately half a million tons of food annually between 1986 and 1988 to exporting rice, becoming the third-largest exporter by 1989 with around 1.4 million tons. After the reunification of Vietnam in 1975, the agriculture sector was increasingly collectivised. During the process, and due to the forced shift, the production of rice shifted to other cereals. Food production per person dropped by more than 10% from 1976 to 1980, even a rapid increase in the farming area. These challenges led the Vietnamese government to introduce reforms in the early 1980s, which allowed farmers to sell production above government-set quotas at market prices and also boosted the use of fertilisers, which were mostly supplied by the Soviet Union. These

policies led to a significant improvement, and food production per person grew by nearly 15% between 1980 and 1986, before slowing down afterward.

In 1987, Vietnam began implementing the *doi moi* policy. The core policies focused on liberalising agricultural prices, introducing competition among agricultural trading companies, granting individuals and families long-term user rights to the land they cultivated, and removing internal trade barriers (IMF 1996, p. 5). These reforms reduced the influence of agricultural cooperatives and encouraged more investment. As a result, overall agricultural production grew by 4% in 1988 and 8% in 1989, with food production per person rising by nearly 10% each year. It is estimated that the increase in rice production contributed 3.5 percentage points to the country's GDP growth. During the second phase, from 1990 to 1991, the growth in food production stabilised at just 1% per year. This was because the food prices were low due to the large amount of food produced in previous years. The collapse of trade through the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA) led to much higher fertiliser prices. In contrast, the production of industrial crops shows a delayed reaction to the earlier liberalisation measures.

Land reform is widely regarded as a key factor in the success of agricultural policy, and this aspect plays a significant role in Vietnam. The agricultural sector in Vietnam accounts for around 28% of the gross national product and employs approximately 73% of the workforce. However, land reform in Vietnam aimed to increase productivity in the agricultural sector, but it still had a negative impact on social conditions at the same time. For example, the allocation of land rights faces unresolved issues, including the land survey process, insufficient data, and a lack of public awareness campaigns to educate farmers about the significance of land rights and the allocation of individual plots. This includes the complexity of issuing certificates, where farmers do not participate in the decision-making process. By 1999, certificates for land use rights had been issued for 66.4% of the communes nationwide, and 65.4% of the total agricultural areas had been allocated. However, only 38.9% of the land nationwide had been certified (Petcharameesree 1999, p. 143).

Industrial Policy

Before 1986, the growth of most industrial sectors in Vietnam increased with the assistance of the Soviet Union, which focused heavily on heavy industries that produced capital goods. These industries still account for about 40% of all industrial production. Until 1999, it appears that the Vietnamese government primarily focused on large-scale projects that required substantial investment. Even though some projects have limitations in terms of trade. When considering the level of development in Vietnam's announced investment laws and investment plans, which tend to support investment in heavy industrial sectors, especially the oil industry, domestic investment remains small and is primarily focused on production for export. It is an industry with high investment but relatively few employment opportunities compared to other export industries that require labour but have less investment.

In the first phase, economic reform, which included price liberalisation, trade liberalisation, and the privatisation of state enterprises, was a cause of declining productivity. But since the early 1990s, the growth rate in the industrial sector has risen rapidly. Change from a small state-owned enterprise to private enterprises and larger state-owned enterprises. The number of state enterprises decreased by approximately 20%, while the number of private enterprises increased by about 15%. (IMF 1996, p. 11). Enterprises have more freedom to make decisions about prices and output. As a result, an increase in production of industrial output from state-owned enterprises accounts for about two-thirds of the country's total industrial output at an annual rate. Approximately 15%, while in private enterprises, the output increase rate is about 10% per year. However, in general, the number of state enterprises still experiencing budget shortages remains, especially when the state cancels subsidies and faces competition from foreign companies and an increasing number of private enterprises in the country (Petcharameesree 1999, p. 111).

Between 1991 and 1995, overall industrial output increased by an average of 13.5% per year, and the proportion of industry in gross national product rose from approximately 24% in 1991 to 30% in 1995 (IMF 1996, p. 11). In terms of light industry, the important industries are the food industry and frozen food, followed by textile products. Between 1991 and 1995, the output of the food and frozen food industry increased by an average of 10% per year, while textile products increased by an average of 11% per year (Petcharameesree 1999, p. 113).

Two observations are worth noting in the development of the industrial sector. First, to the present, Vietnam's industrial sector continues to rely on the exploitation of natural resources, especially in the production of natural oil and gas as well as food products. However, production is becoming more diverse, with sectors such as textiles, chemicals, rubber processing, and building materials gaining increasing importance. Second, industrial production continues to focus on replacing imports and meeting domestic demand for consumption.

Service Sector

Before the economic reform, Vietnam neglected the development of the service sector because the priority was on the development of heavy industry. However, when reform occurred, the service sector responded very well to the opening of economic doors to international trade and financial reform. The growth rate in the service sector increased rapidly after 1986, at an average annual rate of approximately 10% from 1990 to 1995 (DFAT 1997). The reforms that contribute to the development of the service sector include the liberalisation of trade, promoting foreign investment, and opening the sector to private ownership.

State-Owned Enterprise (SOEs)

State-owned enterprises (SOEs) play an important role in Vietnam's industrial development. Since the early 1990s, many state-owned enterprises were combined or closed between 1990 and 1996, resulting in a decrease in the number of state-owned enterprises from 16,000 to 6,000. Approximately 2,000 state-owned

enterprises were under federal control, while the rest were under the control of local executives. The combination and closure of state enterprises resulted in a decrease in the number of workers from 2.5 million to 1.7 million people during the same period (DFAT 1997), but productivity increased. However, the efficiency of state enterprises has improved, but they are still unable to compete with international companies.

In 1995, the State Enterprise Law was promulgated to create a leading role for state-owned enterprises. Between 1995 and 1996, the government merged a number of state-owned enterprises into 18 corporations, known as General Corporations. These corporations combined state-owned enterprises in adjacent branches under the same management, particularly in the steel, coal, energy, and textile industries, such as clothing and textile manufacturing corporations.

Since the reform, the military has begun to play a role in the business sector, further strengthening state-owned enterprises. These measures enable foreign investors to conduct business that the state considers more difficult for domestic competitors to match. However, the state seeks to encourage foreign investors to invest more in state-owned enterprises, as this allows them to access modern technology from abroad. For private firms, opportunities for growth are limited. Due to the importance of industries such as real estate development, communication, mining and energy, banking, construction, steel factories, and chemicals, these sectors are often reserved for state-owned enterprises. Foreign investors who want to invest in businesses must collaborate with the state to receive protection and the various benefits that state-owned enterprises enjoy. It is evident that the productivity of state-owned enterprises exceeds that of private firms.

Foreign Investment

After 1990, foreign investment in Vietnam increased with the investment promotion that began with the promulgation of the Non-Transfer of Private Enterprise to the State Act. Including the establishment of an economic court involving foreign investors, with measures that streamline the project approval process and eliminate duplication. However, despite these measures being conducive to investment, operations remain very inflexible. Government agencies in both national and local provinces have not yet fully adapted to the market economy system. Although investment in Vietnam increased rapidly after 1990, the disbursement of investment was still very low. Until the end of 1996, approximately 30% of approved investments were due to delays in the project implementation process (DFAT 1997). Moreover, most of the investment is concentrated in the southern part of the country, especially in Ho Chi Minh City. In recent years, there has been a growing diversification of investment to the north, particularly in Hanoi and Hai Phong. In June 1997, there were 582 investment projects in Ho Chi Minh City. In Hanoi, there are a total of 271 investment projects, and in Dong Nai in the south, 191 projects (Vietnam Economic Times 1997).

Development Assistance From Abroad

Since 1993, Vietnam has received increasing development assistance. Approximately 75-77% of this assistance is in the form of conditional loans for infrastructure, economic restructuring, and balance of payments support. The remainder consists of grants and academic assistance, which are constantly increasing. The primary fields of support include economic management, agriculture, human resource development, social development, public health, transportation, and system development. Japan is the most significant source of assistance in Vietnam, followed by the International Monetary Fund, the United Nations Special Organisation, the Asian Development Bank, the World Bank, Australia, and other sources. Although Vietnam has received substantial foreign assistance, the distribution is uneven. It has been found that aid is mainly concentrated in the capital, followed by the Red River and Ho Chi Minh City, while areas like the Mekong Delta plains receive significantly less aid.

Trade Reform

Since the 1986 reform, Vietnam's international trade has expanded rapidly, accompanied by significant structural changes. The proportion of total international trade to gross national product increased from 41% in 1990 to 52% in 1995. In 1996, imports of goods increased by 48% and exports by 37%. Vietnam has required the import of machinery and other goods necessary to increase production efficiency. This need caused imports to more than triple between 1991 and 1995, driven by industrial expansion. While most of Vietnam's exports are intermediate products, such as rice, raw materials, oil, and minerals, the country's exports are gradually becoming more diverse, including textiles and clothing products, as well as other industrial goods, including seafood products.

Conclusion

The paper asserts that Vietnam experienced significant growth from 1980 to 2020, accompanied by a notable reduction in poverty. However, there are lessons to be learned and recommendations from this country that other nations can benefit from. Vietnam's experience shows that the Bonschab and Klump (2004) framework helps explain pro-poor growth. The country used land reform and price changes in farming, supported small businesses, welcomed foreign investment, and opened up to trade. These policies helped the economy grow while also reducing poverty. To apply this framework in other countries, it may need some changes depending on local conditions. The main idea is that growth helps the poor when it is combined with fair policies and strong institutions.

First, the increase in income and reduction of poverty have been accompanied by investments in human capital, including education and health. However, the benefits have not been shared equally. The increase in income and human capital for the rich has been greater than for the poor. This inequality poses a challenge to pro-poor growth, as it limits both poverty reduction and sustainable development. Therefore,

targeted measures to improve the human capital of the poor are crucial for both pro-poor and sustainable growth.

Second, the private sector is a key factor if a country wants to stay on the pro-poor growth track. Moreover, it can help balance regional growth and reduce the income gap between rural and urban areas. Small and medium-sized enterprises (SMEs) can help mitigate migration, which often results from regional growth imbalances, by creating employment opportunities. However, the private sector still faces challenges from local authorities. Therefore, decentralisation could stimulate private sector growth by allowing local participation. Moreover, limited access to capital remains a challenge for small businesses.

Third, political and fiscal decentralisation allows local participation with the state. However, many decentralisation efforts have failed due to administrative challenges. Therefore, decentralisation must be designed to avoid regional inequalities. The government needs to understand how local investments, growth, and poverty reduction work in different areas. If decentralised planning is done effectively, it can become a powerful tool for achieving pro-poor growth.

References

- ADB. 1999. Fighting Poverty in Asia and the Pacific: The Poverty Reduction Strategy. Manila: Asian Development Bank.
- ADB. 2007. Pro-Poor Growth: Concepts and Measures. Manila: Asian Development Bank.
- Adelman I. 1975. Development Economics: A Reassessment of Goals. *American Economic Review*, 65 (May): 302.
- Ahluwalia M. S. and Chenery H. 1974. *Redistribution with Growth*. Oxford: Oxford University Press.
- Baulch R. and McCulloch N. 2000. Tracking pro-poor growth. ID21 insights No. 31. Sussex: Institute of Development Studies.
- Bonschab T. and Klump R. 2004. Operationalizing Pro-Poor Growth: A Country Case Study on Vietnam. Available at: <http://www.dfid.gov.uk/news/files/propoorgrowthcasestudies.asp>.
- Bourguignon F. 2004. *The Poverty-Growth-Inequality Triangle*. New Delhi: Indian Council For Research on International Economic Relations.
- IMF. 1996. *Vietnam Transition to a Market Economy*. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Kakwani N. and Son H. 2007. *Global Estimates of Pro-Poor Growth*. Australia: University of New South Wales. Philippines: Asian Development Bank.
- Klump R. and Menkhof L. 1995. Die Wirtschaftswunder in Ostasien, Eine Suche nach Erklärungen. IFO-Studien. Vol. 41. P.271-287.
- OECD. 2001. *Rising to the Global Challenge: Partnership for Reducing World Poverty*. Statement by the DAC High Level Meeting. 25-26 April. Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris.
- Petchameesree S. 1999. *Vietnam's economic and political development*. Bangkok: Institute of East Asian Studies, Thammasat University.
- Ravallion M. and Chen S. 2003. Measuring pro-poor growth. *Economics Letters* 78, p. 93–99.
- United Nations. 2000. *A Better World for All*. New York.
- United Nations Development Programme. 2023. *Breaking the gridlock Reimagining cooperation in a polarized world*. New York.
- Williamson J. 1990. What Washington Means by Policy Reform. Chapter 2 in Williamson J. (ed.). *Latin American Adjustment: How Much Has Happened?*. Washington DC: Institute of International Economics.
- World Bank. 2000. *World Development Report*. New York: Oxford University Press.
- World Bank. 2005. *Pro-Poor Growth in the 1900s: Lessons and Insights from 14 countries*. Washington, DC: Communications Development Incorporated.

การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด

A Study on Members' Participation in the Business Operations of the Maharat Nakhon Ratchasima Hospital Cooperative Store Limited

ศศิวิมล อยูดี^{a,*}, กนกอร สีมานนท์^b

Sasivimon Yuidee^{a,*}, Kanokon Seemanon^b

^aหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ ภาควิชาสหกรณ์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

^bภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

^aMaster of Arts Program in Cooperative Economics, Department of Cooperatives, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

^bDepartment of Cooperatives, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: sasivimon.p@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด รวมถึงศึกษาแนวทางในการพัฒนาต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกร้านสหกรณ์ฯ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้กลุ่มตัวอย่างจากสมาชิก จำนวน 365 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกร้านสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31-40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-15,000 บาท และระยะเวลาการเป็นสมาชิก 1-10 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวมมีส่วนร่วมดำเนินการทุกครั้ง ในส่วนของการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของสมาชิก ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในตัดสินใจและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของสมาชิก, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม, ร้านสหกรณ์ฯ, สมาชิก

Abstract

This study aimed to study the level of member participation and factors affecting member participation in the business operations of the Maharat Nakhon Ratchasima Hospital Cooperative Store Limited., including learning the guidelines for developing the participation of cooperative store members by using a survey method. Data were collected from questionnaires using a sample of 365 members. Statistics used for analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, T-test, and F-test. The study results found that most of the cooperative store members were female, aged 31-40 years, had a bachelor's degree, had an average monthly income of 10,000-15,000 baht, and had been members for 1-10 years. They had a level of

participation in decision-making, a level of involvement in operations, a level of participation in receiving benefits, and a level of participation in evaluation. Overall, they participated in every operation. In terms of the study of personal factors affecting member participation, it was found that average monthly income affected the level of involvement in receiving benefits. The length of membership had a significant effect on the level of participation in decision-making and the level of involvement in operations.

Keywords: cooperative store, factors affecting participation, member, member participation

บทนำ

สหกรณ์เป็นองค์กรเศรษฐกิจและสังคมที่สมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้น คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 สหกรณ์เป็นของสมาชิก บริหารงานโดยสมาชิก และเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาชีพ และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สหกรณ์เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ สมาชิกสหกรณ์ก็เป็นสมาชิกของชุมชน เนื่องจากสหกรณ์เป็นองค์กรที่มาจากความร่วมมือกันของสมาชิกจำนวนหลายคน โดยมีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งเลือกมาจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ เป็นตัวแทนของสมาชิกสหกรณ์ในการทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร และยังประกอบไปด้วยฝ่ายจัดการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการธุรกิจของสหกรณ์ เพื่อดำเนินงานตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ จึงจะทำให้ดำเนินกิจการได้โดยราบรื่น มีความมั่นคงและเข้มแข็ง ที่สำคัญสหกรณ์ยังเป็นองค์กรที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ซึ่งการทำงานร่วมกันนั้นจำเป็นต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของสมาชิกนั้น มีผลต่อการเติบโตและความเข้มแข็งของสหกรณ์ ตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคน พึงตระหนักถึงการเป็นเจ้าของและลูกค้านคนเดียวกัน ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุม อุดหนุน และใช้บริการของสหกรณ์ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจกับสหกรณ์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาของสหกรณ์ให้ประสบความสำเร็จได้ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550)

สหกรณ์ร้านค้า ถือเป็นสหกรณ์ที่มีความสำคัญประเภทหนึ่งในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นการช่วยเหลือสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภค และส่งเสริมความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น แต่จากสภาพปัญหาปัจจุบันจากการแข่งขันระหว่างสหกรณ์ร้านค้า กับร้านค้าเอกชน ห้างสรรพสินค้ารวมทั้งธุรกิจร้านค้าออนไลน์อื่น ๆ เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย และปัญหาภายในของสหกรณ์ร้านค้า อาทิ เช่น พนักงานขาดความรู้ความเข้าใจต่อหน้าที่ปฏิบัติงาน สมาชิกขาดความรู้และอุดมการณ์ การไม่จ่ายเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิก รวมถึงภาวะ เงินเฟ้อ ภาวะคนว่างงาน ส่งผลจำนวนผู้ที่เป็นลูกค้าและสมาชิกลดลง ขาดแคลนเงินทุน ที่ผ่านมามีพบว่า จำนวนสหกรณ์ร้านค้ามีแนวโน้มลดลง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของร้านสะดวกซื้อ การเปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง การสั่งซื้อออนไลน์ และการบริการจัดส่งถึงที่ ทำให้ผู้บริโภคหันไปใช้บริการมากยิ่งขึ้นเพราะความสะดวกสบาย มีสินค้าให้เลือกซื้อหลากหลาย สหกรณ์ร้านค้าจึงไม่สามารถยึดติดกับความสำเร็จในอดีต ทำให้สหกรณ์ร้านค้านับวันยิ่งได้รับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะได้มีสหกรณ์ร้านค้าบางแห่งได้ปรับตัวตาม แต่หลาย ๆ แห่งไม่สามารถปรับตัวได้ ซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถ ดำเนินธุรกิจให้อยู่รอดต่อไปได้ เมื่อเวลาล่วงเลยไปเรื่อย ๆ จำนวนสหกรณ์ร้านค้าที่มี อยู่ในระบบเศรษฐกิจไทยอาจกลายเป็นสิ่งที่น่ากังวลมากขึ้น (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2565)

ร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ถือกำเนิดมาจาก ร้านค้าสวัสดิการพนักงานโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์อำนาจบริการจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภค ราคายุติธรรมแก่บุคลากรของโรงพยาบาล และผู้ใช้บริการ ต่อมาผู้บริหารได้ตระหนักถึงประโยชน์ ของการประกอบการในรูปแบบสหกรณ์ร้านค้า จึงได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทร้านค้า เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2541 ปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน ของทุกปี วัตถุประสงค์สหกรณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักสหกรณ์ รวมทั้งจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุครุภัณฑ์ทางการแพทย์ ครุภัณฑ์ราชการ เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ หรือพัสดุอื่นๆ ที่จำเป็นให้แก่สมาชิกสหกรณ์ บุคคลทั่วไป หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นหรือบริษัทห้างร้านเอกชนอื่น ๆ จัดหาทุนเพื่อกิจการตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ ให้สวัสดิการและการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว ร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด เป็นองค์กรหนึ่งที่ยกมส่งเสริมสหกรณ์ยกให้เป็น ต้นแบบความสำเร็จ ที่มีแนวคิดและมีวิธีการบริหารจัดการเป็นตัวอย่างขยายผลไปยังสหกรณ์ร้านค้าทั่วประเทศ หวังสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบสหกรณ์และยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายให้กับสมาชิกสหกรณ์เป็นธุรกิจหลัก โดยมีสมาชิกร่วมทำธุรกิจสหกรณ์มากถึงร้อยละ 88.68 ซึ่งร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด มีทั้งหมด 3 สาขา ได้แก่ สาขาอาคารที่จอดรถ สาขาอาคารผู้ป่วยนอก และสาขาตึกอายุรกรรม 60 ปี แต่อย่างไรก็ตาม รายงานกิจการประจำปี 2566 ทางร้านสหกรณ์ฯ พบว่าสาขาตึกอายุรกรรม 60 ปี ได้เปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ 2566 แต่สมาชิกมาใช้บริการน้อย ทำให้ยอดขายสินค้าน้อย ไม่คุ้มกับค่าเช่าสถานที่ ซึ่งทางร้านสหกรณ์ฯอยากให้สมาชิก มีส่วนร่วมในการใช้บริการมากและอยากให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ เพื่อให้ร้านสหกรณ์ฯ ที่สมาชิกร่วมกันเป็นเจ้าของถือหุ้นอยู่นี้ พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป มีผลกำไรและเฉลี่ยคืนกลับคืนสู่สมาชิกต่อไป (ร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด, 2566)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก ทำให้ร้านสหกรณ์ฯสามารถให้บริการได้ตรงตามความต้องการของสมาชิก นอกจากนี้ยังนำมาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมสมาชิกร้านสหกรณ์ฯ ให้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์ฯ มีความก้าวหน้าและสามารถเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของร้านสหกรณ์ฯ ได้อีกด้วย

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 2 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2550) สหกรณ์ คือ องค์กร ๆ หนึ่ง ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ เพื่อดำเนินงานทั้งในด้านความคิด ระบบบริหารจัดการผลผลิต และบุคคลโดยใช้หลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกัน

จัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2557) สหกรณ์ร้านค้า คือ สหกรณ์ที่ผู้บริโภคร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ในต่างประเทศนิยมเรียกว่า “สหกรณ์ของแม่บ้าน” โดยจดทะเบียน ตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภทสหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ประวัติความเป็นมา สหกรณ์ร้านค้าแห่งแรกของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวชนบทในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2480 แต่ร้านสหกรณ์แห่งแรกนี้ต้องเลิกล้มไป ต่อมารัฐบาลมีนโยบายที่จะช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับการครองชีพ จึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งร้านสหกรณ์ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก จนในปัจจุบันมีสหกรณ์ร้านค้าเกิดขึ้นทุกจังหวัดในประเทศไทย สหกรณ์ร้านค้าแบ่งออกเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. สหกรณ์แบบปิด เป็นสหกรณ์ที่รับสมาชิกจากส่วนงานของตนเองเท่านั้น การให้บริการแก่สมาชิกของตนจะมากกว่าให้บริการบุคคลภายนอก มีทั้งหมด 8 รูปแบบ คือ ในสำนักงานประถมศึกษา ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ในสถาบันราชภัฏ ในมหาวิทยาลัย ในส่วนราชการ ในโรงพยาบาล ในรัฐวิสาหกิจ ในหน่วยงานของทหารและตำรวจ
2. สหกรณ์แบบเปิด เป็นสหกรณ์ที่รับสมาชิกจากบุคคลทั่วไป และให้บริการโดยไม่เลือกว่าเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ มีรูปแบบเดียวคือ สหกรณ์ร้านค้าในภาคเอกชนและอื่น ๆ

ซึ่งในส่วนของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด เป็นประเภทสหกรณ์แบบปิด โดยเปิดรับสมาชิกที่เป็นบุคลากรสังกัดในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา เท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้ เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปด้วยความเสมอภาคและมีอิสรภาพ มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) การเห็นพ้องต้องกัน ในเรื่องของความต้องการ และทิศทาง การเปลี่ยนแปลง และมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกัน ของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการและการมาร่วมปฏิบัติการได้ จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมด โดยกลุ่มหรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ (ประพันธ์ ชินพงษ์, 2551) ว่าการที่บุคคลกระทำการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่ให้ความสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงออกถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม ไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่ต้องมีทัศนคติความคิดเห็น ความสนใจ (มณปรีชา ระวังศรี, 2556) ลงมือปฏิบัติ ตัดสินใจอย่างมีเหตุและผลในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ในการวางแผน การดำเนินงาน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การรับผิดชอบและการรับผลประโยชน์ (ฉัญญรัตน์ มาลัย, 2558) ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีกรรมมีส่วนในการบริหารงาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และการได้รับประโยชน์ (วิไล ชติมะ, 2556) ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ (1) เป็นบุคคลที่จะมีความสามารถ มีศักยภาพ ที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น มีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนบริหารจัดการ การบริหารองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (2) เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ผู้นั้นต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ

วัฒนธรรม เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้ (3) เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม เป็นผู้ที่มีความเต็มใจ สมัครใจ ที่เข้าร่วม โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม และไม่มีการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเอง ไม่ประสงค์จะเข้าร่วม และ (4) เป็นบุคคลที่มีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็น การกระจายอำนาจ ให้บุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสมบุคคลจะต้อง มีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

โดยรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม จะมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้น มุ่งให้บุคคลเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่องไม่ใช่ที่กำหนดใหม่ให้บุคคลปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของบุคคลที่จะคิด ซึ่งแนวความคิดนี้มีกรอบพื้นฐานและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการและการประสานขอความร่วมมือ (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม (ยศวีร์ คงสวัสดิ์, 2548) ซึ่งในการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือของสมาชิก การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่ความเข้มแข็งขององค์กรและพัฒนาเศรษฐกิจของสหกรณ์ได้อย่างแท้จริง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ สมาชิกร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 4,186 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน 2568) คำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมจากประชากรทั้งหมด โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้สำหรับใช้ในการศึกษาในครั้งนี้อยู่ที่จำนวน 365 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาค้างเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามออนไลน์ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรงตามโครงสร้างเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ตรวจสอบและแก้ไขเพื่อความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และเลือกเฉพาะข้อความที่มีความเที่ยงตรงมาใช้ในการสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจริง นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับสมาชิกร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการของ Cornbrash's Alpha กำหนดความเชื่อมั่นของแบบสอบถามต้องมากกว่า 0.80 ผลการทดสอบพบว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.972

แบบสอบถามการศึกษาค่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ประกอบด้วย ความมั่นคงของร้านสหกรณ์ฯ ความน่าเชื่อถือของคณะกรรมการดำเนินการร้านสหกรณ์ฯ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของร้านสหกรณ์ฯ การบริการของเจ้าหน้าที่ร้านสหกรณ์ฯ สถานที่ตั้งของร้านสหกรณ์ฯ เหมาะสม ความสะดวกในการทำธุรกิจกับร้านสหกรณ์ฯ ผลตอบแทนที่ได้รับ (เงินปันผล/เงินเฉลี่ยคืน) สวัสดิการของสมาชิก และข้อมูลประชาสัมพันธ์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด โดยการนำสถิติ T-Test และ F-Test

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลทั่วไปของสมาชิกร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากสมาชิกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 365 คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) มีรายละเอียดที่แสดงใน Table 1 ได้ผลสรุปการวิเคราะห์ดังนี้

Table 1 Number and percentage of sample members classified by personal factors of cooperative store members Maharat Nakhon Ratchasima Hospital Cooperative Store Limited n = 365

Personal factors	Number (people)	percentage
(1) Gender		
Male	97	26.60
Female	268	73.40
Total	365	100.00
(2) Age		
20-30 year	60	16.40
31-40 year	118	32.30
41-50 year	111	30.40
51-60 year	52	14.20
Upper 60 year	24	6.60
Total	365	100.00
(3) Education		
Lower Bachelor Degrees	112	30.70
Bachelor Degrees	231	63.30
Master Degrees	19	5.20
Doctoral Degrees	3	0.80
Total	365	100.00
(4) Salary		
Lower 10,000 baht	27	7.40
10,000–15,000 baht	116	31.80
15,001–20,000 baht	89	24.40
20,001–30,000 baht	88	24.10
Upper 30,000 baht	45	12.30
Total	365	100.00
(5) Membership period		
Lower 1 year	44	12.10
1–10 year	152	41.60
11–20 year	115	31.50
Upper 21 year	54	14.80
Total	365	100.00

Source: From a survey (2025)

จาก Table 1 การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000-15,000 บาท ระยะเวลาการเป็นสมาชิก 1-10 ปี

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด สรุปผลการวิเคราะห์ดัง Table 2.1-2.4 ได้ดังนี้

Table 2.1 Level of participation in decision making

Level of participation in decision making	\bar{x}	Participation level	
		S.D.	Meaning
(1) Voting rights for the election of the committee	4.42	0.97	Perform every time
(2) Exercise of the right to vote for the auditor of the cooperative store.	4.44	0.95	Perform every time
(3) Giving opinions on various operations of the cooperative store through the general meeting or various channels of the cooperative store.	4.28	1.01	Perform every time
(4) Suggestions and comments on the operation of the cooperative store.	4.27	0.92	Perform every time
(5) Analysis of the causes of the problem and presentation of Problems or solutions for cooperative development.	4.20	0.97	Performed almost every time
(6) Approval of the allocation of annual net profit at the General Meeting.	4.24	0.99	Perform every time
average	4.30	0.84	Perform every time

Source: From a survey (2025)

จาก Table 2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวมมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกครั้ง (\bar{x} = 4.30, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การใช้สิทธิเลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการร้านสหกรณ์ฯ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{x} = 4.44)

Table 2.2 Level of participation in operations

Level of participation in operations	Participation level		
	\bar{x}	S.D.	Meaning
(1) Setting rules for the welfare of members of the cooperative store.	4.08	1.01	Performed almost every time
(2) Setting the annual operational plan of the cooperative store.	4.11	1.03	Performed almost every time
(3) Regular use of services at the cooperative store.	4.51	0.74	Perform every time
(4) Using services via online channels (E-Commerce).	4.22	1.00	Perform every time
(5) Participation in various activities / projects organized by the cooperative store.	4.29	0.96	Perform every time
average	4.24	0.81	Perform every time

Source: From a survey (2025)

จาก Table 2.2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกครั้ง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การใช้บริการที่ร้านสหกรณ์ฯ อย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.51$)

Table 2.3 Level of participation in receiving benefits

Level of participation in receiving benefits	Participation level		
	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) Buy quality products at reasonable prices from Cooperative Stores.	4.48	0.63	Perform every time
(2) Receiving dividend yield benefits At an appropriate level.	4.53	0.66	Perform every time
(3) Receiving the benefits of average return on investment at the appropriate level.	4.50	0.67	Perform every time
(4) Regularly requesting welfare from the cooperative store.	4.43	0.76	Perform every time
(5) Participating in academic knowledge training with Cooperative Store.	4.24	0.93	Perform every time
(6) Participation in career promotion activities for members and members' families.	4.16	1.01	Performed almost every time
(7) Cooperative stores support member products in terms of area Distribution.	4.38	0.83	Perform every time
average	4.39	0.66	Perform every time

Source: From a survey (2025)

จาก Table 2.3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกครั้ง (\bar{X} = 4.39, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การรับสิทธิประโยชน์ผลตอบแทนเงินปันผลในระดับที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.53)

Table 2.4 Level of participation in evaluation

Level of participation in evaluation.	Participation level		
	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) Exchanging opinions with the board of directors or staff about the operations of the cooperative store in order to develop the business of the cooperative store.	4.22	0.92	Perform every time
(2) Monitoring the performance of the cooperative store.	4.26	0.88	Perform every time
(3) Providing comments and suggestions to help solve operational problems of the cooperative store.	4.20	0.93	Performed almost every time
(4) The cooperative store surveys the needs of its members in terms of purchasing products for sale.	4.31	0.87	Perform every time
average	4.24	0.84	Perform every time

Source: From a survey (2025)

จาก Table 2.4 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ร้านสหกรณ์ฯ มีการสำรวจความต้องการของสมาชิกในเรื่องการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.31$)

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด สรุปผลการวิเคราะห์ Table 3.1-3.9 ได้ดังนี้

Table 3.1 Factors affecting the stability of cooperative stores

Factors affecting member participation	Opinion level		
	\bar{X}	S.D.	Meaning
Security of cooperative stores			
(1) Members participate in monitoring the work in various areas.	4.34	0.84	Highest
(2) The cooperative has sufficient capital and liquidity for operations.	4.48	0.70	Highest
(3) The cooperative has an appropriate risk management policy.	4.37	0.75	Highest
average	4.40	0.69	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความมั่นคงของร้านสหกรณ์ฯ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า สหกรณ์มีเงินทุนเพียงพอ มีสภาพคล่องต่อการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$)

Table 3.2 Factors affecting the credibility of the cooperative store operating committee

Factors affecting member participation	Opinion level		
In terms of the credibility of the cooperative's operating committee	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) The committee operates with transparency and credibility.	4.24	0.79	Highest
(2) The board of directors has the ability to administer effectively.	4.28	0.80	Highest
(3) The board operates under the principles of good governance.	4.28	0.79	Highest
average	4.27	0.77	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของคณะกรรมการดำเนินการร้านสหกรณ์ฯ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า คณะกรรมการมีความสามารถในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและคณะกรรมการดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.28$)

Table 3.3 Factors related to feeling of belonging to the cooperative store

Factors affecting member participation	Opinion level		
In terms of feeling part of the cooperative store	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) You are proud to be a member of the cooperative store.	4.62	0.58	Highest
(2) You are aware of your status as a member as if you were a shareholder or owner in the cooperative store.	4.65	0.56	Highest
(3) You are confident in the working system of each department of the cooperative store.	4.62	0.58	Highest
(4) You are confident in the reputation and image of the cooperative store.	4.64	0.58	Highest
average	4.63	0.53	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของร้านสหกรณ์ฯ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาสารคามนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงสถานะของท่านที่เป็นสมาชิกเท่ากับการเป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นเจ้าของในร้านสหกรณ์ฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.65$)

Table 3.4 Factors in service of cooperative store staff

Factors affecting member participation	Opinion level		
Service of cooperative store staff	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) Cooperative store staff have the knowledge and ability to provide correct advice or suggestions.	4.57	0.61	Highest
(2) The cooperative store staff are friendly and provide service with politeness.	4.61	0.60	Highest
(3) Cooperative store staff must dress politely and appropriately.	4.65	0.55	Highest
average	4.61	0.54	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ร้านสหกรณ์ฯ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาสารคามนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ร้านสหกรณ์ฯ แต่งกายสุภาพ เรียบร้อยเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.65$)

Table 3.5 Factors related to the location of the cooperative store are appropriate

Factors affecting member participation	Opinion level		
The location of the cooperative store is appropriate.	\bar{X}	S.D.	Meaning
(1) The current locations of each branch of the cooperative store are convenient for access.	4.38	0.73	Highest
(2) Facilities within the cooperative store are appropriately prepared and ready to serve.	4.47	0.66	Highest
(3) The location is clean and tidy.	4.48	0.66	Highest
average	4.44	0.63	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของร้านสหกรณ์มีความเหมาะสม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวมให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า สถานที่ตั้งสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$)

Table 3.6 Factors affecting the convenience of doing business with the cooperative store

Factors affecting member participation	\bar{X}	Opinion level	
		S.D.	Interpret results
Convenience in doing business with cooperative stores			
(1) The current contact channels and services of the cooperative store are appropriate and convenient to access.	4.53	0.59	Highest
(2) Contact channels and use of services via online channels (E-Commerce) such as websites, applications, Line, FB, Tiktok, IG, Youtube of the cooperative store are more convenient.	4.57	0.62	Highest
average	4.54	0.56	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความสะดวกในการทำธุรกิจกับร้านสหกรณ์ฯ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวมให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ช่องทางการติดต่อและการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ (E-Commerce) เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ไลน์, FB, Tiktok, IG, Youtube ของร้านสหกรณ์ฯ มีความสะดวกยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.57$)

Table 3.7 Factors affecting return (Dividends/Average return)

Factors affecting member participation	\bar{X}	Opinion level	
		S.D.	Interpret results
In terms of returns received (dividends/average return)			
(1) The dividend rate each year is appropriate.	4.56	0.59	Highest
(2) The average annual return rate is reasonable.	4.55	0.60	Highest
average	4.55	0.59	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านผลตอบแทนที่ได้รับ (เงินปันผล/เงินเฉลี่ยคืน) ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด (\bar{X} = 4.55, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อัตราเงินปันผลในแต่ละปีมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.56)

Table 3.8 Member welfare factors

Factors affecting member participation Member welfare	\bar{X}	Opinion level	
		S.D.	Interpret results
(1) The welfare of the cooperative store is diverse and meets the needs.	4.45	0.66	Highest
(2) The welfare of the cooperative store is sufficient to meet your needs.	4.41	0.70	Highest
(3) Members' access to welfare is convenient and not complicated, such as having forms to request welfare services online and at the office.	4.50	0.62	Highest
average	4.45	0.62	Highest

Source: From a survey (2025)

จาก Table 3.8 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยด้านสวัสดิการของสมาชิกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็นมากที่สุด (\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การเข้าถึงสวัสดิการของสมาชิกมีความสะดวกไม่ซับซ้อน เช่น มีแบบฟอร์มขอรับสวัสดิการบริการออนไลน์และที่สำนักงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.50)

Table 3.9 Public relations information factors

Factors affecting member participation	Opinion level		
Public relations information	\bar{X}	S.D.	Interpret results
(1) The cooperative store adequately publicizes information about the operations and activities of the cooperative store.	4.56	0.56	Highest
(2) The cooperative store has various channels to publicize information.	4.59	0.56	Highest
(3) The information that the cooperative public relations shop has is useful to meet the needs of members.	4.58	0.57	Highest
(4) Additional public relations information is communicated. Responses to questions via various channels are clear, accurate and fast.	4.57	0.61	Highest
(5) You receive information, public relations activities or results of various operations through channels Website, application, Line, FB, Tiktok, IG, Youtube, public relations board, announcements over the loudspeaker, recommendations from staff, committees or members.	4.59	0.58	Highest
average	4.58	0.54	Highest

Source: From a survey (2025)

จากตารางที่ 3.9 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในภาพรวม ให้ความสำคัญระดับความคิดเห็น มากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือผลการดำเนินงานต่าง ๆ ผ่านช่องทางเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ไลน์, FB, Tiktok, IG, Youtube, บอร์ดประชาสัมพันธ์, ประกาศเสียงตามสาย, การแนะนำจากเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการหรือสมาชิก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.59$)

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด โดยใช้ค่าสถิติ T-Test และ F-Test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 รายละเอียดดัง Table 4.1-4.5 ดังนี้

Table 4.1 Results of analysis of differences in member participation levels classified by gender

Member participation level	Gender				t	sig
	Male (n=97)		Female (n=268)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
participation in decision making.	4.19	0.91	4.35	0.82	-1.632	.940
Participation in operations.	4.14	0.88	4.29	0.79	-1.531	.534
Participation in receiving benefits.	4.30	0.69	4.42	0.63	-1.700	.742
Participation in evaluation.	4.21	0.78	4.26	0.87	-.390	.234

จาก Table 4.1 เมื่อทดสอบความแตกต่างของสมาชิกที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่า สมาชิกเพศชายและเพศหญิงมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนครราชสีมา จำกัด ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

Table 4.2 Results of analysis of differences in member participation levels classified by age

Member participation level	Age										F	sig
	20-30 year		31-40 year		41-50 year		51-60 year		Upper 60 year			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
participation in decision making.	4.21	0.92	4.28	0.89	4.37	0.82	4.30	0.74	4.40	0.73	.441	.779
Participation in operations.	4.18	0.82	4.30	0.80	4.27	0.78	4.20	0.86	4.06	0.88	.599	.664
Participation in receiving benefits.	4.30	0.79	4.47	0.59	4.40	0.62	4.30	0.64	4.33	0.70	.993	.441
Participation in evaluation.	4.23	0.79	4.26	0.81	4.24	0.89	4.23	0.82	4.26	1.00	.020	.999

จาก Table 4.2 เมื่อทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก จำแนกตามอายุ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ในระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนครราชสีมา จำกัด ตามกลุ่มอายุทั้ง 5 กลุ่ม กลุ่มอายุที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน

Table 4.3 Results of analysis of differences in member participation levels classified by educational level.

Member participation level	Education									
	Lower Bachelor Degrees		Bachelor Degrees		Master Degrees		Doctoral Degrees		F	sig
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
participation in decision making.	4.23	0.89	4.31	0.84	4.59	0.50	5.00	0.00	1.691	.168
Participation in operations.	4.19	0.79	4.26	0.83	4.28	0.72	4.80	0.20	.684	.562
Participation in receiving benefits.	4.36	0.71	4.69	0.63	4.49	0.50	4.71	0.37	.514	.673
Participation in evaluation.	4.25	0.76	4.22	0.90	4.34	0.64	4.83	0.29	.614	.606

จาก Table 4.3 เมื่อทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน พบว่าการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านไม่มีความแตกต่างกัน

Table 4.4 Results of analysis of differences in member participation levels classified by average monthly income

Member participation level	Salary										F	sig
	Lower 10,000 baht		10,000 – 15,000 baht		15,001 – 20,000 baht		20,001 – 30,000 baht		Upper 30,000 baht			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
participation in decision making.	4.07	1.08	4.26	0.77	4.50	0.63	4.23	1.05	4.32	0.72	2.005	.093
Participation in operations.	4.10	0.96	4.24	0.79	4.41	0.64	4.19	0.89	4.10	0.85	1.599	.174
Participation in receiving benefits.	4.34	0.80	4.32	0.64	4.51	0.62	4.48	0.60	4.13	0.65	3.290	0.11*
Participation in evaluation.	4.19	0.89	4.18	0.84	4.45	0.61	4.24	0.94	4.03	0.95	2.252	0.63

Note: * Statistical significance at the .05 level.

จาก Table 4.4 เมื่อทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของสมาชิก ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

Table 4.5 Results of analysis of differences in member participation levels classified by membership duration

Member participation level	Membership period								F	sig
	Lower 1 year		1 – 10 year		11 – 20 year		Upper 21 year			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
participation in decision making.	3.81	1.12	4.44	0.76	4.29	0.83	4.33	0.68	6.844	.000*
Participation in operations.	3.92	0.94	4.40	0.73	4.21	0.79	4.12	0.87	4.735	.003*
Participation in receiving benefits.	4.25	0.81	4.49	0.61	4.37	0.62	4.27	0.64	2.383	.069
Participation in evaluation.	4.12	0.79	4.35	0.77	4.19	0.86	4.13	1.02	1.660	.175

Note: * Statistical significance at the .05 level.

จาก Table 4.5 เมื่อทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก จำแนกตามระยะเวลาการเป็นสมาชิก พบว่า สมาชิกที่มีระยะเวลาเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงว่าระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด พบว่า ในภาพรวมสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด ในทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละปัจจัย อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของสมาชิกโดยในงานวิจัยของ ภักธลดา ยาทิพย์ (2561) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ป.ป.ช. จำกัด พบว่ารายได้ต่อเดือนของสมาชิกสหกรณ์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานของสหกรณ์และด้านการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และปัจจัยส่วนบุคคล ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม

ในการตัดสินใจและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งงานวิจัยของ ชุตินา สุขดำแย (2563) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารทหารไทย จำกัด พบว่า ระยะเวลาการเป็นสมาชิกแตกต่างกันให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสหกรณ์ เช่น การเข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปี การใช้สิทธิเลือกตั้งกรรมการดำเนินการ และการลงสมัครเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์ควรจัดให้มีการอบรมหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการของสหกรณ์ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในความเป็นเจ้าของร่วมและความสำคัญของการมีส่วนร่วม
2. กำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของสมาชิก สหกรณ์ควรพัฒนาระบบแรงจูงใจที่เหมาะสม เช่น การให้รางวัล การประกาศเกียรติคุณ หรือการให้สิทธิพิเศษแก่สมาชิกที่มีการมีส่วนร่วมในระดับสูง เพื่อจูงใจและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการบริหารของสหกรณ์มากยิ่งขึ้น
3. เนื่องจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วม สหกรณ์จึงควรวางแผนการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมที่สอดคล้องกับลักษณะของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เช่น สมาชิกใหม่อาจต้องการการแนะนำเบื้องต้น ขณะที่สมาชิกเก่าอาจเข้าร่วมการตัดสินใจเชิงนโยบายได้มากขึ้น คณะกรรมการดำเนินงานใช้ข้อมูลเชิงนโยบาย เพื่อวางแผนและพัฒนาทิศทางการบริหารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในระยะยาวให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านเชิงคุณภาพ เช่น การศึกษาปัญหาอุปสรรคใน การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์เชิงลึก เพื่อจะได้รับความเห็นของสมาชิก สภาพปัญหาอุปสรรคที่แท้จริงของสมาชิกเพิ่มเติมจากการใช้ข้อมูลการวิจัยในเชิงสำรวจ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สีमानนท์ เป็นอย่างยิ่งที่กรุณาชี้แนะและถ่ายทอดความรู้ และให้คำปรึกษาด้านวิชาการจนสามารถทำการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำภาควิชาสหกรณ์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมถึงเพื่อนร่วมงานครอบครัวและสามี ที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอดทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ. ม.ป.พ..
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2557). สารสนเทศน่ารู้ทางการเงินสหกรณ์ร้านค้า. กรุงเทพมหานคร.กรมตรวจบัญชีสหกรณ์.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2565). สารสนเทศน่ารู้ทางการเงินสหกรณ์ร้านค้า. กรุงเทพมหานคร. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2550). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร. กองวิชาการกรมส่งเสริมสหกรณ์.
- สุติมา สุขดำแยะ. (2563). การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารทหารไทย จำกัด. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธัญญรัตน์ นาลัย. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรพร้าว จำกัด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2558.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม. หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ. สิริลักษณ์การพิมพ์.
- ประชุม สุวัตดี. (2551). การตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว .กรุงเทพฯ.สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์. (2551). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ปทุมธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ภัทรลดา ยาทิพย์. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ป.ป.ช. จำกัด. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มณปรียา ระวังศรี. (2556). การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร วังน้ำเย็น จำกัด. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยศวีร์ คงสวัสดิ์. (2548). การมีส่วนร่วมของสมาชิกศูนย์เศรษฐกิจชุมชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ร้านสหกรณ์โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำกัด. (2566).รายงานกิจการประจำปี.
- วิไล ชติมะ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ นิคมนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทัศนคติและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชา ในเชิงพาณิชย์

Consumer Attitudes and Behaviors Influencing the Decision to Purchase Cannabis Infused Beverages in a Commercial Context

ธัญชนก มาลีรุ่งเรืองกิจ^{a,*}, ปิยะวงศ์ ปัญจะเทวคุปต์^a

Tanchanok Maleerungrueangkit^{a,*}, Piyawong Punjatewakupt^a

^aคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200

^aFaculty of Economics, Thammasat University, Bangkok 10200, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: tanchanok.mal@st.econ.tu.ac.th

บทคัดย่อ

กัญชง-กัญชาเป็นส่วนผสมที่ถูกกฎหมายในหลายประเทศทำให้เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชามีการขยายตัว การศึกษานี้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชง-กัญชา และประเมินความเต็มใจจ่ายต่อผลิตภัณฑ์โดยใช้ Discrete Choice Experiment และข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ที่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์กัญชง-กัญชาที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร อายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 300 คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี Conditional Logit และ Random Parameter Logit จากผลการศึกษาพบว่า การรับรองมาตรฐาน อย. ข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ รสชาติเข้มข้น และปริมาณสาร THC มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ผู้บริโภคมีความเต็มใจจ่ายสูงสุดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจาก อย. มีข้อมูลผลิตภัณฑ์ชัดเจนบนบรรจุภัณฑ์ รสชาติอ่อนถึงปานกลาง ไม่มีสาร THC และเป็นแบรนด์ขนาดใหญ่ โดยมีความเต็มใจจ่ายประมาณ 444 บาทต่อ 350 มล. ข้อค้นพบนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ การกำหนดมาตรฐานการควบคุม และส่งเสริมอุตสาหกรรมตรงความต้องการตลาด

คำสำคัญ: การทดลองทางเลือก, เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชา, ความเต็มใจจ่าย

Abstract

Cannabis legalization in several countries has led to the growth of cannabis-infused beverages. This study investigates factors influencing purchase decisions and estimates willingness to pay (WTP) using a Discrete Choice Experiment (DCE). Data were collected from 300 consumers aged 20 and over, residing in Bangkok, with prior consumption experience in cannabis products. Conditional Logit and Random Parameter Logit models were used for analysis. FDA certification, package information, taste, and THC content significantly influenced choices. The highest WTP, approximately 444 THB per 350 ml, was for products with FDA approval, clear labelling, mild-to-moderate taste, no THC, and large-brand status. These insights inform product development and regulatory strategies for the cannabis beverage industry.

Keywords: Cannabis-Infused Beverages, Choice Experiment, Willingness to Pay (WTP)

บทนำ

ตลาดกัญชง-กัญชาได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศอูรุกวัย และประเทศเยอรมนี โดยเฉพาะเครื่องดื่มน้ำมันกัญชงและกัญชากลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในการเติบโตและขยายตลาดในหลายประเทศ โดยเครื่องดื่มน้ำมันกัญชงและกัญชา ประกอบด้วยสารสำคัญ 2 ชนิด คือ แคนนาบินอยด์ (CBD) และเตตราไฮโดรแคนนาบินอยด์ (THC) ซึ่งมีคุณสมบัติและผลกระทบที่แตกต่างกันต่อร่างกาย สาร CBD มีคุณสมบัติทางการแพทย์ ช่วยลดความเครียด ขณะที่ THC ช่วยลดอาการคลื่นไส้ในผู้ป่วยเคมีบำบัด แต่หากบริโภคสาร THC ปริมาณมากอาจก่อให้เกิดผลทางจิตประสาท (กรมสุขภาพจิต, 2562ก; กรมสุขภาพจิต, 2562ข)

ในปี พ.ศ. 2564-2565 ประเทศไทยมีการปลดล็อกกัญชง-กัญชา ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชาเริ่มวางจำหน่ายในตลาดตามกระแสเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาด ตัวอย่างเช่น เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา และเครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา (ผู้จัดการออนไลน์, 2564) ผลิตภัณฑ์ดังกล่าววางจำหน่ายที่ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า รวมถึงช่องทางออนไลน์โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มใหม่ และผู้ที่ใส่ใจในสุขภาพ

ในวันที่ 17 มิ.ย. พ.ศ. 2565 หลังรัฐบาลออกประกาศว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีห้ามเข้าถึงกัญชาทุกรูปแบบ ทำให้ผู้ประกอบการบางราย มีการยกเลิกจำหน่ายเครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) และมีการประกาศเขตปลอดกัญชาทำให้ตลาดเครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชาชะงัก ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องวางแผนการวางจำหน่ายใหม่โดยผู้ประกอบการบางรายที่วางแผนเข้าสู่ตลาดมีการชะลอแผนเพื่อดูความชัดเจนของกฎหมาย (ประชาชาติธุรกิจ, 2565) สะท้อนความไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ข้อจำกัดและความไม่แน่นอนด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจให้ตรงตามมาตรฐานและตั้งสูตรผลิตภัณฑ์ใหม่ตามเกณฑ์ที่ปรับแต่ละครั้ง (สุชาติ, 2567) การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชาต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) โดยต้องมีปริมาณ THC ไม่เกินร้อยละ 0.2 (รัฐบาลไทย, 2567) หรือไม่เกิน 1.6 มิลลิกรัมต่อหน่วยบรรจุ (ชาติสยาม, 2565) ขณะเดียวกัน ทัศนคติและการรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นี้ยังคงมีความหลากหลาย โดยเฉพาะความกังวลด้านสุขภาพ และการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ สามารถส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ข้อกำหนดและคุณลักษณะดังกล่าวจึงกลายเป็นหนึ่งในคุณลักษณะที่นำมาพิจารณาในการศึกษานี้

ประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณลักษณะใด จะช่วยให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมและกำหนดนโยบายที่ตอบสนองหรือตรงกับความต้องการและความกังวลของผู้บริโภคได้ จึงทำการศึกษาระดับปริญญาโทที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค และปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญจากความเต็มใจจ่าย จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา การศึกษาจำนวนหนึ่งในต่างประเทศประยุกต์ใช้แบบจำลองทางเลือก (Discrete Choice Experiment: DCE) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์ที่มีสาร CBD และ THC แต่ในบริบทของประเทศไทยยังไม่พบงานที่ใช้วิธีดังกล่าวผ่านการออกแบบชุดทางเลือกเพื่อศึกษาพฤติกรรมเลือกซื้อของผู้บริโภคและประเมินความเต็มใจจ่ายต่อคุณลักษณะต่าง ๆ ในผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา

เหตุผลดังกล่าวจึงนำมาสู่การศึกษานี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มน้ำมันกัญชง-กัญชา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับทิศทางของตลาด

และความพอใจของผู้บริโภค อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางนโยบายหรือมาตรการควบคุมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับกัญชา-กัญชาในต่างประเทศและในประเทศไทยมีพอสมควร โดยสามารถแบ่งประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ศึกษา วิธีการศึกษา และการกำหนดตัวแปรหรือคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์

งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นศึกษาผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของ CBD หรือ THC ในรูปแบบของน้ำมัน ชนม หรือเครื่องดื่ม ตัวอย่างเช่น Dahal (2022) ศึกษาผลิตภัณฑ์น้ำมัน CBD ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วน Donnan et al. (2024) ศึกษาผลิตภัณฑ์กัญชาประเภทบริโภคได้ในประเทศแคนาดา โดยกำหนดให้ระดับ THC เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจซื้อ ในประเทศไทย นีรชา และพิพัฒน์ (2566) ศึกษาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชูกำลังที่มีส่วนผสมกัญชาปารีชาต และพิพัฒน์ (2565) ศึกษาผลิตภัณฑ์ชา-กัญชา-กัญชง เป็นต้น

ในส่วนของวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคมีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น Dahal (2022) ใช้ Discrete Choice Experiment (DCE) และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Random Parameter Logit ขณะที่ Velasco (2023) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ CEO ของร้านค้าออนไลน์ที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกัญชา ในประเทศเอกวาดอร์ เพื่อทำความเข้าใจการให้ข้อมูลแก่ลูกค้าในใบรับรองผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อทัศนคติเชิงบวกและพฤติกรรมซื้อซ้ำของลูกค้า Donnan et al. (2024) ใช้ Discrete Choice Experiment และวิเคราะห์ด้วย Multinomial Logit (MNL) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจซื้อ ส่วนนีรชา และพิพัฒน์ (2566) และ ปารีชาต และพิพัฒน์ (2565) ใช้วิธีการศึกษาด้วย One-way ANOVA

ในการกำหนดตัวแปรหรือคุณลักษณะผลิตภัณฑ์มีงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ เช่น การมีใบรับรองจากหน่วยงานรัฐ (เช่น FDA หรือ Health Canada) และระดับของสาร THC ซึ่งส่งผลต่อความมั่นใจของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อ เช่นในกรณีของ Donnan et al. (2024) พบว่าผู้บริโภคในประเทศแคนาดาให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อระดับสาร THC ในกลุ่มที่บริโภคก่อนการถูกกฎหมาย ขณะที่กลุ่มที่เน้นประเภทของผลิตภัณฑ์เช่น ชนม พบว่าข้อมูลผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายภายใต้กรอบกฎหมาย ส่วน Dahal (2022) พบว่า ความเต็มใจจ่ายจะสูงขึ้นหากผลิตภัณฑ์มีการรับรองจาก FDA ในขณะที่ในประเทศไทย ศิริพงษ์ (2564) พบว่าการรับรู้ว่าคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อร่างกายมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคที่ไม่มีประสบการณ์ในการบริโภคมาก่อน กรณีของนีรชา และพิพัฒน์ (2566) พบว่า ผู้บริโภคจะพิจารณาซื้อเครื่องดื่มชูกำลังที่มีส่วนผสมของกัญชาจากคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ด้านราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณ เป็นลำดับแรก ขณะที่ปารีชาต และพิพัฒน์ (2565) คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ที่มีรสชาติกลมกล่อม ไม่ขม ไม่มีกลิ่นเหม็นเขียว มีเครื่องหมาย (อย.) และราคาของสินค้าเหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพของสินค้า เป็นคุณลักษณะที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

จากการทบทวนจะเห็นได้ว่า การรับรองคุณภาพ ปริมาณสาร รสชาติ ข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์และราคา เป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ งานวิจัยนี้จึงนำคุณลักษณะเหล่านี้มาเป็นองค์ประกอบในชุดทางเลือก และออกแบบการศึกษาในรูปแบบ DCE โดยเน้นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่มในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่หาซื้อได้ง่าย

การศึกษาของ Dahal (2022) แม้จะใช้ Mixed Logit Model ในการศึกษาความเต็มใจจ่ายต่อผลิตภัณฑ์น้ำมัน CBD แต่งานวิจัยในบริบทของเครื่องดื่มกัญชา-กัญชาในประเทศไทยยังไม่มีการใช้วิธี Discrete Choice Experiment (DCE) กับผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชา และเพื่อศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ซึ่งได้นำแบบจำลอง Conditional Logit และ Random Parameter Logit มาใช้ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ และความเต็มใจจ่ายต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ในการประเมินคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ รายทางเลือกมักอาศัยแนวคิดจากแบบจำลองอรรถประโยชน์สุ่ม (Random Utility Model: RUM) (McFadden, 1974) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกในสถานการณ์ที่ผู้บริโภคต้องเลือกระหว่างหลายทางเลือกที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน ผู้บริโภคจะเลือกทางเลือกที่ให้ประโยชน์สูงสุดตามการรับรู้ของตนเอง โดยการศึกษาจะดำเนินการออกแบบชุดทางเลือกเพื่อจัดทำแบบสำรวจผู้บริโภคต่อคุณลักษณะที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชา นำผลไปสู่การวิเคราะห์ Conditional Logit เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค แต่เนื่องจากในความเป็นจริงผู้บริโภคแต่ละคนมีความชอบแตกต่างกันจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ ด้วยวิธี Random Parameter Logit และประเมินความเต็มใจจ่ายที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะต่าง ๆ

ดังนั้น การศึกษานี้จึงนำกรอบแนวคิดแบบจำลองอรรถประโยชน์สุ่มมาใช้ในการออกแบบชุดทางเลือก (Discrete Choice Experiment: DCE) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชา โดยแบบจำลองนี้จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจเลือกของผู้บริโภคผ่านอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากแต่ละทางเลือก

การศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์กำหนดให้แบบจำลองอรรถประโยชน์สุ่ม (Random Utility Model) ผู้บริโภคมีความชอบแตกต่างกันในแต่ละบุคคล เป็นฟังก์ชันของลักษณะคุณสมบัติผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญชาที่ผู้บริโภค i อรรถประโยชน์จากทางเลือก a สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของทางเลือกตัวแปรสุ่ม และตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เมื่ออรรถประโยชน์ทางอ้อม (U_{ia}) ถูกกำหนดด้วย 2 ส่วน คือ (1) ส่วนที่สามารถอธิบายได้ ได้แก่ คุณลักษณะของตัวเลือก ($x_{ia}\beta_i$) (2) ส่วนสุ่ม (ϵ_{ia}) สามารถเขียนได้ดังนี้

$$U_{ia} = x_{ia}\beta_i + \epsilon_{ia} \quad (1)$$

โดยที่ U_{ia} คืออรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภค i ได้รับจากทางเลือก a x_{ia} คือคุณลักษณะหรือ attribute ของผลิตภัณฑ์แต่ละทางเลือก ของทางเลือก a สำหรับผู้บริโภค i ϵ_{ia} คือส่วนประกอบแบบสุ่ม (random component) ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้ ซึ่งมีการแจกแจงแบบ Gumbel-type (Type I extreme value distribution) อธิบายปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกนำมาคำนวณในสมการแต่มีผลต่อการตัดสินใจ กรณีแบบจำลอง Conditional Logit (CL) (McFadden, 1974) เวกเตอร์ $\beta_i = \beta$ มีค่าพารามิเตอร์คงที่หรือไม่มีความแตกต่างกันในผู้บริโภคแต่ละบุคคล เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรม การตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภคจากกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งออกแบบให้อยู่ในรูปแบบของชุดทางเลือก (choice sets) การศึกษาด้วยโมเดลนี้จึงมีความเหมาะสม แต่เนื่องจากข้อสมมติในแบบจำลอง CL ผู้บริโภคมีความชอบไม่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะไม่สะท้อนความเป็นจริงจึงทำการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Random Parameter Logit (RPL)

แบบจำลอง RPL ระบุว่า เวกเตอร์ β_i มีความแตกต่างกันในผู้บริโภคแต่ละบุคคล ทำให้แบบจำลอง RPL ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าแบบจำลอง CL สะท้อนลักษณะความชอบที่แตกต่างกัน (heterogeneity of individual preference) (Train, 2003) จากนั้นนำผลการวิเคราะห์จากแบบจำลอง RPL มาคำนวณค่าความเต็มใจจ่าย (WTP) โดยความเต็มใจจ่ายเปลี่ยนแปลงเท่ากับความเต็มใจจ่าย (WTP) หากคุณสมบัติที่นั้นเกิดขึ้น ดังแสดงในสมการที่ 2

$$WTP_x = -\frac{\beta_x}{\beta_{price}} \quad (2)$$

ขั้นตอนต่อไป เป็นการออกแบบชุดทางเลือกผลิตภัณฑ์สมมติที่แต่ละผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยคุณลักษณะที่ต่างกัน เพื่อสร้างสถานการณ์ให้ผู้บริโภคสามารถแสดงพฤติกรรมทางเลือกอย่างสมจริง คุณลักษณะที่ทำการศึกษาค่าจะถูกนำไปออกแบบแบบสอบถามด้วยวิธี Discrete Choice Experiment (DCE) เนื่องจากสามารถจำลองสถานการณ์การเลือกสินค้าได้ใกล้เคียงกับการตัดสินใจจริง โดยให้ผู้บริโภคเปรียบเทียบทางเลือกหลายแบบที่ต่างกันในด้านคุณลักษณะ (attributes) ซึ่งเป็นพื้นฐานทฤษฎีของ Lancaster (1966) ซึ่งผู้บริโภคเลือกสินค้าตามคุณลักษณะ (attributes) ของสินค้าแต่ละรายการ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นตัวกำหนดอรรถประโยชน์ (utility) ที่ผู้บริโภครับรู้และใช้ในการตัดสินใจเลือกสินค้า ขณะที่ผู้บริโภคเผชิญกับหลายตัวเลือกมักจะเลือกสินค้าที่ให้อรรถประโยชน์สูงสุด การกำหนดคุณลักษณะที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชาของผู้บริโภค คุณลักษณะและระดับคุณลักษณะที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ขนาดของแบรนด์ การรับรองมาตรฐาน (อย.) ข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ รสชาติ ปริมาณ THC และราคา แสดงรายละเอียดใน Table 1

Table1 Attribute and level for designing of the choice profiles.

Attribute	Level
Size of brand	(1) Large (Market share above 30%, high registered capital, and widely recognized) (2) Medium (Market share between 10% and 30%, with a moderate base of regular consumers) (3) Small (Market share below 10%, targeting niche markets)
Thailand Food and Drug Administration (FDA)	(1) Yes (2) No
Package information	(1) Yes (Ingredients, THC and CBD content, strain, production process) (2) No information on the package
Taste	(1) Mild to moderate flavor (2) Concentrated taste
Amount of THC per package	(1) THC = 0 (2) THC < 0.2% (3) THC ≥ 0.2%
Price (THB per 350 ml)	25, 50, 75

ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่ใช้ในการศึกษาอ้างอิงจากลักษณะผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิทที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชาต่างกันตามวัตถุประสงค์หลักและปริมาณสาร เช่น ใบกัญชา ใบกัญชง สาร CBD รวมถึง CBD isolate (ซึ่งเป็นสารสกัดบริสุทธิ์จากกัญชงที่มีความบริสุทธิ์ร้อยละ 98.9 ที่แทบไม่มีหรือไม่มีสาร THC (Maly et al., 2023) จึงช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นต่อความปลอดภัยและไม่มีผลกระทบต่อจิตประสาท) ที่มีการรับรองมาตรฐาน อย. ซึ่งมีการควบคุมระดับสาร THC ให้อยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายอนุญาตคือไม่เกินร้อยละ 0.2 หรือ 1.6 มิลลิกรัมต่อหน่วยบรรจุ

(ชาติสยาม, 2565) จากการศึกษาของ สุชาติ (2567) พบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสารสกัด CBD ที่จำหน่ายในตลาดพบสาร THC ทุกตัวอย่างจากทั้งหมด 5 ตัวอย่าง และผ่านเกณฑ์มาตรฐานของปริมาณสาร THC จำนวน 28 ตัวอย่างจากทั้งหมด 30 ตัวอย่าง ซึ่งสะท้อนผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มในตลาดอาจมีระดับ THC แตกต่างกันไป เพื่อศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะต่อการตัดสินใจซื้อ จึงออกแบบชุดทางเลือกที่มีระดับสาร THC ต่างกัน ได้แก่ ไม่มีสาร THC มีสาร THC ต่ำกว่าร้อยละ 0.2 (ตามเกณฑ์กฎหมาย) และมีสาร THC มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 0.2 (เกินเกณฑ์กฎหมาย) ที่วางจำหน่ายในร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า หรือช่องทางออนไลน์ โดยมีช่วงราคาประมาณ 13-59 บาทต่อหน่วยบรรจุ เพื่อให้ครอบคลุมช่วงราคาในตลาดจริง และลดความคลาดเคลื่อน (bias) ที่อาจเกิดขึ้นจากการกำหนดระดับราคาที่แตกต่างกันเกินไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรราคาในการวิเคราะห์ความเต็มใจจ่าย หากช่วงราคาที่ใช้ไม่เหมาะสม อาจทำให้การประมาณค่าความเต็มใจจ่ายไม่สะท้อนความเป็นจริง การออกแบบชุดทางเลือกจึงเลือกราคา 3 ระดับ ได้แก่ 25 บาท 50 บาท และ 75 บาท เพื่อสะท้อนความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในตลาดและวิเคราะห์การตอบสนองของผู้บริโภคต่อคุณลักษณะดังกล่าว

การออกแบบชุดทางเลือกในการศึกษานี้สามารถสร้างทางเลือกได้ทั้งหมดจำนวน 72 รูปแบบ (full factorial) แบ่งออกเป็น 8 ชุดทางเลือก (ชุดคำถาม) ซึ่งสามารถสร้างชุดของทางเลือกที่ให้ค่า D-efficiency สูงสุดเท่ากับ 1.61 ภายใต้เงื่อนไข คือ ในแต่ละชุดทางเลือก (Choice Set) ประกอบด้วยทางเลือกทั้งหมด 4 ตัวเลือก โดยจำนวน 3 ตัวเลือกมีคุณลักษณะแตกต่างกัน เช่น ราคา รสชาติ และปริมาณ THC และอีกหนึ่งตัวเลือกที่กลุ่มตัวอย่างไม่เลือกตัวเลือกใดเลย (opt-out choice) เพื่อสร้างความสมจริงในสถานการณ์สมมติ โดยชุดทางเลือกถูกออกแบบให้คุณลักษณะต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงในแต่ละตัวเลือก เพื่อวัดผลคุณลักษณะในแต่ละชุดทางเลือกที่มีความแตกต่างกัน แต่คุณลักษณะขนาดของแบรนด์จะคงที่เหมือนเดิมทั้ง 8 ชุดทางเลือก ดังแสดงตัวอย่างหนึ่งชุดทางเลือกใน Table 2

Table 2 The example of Choice Set

Choice set	Size	FDA	Package information	Taste	Amount of THC per package	Price (THB per 350 ml)
☐ 1	Large	No	Yes	mild to moderate	THC \geq 0.2%	75
☐ 2	Medium	Yes	No	concentrated	THC < 0.2%	50
☐ 3	Small	No	Yes	mild to moderate	THC = 0 %	25
☐ 4				No choose		

แบบสอบถามเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลชุดทางเลือก มีคำชี้แจงอธิบายให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจเป็นอย่างดี ก่อนตอบแบบสอบถามถึงความหมายคุณลักษณะต่าง ๆ ในแบบสอบถาม ซึ่งดำเนินการเก็บแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และเคยบริโภคผลิตภัณฑ์กัญชง-กัญชา ที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 ราย¹ การศึกษานี้ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ เลขที่หนังสือ 007/2568 ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2568

¹ คำนวณจากสูตรของ Cochran (1963) คือ $n = \frac{P(1-P)Z^2e}{e}$ โดยที่ $P = 0.5$, $Z = 1.645$ (ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90) และ $e = 0.05$ ได้ขนาดตัวอย่าง 271 ราย และเพิ่มอีก 29 รายเพื่อความแม่นยำ รวมเป็น 300 ราย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์กัญชา-กัญชง ซึ่งเปิดใจต่อผลิตภัณฑ์กัญชา-กัญชงมากกว่ากลุ่มคนทั่วไป จำนวน 300 คน พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 34 ปี ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย 15,001-30,000 บาทต่อเดือน อาชีพธุรกิจส่วนตัว มีปัญหาสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่คืออาการนอนไม่หลับ ดังแสดงใน Table 3

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การแจกแจงพฤติกรรมทางเลือกจากชุดทางเลือก จากการออกแบบชุดทางเลือกเพื่อศึกษาทางเลือกที่ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด ผลการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Conditional Logit และ Random Parameter Logit เพื่อให้ได้คุณลักษณะที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค และการวิเคราะห์ค่าความเต็มใจจ่าย (WTP) ของผู้บริโภคต่อคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์

Table 3 Characteristics of the simple study (n = 300)

Description	Frequency	Percent	Description	Frequency	Percent
Sex			Occupation		
Male	134	44.67	Business owner	107	35.67
Female	166	55.33	Private company employee	90	30.00
Age	(\bar{x})	(SD)	Government officer	32	10.67
	33.973	0.805	Student	43	14.33
Education			Other	28	9.33
Less than High school	29	9.67	Physical health		
High school	58	18.00	Has problems	185	61.67
Diploma	30	10.00	No problems	115	38.33
Bachelor's degree	149	49.66	Reason for use		
Higher bachelor's degree	38	13.67	Sleep problems	128	42.66
Income			Muscle and bone pain	32	10.67
Less than 15,001 THB	79	26.33	Other problems	18	6.00
15,001-30,000 THB	140	46.67	Recreational use	122	40.67
30,001-50,000 THB	62	20.67			
50,001 THB and above	19	6.33			

การแจกแจงพฤติกรรมทางเลือกจากชุดทางเลือก จำนวนคำตอบรวมที่กลุ่มตัวอย่างได้เลือกเท่ากับ 2,400 คำตอบ (300 คน × 8 ชุดคำถาม) โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน สามารถเลือกเพียง 1 ตัวเลือกในแต่ละชุดคำถาม โดย 1 ชุดคำถามมี 4 ทางเลือก ดังแสดงใน Table 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกตัวเลือกผลิตภัณฑ์จากแบรนด์ขนาดกลางมากที่สุด (33.96%) รองลงมาคือแบรนด์ขนาดเล็ก (28.58%) และแบรนด์ขนาดใหญ่ (20.63%) ตามลำดับ ขณะที่ผู้บริโภคจำนวนหนึ่งที่ไม่เลือกทางเลือกใดเลย (opt-out) คิดเป็นร้อยละ 16.83 ผลการเลือกนี้สะท้อนให้เห็นว่าแบรนด์ขนาดกลางและขนาดเล็กได้รับความสนใจจากผู้บริโภคมากกว่าทางเลือกที่มีลักษณะเป็นแบรนด์ขนาดใหญ่ในบริบทของชุดทางเลือกที่กำหนด

Table 4 Frequency of chosen alternative in the Discrete Choice Experiment

Chosen Alternative	Frequency	Percentage
Large-sized brand	495	20.63
Medium-sized brand	815	33.96
Small-sized brand	686	28.58
No chosen	404	16.83
Total	2,400	100

ผลการวิเคราะห์จากทั้งแบบจำลอง CL และ RPL ใน Table 5 พบว่า ตัวแปรที่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญญา ได้แก่ ราคา การรับรองมาตรฐานจาก ออย. การแสดงข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ รสชาติเข้มข้น และระดับปริมาณ THC โดยแบบจำลอง RPL มีคุณลักษณะแปรผันขนาดกลางมีนัยสำคัญเพิ่มเข้ามาด้วย ต่างจากแบบจำลอง CL โดยในทั้ง 2 แบบจำลอง ราคามีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อราคา ซึ่งสอดคล้องกับ Dahal (2022) ขณะที่การมีการรับรองมาตรฐานจาก ออย. ส่งผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญสูงสุด โดยเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค สะท้อนความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ Dahal (2022) ที่ผู้บริโภคนิยมผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมากกว่าผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับรอง การมีข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ช่วยเพิ่มแนวโน้มในการเลือกซื้อ สอดคล้องกับ Donnan et al. (2024) ที่ผู้บริโภคต้องการข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้นบนบรรจุภัณฑ์ และการลดความเข้มข้นของรสชาติยังช่วยเพิ่มแนวโน้มการเลือกซื้อ สอดคล้องกับ ปารีชาติ และพิพัฒน์ (2565) ที่กล่าวว่ารสชาติกลมกล่อม ไม่เข้มข้น มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม ในขณะที่การมีปริมาณสาร THC ทั้งในระดับต่ำกว่าและสูงกว่ากฎหมายกำหนดลดโอกาสในการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Donnan et al. (2024) ที่พบว่าปริมาณ THC สูงเป็นคุณลักษณะที่เพิ่มโอกาสต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กัญชาประเภทกินได้ของผู้บริโภค เมื่อใช้ RPL ซึ่งสามารถรองรับความแตกต่างของความชอบระหว่างบุคคล (preference heterogeneity) พบว่าขนาดของผลกระทบมีมากกว่าแบบจำลอง CL แสดงให้เห็นว่า แต่ละปัจเจกมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับที่แตกต่างกันตามลักษณะของผู้บริโภค เนื่องจาก RPL ไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสมมติฐาน IIA (Independence of Irrelevant Alternatives) และให้ผลลัพธ์ที่มีความแม่นยำมากกว่า จึงเลือกใช้แบบจำลอง RPL ในขั้นตอนการศึกษาความเต็มใจจ่าย

Table 5 The estimation results from the Conditional Logit and Random Parameter Logit models

Model	Conditional Logit		Random Parameter Logit	
	Coef.	Std. Err.	Coef.	Std. Err.
Price	-0.0029**	0.0012	-0.0050***	0.0017
Medium-sized brand	0.1100	0.0850	-0.0096	0.1294
Small-sized brand	-0.0614	0.0679	-0.1783*	0.1051
FDA Certification	1.2135***	0.0736	1.8203***	0.1296
Package information	0.1603***	0.0599	0.3926***	0.0854
Concentrated taste	-0.2848***	0.0609	-0.4249***	0.0840
THC < 0.2	-0.1923***	0.0720	-0.2744***	0.0916

THC \geq 0.2	-0.1905***	0.0675	-0.4273***	0.1067
Log-likelihood	-2986.6268		-2634.4785	
LR χ^2	611.38		704.30	
Pseudo R^2	0.1023		0.2082	
Number of Obs.	9,600		9,600	

Note: *, **, *** represent 0.10, 0.05, and 0.01 level of significance, respectively

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญชง ดังแสดงใน Table 6 โดยคำนวณจากสมการที่ 2

Table 6 Willingness to pay (WTP) of respondents for attributes

Model	Random Parameter Logit	
Attributes (X)	MWTP (THB per 350 ml)	S.E.
Medium-sized brand	-1.9336	25.9250
Small-sized brand	-35.8371	26.0650
FDA Certification	365.9188**	120.8403
Package information	78.9192**	29.9350
Concentrated taste	-85.4060**	34.9389
THC < 0.2	-55.1593*	31.2489
THC \geq 0.2	-85.9077*	40.9337

Note: *, **, *** represent 0.10, 0.05, and 0.01 level of significance, respectively.

จาก Table 6 พบว่าคุณลักษณะที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายเพิ่มมากที่สุดคือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองจาก อย. (FDA: Thailand Food and Drug Administration) โดยผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม 365 บาทต่อ 350 มล. รองลงมาคือ มีข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ ผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่ม 78 บาทต่อ 350 มล. ขณะที่ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญชงรสชาติเข้มข้นมีค่าความเต็มใจจ่ายติดลบเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีสาร THC ทั้งที่มีปริมาณตามที่กฎหมายกำหนดและปริมาณเกินกว่ากฎหมายกำหนด สำหรับคุณลักษณะขนาดของแบรนด์ แม้ค่าความเต็มใจจ่ายของแบรนด์ขนาดกลางและขนาดเล็กจะมีทิศทางติดลบเมื่อเทียบกับแบรนด์ขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากผลการวิเคราะห์ไม่มีนัยสำคัญ จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อขนาดของแบรนด์ในการตัดสินใจซื้อ กล่าวคือ ราคาที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างแบรนด์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญชงซึ่งรวมคุณลักษณะทั้งหมดไว้ในหนึ่งทางเลือก จาก Table 7 พบว่าชุดคุณลักษณะที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายสูงสุด (444 บาทต่อ 350 มล.) คือ แบรนด์ขนาดใหญ่ มีการรับรองมาตรฐานจาก อย. มีข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์ รสชาติอ่อน-ปานกลาง ไม่มีปริมาณสาร THC สะท้อนถึงความเชื่อมั่นในมาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจน ผู้บริโภคยินดีจ่ายเพิ่มเพื่อแลกกับความมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัย สอดคล้องกับชนม์ชูดา และ บุญกา (2563) ที่ความมั่นใจและแบรนด์ที่น่าเชื่อถือ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญชง

Table 7 Willingness to pay for a cannabis infused beverage with all attributes combined in one option

Choice set	Size	FDA	Package information	Taste	Amount of THC per package	Price (THB per 350 ml)
1	Large	Yes	Yes	mild to moderate	THC = 0	*444
2	Large	Yes	Yes	mild to moderate	THC < 0.2	*389
3	Medium	Yes	Yes	mild to moderate	THC < 0.2	*387
4	Small	Yes	Yes	mild to moderate	THC < 0.2	*353

Note: * indicates that the attribute is based on actual product characteristics available in the current market for cannabis infused beverages

เมื่อเปรียบเทียบกับราคาตลาดจริงที่คุ้นลักษณะคล้ายกัน พบว่าราคาตลาดมีช่วงราคาประมาณ 13–59 บาทต่อ 350 มล.² ผู้บริโภคยินดีจ่ายมากขึ้นหากผลิตภัณฑ์มีการรับรองมาตรฐานจาก ออย. ความแตกต่างของช่วงราคาตลาดเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชา-กัญญาแบ่งออกเป็น แบรินด์ขนาดใหญ่ ช่วงราคาประมาณเฉลี่ยขวดละ 17 บาทต่อ 350 มล. มีราคาตลาดเฉลี่ยต่ำที่สุดเทียบจากทุกขนาดแต่ได้รับความเต็มใจจ่ายค่ามากที่สุด (ชุดคุณลักษณะที่ 2) เทียบจากทุกขนาด แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภครับรู้คุณค่าในผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มนี้โดยเฉพาะการมีการรับรองมาตรฐานจาก ออย. และมีรายละเอียดข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ที่ชัดเจน ผู้บริโภคจึงเชื่อมั่นและยินดีจ่ายเพิ่ม ด้านแบรินด์ขนาดกลางช่วงราคาประมาณเฉลี่ยขวดละ 59 บาทต่อ 350 มล. มีราคาตลาดสูงที่สุดเทียบจากทุกขนาดของแบรินด์ (ชุดคุณลักษณะที่ 3) ด้านแบรินด์ขนาดเล็กช่วงราคาประมาณเฉลี่ยขวดละ 42 บาทต่อ 350 มล. ซึ่งราคาตลาดอยู่ในช่วงกลางระหว่างแบรินด์ขนาดใหญ่และแบรินด์ขนาดกลาง มีค่าความเต็มใจจ่ายต่ำกว่าแบรินด์ขนาดอื่น (ชุดคุณลักษณะที่ 4)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มุ่งทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อและความเต็มใจจ่าย (WTP) ของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญญา โดยพบว่า การรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (ออย.) และข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนบนบรรจุภัณฑ์ โดยเฉพาะปริมาณ THC เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Velasco (2023) และ Dahal (2022) ที่พบว่า การรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น FDA ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเอกวาดอร์ ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มความเชื่อมั่นและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภค

ผลการศึกษายังแสดงความแตกต่างเมื่อเทียบกับบริบทต่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของ Dahal (2022) ที่พบว่าผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา ยินดีจ่ายเพิ่มในผลิตภัณฑ์ที่มี CBD หากได้รับการรับรอง แต่ในบริบทของประเทศไทย แม้จะมีการรับรองจาก ออย. หากผลิตภัณฑ์มีส่วนผสมของ THC (แม้อยู่ในเกณฑ์กฎหมาย) ผู้บริโภคยังคงมีแนวโน้มหลีกเลี่ยงการซื้อ จากความกังวลเกี่ยวกับสาร THC ที่อาจทำให้เสพติดหรือมีผลข้างเคียง ซึ่งสะท้อนถึง

² ขนาดของบรรจุภัณฑ์ในตลาดมีความหลากหลาย เช่น 150 มล. 250 มล. 460 มล. และ 550 มล. เป็นต้น ดังนั้นในการวิเคราะห์จึงแปลงราคาของผลิตภัณฑ์ให้เป็นหน่วย บาทต่อ 350 มล. ตามสัดส่วนของปริมาณเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบได้ในมาตรฐานเดียวกัน

ความแตกต่างด้านความเชื่อมั่นต่อระบบการควบคุม ความเข้าใจเรื่องสารออกฤทธิ์ และระดับความกังวลของผู้บริโภคในแต่ละประเทศ

ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้บริโภคมีความเต็มใจจ่ายเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชง-กัญชา 444 บาทต่อ 350 มล. สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มี อย. ไม่มีสาร THC และมีข้อมูลผลิตภัณฑ์บนบรรจุภัณฑ์อย่างชัดเจน ขณะที่ราคาตลาดของแบรนด์ขนาดใหญ่เฉลี่ยเพียง 17 บาทต่อขวด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภครับรู้คุณค่าเพิ่มเติมจากความมั่นใจด้านความปลอดภัยและความโปร่งใสของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะในสินค้าที่เกี่ยวข้องกับกัญชง-กัญชา ซึ่งยังมีข้อกังวลด้านกฎหมายและสุขภาพ การรับรองจาก อย. ช่วยยืนยันความปลอดภัย ขณะเดียวกัน การแสดงข้อมูลอย่างครบถ้วน เช่น ส่วนประกอบและปริมาณ THC บนบรรจุภัณฑ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อ ที่ไม่ได้ใช้เหตุผลคุณลักษณะขนาดของแบรนด์เพียงอย่างเดียวต่อการตัดสินใจซื้อ จากมุมมองของผู้บริโภค ข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน และสามารถควบคุมความเสี่ยงที่อาจเกิดจากส่วนผสมของกัญชง-กัญชาได้ การไม่แสดงข้อมูลหรือไม่มีการรับรองจากภาครัฐ ทำให้ผู้บริโภคบางกลุ่มตัดสินใจไม่เลือกเลย (opt-out) แม้จะสนใจผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ดังนั้น ในมุมมองของผู้ประกอบการ ทั้งแบรนด์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก ควรให้ความสำคัญกับการขอรับรองผลิตภัณฑ์จากภาครัฐ เช่น อย. และจัดทำฉลากที่มีข้อมูลครบถ้วน โดยเฉพาะกลุ่มแบรนด์ขนาดกลางและขนาดเล็ก แม้จะมีศักยภาพในการแข่งขันสูงจากผลการวิจัย แต่ยังคงขาดความเชื่อมั่นในสายตาผู้บริโภค จึงควรเน้นแสดงจุดแข็งด้านความเข้าถึงง่ายและราคาที่เหมาะสมควบคู่กับการสร้างความน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกัน ฝ่ายกำหนดนโยบายควรพิจารณาพฤติกรรมผู้บริโภคที่ต้องการความโปร่งใสและมาตรฐานชัดเจน เป็นฐานในการกำหนดแนวทางควบคุม เช่น การบังคับให้แสดงข้อมูลสาร THC บนบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบการรับรอง และการให้ความรู้ผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง

การศึกษานี้มีข้อจำกัดจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างไม่ครอบคลุมผู้บริโภคทุกภูมิภาค โดยเป็นผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณดังนั้นผลการศึกษาก็ไม่ครอบคลุมในการอธิบายพฤติกรรมของประชากรได้ นอกจากนี้ สืบเนื่องจากผลการศึกษาพบว่าผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับระดับราคามาก แต่อาจมีข้อจำกัดจากการที่กำหนดระดับคุณลักษณะราคาต่ำ ครอบคลุมช่วงระดับราคาไม่หลากหลาย ส่งผลต่อการประมาณค่าความเต็มใจจ่ายที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถรับรู้ถึงความต่างของคุณลักษณะราคาต่อการตัดสินใจซื้อ ทำให้ความต่างระหว่างตัวเลือกในแต่ละชุดทางเลือกลดลงเพราะราคาใกล้เคียงกัน ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอื่นมากกว่าราคา ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถขยายผลได้ในงานวิจัยถัดไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวงค์ ปัญจะเทวคุปต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อลงกรณ์ ธนศรีธัญญากุล รองศาสตราจารย์ ดร. วิวิธสาร สุชาโต ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้คำปรึกษาเพื่อให้งานศึกษาดำเนินอย่างราบรื่นและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเข้าร่วมการประชุมวิชาการ ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามทุกท่านเพื่อให้งานศึกษานี้สมบูรณ์ อีกทั้งเจ้าของเอกสารตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่ทำให้การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนทุกท่านมา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2562ก). กัญชง (Hemp). <https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2268>.
- กรมสุขภาพจิต. (2562ข). CBD และ THC ในพืชกัญชาคืออะไร. <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2264>
- ชาติสยาม หม่อมแก้ว. (2565). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิจัยพบปริมาณสาร THC ในเครื่องดื่มกัญชาเกินกำหนดเดือนผู้บริโภคระวัง ژیรัฐ
 ควบคุม. <https://www.chula.ac.th/highlight/70801/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565, มิถุนายน 18). เมื่อกัญชา สธ. กังวลร้านค้าส่งดีลิเวอรี่ แยกอายุไม่ได้ ศธ.ห้ามเข้าในโรงเรียน.
<https://www.thairath.co.th/news/politic/2422101>
- นรีชา ฉายประเวช และพิพัฒน์ นนทนารธรรม์. (2566). คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ของเครื่องดื่มกัญชาที่มีส่วนผสมของกัญชา
 ที่ผู้บริโภคเลือกซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 28(3). 81-96.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2565, มิถุนายน 23). เครื่องดื่มกัญชาสะดุด ราคาตกเหลือโลละพัน.
<https://today.line.me/th/v3/article/GgM59JL>
- ปาริชาติ คำแสน และพิพัฒน์ นนทนารธรรม์. (2565). คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ของชากัญชา-กัญชงที่ผู้บริโภคเลือกซื้อในเขต
 กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 27(2). 41-54.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/258863/175877>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2564, มีนาคม 11). ส่ง บจ.ไทยลุยตลาดกัญชงคึกคัก หวังแตกไลน์ธุรกิจ-เพิ่มรายได้ในอนาคต.
<https://mgronline.com/stockmarket/detail/9640000023655>
- รัฐบาลไทย. (2567). สรุปข่าวการประชุม ครม. 8 ตุลาคม 2567.
<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/88903>
- ศิริพงษ์ ไข่มุก. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา-กัญชงในร้านกาแฟสำหรับผู้บริโภคใน
 ประเทศไทย [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาติ ถนอมวารภรณ์. (2567). สถานการณ์ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของกัญชา กัญชง หรือ
 สารสกัด CBD ที่ผลิตและจำหน่ายในเขตสุขภาพที่ 4. *วารสารการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ*, 4(1), 134-149.
<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/JOHCP/article/view/267056>
- Cochran, W.G. (1963). *Sampling technique (2nd Edition)*. John Wiley and Sons Inc., New York.
- Dahal, M. (2022). *Consumer preference and willingness to pay (WTP) for FDA certified CBD oil: Evidence from choice experiment* [Master's thesis, University of Georgia]. ProQuest Dissertations and Theses database (UMI No. 29257416).
- Donnan, J., Johnston, K., Coombs, M., Najafizada, M., & Bishop, L. (2024). Exploring consumer preferences for cannabis edible products to support public health policy: A discrete choice experiment. *Plos one*, 19(5), doi: 10.1371/journal.pone.0292336.
- Lancaster, K.J. (1966). A new approach to consumer theory. *Journal of Political Economy*, 74, 132-157.
<http://dx.doi.org/10.1086/259131>
- Maly, M., Benes, F., Bínová, Z., Zlechovcova, M., Kaštánek, P., & Hajslova, J. (2023). Effective isolation of cannabidiol and cannabidiolic acid free of psychotropic phytocannabinoids from hemp extract by

fast centrifugal partition chromatography. *Analytical and Bioanalytical Chemistry*, 415, 4827–4837.

<https://doi.org/10.1007/s00216-023-04782-9>

McFadden, D. (1974). *Conditional logit analysis of qualitative choice behavior*. In: Zarembka, P., Ed., *Economic Theory and Mathematical Economics*, Academic Press, New York, NY, 105-142.

Train, K. E. (2003). *Discrete choice methods with simulation*. Cambridge University Press.

Velasco, F., Cardenas, M., Cardenas, J. J., & Martin, S. L. (2023). Key factors that influence consumer preferences for natura-hyped products. *Psychology & Marketing*, 40(2), 373-390.

การเปรียบเทียบความแม่นยำในการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละ ระหว่างแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH

Accuracy Comparison of Forecasting Methods for the Pork Cuts Price between SARIMA and EGARCH Models

อรจิรา สารคร^a, อรรถพล สืบพงศกร^a

Onjira Sarakorn, Auttapol Suebongsakorn

^aภาควิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

กรุงเทพมหานคร 10900

^aDepartment of Cooperative, Faculty of Cooperative Economics, Kasetsart University, Bangkhen Campus, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding author. E-mail address: onjira.sar@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรในประเทศไทย โดยเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแบบจำลองทางเลือก 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) และแบบจำลอง Exponential Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (EGARCH) ในการพยากรณ์ราคาชิ้นส่วนเนื้อสุกรที่ได้รับความนิยมในการบริโภค ได้แก่ เนื้อสันใน สันนอก สันไหล่ และเนื้อสามชั้น –โดยใช้ข้อมูลราคาขายปลีกในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2567 –รวมเป็น 288 เดือน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง EGARCH สามารถรองรับลักษณะความผันผวนแบบมีเงื่อนไขได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ค่าความคลาดเคลื่อนต่ำกว่าแบบจำลอง SARIMA โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดความผันผวนจากปัจจัยภายนอก ทำให้ EGARCH เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมกว่าสำหรับการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนสูง ทั้งนี้ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการต้นทุนการผลิต และกำหนดนโยบายราคาสำหรับภาคเกษตรกรรมได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การพยากรณ์, บอกรีต-เจนกินส์, อนุกรมเวลา

Abstract

This study aims to identify the most appropriate model for forecasting pork prices in Thailand by comparing the performance of two alternative models: the Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) model and the Exponential Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (EGARCH) model. The analysis focuses on the retail prices of four popular pork cuts —tenderloin, sirloin, shoulder, and pork belly —using monthly retail price data from Bangkok during the period 2001 to 2024. The results reveal that the EGARCH model effectively captures conditional volatility and yields lower forecast errors than the SARIMA model, particularly during periods of external shocks and heightened market uncertainty. Therefore, the EGARCH model is deemed more suitable for forecasting pork prices in highly volatile environments.

The findings of this study can serve as a useful guideline for managing production costs and formulating appropriate pricing policies in the agricultural sector.

Keywords: Box-Jenkins, Forecasting, Time Series

บทนำ

จากข้อมูลใน Table 1 กรมปศุสัตว์ได้สำรวจจำนวนสุกรในประเทศไทยจำแนกตามรายภูมิภาค ระหว่างปี พ.ศ. 2561–2566 พบว่า ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนสุกรมากที่สุดอย่างต่อเนื่องเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น โดยในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีจำนวนสุกรรวมทั้งสิ้น 13,103,887 ตัว ก่อนจะลดลงเหลือ 10,759,194 ตัวในปี พ.ศ. 2565 สาเหตุหลักมาจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019: COVID-19) ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการขนส่งบริเวณชายแดน ทำให้เกษตรกรเร่งจำหน่ายสุกรเพื่อลดความเสี่ยง นอกจากนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2562–2565 อัตราการขยายตัวของปริมาณผลผลิตสุกรในประเทศลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.01 ต่อปี เนื่องจากการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever: ASF) ที่เริ่มต้นในช่วงต้นปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเกษตรกรมีการปลดแม่พันธุ์ ชะลอรอบการเลี้ยง หรือหยุดพักการเลี้ยงชั่วคราวเพื่อลดความเสี่ยงจากโรคระบาด ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ด้านการผลิตสุกรในประเทศไทยอยู่ภายใต้ภาวะความไม่แน่นอน อันมีสาเหตุสำคัญจากทั้งโรคระบาดและมาตรการควบคุมทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตสุกรที่เข้าสู่ตลาด

Table 1 จำนวนสุกรในประเทศไทย จำแนกรายภาค ประจำปี 2561–2566

ภาค	จำนวน (ตัว)					
	2561	2562	2563	2564	2565	2566
ภาคเหนือ	1,173,847	2,155,664	2,407,869	2,360,133	1,826,916	2,123,579
ภาคอีสาน	1,466,677	2,218,637	2,231,063	2,464,087	2,290,370	2,378,066
ภาคกลาง	4,480,360	5,642,380	6,060,448	6,622,880	5,161,895	5,211,854
ภาคใต้	740,464	1,272,504	1,528,875	1,656,787	1,480,013	1,458,966
รวม	7,861,348	11,289,185	12,228,255	13,103,887	10,759,194	11,172,465

Note: จำนวนสุกร = จำนวนสุกรทุกช่วงอายุที่เกษตรกรเลี้ยง ซึ่งเป็นข้อมูลจากทะเบียนเกษตรกรที่ประกาศโดยกรมปศุสัตว์ ณ วันที่ 30 เมษายน ของแต่ละปี

มีสาเหตุสำคัญหลายประการที่ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตสุกรในประเทศไทยลดลง จากรายงานของสำนักข่าว อินโฟเควสท์ (12 เมษายน 2567) ระบุว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรได้รับผลกระทบจากภาวะราคาสุกรขุนตกต่ำ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการลักลอบนำเข้าสุกรผิดกฎหมายเข้ามาจำหน่ายในประเทศ ส่งผลให้เกิดการกดราคาตลาดภายในประเทศ นอกจากนี้ สภาพภูมิอากาศในประเทศไทยที่ร้อนจัด ยังส่งผลให้สุกรเกิดอาการเครียดง่าย บริโภคอาหารลดลง และเจริญเติบโตช้ากว่าปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบภูมิคุ้มกันของสัตว์ ทำให้สุกรมีความเสี่ยงต่อการติดโรคเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ปัญหาระงับและการขาดแคลนน้ำสะอาดยังส่งผลให้ต้นทุนการเลี้ยงสุกรเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากเกษตรกรจำเป็นต้องลงทุนในการจัดหาพื้นที่เพียงพอและผ่านการปรับปรุงคุณภาพก่อนนำไปใช้เลี้ยงสัตว์ บัณฑิตต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินกิจการของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร ส่งผลให้จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร

ลดลงจาก 189,152 ราย ในปี พ.ศ. 2564 เหลือ 149,575 รายในปี พ.ศ. 2565 คิดเป็นอัตราการลดลงร้อยละ 20.93 ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวย่อมส่งผลต่อปริมาณเนื้อสุกรที่ออกสู่ตลาด และอาจนำไปสู่ภาวะไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในอนาคต

เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังคงดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเฉพาะด้านการเลี้ยงสุกรเพื่อจำหน่ายเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และศักยภาพในการแปรรูปสุกรเป็นเนื้อสุกรเพื่อเพิ่มมูลค่า จากข้อมูลใน Table 2 พบว่า ราคาสุกรขุนมีระดับต่ำกว่าราคาเนื้อสุกรอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการเพิ่มรายได้ หากสามารถดำเนินกิจกรรมในห่วงโซ่การผลิตได้ครบวงจร และหากเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร และดำเนินงานแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ การผลิตสุกร การแปรรูปเป็นเนื้อสุกรเพื่อจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม และการผลิตอาหารสัตว์เพื่อใช้ภายในกลุ่มสมาชิก จะช่วยลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย (2556) ที่เสนอไว้ในบทความ “สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรคือทางรอดของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร” ว่าสหกรณ์สามารถเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก โดยมีสหกรณ์ในประเทศไทยนำมาปรับใช้แล้ว ตัวอย่างเช่น การดำเนินงานของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรเชียงใหม่-ลำพูน จำกัด ที่ได้จัดตั้งโรงผลิตอาหารสัตว์ ภายใต้โครงการปฏิบัติการประชารัฐวิวัฒน์ พ.ศ. 2544 โดยใช้งบประมาณกว่า 4.6 ล้านบาทเพื่อสนับสนุนธุรกิจรวบรวมสุกรและแปรรูปอาหารสัตว์ ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2566 สหกรณ์สามารถรวบรวมสุกรได้จำนวน 600-650 ตัวต่อเดือน

Table 2 ราคาสุกรขุน และเนื้อสุกรชำแหละในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประจำปี 2561-2566

ปี	สุกรขุน	ราคา (บาท/กิโลกรัม)			
		เนื้อสัน สันใน	เนื้อสัน สันนอก	เนื้อแดง ไหล่	เนื้อ สามชั้น
2561	67.63	135.49	135.49	130.49	135.49
2562	68.52	150.62	150.62	145.62	152.04
2563	74.22	161.52	157.15	152.15	163.02
2564	78.02	164.07	154.07	144.68	174.93
2565	97.55	215.59	205.38	195.83	229.88
2566	94.71	184.92	172.40	160.15	200.26

Note: สุกรขุน = สุกรที่เลี้ยงในช่วงสุดท้ายก่อนเข้าสู่โรงฆ่า เพื่อนำไปจำหน่ายเป็นเนื้อสุกร

ทั้งนี้ ราคาสุกรขุนที่ปรากฏในตารางมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงภาพรวมของโครงสร้างต้นทุนในห่วงโซ่อุปทานเท่านั้น มิได้นำมาใช้เป็นตัวแปรในการพยากรณ์ราคาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากนำมาใช้ ย่อมมีแนวโน้มจะมีผลต่อราคาชิ้นส่วนเนื้อสุกรในเชิงสถิติ แต่ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อราคาปลายน้ำของเนื้อสุกรชำแหละ

จากสถานการณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนบริหารจัดการต้นทุนของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรให้เหมาะสม ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย โดยราคาเนื้อสุกรชำแหละในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แสดงพฤติกรรมผันผวนตามฤดูกาล (Seasonal Pattern) ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการที่ราคามักปรับตัวสูงขึ้นในช่วงฤดูร้อน เมื่อเทียบกับฤดูฝน

และฤดูหนาว อันเป็นผลจากต้นทุนการเลี้ยงที่เพิ่มขึ้นและประสิทธิภาพการผลิตที่ลดลง เช่น สุกรกินอาหารลดลง เจริญเติบโตช้าลง และต้องเลี้ยงนานขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนรวมสูงขึ้นในด้านค่าอาหารสัตว์ การจัดการอุณหภูมิ และการใช้น้ำ ภายในฟาร์ม ราคาจึงมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นตามกลไกตลาด พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงรูปแบบความผันผวนที่เกิดขึ้นซ้ำในช่วงเวลาเดิมของปี ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะข้อมูลที่สามารถจัดการได้โดยแบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) นอกจากนี้ ราคาเนื้อสุกรยังได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดลักษณะความผันผวนที่ไม่คงที่ของราคา หรือที่เรียกว่า Volatility Clustering กล่าวคือ ช่วงเวลาที่มีความผันผวนสูงมักจะตามมาด้วยช่วงเวลาที่มีความผันผวนสูงอย่างต่อเนื่อง และช่วงที่มีความผันผวนน้อยก็มักจะต่อเนื่องด้วยช่วงที่นิ่งเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยแบบจำลอง Exponential Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (EGARCH) ซึ่งสามารถรองรับความไม่สมมาตรของความผันผวน และตรวจจับทิศทางของแรงกระทบจากเหตุการณ์ด้านลบได้ดีกว่าแบบจำลอง GARCH ทั่วไป

จากเหตุผลข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเลือกเปรียบเทียบความแม่นยำของแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH โดยควบคุมโครงสร้างของสมการค่าเฉลี่ย (Mean Equation) ให้เหมือนกัน โดยการใช้พารามิเตอร์ MA(1) และ SMA(12) และดำเนินการแปลงข้อมูลให้สอดคล้องกันทั้งสองแบบจำลอง เพื่อให้การเปรียบเทียบอยู่บนฐานของระเบียบวิธีที่เทียบเคียงกันได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ แบบจำลอง EGARCH มีข้อได้เปรียบในการจัดการกับความแปรปรวนที่ไม่คงที่ (Tsay, 2010) ขณะที่แบบจำลอง SARIMA สมมติให้ค่าคงเหลือมีความแปรปรวนคงที่ (Hyndman & Athanasopoulos, 2021) จึงสามารถประเมินความแม่นยำในการพยากรณ์ของทั้งสองแบบจำลองได้อย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากราคาเนื้อสุกรอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ การสะท้อนกลไกตลาดจึงอาจไม่สมบูรณ์ทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ผู้ศึกษาตระหนักและนำมาพิจารณาประกอบในการวิเคราะห์

การตรวจเอกสาร

แนวคิดราคาสินค้าเกษตร คือ การแสดงภาวะความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและความต้องการสินค้าในแต่ละช่วงเวลา ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญในการกำหนดราคา แต่โดยทั่วไปแล้ว ราคาจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ตัวอย่างเช่น สภาพภูมิอากาศ ภาวะเศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการผลิต รวมถึงนโยบายของรัฐ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนสูง เนื่องจากสินค้านี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากสินค้าอุตสาหกรรม เพราะเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย มีวัฏจักรการผลิตขึ้นอยู่กับฤดูกาลและปัจจัยทางธรรมชาติ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ดังนั้นการวิเคราะห์พฤติกรรมของราคาและการคาดการณ์แนวโน้มราคาสินค้าเกษตรจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน ทั้งในระดับผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค (พัชรินทร์, 2565) โดยปัจจัยที่มีผลต่อราคาสินค้าเกษตรเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย โดยมีทั้งกลไกตลาดและการแทรกแซงจากภาครัฐ กลไกตลาดจะอาศัยความต้องการและอุปทานเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การกำหนดราคาสินค้าเกษตรของประเทศไทยมักมีภาครัฐเข้ามามีบทบาท โดยเฉพาะในกรณีที่ราคาตลาดไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร เช่น การประกันราคา การรับจำนำผลผลิต การกำหนดราคาซื้อขายขั้นต่ำหรือการจำกัดทำ โครงการแทรกแซงราคา ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรไม่เป็นไปตามกลไกตลาดเสรีโดยสมบูรณ์ (เรงชัย, 2550; วิรุณศิริ, 2561)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดอุปสงค์

Powers and McSorley (2000) กำหนดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ประกอบด้วย 9 ปัจจัย ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านระดับราคาสินค้า (Price: P) หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อระดับอุปสงค์ โดยหลักการทั่วไปของเศรษฐศาสตร์ระบุว่า เมื่อราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคจะสามารถซื้อสินค้าได้น้อยลงภายใต้รายได้คงที่ ส่งผลให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าลดลง ในทางตรงกันข้าม หากราคาสินค้าลดลง ความสามารถในการซื้อของผู้บริโภคจะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณอุปสงค์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านเส้นอุปสงค์ที่มีลักษณะลาดลงจากซ้ายไปขวา (Downward Sloping Demand Curve) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคในเชิงเศรษฐศาสตร์จุลภาค

(2) ปัจจัยด้านระดับรายได้ของผู้บริโภค (Income: I) หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์ โดยเมื่อรายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น ความสามารถในการซื้อสินค้าก็เพิ่มขึ้นตาม ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้าจำเป็นหรือสินค้าปกติ (Normal Goods) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ หรือของใช้ประจำวัน นอกจากนี้ สินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury Goods) ซึ่งเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคมักซื้อเมื่อมีรายได้เกินระดับพื้นฐาน ก็มีความอ่อนไหวต่อรายได้สูง กล่าวคือ อุปสงค์จะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน สินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) ซึ่งโดยทั่วไปเป็นสินค้าที่มีราคาถูกหรือคุณภาพต่ำกว่าสินค้าอื่นในกลุ่มเดียวกัน เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปหรืออาหารสำเร็จรูปบางประเภท มักมีอุปสงค์ลดลงเมื่อรายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคจะเปลี่ยนไปเลือกสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้นแทน

(3) ปัจจัยด้านราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง (Cross Price: P_c) หมายถึง ปัจจัยของราคาสินค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความสัมพันธ์กับสินค้าที่กำลังพิจารณา ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อระดับอุปสงค์ของสินค้านั้น โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(3.1) สินค้าทดแทนกัน (Substitute Goods) หมายถึง สินค้าสองชนิดที่สามารถใช้แทนกันได้ เมื่อราคาของสินค้า Y เพิ่มขึ้น ผู้บริโภคจะมีแนวโน้มหันไปบริโภคสินค้า X ซึ่งมีราคาถูกกว่าหรือเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้า X เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อราคาเนื้อสุกรปรับตัวสูงขึ้นในขณะที่ราคาเนื้อไก่ยังคงที่หรือเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ผู้บริโภคจะหันไปบริโภคเนื้อไก่มากขึ้นเพื่อทดแทนเนื้อสุกร

(3.2) สินค้าใช้ร่วมกัน (Complement Goods) หมายถึง สินค้าสองชนิดที่มักบริโภคร่วมกันเป็นประจำ เมื่อราคาของสินค้า Y เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ผู้บริโภคบริโภคสินค้าทั้งสองลดลง ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้า X ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกันลดลงไปด้วย ตัวอย่างเช่น กาแฟและน้ำตาล ซึ่งมักบริโภคร่วมกัน หากราคากาแฟเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคอาจลดการบริโภคกาแฟลง ส่งผลให้การบริโภคน้ำตาลลดลงตามไปด้วย แต่หากราคากาแฟลดลง ความต้องการบริโภคน้ำตาลก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ

(4) ปัจจัยด้านจำนวนประชากร (Population Size: Pop) หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานที่มีผลโดยตรงต่อระดับอุปสงค์ของสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ โดยทั่วไปเมื่อขนาดประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการบริโภคสินค้าโดยรวมย่อมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งในด้านปริมาณและความหลากหลายของสินค้า ตัวอย่างเช่น ในเขตเมืองที่มีการขยายตัวของประชากรอย่างต่อเนื่อง อุปสงค์ต่อสินค้าอุปโภคบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสอดคล้องกับรูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตของประชากรเมือง

(5) ปัจจัยด้านการกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือน (Income Distribution between Households: DI) หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคและระดับอุปสงค์ของประชากรในแต่ละกลุ่มรายได้ โดยการกระจายรายได้ที่

ไม่เท่าเทียมกันในระบบเศรษฐกิจอาจทำให้ผู้บริโภคในบางกลุ่มมีข้อจำกัดด้านความสามารถในการซื้อ ส่งผลให้มีความแตกต่างด้านความสามารถในการเข้าถึงสินค้าและบริการซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างของรูปแบบอุปสงค์ในแต่ละระดับรายได้ อันมีผลต่อโครงสร้างตลาดโดยรวมและการวางนโยบายด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการในระดับมหภาค

(6) ปัจจัยด้านรสนิยมและความชอบของผู้บริโภค (Taste: T) หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ โดยรสนิยมของผู้บริโภคอาจได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล ความตระหนักด้านสุขภาพ หรือกระแสความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น กระแสการบริโภคอาหารคลีน อาหารวีแกน หรือสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถสร้างความนิยมในผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่งอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจส่งผลให้ระดับอุปสงค์ของสินค้าดังกล่าวเพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงเวลาสั้น ๆ

(7) ปัจจัยด้านฤดูกาลหรือเทศกาล (Seasonal: Se) หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้อุปสงค์ของสินค้าเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาในรอบปี โดยในแต่ละช่วงเทศกาลสำคัญของปี พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคมักมีการเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีนิยม ส่งผลให้อุปสงค์ของสินค้าเกษตรบางประเภทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น ปริมาณการซื้อดอกกุหลาบในช่วงเทศกาลวันวาเลนไทน์มักเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากความนิยมในการมอบเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ปริมาณการซื้อผักและผลไม้ในเทศกาลปีใหม่และเทศกาลสงกรานต์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน เนื่องจากนิยมใช้เป็นของฝากหรือประกอบพิธีกราบไหว้ผู้ใหญ่ และในช่วงเทศกาลตรุษจีน ความต้องการบริโภคไก่และเป็ดมักเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากใช้ในการประกอบพิธีไหว้บรรพบุรุษตามประเพณีจีน

(8) ปัจจัยด้านการคาดการณ์ราคาสินค้า (Price Expectation: Pe) หมายถึง ความคาดหวังของผู้บริโภคเกี่ยวกับระดับราคาสินค้าในอนาคต หากผู้บริโภคคาดว่าราคาสินค้าจะปรับตัวสูงขึ้น จะเร่งการซื้อสินค้าในช่วงเวลาปัจจุบันเพื่อหลีกเลี่ยงต้นทุนที่อาจเพิ่มขึ้นในอนาคต ส่งผลให้ระดับอุปสงค์ในระยะสั้นเพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน หากคาดว่าราคาจะลดลง ผู้บริโภคจะชะลอการซื้อ ส่งผลให้ระดับอุปสงค์ในระยะสั้นลดลง

(9) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย (Sale Promotion: Sp) หมายถึง กลยุทธ์ด้านการตลาดที่ใช้กระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในระยะสั้น เช่น การลดราคา การแจกของแถม หรือกิจกรรมส่งเสริมการขายอื่น ๆ ซึ่งสามารถส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปริมาณความต้องการซื้อสินค้าในช่วงเวลาหนึ่ง

ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ปัจจัยทางตรง และปัจจัยทางอ้อม โดยปัจจัยทางตรง คือ ระดับราคาของสินค้าชนิดนั้น ๆ ในตลาด ซึ่งส่งผลต่อการเคลื่อนที่ตามเส้นอุปสงค์ อีกกลุ่มปัจจัยอื่น ๆ เป็นปัจจัยทางอ้อมที่มีผลทำให้เส้นอุปสงค์เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเส้น (Shift of Demand Curve) ได้แก่ ระดับรายได้ของผู้บริโภค ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง ขนาดประชากร การกระจายรายได้ รสนิยม ความคาดหวังเกี่ยวกับราคา ฤดูกาล และกิจกรรมส่งเสริมการขาย ทั้งนี้ ปัจจัยอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการซื้อสินค้าในระดับราคาคงที่ และสะท้อนถึงพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพยากรณ์อนุกรมเวลา (Time Series)

การพยากรณ์ หมายความว่า การคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต หากพิจารณาในมุมมองของนักธุรกิจ มักจะมีการพยากรณ์ยอดขายสินค้าเพื่อวางแผนล่วงหน้า เช่น การพยากรณ์อัตราดอกเบี้ย การพยากรณ์ราคาสินค้า พยากรณ์ปริมาณการใช้วัตถุดิบ ฯลฯ สำหรับนักลงทุนจะต้องพยากรณ์ราคาหุ้น หรือผลตอบแทนของหลักทรัพย์ เป็นต้น ส่วนภาครัฐอาจต้องพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การว่างงาน หรือเงินเฟ้อ เพื่อใช้ในการวางแผนนโยบาย

ของประเทศให้เหมาะสม ในการพยากรณ์นั้น ความรวดเร็วในการได้มาซึ่งข้อมูลถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลา ตัวอย่างเช่น บริษัทค้าปลีกต้องการพยากรณ์ยอดขายล่วงหน้า เพื่อวางแผนสต็อกสินค้า หากข้อมูลที่ใช้ล่าช้าหรือไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง การตัดสินใจอาจผิดพลาดได้ การพยากรณ์ในเชิงธุรกิจมักใช้ข้อมูลยอดขายในอดีตมาช่วยในการพยากรณ์ โดยเฉพาะยอดขายรายเดือนหรือรายปี ที่บ่งบอกแนวโน้มความต้องการของลูกค้า หากข้อมูลมีลักษณะของรูปแบบที่สม่ำเสมอในอดีต ก็อาจใช้วิธีการวิเคราะห์อนุกรมเวลา (Time Series Analysis) มาใช้ในการพยากรณ์ในอนาคต อนึ่ง การเลือกใช้แบบจำลองพยากรณ์ที่เหมาะสมจะต้องพิจารณาว่า “รูปแบบที่เราเห็นในข้อมูลอดีตอาจไม่คงที่ ต้องมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงในอนาคต” ซึ่งหากจะเลยประเด็นนี้ อาจนำไปสู่การตัดสินใจที่คลาดเคลื่อนได้ เช่น การใช้รูปแบบการพยากรณ์แบบระบุได้จากอดีต (Historical Models) กับข้อมูลที่พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปแล้ว (ภูมิฐาน, 2556)

Jenkins และ Reinsel (2008) ได้เสนอกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์อนุกรมเวลาที่เรียกว่า Box-Jenkins เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลา โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาแบบจำลองที่สามารถอธิบายโครงสร้างของข้อมูลในอดีตได้อย่างเหมาะสม และใช้ในการพยากรณ์ข้อมูลในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถขยายเพื่อรองรับข้อมูลที่มีฤดูกาลได้ โดยพัฒนาเป็นแบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) ซึ่งเพิ่มพารามิเตอร์ฤดูกาลเข้าไปในโครงสร้างของแบบจำลอง Autoregressive Integrated Moving Average (ARIMA) เพื่อให้สามารถจัดการกับข้อมูลที่มีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อมูลด้านราคาสินค้าเกษตรรายเดือน หรือรายไตรมาส โดยแบบจำลองในแนวคิด Box-Jenkins ประกอบด้วยแบบจำลองประเภท ARIMA (Autoregressive Integrated Moving Average) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ครอบคลุมทั้งองค์ประกอบของการถดถอย (Autoregressive – AR) การหาค่าความแตกต่างเพื่อให้ข้อมูลเป็นนิ่ง (Integrated – I) และการถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของค่าคลาดเคลื่อน (Moving Average – MA) โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การระบุแบบจำลอง (Model Identification) ซึ่งเริ่มจากการวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลเบื้องต้น โดยเฉพาะการตรวจสอบความนิ่ง และการวิเคราะห์ ACF/PACF เพื่อระบุค่าพารามิเตอร์ที่เหมาะสม

(2) การประมาณค่าพารามิเตอร์ (Parameter Estimation) โดยใช้วิธี Maximum Likelihood หรือ Least Squares

(3) การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง (Model Diagnostic Checking) ซึ่งมักใช้การวิเคราะห์พฤติกรรมของค่าเศษเหลือ (Residuals) ว่ามีลักษณะเป็น White Noise หรือไม่

(4) การนำแบบจำลองไปใช้งาน (Forecasting) เพื่อพยากรณ์ค่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดังนั้น แนวคิดของแบบจำลอง Box-Jenkins จึงถือเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาแบบจำลองอนุกรมเวลาที่มีประสิทธิภาพ โดยในงานวิจัยนี้ได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม โดยเฉพาะการเลือกใช้แบบจำลอง SARIMA ซึ่งเป็นการต่อยอดจากแนวคิดแบบจำลอง ARIMA เพื่อรองรับข้อมูลที่มีฤดูกาล

คุณสมบัติความนิ่งของอนุกรมเวลา (Stationarity)

Bisgaard และ Kulahci (2011) อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของคุณสมบัติความนิ่ง (Stationarity) ในการวิเคราะห์อนุกรมเวลาไว้ว่า พื้นฐานของการวิเคราะห์อนุกรมเวลาทั้งหมด คือการใช้ข้อมูลเวลาที่มีคุณสมบัติเป็นนิ่ง

(Stationary) เนื่องจาก การสร้างแบบจำลองและการพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ก็ต่อเมื่อข้อมูลมีลักษณะนิ่งเท่านั้น

แม้ว่าอนุกรมเวลาที่มีคุณสมบัติเป็นนิ่งจะถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการสร้างแบบจำลองเชิงอนุกรมเวลา แต่ในทางปฏิบัติมักพบว่าอนุกรมเวลาที่ไม่เป็นนิ่ง (Non-Stationary) กลับมีความสำคัญและได้รับความสนใจมาก โดยเฉพาะในบริบทของข้อมูลทางธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่คงที่เหมือนระบบที่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างต่อเนื่องในทิศทางเดียวกัน การประยุกต์ใช้ในภาคอุตสาหกรรมก็สะท้อนให้เห็นว่า หากปล่อยให้กระบวนการต่าง ๆ ดำเนินไปโดยปราศจากกลไกควบคุมหรือการปรับสมดุล กระบวนการเหล่านั้นมักแสดงพฤติกรรมที่ไม่เสถียรและเปลี่ยนแปลงตามเวลา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางอุณหพลศาสตร์ที่ระบุว่า ระบบที่ไม่ได้รับการควบคุมหรือรักษาสมดุลอย่างต่อเนื่อง จะมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ภาวะที่มีความไม่เป็นระเบียบและความไม่เสถียรเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา โดยตามข้อเท็จจริง คุณสมบัติความนิ่งในกระบวนการส่วนใหญ่ มักจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการควบคุมอย่างเป็นระบบในช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือมีการบำรุงรักษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบอย่างต่อเนื่องเท่านั้น

เครื่องมือในการตรวจสอบความนิ่ง (Tests for Stationarity)

Jenkins และ Reinsel (2008) อธิบายเกี่ยวกับการตรวจสอบความนิ่ง ว่าการตรวจสอบข้อมูลว่ามีคุณสมบัติเป็นนิ่ง (Stationarity) หรือไม่นั้น ถือเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากแบบจำลองอนุกรมเวลา เช่น แบบจำลอง Autoregressive Integrated Moving Average (ARIMA) หรือแบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ข้อมูลจะต้องมีลักษณะเป็นความนิ่ง หากข้อมูลไม่มีความนิ่ง จะต้องทำการปรับข้อมูลให้มีความนิ่งก่อน เช่น การหาค่า ความแตกต่าง (Differencing) เพื่อให้สามารถนำไปสร้างแบบจำลองที่มีความแม่นยำและมีเสถียรภาพได้ โดยการตรวจสอบความนิ่งของข้อมูลสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งเชิงกราฟและเชิงสถิติ โดยเครื่องมือที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย คือ Augmented Dickey-Fuller (ADF) Test เป็นการทดสอบสมมติฐานทางสถิติเพื่อพิจารณาว่า อนุกรมเวลานั้นมีรากเอกภาพ (Unit Root) หรือไม่ โดยมีสมมติฐานศูนย์ (H_0) ว่า อนุกรมเวลาไม่เป็นนิ่ง และสมมติฐาน ทางเลือก (H_1) ว่า อนุกรมเวลาเป็นนิ่ง หากค่าทางสถิติของ ADF มีค่าน้อยกว่า Critical Value หรือมีค่า p-value ที่ต่ำกว่าเกณฑ์นัยสำคัญ เช่น 0.05 จะสามารถปฏิเสธสมมติฐานศูนย์ และสรุปได้ว่าอนุกรมเวลานั้นมีคุณสมบัติเป็นนิ่ง (Dickey & Fuller, 1979)

แบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA)

จากการศึกษาของ Melchior et al. (2021) แบบจำลอง Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average (SARIMA) มีข้อดีคือเป็นแบบจำลองที่กำหนดได้แน่นอน (Deterministic) คำนวณง่าย และสามารถอธิบายอนุกรมเวลาที่ไม่เป็นนิ่งทั้งภายในและระหว่างฤดูกาลได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม แบบจำลองนี้ยังมีข้อจำกัดในการพยากรณ์ระยะยาวและสามารถวิเคราะห์ได้เพียงความสัมพันธ์เชิงเส้นในชุดข้อมูลเท่านั้น

Bisgaard and Kulahci (2011) อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของข้อมูลในอนุกรมเวลาที่มีแนวโน้มลดลงเมื่อช่วงเวลาห่างออกไปมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในบางระบบ ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นวัฏจักรหรือเกิดซ้ำตามช่วงเวลา ซึ่งมักพบได้บ่อยในข้อมูลด้านธุรกิจและการเงิน เช่น ระดับสินค้าคงคลังในวันจันทร์ หรือยอดขายไอศกรีมในเดือนมิถุนายน ที่อาจมีแนวโน้มใกล้เคียงกับค่าที่เคยเกิดขึ้นในวันหรือเดือนเดียวกันของปีก่อนหน้า

พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลานี้เรียกว่า รูปแบบฤดูกาล (Seasonal Pattern) ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการพยากรณ์ให้ดียิ่งขึ้น

แบบจำลอง SARIMA ไม่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่ผ่านการ differencing ล่วงหน้า เนื่องจากตัวแบบจำลองมีพารามิเตอร์สำหรับการหาค่าความแตกต่าง (d) และค่าความแตกต่างเชิงฤดูกาล (D) อยู่ภายในโครงสร้างของแบบจำลองอยู่แล้ว จึงสามารถนำข้อมูลในรูปแบบข้อมูลดิบมาใช้ได้โดยตรง และให้แบบจำลองทำการแปลงข้อมูลให้เป็นนิ่ง (Stationary) ภายในขั้นตอนการประมาณค่าแบบอัตโนมัติ

แบบจำลอง ARCH และ GARCH

แบบจำลองความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไขเชิงอัตถิภาวนิยม (Autoregressive Conditional Heteroskedasticity: ARCH) เป็นแบบจำลองที่ได้รับการออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และพยากรณ์ความแปรปรวนในข้อมูลอนุกรมเวลา โดยกำหนดให้ความแปรปรวนของตัวแปรตามเป็นฟังก์ชันของตัวแปรอธิบายภายนอก ซึ่งอาจประกอบด้วยตัวแปรต้นที่อยู่ในแบบจำลองเอง และตัวแปรอิสระอื่น ๆ แบบจำลอง ARCH ได้รับการเสนอขึ้นครั้งแรกโดย Engle (1982) อย่างไรก็ตาม แบบจำลองดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในการอธิบายโครงสร้างของความแปรปรวนที่เปลี่ยนแปลงตามเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ความแปรปรวนมีพฤติกรรมแบบต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดดังกล่าว จึงได้มีการพัฒนา แบบจำลองความแปรปรวนตามเงื่อนไขแบบอัตโนมัติทั่วไป (Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity: GARCH) ขึ้นโดย Bollerslev (1986) ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นของโมเดลโดยอนุญาตให้ความแปรปรวนขึ้นอยู่กับทั้งค่าความแปรปรวนในอดีตและค่าคงเหลือ (Residual) จากอดีตที่ผ่านมา

การทดสอบผลของ ARCH (ARCH Effect)

การวัดและเปรียบเทียบความแม่นยำของแบบจำลอง

Akaike (1974) อธิบายการวัดความแม่นยำของแบบจำลองด้วยเกณฑ์ข้อมูลของ Akaike (AIC) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการเลือกแบบจำลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของอนุกรมเวลา เกณฑ์นี้รวมองค์ประกอบที่ช่วยควบคุมไม่ให้มีการกำหนดพารามิเตอร์ในแบบจำลองมากเกินไป ซึ่งคล้ายกับค่าปรับของ R^2 ที่ใช้ในวิเคราะห์การถดถอย แต่สามารถนำไปใช้ได้กว้างขวางมากกว่า เช่นเดียวกับ R^2 ที่ปรับแล้วในวิเคราะห์การถดถอย อนึ่งเกณฑ์ข้อมูลของ AIC ไม่ควรถูกใช้เป็นเกณฑ์เดียวในการเลือกแบบจำลองโดยอัตโนมัติ แต่ควรใช้ดุลยพินิจประกอบการตัดสินใจด้วยโดยมีสมการรูปแบบพื้นฐาน ดังนี้

$$AIC = -2 \ln \ln (L) + 2k$$

ภูมิฐาน (2556) อธิบายการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแบบจำลองการพยากรณ์ไว้ว่า ในความเป็นจริง อาจพบรูปแบบการวิเคราะห์อนุกรมเวลาที่เหมาะสมมากกว่า 1 รูปแบบ หากจำเป็นต้องเลือกรูปแบบพยากรณ์ที่วิเคราะห์จากข้อมูลในอดีตที่ดีที่สุดว่าควรเลือกใช้แบบใด อาจใช้ค่าสูตร Root Mean Square Error (RMSE) โดยจะเลือกใช้รูปแบบการพยากรณ์ที่ให้ค่า RMSE ต่ำกว่า

$$RMSE = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^T (X_t - \hat{X}_t)^2}{T}}$$

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลราคาของเนื้อสุกรชำแหละและเนื้อไก่ชำแหละในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นราคาจำหน่ายปลีกของผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์หลักที่มีการบริโภคในระดับครัวเรือน สำหรับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากระดับความนิยมในการบริโภคของผู้บริโภคทั่วไปและความพร้อมในการเข้าถึงข้อมูลราคา

สำหรับเนื้อสุกรชำแหละ กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 4 ชิ้นส่วนหลักที่มีการบริโภคสูงและจำหน่ายอย่างแพร่หลายในตลาด ได้แก่ เนื้อสันใน (Pork Tenderloin: PT), เนื้อสันนอก (Pork Loin: PL), เนื้อสันไหล่ (Pork Shoulder: PS) และเนื้อสามชั้น (Pork Belly: PB)

ในส่วนของเนื้อไก่สดชำแหละ ซึ่งถือเป็นสินค้าทดแทน (Substitute Goods) ของเนื้อสุกรในเชิงอุปสงค์ ผู้ศึกษาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 4 ชิ้นส่วนหลักที่มีลักษณะเนื้อสัมผัส และคุณค่าทางโภชนาการใกล้เคียงกับเนื้อสุกรชำแหละ ได้แก่ เนื้อสันใน (Chicken Tenderloin: PFCT), เนื้ออก(เนื้อล้วน) (Chicken Loin: PFCL), ส่วนน่อง/สะโพก (Chicken Thigh: PFCTH) และส่วนปีก (Chicken Wing: PFCW)

นอกจากนี้ เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการประมาณค่าแบบจำลองและสะท้อนบริบทภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างราคาในตลาด ผู้ศึกษาจึงได้สร้างตัวแปรจำลองเหตุการณ์เฉพาะช่วงเวลา (Dummy Variables) เพื่อแทนสถานการณ์สำคัญที่อาจมีผลกระทบเชิงนัยสำคัญ ได้แก่:

(1) DUMMY_COVID-19: กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 ในช่วงเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม พ.ศ. 2563 (2020M03–2020M08) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์การควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีการดำเนินมาตรการควบคุมกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ (Lockdown) อย่างเข้มงวด เพื่อชะลอการแพร่ระบาดของโรค การกำหนดช่วงเวลาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบระยะสั้นและผลต่อเนื้อที่อาจมีต่อโครงสร้างราคา พฤติกรรมผู้บริโภค และระบบการจัดจำหน่าย

(2) DUMMY_ASF: กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 ในช่วงเดือนมกราคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2565 (2022M01–2022M06) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการยืนยันการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever: ASF) ในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ โดยปรากฏรายงานการพบเชื้อในฟาร์มสุกรภายในประเทศ พร้อมการแจ้งเตือนต่อองค์การสุขภาพสัตว์โลก (OIE) ช่วงเวลาดังกล่าวถูกกำหนดไว้เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบต่อการลงทุนการผลิตและปริมาณอุปทาน ของเนื้อสุกรที่อาจส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคาในตลาด

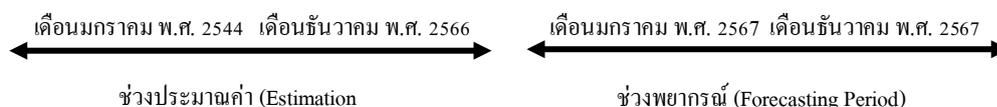
การกำหนดช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลา 6 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบของการระบาดที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างต้นทุน การผลิต และปริมาณอุปทานของเนื้อสุกรในระบบตลาด โดยเฉพาะในบริบทของความผันผวนด้านราคา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ในรูปแบบของข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 288 เดือน ข้อมูลทั้งหมดได้จากฐานข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่

(1) ช่วงประมาณค่า (Estimation Period): ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 รวม 276 เดือน ใช้สำหรับสร้างและประมาณค่าแบบจำลอง

(2) ช่วงพยากรณ์ (Forecasting Period): ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 รวม 12 เดือน ใช้สำหรับทดสอบความแม่นยำของแบบจำลองโดยพยากรณ์ล่วงหน้า

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละในแต่ละชั้นส่วน ได้แก่ เนื้อสันใน เนื้อสันนอก เนื้อสันไหล่ และเนื้อสามชั้น โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 แบบจำลองทางเลือก ได้แก่ แบบจำลอง SARIMA และแบบจำลอง EGARCH เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าแต่ละประเภทได้อย่างเป็นระบบ และสามารถประเมินความแม่นยำของแบบจำลองในการพยากรณ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูล
- (2) การประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH
- (3) การพยากรณ์และประเมินความแม่นยำของแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูล: การศึกษาครั้งนี้ เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบคุณสมบัติของชุดข้อมูลราคาเนื้อสุกรและเนื้อไก่ชำแหละรายเดือน เพื่อทำความเข้าใจลักษณะของข้อมูลก่อนนำไปสร้างแบบจำลอง โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1.1) การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของข้อมูล: ดำเนินการตรวจสอบลักษณะเชิงพรรณนาเบื้องต้นของชุดข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความผันผวนในแต่ละช่วงเวลา ตลอดจนพิจารณาการมีอยู่ของแนวโน้ม (Trend) และฤดูกาล (Seasonality) เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างพื้นฐานของข้อมูลอนุกรมเวลา

(1.2) การตรวจสอบความเป็นนิ่งของข้อมูล (Stationarity): ใช้แบบทดสอบ Augmented Dickey-Fuller (ADF) Test เพื่อตรวจสอบการมีอยู่ของ Unit Root ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการใช้แบบจำลองอนุกรมเวลา หากผลการทดสอบชี้ว่าข้อมูลไม่เป็นนิ่ง (Non-Stationary) จะทำการแปลงข้อมูลโดยวิธีการหาผลต่าง (Differencing) จนกว่าข้อมูลจะมีคุณสมบัติเป็นนิ่งอย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 การประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH: การศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งการประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลองออกเป็นรายชั้นส่วนของเนื้อสุกรชำแหละ เนื่องจากแต่ละชั้นส่วนมีลักษณะทางตลาด อุปสงค์ อุปทาน และระดับราคาที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากคุณลักษณะการบริโภค ความนิยมของผู้บริโภค และระดับการแปรรูปทางอุตสาหกรรมที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ อาจส่งผลต่อ

โครงสร้างของแบบจำลองที่เหมาะสมและพฤติกรรมของความผันผวนในแต่ละช่วงเวลา โดยดำเนินการวิเคราะห์ใน 3 ส่วนหลัก ดังนี้

(2.1) การประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลอง SARIMA: วิเคราะห์ได้โครงสร้างของกราฟค่าสหสัมพันธ์อัตโนมัติ (Autocorrelation Function: ACF) และค่าสหสัมพันธ์อัตโนมัติเฉพาะที่ (Partial Autocorrelation Function: PACF) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพารามิเตอร์ของแบบจำลอง SARIMA จากนั้นจึงประมาณค่าแบบจำลองในโครงสร้างที่หลากหลายเพื่อประเมินความเหมาะสมกับข้อมูล โดยพิจารณาเลือกแบบจำลองที่ให้ค่า Akaike Information Criterion (AIC) ต่ำที่สุด

(2.2) การตรวจสอบโครงสร้างของข้อมูลผ่าน ARCH Effect: ภายหลังจากการประมาณค่าแบบจำลอง SARIMA แล้ว ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบค่าคงเหลือของแบบจำลอง เพื่อตรวจหาลักษณะของความแปรปรวนที่ไม่คงที่ (Heteroskedasticity) โดยใช้สถิติ Lagrange Multiplier Test for ARCH Effect (ARCH-LM Test) ผ่านโปรแกรม EViews ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ว่าค่าคงเหลือของแบบจำลองมีลักษณะของ Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (ARCH Effect) หรือไม่

หากผลการทดสอบพบว่าค่าคงเหลือมีลักษณะ ARCH Effect อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value น้อยกว่า 0.05) จะหมายความว่าแบบจำลอง SARIMA ยังไม่สามารถอธิบายลักษณะของความแปรปรวนในข้อมูลได้อย่างเหมาะสมเพียงพอ จึงจำเป็นต้องพิจารณานำแบบจำลอง EGARCH มาใช้ในการวิเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อรองรับความแปรปรวนที่ไม่คงที่และความไม่สมมาตรของความผันผวนที่อาจปรากฏในข้อมูลอนุกรมเวลา โดยมีการตั้งสมมติฐานทางสถิติดังนี้

(2.3) การประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลอง EGARCH: ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์โครงสร้างของความแปรปรวนในข้อมูลราคาเนื้อสุกรแต่ละชิ้นส่วน โดยใช้แบบจำลอง EGARCH ซึ่งสามารถรองรับลักษณะของความแปรปรวนที่ไม่คงที่ (Heteroskedasticity) และความไม่สมมาตรของความผันผวน (Asymmetry) ที่ปรากฏในข้อมูลอนุกรมเวลา โดยได้พิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างของแบบจำลองในหลายรูปแบบ ได้แก่ EGARCH(1,1), EGARCH(1,2), EGARCH(2,1) และ EGARCH(2,2) โดยกำหนดโครงสร้างของสมการค่าเฉลี่ยให้อยู่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับแบบจำลอง SARIMA ซึ่งประกอบด้วยพารามิเตอร์ MA(1) และ SMA(12) อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการอธิบายความสัมพันธ์เชิงเวลาและฤดูกาลเบื้องต้น

ทั้งนี้ หากผลการตรวจสอบค่าคงเหลือของแบบจำลองในโครงสร้างดังกล่าวพบว่ายังคงมีความสัมพันธ์เชิงเวลาที่ตกค้าง (Autocorrelation) หรือไม่เป็น White Noise อย่างแท้จริง ผู้ศึกษาจะพิจารณาเพิ่มพารามิเตอร์ในสมการค่าเฉลี่ยเพิ่มเติม ได้แก่ AR(1) และ SAR(12) เพื่อปรับปรุงความแม่นยำของแบบจำลองในการอธิบายพฤติกรรมเชิงเวลาและฤดูกาลของข้อมูล และลดความผิดปกติของค่าคงเหลือซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการพยากรณ์

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาการใส่ตัวแปรอิสระภายนอกเพิ่มเติม ได้แก่ ราคาของเนื้อไก่สดชำแหละจำนวน 4 ชิ้นส่วน ซึ่งถือเป็นสินค้าทดแทน และตัวแปรจำลองเหตุการณ์เฉพาะช่วงเวลา (Dummy Variables) ได้แก่ DUMMY_ASF และ DUMMY_COVID19 เพื่อสะท้อนผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่อาจมีอิทธิพลต่อราคาหรือความผันผวนของราคาเนื้อสุกร โดยดำเนินการทดสอบการใส่ตัวแปรแต่ละตัวในรูปแบบของ Lagged Variables ตั้งแต่ช่วงเวลาเดียวกัน (Lag 0) จนถึงช่วงเวลาล่าช้าสูงสุด (Lag 2) แบบแยกอิสระทีละตัว เพื่อเปรียบเทียบค่าความเหมาะสมของแบบจำลอง รวมถึงตรวจสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณค่า ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวได้รับแรงสนับสนุนจากงานของ Zheng et al. (2024) ซึ่งศึกษาผลกระทบของเหตุการณ์ภายนอกต่อความผันผวนของราคาเนื้อสุกรในประเทศจีน โดยใช้ตัวแปรแบบล่าช้า (Lagged Dummy Variables) ในแบบจำลอง EGARCH และ

พบว่าระยะเวลาของการล่าช้ามีบทบาทสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของความผันผวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น การทดสอบในลักษณะนี้จึงมีความเหมาะสมต่อการประเมินอิทธิพลของปัจจัยภายนอกต่อราคาสินค้าที่มีความผันผวนสูง จากนั้น เมื่อได้ผลการทดสอบเบื้องต้นที่ระบุว่าตัวแปรภายนอกใดในแต่ละ Lag มีความเหมาะสมมากที่สุด ในการอธิบายความผันผวนของราคา ผู้ศึกษาจะทำการคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีความเหมาะสมและมีนัยสำคัญทางสถิติ ในแต่ละช่วงเวลา มาทดลองใส่รวมกันในแบบจำลอง EGARCH เพื่อประเมินว่าแบบจำลองที่ประกอบด้วยหลายตัวแปร พร้อมกันยังคงมีความเหมาะสมหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าความเหมาะสมของแบบจำลอง (Akaike Information Criterion: AIC และ Log-Likelihood) ความมีนัยสำคัญของพารามิเตอร์ และโครงสร้างของค่าคงเหลือที่ได้จากแบบจำลอง เพื่อให้ได้โครงสร้างแบบจำลอง EGARCH ที่สามารถสะท้อนอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมที่สุด

ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ผลของแบบจำลอง EGARCH มีความสมบูรณ์ ผู้ศึกษาได้พิจารณาผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ในสมการความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข (Variance Equation) แยกต่างหากจากสมการค่าเฉลี่ย โดยโครงสร้างของสมการความแปรปรวนในแบบจำลอง EGARCH ทั่วไปสามารถแสดงในรูปแบบของสมการลอการิทึมของค่าความแปรปรวนมีเงื่อนไข (Logarithmic Conditional Variance Equation)

(2.3) การตรวจสอบค่าคงเหลือของแบบจำลอง: การศึกษานี้ ภายหลังจากการประมาณค่าแบบจำลองแต่ละขั้นส่วนแล้ว ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบค่าคงเหลือเพื่อประเมินความเหมาะสมของแบบจำลอง โดยใช้สถิติ Ljung-Box Q-Test เพื่อตรวจสอบว่าไม่มีความสัมพันธ์เชิงเวลาที่ตกค้าง (Autocorrelation) หรือฤดูกาลที่ยังคงปรากฏในค่าคงเหลือ (Seasonality in Residuals) อันอาจส่งผลต่อความแม่นยำในการพยากรณ์

ทั้งนี้ การทดสอบ ARCH Effect จะดำเนินการเฉพาะในขั้นตอนก่อนการเลือกใช้แบบจำลอง EGARCH เพื่อยืนยันการมีอยู่ของความแปรปรวนที่ไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ซึ่งเป็นเหตุผลในการเลือกใช้แบบจำลอง EGARCH ในการวิเคราะห์ความผันผวนของข้อมูล

นอกจากนี้ เนื่องจากการประมาณค่าแบบจำลอง EGARCH มีการเพิ่มตัวแปรอิสระภายนอกจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงได้พิจารณาตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) โดยใช้สถิติ Variance Inflation Factor (VIF) เพื่อประเมินความเหมาะสมของตัวแปรที่นำมาใช้ในแบบจำลอง

หากค่า VIF มีค่าสูงเพียงใด ย่อมหมายความว่ากำลังเผชิญกับปัญหาความสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) มากขึ้นตามไปด้วย โดยทั่วไป ค่า VIF ที่มีค่ามากกว่า 10 ขึ้นไป (จิรวดี, 2563) จะถือว่าอยู่ในระดับที่อาจส่งผลให้เกิดปัญหา Multicollinearity ในแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 3: การพยากรณ์และประเมินความแม่นยำของแบบจำลอง: การศึกษาครั้งนี้ แบ่งการประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลองออกเป็นรายขั้นส่วนของเนื้อสุกรฆ่าแหละ ได้แก่ เนื้อสันใน เนื้อสันนอก เนื้อสันไหล่ และเนื้อสามชั้น โดยดำเนินการวิเคราะห์ใน 2 ส่วนหลัก ดังนี้

(3.1) การคำนวณค่าพยากรณ์จากแบบจำลอง: ใช้แบบจำลอง SARIMA และ EGARCH ที่ได้รับการคัดเลือกในขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อทำการพยากรณ์ราคาของเนื้อสุกรฆ่าแหละในแต่ละขั้นส่วน จากนั้นนำค่าพยากรณ์ที่ได้มาเปรียบเทียบกับค่าจริงในช่วง Out-of-Sample (เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2567) โดยแบบจำลอง EGARCH ได้รับการกำหนดโครงสร้างของสมการค่าเฉลี่ยให้สอดคล้องกับแบบจำลอง SARIMA เพื่อให้การเปรียบเทียบผลการพยากรณ์มีความเหมาะสมในเชิงระเบียบวิธีวิจัย

ทั้งนี้ ภายหลังจากประเมินความแม่นยำของแบบจำลองในช่วงปี พ.ศ. 2567 แล้ว ผู้ศึกษาได้นำแบบจำลองที่ผ่านการคัดเลือกไปใช้ในการพยากรณ์ราคาล่วงหน้าสำหรับปี พ.ศ. 2568 (มกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2568) โดยเป็นการพยากรณ์ในบริบทที่ยังไม่มีข้อมูลจริงปรากฏ (True Out-of-Sample Forecast)

(3.2) การประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลองด้วยค่าความคลาดเคลื่อน: เพื่อเปรียบเทียบความแม่นยำของแบบจำลอง ผู้ศึกษาได้ใช้ตัวชี้วัดข้อผิดพลาดของการพยากรณ์ 2 รูปแบบ โดยที่ค่าทั้งสองมีความเหมาะสมในการประเมินผลการพยากรณ์ โดยค่าที่ต่ำกว่า แสดงถึง แบบจำลองที่มีความแม่นยำสูงกว่า ในการทำนายราคาจริงที่เกิดขึ้นในช่วง Out-of-Sample ได้แก่

ค่าความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (Mean Absolute Percentage Error: MAPE) ซึ่งเป็นค่าร้อยละของข้อผิดพลาดสัมบูรณ์เฉลี่ยเมื่อเทียบกับค่าจริง

$$MAPE = \frac{100}{n} \sum_{t=1}^n \left| \frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t} \right|$$

ค่ารากที่สองของความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยกำลังสอง (Root Mean Square Error: RMSE) ซึ่งเป็นค่าที่สะท้อนความรุนแรงของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น

$$RMSE = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{t=1}^n (y_t - \hat{y}_t)^2}$$

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูล การประมาณค่าและคัดเลือกแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH และการพยากรณ์และประเมินความแม่นยำของแบบจำลอง ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาตามขั้นตอนของเนื้อสุกร

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลราคาของเนื้อสุกรชำแหละทั้ง 4 ชิ้นส่วน ได้แก่ เนื้อสันใน (PT), เนื้อสันนอก (PL), เนื้อสันไหล่ (PS) และเนื้อสามชั้น (PB) โดยเริ่มจากการตรวจสอบคุณสมบัติของชุดข้อมูลในรูปแบบดิบ (Level) เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลมีลักษณะเป็นนิ่ง (Stationary) หรือไม่ ด้วยการใชแบบทดสอบ Augmented Dickey-Fuller (ADF Test) โดยตั้งสมมติฐานว่า (Unit Root) ในข้อมูลอนุกรมเวลา เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลในระดับดั้งเดิมมีลักษณะนิ่งหรือไม่ หากไม่เป็นนิ่งจะต้องทำการแปลงค่าด้วยวิธีหาผลต่างอันดับหนึ่ง (First Difference) ก่อนเข้าสู่การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง

จาก Table 3 พบว่า ราคาขายปลีกเนื้อสุกรชำแหละแต่ละชิ้นส่วนในระดับดิบ (At Level) ยังไม่เป็นนิ่ง เนื่องจากค่าทดสอบ Augmented Dickey-Fuller (ADF Test) ของแต่ละชิ้นส่วนสูงกว่าค่าขีดจำกัดวิกฤตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าข้อมูลมีหน่วยราก (Unit Root) ได้ สะท้อนว่าข้อมูลยังมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงตามเวลา และไม่เหมาะสมต่อการนำไปวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานของข้อมูลนิ่ง

อย่างไรก็ตาม หลังจากแปลงข้อมูลด้วยการหาค่าความแตกต่างอันดับหนึ่ง (First Difference) ผลการทดสอบ ADF แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรราคาของเนื้อสุกรทุกชิ้นส่วนมีค่าสถิติต่ำกว่าค่าขีดจำกัดวิกฤตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 อย่างชัดเจน จึงสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลหลังการแปลงมีคุณสมบัติเป็นนิ่ง (Stationary)

ดังนั้น ข้อมูลที่ผ่านการแปลงแล้วจึงเหมาะสมต่อการนำไปวิเคราะห์และพยากรณ์ด้วยแบบจำลอง SARIMA และ EGARCH ซึ่งมีข้อกำหนดเบื้องต้นว่าข้อมูลต้องมีความเป็นนิ่ง

Table 3 ผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูลราคาเนื้อสุกรสดชำแหละรายเดือนแต่ละชิ้นส่วน ด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test

ตัวแปร	At Level		First Difference	
	ADF t-Statistic	P-Value	ADF t-Statistic	P-Value
ราคาเนื้อสันนอกสุกร	-1.7839	.3881	-5.5524	0.0000
ราคาเนื้อสันในสุกร	-1.8922	.3358	-16.8269	0.0000
ราคาเนื้อสันไหล่สุกร	-2.0973	.2460	-5.4799	0.0000
ราคาเนื้อสามชั้นสุกร	-1.2695	.6643	-5.5434	0.0000

Note: Critical Value ที่ระดับนัยสำคัญ 5% โดยหากค่า P-value น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าสามารถปฏิเสธสมมติฐานตั้งต้นและสรุปได้ว่าข้อมูลดังกล่าวมีคุณสมบัติเป็นนิ่ง (Stationary)

นอกจากนี้ เพื่อให้การนำตัวแปรราคาสินค้าทดแทนเข้าสู่แบบจำลอง EGARCH มีความเหมาะสมในเชิงสถิติ ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูลราคาขายปลีกเนื้อไก่สดชำแหละทั้ง 4 ชิ้นส่วน ได้แก่ เนื้อสันในไก่ (PFCT), เนื้ออกไก่ (PFCL), ส่วนน่อง/สะโพกไก่ (PFCTH) และส่วนปีกไก่ (PFCW) ด้วยแบบทดสอบ Augmented Dickey-Fuller (ADF Test) เพื่อพิจารณาความนิ่งของข้อมูล (Stationarity) ก่อนนำเข้าสู่การประมาณค่าร่วมในแบบจำลอง EGARCH

จากผลการทดสอบที่แสดงใน Table 4 พบว่า ข้อมูลราคาเนื้อไก่สดชำแหละ ส่วนเนื้อสันในและเนื้ออกไก่ (เนื้อล้วน) มีคุณสมบัติเป็นนิ่งตั้งแต่ในระดับข้อมูลดิบ (At Level) โดยใช้ระดับนัยสำคัญ 0.05 (หรือระดับความเชื่อมั่น 95%) ขณะที่ราคาของส่วนน่อง/สะโพกไก่ และส่วนปีกไก่อังไม่เป็นนิ่งในรูปแบบดิบ จึงได้ดำเนินการแปลงข้อมูลด้วยการหาค่าความแตกต่างอันดับหนึ่ง (First Difference) และพบว่าหลังการแปลง ข้อมูลดังกล่าวมีคุณสมบัติเป็นนิ่ง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตัวแปรราคาเนื้อไก่สดชำแหละ ส่วนเนื้อสันใน (PFCT) และเนื้ออกไก่ (เนื้อล้วน) (PFCL) มีคุณสมบัติเป็นนิ่งตั้งแต่ระดับข้อมูลดิบ ซึ่งแตกต่างจากชุดข้อมูลราคาเนื้อสุกรชำแหละทั้ง 4 ชิ้นส่วนที่ต้องผ่านการ Differencing เพื่อให้เป็นนิ่ง

ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่สอดคล้องกันของโครงสร้างข้อมูลระหว่างตัวแปร การศึกษาจึงไม่นำตัวแปร PFCT และ PFCL มาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมในแบบจำลอง EGARCH สำหรับการศึกษาครั้งนี้ โดยเลือกใช้เฉพาะตัวแปร PFCTH และ PFCW ซึ่งผ่านการแปลงรูปแบบเดียวกันมาเป็นตัวแทนของราคาสินค้าทดแทน

Table 4 ผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูลราคาเนื้อไก่สดชำแหละรายเดือนแต่ละชิ้นส่วน ด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test

ตัวแปร	At Level			First Difference		
	ADF	t-Statistic	P-Value	ADF	t-Statistic	P-Value
ราคาเนื้อสันในไก่	-2.9046		0.0461	-		-
ราคาเนื้ออกไก่ (เนื้อล้วน)	-3.3905		0.0121	-		-
ราคาส่วนน่อง/สะโพกไก่	-2.2207		0.1994	-12.9911		0.0000
ราคาส่วนปีกไก่	-1.3196		0.6210	-9.3247		0.0000

Note: การศึกษานี้เลือกใช้ชิ้นส่วนของเนื้อไก่ดังกล่าวเนื่องจากมีลักษณะเนื้อสัมผัส และคุณค่าทางโภชนาการ ได้แก่ ปริมาณโปรตีนและไขมันที่ใกล้เคียงกับเนื้อสุกรชำแหละ

ผู้ศึกษาได้เพิ่มตัวแปรจำลองเหตุการณ์เฉพาะช่วงเวลา (Dummy Variables) ได้แก่ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และโรคคอหิพาทแอฟริกาในสุกร (ASF) เข้าสู่สมการค่าเฉลี่ยของแบบจำลอง EGARCH โดยไม่ต้องทดสอบความนิ่งของตัวแปรดังกล่าว เนื่องจากตัวแปรจำลองเหตุการณ์เฉพาะช่วงเวลาเป็นตัวแปรประเภทเก็บค่าคงที่ (0 หรือ 1) ตามช่วงเวลาเฉพาะ และไม่มีแนวโน้มหรือฤดูกาลในลักษณะเดียวกับข้อมูลอนุกรมเวลา จึงสามารถนำไปใช้ในการประมาณค่าแบบจำลองได้โดยตรง

ผลการประมาณค่าแบบจำลอง SARIMA

วิเคราะห์ Autocorrelation Function (ACF) และ Partial Autocorrelation Function (PACF) และวิเคราะห์ ค่า Q-statistics จากการทดสอบ Ljung-Box เมื่อตรวจสอบค่าคงเหลือเพื่อช่วยกำหนดค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง SARIMA (p,d,q)(P,D,Q)[s] เพื่อให้แน่ใจว่าแบบจำลองสามารถอธิบายโครงสร้างของข้อมูลได้อย่างเหมาะสมและไม่มีความสัมพันธ์เชิงเวลาที่ตกค้าง

Table 5 ค่าแบบจำลอง SARIMA ที่เหมาะสมสำหรับการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละแยกตามชิ้นส่วน

ตัวแปร	แบบจำลอง	Akaike Information Criterion (AIC)
ราคาเนื้อสันในสุกร	SARIMA(1,1,2)(1,0,1)[12]	6.5729
ราคาเนื้อสันนอกสุกร	SARIMA(1,1,1)(1,0,1)[12]	6.5769
ราคาเนื้อสันไหล่สุกร	SARIMA(1,1,0)(1,0,1)[12]	6.6436
ราคาเนื้อสามชั้นสุกร	SARIMA(1,1,0)(1,0,1)[12]	6.5520

Note: ค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง SARIMA สำหรับแต่ละตัวแปรได้จากการวิเคราะห์กราฟ ACF และ PACF โดยใช้เกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC) ในการเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุด

จาก Table 5 ซึ่งแสดงผลการเลือกแบบจำลอง SARIMA ที่เหมาะสมสำหรับการพยากรณ์ราคาขายปลีกเนื้อสุกรแยกตามชิ้นส่วน โดยพิจารณาค่าดัชนี Akaike Information Criterion (AIC) เป็นเกณฑ์หลักในการเปรียบเทียบแบบจำลอง

พบว่าแต่ละชั้นส่วนของเนื้อสุกรมีแบบจำลองที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านโครงสร้างพารามิเตอร์ AR, MA และองค์ประกอบเชิงฤดูกาล (Seasonal AR หรือ Seasonal MA) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมราคาในแต่ละชั้นส่วน

แบบจำลองที่ได้สำหรับเนื้อสันใน (PT) และเนื้อสันนอก (PL) มีโครงสร้างค่อนข้างซับซ้อนมากกว่าแบบจำลองของเนื้อสันไหล่ (PS) และเนื้อสามชั้น (PB) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความผันผวนของราคาในช่วงสั้นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในส่วนนอกที่เลือกใช้พารามิเตอร์ MA(2) เพื่อรองรับแรงกระเพื่อมของข้อมูลระยะสั้นที่ค่อนข้างสูง ในขณะที่แบบจำลองของเนื้อสันไหล่และสามชั้น สามารถอธิบายโครงสร้างของข้อมูลได้ด้วยพารามิเตอร์จำนวนน้อยลง

นอกจากนี้ แบบจำลองทุกชุดล้วนมีองค์ประกอบเชิงฤดูกาลอยู่ในรูปของพารามิเตอร์ SAR(12) หรือ SMA(12) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าราคาเนื้อสุกรในประเทศไทยมีรูปแบบของฤดูกาลซ้ำรอบรายปีอย่างชัดเจน อันอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านอุปสงค์ในช่วงเทศกาลและวัฏจักรการผลิตภาคเกษตร

ทั้งนี้ แบบจำลองที่ให้ค่า AIC ต่ำที่สุด ได้แก่ SARIMA(1,1,0)(1,0,1)[12] สำหรับราคาสามชั้น (PB) ซึ่งมีค่า AIC เท่ากับ 6.5520 สะท้อนถึงความสามารถในการอธิบายพฤติกรรมของข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในกลุ่มแบบจำลองที่ทำการเปรียบเทียบ

ผลการประมาณค่าแบบจำลอง EGARCH

ภายหลังจากการวิเคราะห์และเลือกแบบจำลอง SARIMA ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับแต่ละชั้นส่วนของเนื้อสุกรแล้ว ผู้ศึกษาได้นำแบบจำลองดังกล่าวมาทำการตรวจสอบคุณสมบัติของเศษเหลือ (Residuals) เพื่อประเมินความเหมาะสมของแบบจำลองและตรวจสอบการมีอยู่ของปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) โดยใช้การทดสอบ ARCH-LM (Lagrange Multiplier Test for Autoregressive Conditional Heteroskedasticity) (ARCH Effect)

ผลการทดสอบพบว่า เศษเหลือจากแบบจำลอง SARIMA ของแต่ละชั้นส่วนมีลักษณะของความแปรปรวนไม่คงที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายช่วงเวลา ซึ่งบ่งชี้ว่าการใช้แบบจำลอง SARIMA เพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถรองรับความผันผวนที่เปลี่ยนแปลงตามเวลาได้อย่างเพียงพอ

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงดำเนินการประมาณค่าแบบจำลอง EGARCH ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะของความแปรปรวนที่ไม่คงที่และไม่สมมาตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยังคงโครงสร้างของพารามิเตอร์ในสมการค่าเฉลี่ยตามแบบจำลอง SARIMA เดิม เพื่อรักษาความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงเวลา พร้อมทั้งเพิ่มสมการความแปรปรวนแบบ Exponential GARCH เข้ามาในการวิเคราะห์เพิ่มเติม

Table 6 ผลการทดสอบ ARCH Effect ของตัวแปรราคาเนื้อสุกรแต่ละชั้นส่วน โดยใช้ ARCH-LM Test เพื่อวิเคราะห์ว่าข้อมูลมีลักษณะความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข (Conditional Heteroskedasticity) หรือไม่ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกใช้แบบจำลอง EGARCH ที่เหมาะสมต่อไป

ตัวแปร	F-Statistic	Prob. (F-statistic)	Coefficient	ผลการทดสอบ
ราคาเนื้อสันในสุกร	48.6971	0.0000	0.3827	มี ARCH effect
ราคาเนื้อสันนอกสุกร	30.9438	0.0000	0.3196	มี ARCH effect
ราคาเนื้อสันไหล่สุกร	31.1852	0.0000	0.3207	มี ARCH effect
ราคาเนื้อสามชั้นสุกร	54.6748	0.0000	0.4091	มี ARCH effect

2) การกำหนดโครงสร้างของแบบจำลอง EGARCH : เลือกโครงสร้างของแบบจำลองในรูปแบบ EGARCH(p,q) ที่เหมาะสม โดยใช้เกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC)

Table 7 ค่าแบบจำลอง EGARCH ที่เหมาะสมสำหรับการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรชำแหละแยกตามชิ้นส่วน

ตัวแปร	แบบจำลอง	Akaike Information Criterion (AIC)
ราคาเนื้อสันในสุกร	EGARCH(1,1) ที่เพิ่มตัวแปร DUMMY_ASF(-1) และ DUMMY_COVID19(-2)	6.3531
	EGARCH(1,1) ที่เพิ่มตัวแปร DFCW(-3) DUMMY_ASF(-1) และ DUMMY_COVID19(-1)	6.2893
ราคาเนื้อสันนอกสุกร	EGARCH(2,2) ที่เพิ่มตัวแปร DFCTH, DFCW, DUMMY_ASF(-1) และ DUMMY_COVID19(-1)	6.4488
ราคาเนื้อสันไหล่สุกร	EGARCH(2,1) ที่เพิ่มตัวแปร DFCTH, DFCW DUMMY_ASF(-1) และ DUMMY_COVID19(-1)	6.1361

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แบบจำลอง SARIMA ได้รับการนำมาใช้ในการพยากรณ์ราคาของเนื้อสุกรในแต่ละชิ้นส่วน โดยผลการประมาณค่าแสดงให้เห็นว่า SARIMA สามารถอธิบายโครงสร้างของข้อมูลได้ดีในช่วงที่มีพฤติกรรมของราคาค่อนข้างสม่ำเสมอและมีรูปแบบตามฤดูกาลที่ชัดเจน ค่าคงเหลือของแบบจำลองผ่านการทดสอบ Ljung-Box Q-statistic โดยไม่มี Serial Correlation อย่างมีนัยสำคัญ และค่า Durbin-Watson อยู่ใกล้เคียง 2 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์ของค่าคงเหลือในระยะใกล้ ส่งผลให้ SARIMA เป็นแบบจำลองที่น่าเชื่อถือสำหรับการพยากรณ์ในช่วงที่ราคามีลักษณะนิ่งและมีฤดูกาล

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า EGARCH สามารถอธิบายโครงสร้างของข้อมูลที่มีความแปรปรวนสูงได้ดีกว่า SARIMA เนื่องจากจุดเด่นของ EGARCH คือการรองรับพฤติกรรม “Volatility Clustering” และ “Asymmetry” ของแรงกระทบ โดยพารามิเตอร์ C(6) และ C(7) ในสมการความแปรปรวนมีนัยสำคัญอย่างมาก สะท้อนว่าแรงกระแทกจากอดีต โดยเฉพาะ “ข่าวร้าย” ส่งผลต่อความผันผวนของราคาในปัจจุบันได้จริง

นอกจากนี้ การเพิ่มพารามิเตอร์ฤดูกาล (Seasonal AR) และตัวแปรแทนเหตุการณ์ (DUMMY_ASF) ช่วยให้แบบจำลองมีความสามารถในการอธิบายพฤติกรรมราคาทั้งในระยะสั้นและฤดูกาลได้อย่างครบถ้วน โดยค่า AIC ลดลง และค่า R-squared เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับแบบจำลองพื้นฐาน

ทั้งนี้ Zheng et al. (2024) ในวารสาร Journal of Agricultural Economics ยังระบุว่าเนื้อสามชั้นเป็น “High Volatility Segment” ของตลาดเนื้อสุกร โดยมีความไวต่อแรงกระตุ้นจากภายนอก (External Shocks) สูงกว่าส่วนอื่น โดยเฉพาะราคาสินค้าทดแทนและต้นทุนอาหารสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ใช้ราคาสินค้าทดแทนมาวิเคราะห์ด้วย

ในทำนองเดียวกัน รายงานขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2020) ยังชี้ให้เห็นว่าความไม่แน่นอนในต้นทุนการผลิต ต้นทุนการเลี้ยง การเคลื่อนย้ายสัตว์มีชีวิต และมาตรการด้านโรคระบาด ส่งผลให้ชิ้นส่วนที่มีความยืดหยุ่นในการบริโภค

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร. อรรถพล สืบพงศกร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเนื้อหา และให้การสนับสนุนแก่ผู้ศึกษาในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ด้วยความเคารพอย่างสูง ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ภูมิฐาน รังคกุลนุวัฒน์ ประธานกรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวิน ชินะโชติ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ครอบครัวที่เปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญ ทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดระยะเวลาของการศึกษาระดับปริญญา อีกทั้งขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น MCE 19 และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ได้มอบกำลังใจและความช่วยเหลือด้วยมิตรภาพอันอบอุ่นมาโดยตลอด

ท้ายที่สุดนี้ ผู้ศึกษาหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้อง หากมีข้อผิดพลาดหรือความบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขออภัยมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าภายใน. (2568). ราคาขายปลีกและขายส่งสินค้าเกษตร. Retrieved from

https://pricelist.dit.go.th/main_price.php

กรมปศุสัตว์. (2566). ข้อมูลจากรายงานสถิติปีงบประมาณ 2561–2566 Retrieved from

<https://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/247-report-thailand-livestock>

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2568). สหกรณ์ภาคการเกษตร. Retrieved from

<https://cpd.go.th/content-page/item/1748-coop-type-agri.html>

พิมพ์ชนก, เกียรติธีรชัย. (2565). *โมเดลธุรกิจอัจฉริยะเพื่อการพยากรณ์ราคาเนื้อสุกรในประเทศไทย*. (รายงานค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ภูมิฐาน, รังคกุลนุวัฒน์. (2556). *การวิเคราะห์อนุกรมเวลาสำหรับเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรุณศิริ, ใจมา. (2561). *เศรษฐศาสตร์การเกษตร*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2567). หมูไม่สู้ร้อน! เกษตรกรชะลอเลี้ยงลดเสี่ยงเสียหาย คาดปริมาณในตลาดน้อย ราคาขยับ.

Retrieved from <https://www.infoquest.co.th/2024/391202>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2565. Retrieved from <https://www.opsmoac.go.th/ratchaburi-dwl-files-432991791193>

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดลำพูน. (2566). ติดตามการใช้จ่ายประโยชน์อุปโภคบริโภคการตลาดของ สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรเชียงใหม่-ลำพูน จำกัด. Retrieved from <https://lamphun.web.cpd.go.th/news-all/activities-news/441-tidtam-kar-chi-prayoch-n-xupkrn-kar-tlad-khxng-shkrn-phu-leiyng-sukr-cheiyng-him-laphun-cakad.html>

อุทัย คันโธ. (2556). สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรคือทางรอดของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรอิสระ. *วารสารปศุสัตว์เกษตรศาสตร์*, 40(157), 16-23.

Bisgaard, S., & Kulahci, M. (2011). *Time series analysis and forecasting by example*. John Wiley & Sons.

Box, G. E. P., Jenkins, G. M., & Reinsel, G. C. (2008). *Time series analysis: Forecasting and control* (4th ed.). John Wiley & Sons.

Food and Agriculture Organization. (2020). *Assessment of pork cut price instability amid ASF: a regional analysis*. FAO Regional Reports. <http://www.fao.org/pork-price-volatility-2020>

Hidayatulloh, I. B., Isna Alfi. (2017). SARIMA-EGARCH model to reduce heteroscedasticity effects in network traffic forecasting. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 95(3).

Kawakatsu, T., Minami, Y., & Choi, H. (2023). *Impact of African swine fever outbreaks on pork-cut price volatility: evidence from Japan and South Korea*. *Asian Journal of Agricultural Economics*, 58(3), 345–362. <https://doi.org/10.1007/s10479-023-05123>

Kozlov, A., & Kolesnikov, M. (2024). Assessing the price effects of African swine fever in the China market. *Exploratory Foods and Foodomics*, 1(2), 99–112. <https://doi.org/10.1016/j.eff.2024.03.006>

Musunuru, N., Yu, M., & Larson, A. (2013). Forecasting volatility of returns for corn using GARCH models. *The Texas Journal of Agriculture and Natural Resources*, 26, 42–55.

Pankratz, A. (1983). *Forecasting with univariate Box-Jenkins models: Concepts and cases*. John Wiley & Sons.

Powers, T. L., & McSorley, M. W. (2000). *Principles of economics in agriculture*. Oxford Press: Oxford Press.

Schwarz, G. (1978). Estimating the dimension of a model. *Annals of Statistics*, 6(2), 461–464. <https://doi.org/10.1214/aos/1176344136>

Theil, H. (1966). *Applied Economic Forecasting*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company

Vandaele, W. (1983). *Applied time series and Box-Jenkins models*. Academic Press.

Zheng, H., Liu, Y., & Wang, X. (2024). *Pork belly price volatility: evidence of a high-volatility cut and its response to supply shocks*. *Journal of Agricultural Economics*, 75(1), 44–62. <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12567>

Zielinska-Sitkiewicz, M., & Chrzanowska, M. (2021). Prediction of pork meat prices by selected methods as an element supporting the decision-making process. *Operations Research and Decisions*(3). doi:10.37190/ord210307

Unemployment Duration in Thailand during COVID-19

Nutt Thaweepoke^{a,*}

^aMaster of Arts in Applied Economics (MAAE), Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Bangkok, 10330, Thailand

Corresponding author. E-mail address: thaweepoke.nutt@gmail.com

Abstract

Although unemployment rate is a key economic indicator, it does not reveal any information regarding how long an individual is unemployed for. This study makes use of rotational group data in the Thai labour force survey to examine unemployment duration between the period of 2018 and 2021 and the impact COVID-19 had on that duration. Furthermore, this study also uses survival analysis to investigate individual characteristics and location-based variables to gain an insight into which groups are more likely to take longer looking for employment. This study concludes that COVID-19 increased unemployment duration significantly. This was the expected outcome when considering how the pandemic disrupted the global economy and Thai labour market. Additionally, it was found that different groups experience different expected durations of unemployment. Those with higher education tend to be unemployed for longer. Furthermore, the south of Thailand is found to have the highest unemployment rate and the longest expected spells compared to other regions. However, age and gender did not have an effect on an individual's unemployment duration.

Keywords: COVID-19, labour market, survival analysis, Thailand, unemployment duration

Introduction

The COVID-19 pandemic has resulted in a massive rise in unemployment rates worldwide. The global unemployment rate went up from 5.54 percent in 2019 to 6.90 percent in 2020, a sharper increase than the 2008 financial crisis. This is attributable to national lockdown measures enacted to stop the spread of the disease which also disrupted the global economy. This was no different in Thailand. Although Thailand has historically low unemployment rates compared to the rest of the world, the pandemic still had a significant effect. The first lockdown took place in March 2020 and was followed shortly by a doubling of the unemployment rate from 1 percent to 2 percent in the second quarter of 2019 and 2020 respectively (n.d.). However, the unemployment rate can omit many important issues regarding the well-being of the labour force. Despite being an important labour indicator, the unemployment rate does not reflect unemployment duration. This is a notable distinction as it may be preferable to have more short-term unemployment than a few, long-term unemployment. This is because the longer an individual is unemployed, the more difficult it is to meet their basic needs. Moreover, it is possible that it becomes harder to be re-employed as their skills increasingly deteriorate over a longer time period. This disruption in an individual's quality of life and their ability to accumulate human capital makes unemployment duration an important issue to explore. Furthermore, the amount of time individuals is

unemployed for has important implications for designing social programs like unemployment benefits and employment insurance, both are commonly used schemes which are integral in supporting the population during the difficult times of economic recessions.

The aim of this paper is to quantify the impact of COVID-19 on unemployment duration in Thailand and dive deeper into the different variables that can affect that expected spell. Survival analysis is used to analyse the unemployment duration of the Thai labour market from 2018 to 2021. This time interval was chosen to capture the impact of the COVID-19 pandemic by starting the investigation before the pandemic. It is hoped that the results will provide insight into unemployment duration, a topic that is unexplored in the literature, especially in Thailand. This information can be used for future policy discussions to better design programs and maximise their effectiveness.

Literature Review

Economic shock and Unemployment Duration

The literature on the relationship between unemployment duration and economic shocks seem to agree that negative economic shocks result in longer unemployment durations. The 2008 financial crisis saw a substantial rise in the number of long-term unemployment (longer than 6 months) in the US. Estimates show that the rate of long-term unemployment tripled after 2008 (Casaux and Turrini 2011). Farber (2012) found that the US's median unemployment duration was stable since 1976. However, that median duration rose significantly from 8 weeks prior to 2008 to 22 weeks. Similar findings were found in Spain where the probability of finding a job within 6 months fell substantially after the 2008 financial crisis (García and Soest 2017). However, the nature of the economic shock may also affect unemployment duration differently. An analysis of Finnish unemployment during the country's depression in the 1990's showed that although the average duration did increase, the size was not substantial. This suggests that the context behind each economic shock is different (Verho 2014). This provides an opportunity for further research as assessing the unemployment duration after a pandemic is currently unexplored. This is more so the case for the COVID-19 pandemic given how recent the event is.

Previous Studies into Unemployment Duration

Previous studies on unemployment duration have focused on the factors that affect unemployment duration. The most commonly studied factor is the impact of unemployment benefit durations and the generosity of unemployment insurance. These papers make use of a change in unemployment welfare schemes to compare and contrast labour market activity. Generally, it was concluded that there exists a positive relationship between the duration (and generosity) of these schemes and the average unemployment duration. However, as Thailand's unemployment benefit programs has remained relatively unchanged, this study will not be delving into that.

An interesting nature of unemployment duration is the longer an individual is unemployed for, the harder it is for them to exit unemployment. A study of new graduates in South Korea found that the probability of getting hired falls significantly 6 months after graduation (Lim and Lee 2019). On a similar topic, the impact of education on unemployment duration is more complex. Canavire-Bacarreza and Lima (2007) found that those with more years of education generally have longer unemployment durations. However, Kettunen (1997) found that it was more nuanced as those with more years of education found it easier to be reemployed, but only up to those with 14 years of education. Those with master's and doctorates have a very low probability of reemployment. The two papers attribute the longer unemployment duration to the fact that those with post graduate education have higher reservation wages, hence it is more difficult to find a job that they are willing to accept.

Data

Thai Labour Force Survey (LFS)

This study will be using data from the Thai Labour Force Survey from 2018 to 2021. The decision to use this dataset is due to the rotation group sampling design which resurveys the same household for up to 4 times over a 2-year period. More specifically, data collection follows a 2-2-2 pattern. The same household is surveyed for two consecutive quarters, ignored for two, then re-interviewed again for two more quarters. This allows for the matching of the same households and residents between different quarterly surveys transforming the LFS from a cross-sectional dataset into individual-level panel data. This process is termed Matched-Outgoing Rotation Group or Matched-ORG.

Matched-Outgoing Rotation Group (Matched-ORG)

This paper will take advantage of the rotation group data implemented in the Labour Force Survey (LFS) conducted by the National Statistical Office (NSO). Smart and Kilenthong (2021) stated that the outgoing rotation group (ORG) process allows for matching individuals over time and creating individual-level panel data using the Labour Force Survey. This is done by matching each individual across survey rounds, hence matched-ORG. The unique individual identifier or "uniqueid" is created by stringing together multiple identifiers to create a 17-character long unique id for each individual surveyed. This uniqueid is consistent between different datasets as these identifiers are constant over different datasets. More specifically, the uniqueid uses the following variables:

$$\text{uniqueid} = \text{Region, Province, Urban, PSU number, EA set, Enumeration, Sample set, Household number, Member number}$$

(1)

Region, Province, and Urban are location-based categorical variables. A combination of these variables will refer to a specific part of Thailand. PSU number, EA set, and Sample set are variables used as a part of the sampling method. Household numbers will narrow down to a specific household in the area. The values assigned to each household are consistent between different surveys. Enumeration is a categorical variable which refers to how successful the data collection was. Finally, Member number differentiates each interviewee living under the same roof. Member number 1 is typically assigned to the head of the household.

It is worth noting that this method of identification is not foolproof. Due to the way data was collected in the LFS, the individual identifier, Member number, is not always consistent between different surveys. For example, Person A could be assigned as 'Member number 1' in one survey but then recorded as 'Member number 2' in the next survey. These inconsistencies require additional manual data cleaning to ensure that the link is done correctly. Each link is rechecked by using individual characteristics that are likely to remain the same between observations. These indicators include gender, education level and to a lesser extent, age and marital status. Currently, there are two complete rotation groups in the LFS dataset: 2002 to 2011 and 2012 to 2021. This paper will be making use of data from 2018 to 2021.

Unemployment duration data is available in the LFS and will become the main focus of this paper. The information is recorded as a categorical variable where 1 represents unemployment that is shorter than one quarter, 2 is unemployment lasting for about one quarter, 3 is unemployment lasting for about two quarters, and so on. This categorical data is converted into a time period of quarters unemployed. This data is then used to create an approximate starting point in time where the individual became unemployed. A breakdown of this variable is presented in Table 2.

There are some notable limitations with using this dataset. Unemployment duration information is self-reported which may be biased depending on how the interviewee choose to define when they started being unemployed. Furthermore, some short-term unemployment may be missed. As data collection follows the 2-2-2 pattern and a household is ignored for two quarters, this may lead to some short-term unemployment (those lasting less than 6 months) not being recorded.

Table 1 Descriptive statistics

Variables	Whole Labour Force		Unemployed	
	M	SD	M	SD
COVID	.443	.497	.582	.493
Female	.45	.498	.404	.491
Post secondary education	.22	.414	.367	.482
Married	.634	.482	.232	.422
Age	45.072	12.699	30.988	11.219
Bangkok	.055	.228	.076	.266
Central	.309	.462	.28	.449
North	.211	.408	.161	.367
Northeast	.239	.426	.162	.369
South	.186	.389	.32	.467
Urban	.549	.498	.58	.494
n	1415696		8794	

Note: Each variable is recorded as a dummy variable except for Age.

The summary statistics of the merged LFS is presented in Table 1. This data reflects the Thai labour force between the period of 2018 to 2021. The main variable of interest is COVID which indicates whether the observation was recorded before or after COVID-19 impacted Thailand. This cutoff was chosen to be March 2020 as this was around the time when the first cases of infection was reported and when the Thai government implemented quarantine and lockdown measures. Comparing the two datasets in Table 1, there is a notable difference in reports of unemployment in the South (32.00 %) compared to the size of their labour force (18.60 %). This suggests that the Southern region of Thailand is more prone to unemployment compared to other regions. Additionally, the fall in the mean Age of the unemployed (30.99 %) in relation to the whole labour force (45.07 %) is significant. The lower mean Age of the unemployed dataset suggests that unemployment disproportionately impacts the younger generation more than the older generation.

Table 2 Quarterly Unemployment Data

Year	Quarter	n	M (duration in quarters)	SD
2018	1	311	1.50	1.25
	2	233	1.76	1.40
	3	266	1.73	1.44
	4	230	1.74	1.44
2019	1	211	1.94	1.54
	2	226	1.69	1.35
	3	224	1.76	1.41
	4	243	1.78	1.32
2020	1	279	1.87	1.44
	2	632	1.34	1.03
	3	666	1.76	.95
	4	617	2.10	1.19
2021	1	734	2.33	1.51
	2	718	2.52	1.69
	3	948	2.68	1.66
	4	575	2.85	1.70

Note: the mean value reported reflects employment duration measured in quarters

Table 2 summarises unemployment duration data which is the focus of this paper. Firstly, the number of observations reported reflects the unemployment rate. As expected, the number of unemployed persons was pretty stable between 2018 to the first quarter of 2020 as this was the time before the pandemic. This was followed by a sharp increase in the second quarter of 2020 as the number of unemployed persons more than doubled from 279 to 632. This upward trend continued in subsequent quarters until quarter 4 of 2021 where there was a significant drop. This could be due to the government relaxing travel restrictions for international tourists which allowed for greater employment.

The mean reported is the mean duration of unemployment for each quarter. There is also an upward trend in the mean duration of unemployment starting from the second quarter of 2020. The highest reported mean is in the fourth quarter of 2021 where the average unemployment duration is at 2.85 quarters or approximately 8 and a half months.

Methodology

Survival Analysis

Survival analysis is a statistical method for analysing duration until an event occurs. Traditionally, this tool is used in the field of medicine in cases such as testing the time until death or time until recovery. However, for this research, the focus will be on unemployment duration. In other words, time for an unemployed person to find employment. Survival analysis commonly uses two statistical methods, Kaplan-Meier Curve and Cox analysis.

Kaplan-Meier analysis

The Kaplan-Meier Curve is typically used to visualise duration data. For this study, K-M analysis will be used to compare the time until employment of those who are unemployed. More specifically, the focus will be on changes in the likelihood of escaping unemployment before and after the start of the COVID-19 pandemic. The log-rank test can be used to test whether two groups are statistically different. It compares the observed number of the events occurred to the number expected for each group. However, this test does not provide an estimation for the size of that difference. This will require the calculation of the hazard ratios as explained in the next section.

Cox Proportional Hazards Model

The second part of the study will attempt to take the study further by quantifying the impact of different individual characteristics and location variables. The Cox proportional hazards model allows for the evaluation of these variables' impact on the probability of exiting unemployment. The hazard function can be expressed as the following equation:

$$h(t) = h_0(t) \exp \sum_{i=1}^p \beta_i x_i \quad (2)$$

In the equation above, $h(t)$ is the hazard function as a function of a set of covariates. The β_i denotes the size of each covariate's impact. The h_0 is the baseline hazard which refers to the hazard rate if all the covariates (x_i) are equal to zero. The (t) denotes time. For this paper, the model will be used to estimate the relative risk of employment for different individual characteristics.

The research will be done through 2 models using the variables reported in Table 1. The first model will regress unemployment duration to a dummy of COVID-19 based on whether the recorded time is before or after the second quarter of 2020. This timing coincides with the first wave of COVID-19 in Thailand in March, and the first national response in April of 2020. The second model will expand on the first by adding individual control variables.

Due to the nature of the matched-org dataset, there is a high likelihood of dealing with censored data. This is the case where the exact duration is unknown as the individual is not followed through the entire length of their unemployment. Given how the unemployment duration is recorded in the LFS, most of the data will be considered right censored. This means that there is only information from the individual's starting point of unemployment up until the time of the survey. As we only know how long the individual has been unemployed for up until the time the individual was surveyed, it is possible that the individual has yet to be reemployed. However, an advantage of using survival analysis is that this censored data can still be incorporated as it still provides information about a length of time where unemployment persists. The optimal case is when an observation shows a change in employment status from "unemployed" to "employed" as it can be concluded that a full period of unemployment has been completed, and thus a duration of unemployment can be estimated. Furthermore, there is a high possibility that the data is interval censored. As the ORG procedure follows the 2-2 pattern (as described above), a six-month long unemployment period may be missed.

Results and Discussion

Kaplan-Meiers curves

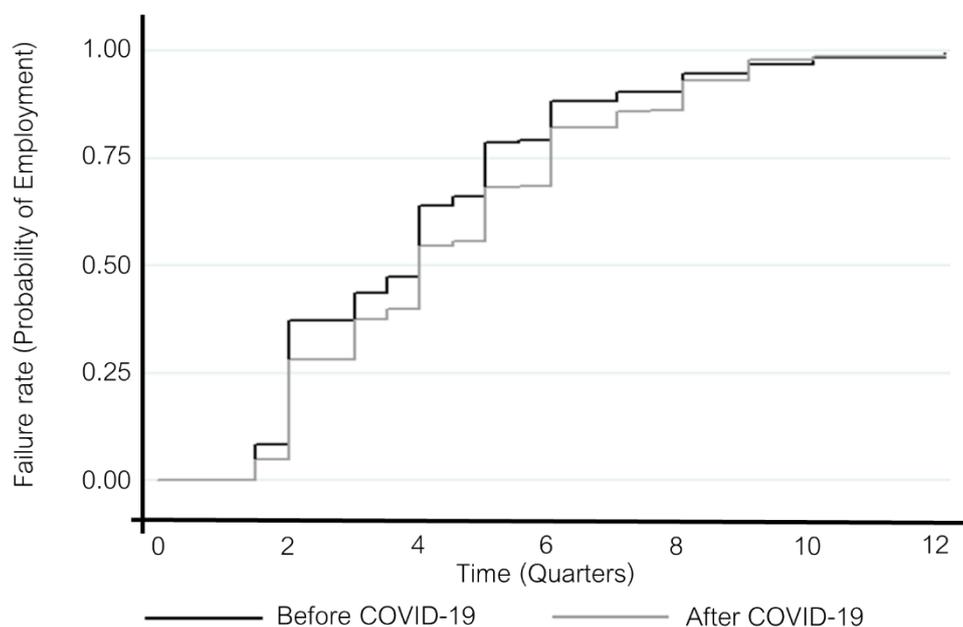

Figure 1 Failure curves before and after COVID-19

The Kaplan-Meier curve in Figure 1 shows the cumulative rate of individuals in escaping unemployment. This is a reflection of unemployment duration. The curve shows the probability of finding employment for two different groups, those looking for employment before COVID-19 (the black curve) and those looking after the start of the COVID-19 pandemic (the grey curve). The vertically higher black curve suggests a higher probability of finding employment before the pandemic compared to the grey line of those

during the pandemic. This can then be interpreted that there is longer duration of unemployment during the periods of the pandemic.

Table 3 Log-rank test for equality

	Events Observed	Events Expected
Before COVID-19	1269	1112.54
After COVID-19	1863	2019.46
Total	3132	3132.00
	chi2(1) =	46.25
	Pr>chi2	.00

The log-rank test is a statistical method to compare the curves to determine if the two curves are statistically different. The null hypothesis here states that the two survival curves are equal. As reported in Table 3, the two curves are statistically distinct enough to conclude that COVID-19 had an effect on the probability of finding employment, suggesting that it changed the length of unemployment. As the black curve (before COVID-19) lies vertically above the grey line (after COVID-19), we can conclude that the pandemic negatively impacted the rate of reemployment hence increasing the length of unemployment spells.

Results for the two Cox models are reported as hazard ratios in Table 4. The coefficient is interpreted in relation to 1. Values smaller than one suggests that the hazard of employment falls with that variable. As shown in Model 1, this is the case for COVID which shows that the hazard of employment is lower after COVID-19 hit Thailand. Model 2 adds in individual characteristics and regional variables to the model.

The results provide empirical evidence to the impact of COVID-19 on lengthening unemployment duration. Additionally, the second model provides an insight into how different groups experience unemployment spells. Based on the findings, it seems that the individual's gender and age does not have any impact on how long they can be expected to be unemployed. Yet, the individual's marital status is significant. This may be due to the higher responsibilities of being married and in a family which motivates individuals to find employment faster. Alternatively, having post-secondary education make it less likely to exit unemployment. This may seem odd at first as those with more education should be more employable. However, it is possible that it is not the fault of the employer but instead of the employee. Those with higher education may be more careful and pickier when choosing their job, making their unemployment spells longer. Furthermore, they may have higher reservation wages due to their increased education and skills.

However, there are significant regional differences in unemployment duration. According to the model, individuals living in the Central, North, and Northeastern regions of Thailand experience higher likelihoods of finding employment when compared to Bangkok. The only region with a longer expected spell of unemployment is the South. Comparing individuals living in urban areas to those living in rural areas, it seems that those living in the city can expect to be unemployed for longer. This may be attributed to the agricultural sector in rural areas which is faster to absorb unemployment compared to more formal businesses located in urban areas.

Table 4 Cox proportional hazard model: Relative Risk of re-employment, 2018 - 2021

	<i>n</i> = 8794	
	(1)	(2)
	Failure: Re-employment	
COVID	0.807*** (0.030)	0.889*** (0.034)
Female		0.951 (0.036)
Post secondary education		0.840*** (0.034)
Married		1.303*** (0.057)
Age		1.003 (0.002)
Central		1.247*** (0.099)
North		1.493*** (0.124)
Northeast		1.357*** (0.113)
South		0.782*** (0.063)
Urban		0.935* (0.035)

Note: *** $p < .01$ ** $p < .05$ * $p < .1$; coefficients reported as hazard ratios; standard errors in parentheses, the regional variables (Central, North, Northeast, South) are being compared to Bangkok.

There are some limitations from the findings reported here. As the focus of this study is on unemployment duration, the quality of that employment is not being factored in. Official Thai unemployment rates also underestimate labour market conditions as it does not provide insights into underemployment. This is the case where individuals are working in jobs that require less skills or education than they possess. As jobs become harder to find, it may be possible that individuals are choosing to settle for any jobs that are available regardless of the skill level necessary for it. This may impact the estimates for unemployment duration as it should be easier to find jobs that require less skills. However, this is still not desirable as there are significant costs to obtain higher levels of education (time, tuition fees, learning resources) but the compensation from their occupation does not scale with the costs. Further studies may explore the incidence of underemployment in Thailand, especially due to the pandemic.

Conclusion

Unemployment has typically been explored in terms of the percentage of the labour force that is out of work. However, the duration of that unemployment has gone relatively unexplored even though it has significant impact on the unemployed individual and on policy making. This study makes use of rotational group sampling conducted in the Thai labour force survey data in order to examine unemployment duration and the impact COVID-19 had on that duration. Furthermore, this study also uses survival analysis to investigate individual characteristics and location-based variables to gain an insight into which groups are more likely to be looking for employment for longer.

It can be concluded that COVID-19 had a significant impact on the probability of finding employment. This is not surprising as the pandemic resulted in massive disruptions in economic activity leading to a large increase of unemployment. In addition to that, national quarantine policies designed to stop the spread of the disease also made it more difficult for businesses to operate which limited how much formal employment can absorb the rising unemployment.

A more surprising finding is from looking into how each individual characteristics impacted the likelihood of escaping unemployment. When comparing different regions of Thailand to Bangkok, the chance of escaping unemployment is significantly higher in the Northern and Northeastern region. However, the Southern region might have some serious employment problems as the region reported the highest rate of unemployment in Thailand while also being the only region where it is less likely to find employment than Bangkok. Higher education also played a role by increasing the expected spell of unemployment. It seems that those who are highly educated are finding it harder to find employment. Yet not all individual characteristics seem to affect unemployment duration. Although younger individuals are more likely to be unemployed, the length of that unemployment is no different for other age groups. Gender also did not play a role in determining unemployment duration.

This paper provides some insight into unemployment duration in Thailand and the use of rotation groups found in the labour force survey, both of which are underexplored. Understanding unemployment duration can provide useful information for policy makers especially when it can be identified which groups take longer to find employment. Longer spells may be a reflection of structural unemployment where intervention is necessary whereas shorter spells can be left to resolve itself. The use of rotation group sampling also provides fertile ground for further research. Being able to follow an individual in the labour force survey may reveal new trends in the Thai labour market that is absent from looking at cross-sectional data. Additional research can also explore the issue of occupational mismatch where an individual's level of education does not match their occupation's required skill level. A decrease in unemployment rates may be from individuals choosing to accept jobs that are below their education level as jobs become more scarce during times of crisis.

References

- Canavire-Bacarreza, G. J., & Lima, L. F. (2007). Unemployment duration and labor mobility in Argentina: A Socioeconomic-Based Pre- and Post-Crisis Analysis. *Centro de Estudios Distributivos, Laborales y Sociales Working Paper*, 54. doi:10.35319/lajed.200912165
- Casaux, S., & Turrini, A. (2011). Post-crisis unemployment developments: US and EU approaching? *ECFIN Economic Brief*, 13.
- Farber, H. S. (2012). Unemployment in the great recession: Did the Housing Market Crisis Prevent the Unemployed from Moving to Take Jobs? *The American Economic Review*, 102(3), 520-525. doi:10.1257/aer.102.3.520
- García, A. N., & Soest, A. v. (2017). Unemployment exits before and during the crisis. *Labour*, 31(4), 337-368. doi:10.1111/labr.12103
- Kettunen, J. (1997). Education and unemployment duration. *Economics of Education Review*, 16(2), 163-170. doi:10.1016/S0272-7757(96)00057-X
- Kleinbaum, D. G., & Mitchel, K. (1996). *Survival analysis: A Self-Learning Text*. Springer Science+Business Media.
- Lane, M., & Saint-Martin, A. (2021). *The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far?* OECD Social, Employment and Migration Working Paper. doi:10.1787/7c895724-en
- Lim, J., & Lee, Y. (2019). Exit duration and unemployment determinants for Korean graduates. *Journal for Labour Market Research*, 53. doi:10.1186/s12651-019-0255-2
- Samart, W., & Kilenthong, W. (2021). Effect of minimum wage on changes in the thai labor market. *PIER Discussion Papers*, 137.
- Statistical tools for high-throughput data analysis. (n.d.). *Cox Proportional-Hazards Model*. Retrieved from STHDA Website: <http://www.sthda.com/english/wiki/cox-proportional-hazards-model>
- Su, Z., Togay, G., & Côté, A.-M. (2021). *Artificial intelligence: a destructive and yet creative force in the skilled labour market*. HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT INTERNATIONAL.

Verho, J. (2014). Unemployment duration and the role of compositional variation: Evidence from a Period of Economic Crisis in Finland. *Empirical Economics*, 47, 35-56.

World Bank Group. (n.d.). *Unemployment, total (% of total labor force)*. Retrieved from The World Bank Website: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>

